

THE GENERAL THEOLOGICAL
SEMINARY LIBRARY

CHELSEA SQUARE, NEW YORK 11, N. Y.

Society for Promoting Religion
and Learning

A HARMONY OF
THE SYNOPTIC GOSPELS
IN GREEK

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS

THE BAKER & TAYLOR COMPANY
NEW YORK

THE CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS
LONDON

THE MARUZEN-KABUSHIKI-KAISHA
TOKYO, OSAKA, KYOTO, FUKUOKA, SENDAI

THE MISSION BOOK COMPANY
SHANGHAI

A HARMONY OF THE SYNOPTIC GOSPELS IN GREEK

By

ERNEST DE WITT BURTON

and

EDGAR JOHNSON GOODSPEED

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILLINOIS

BS
2560
.A2
B8

68449

COPYRIGHT 1920 BY
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

All Rights Reserved

Published December 1920

Composed and Printed By
The University of Chicago Press
Chicago, Illinois, U.S.A.

PREFACE

For more than a century, since the name "Synoptic Gospels" was first applied to our first three Gospels, because of their observed similarity in content and structure, the task of ascertaining the mutual relations of these three books and their sources has engaged the attention of New Testament scholars. The list of those who have contributed to the solution of the problem is a long one including, among others, Griesbach, Eichhorn, Schleiermacher, Gieseler, Wilke, Baur, Hilgenfeld, Weisse, Holtzmann, Holsten, Bleek, Weiss, Meyer, Wendt, Wellhausen, Jülicher, Wernle, Spitta, and Harnack in Germany, and among English writers, Owen, Marsh, Westcott, Bruce, Woods, Badham, Abbott, Salmon, Wright, Hawkins, Stanton, Sanday, and Streeter. One result of the labors of these men is that the question is no longer one which concerns the technical scholar only but demands the consideration of all who aspire to any measure of independence in their judgment of the value of the Gospels. Value is not indeed determined by origin, but the two matters are so intimately related that one cannot determine the former without an intelligent judgment on the latter. For the reaching of such a judgment an indispensable instrument is an arrangement of the Gospels in parallelism which makes possible an accurate comparison of their text, sentence by sentence, phrase by phrase, word by word.

Convinced by experience that none of the works prepared and published for this purpose fully met the necessities of the case, we began some years ago the preparation of a work which should more perfectly serve the needs of the student. The main lines for such a work were laid down in an essay published in 1904.¹ Having in mind the widening interest in the subject on the part of students who do not read Greek, and discovering that the main facts can be exhibited even in the English text, we recently published with Charles Scribner's Sons of

¹ See Burton, *Some Principles of Literary Criticism and Their Application to the Synoptic Problem*, Chicago, 1904; cf. also Burton, "Some Phases of the Synoptic Problem" in *Journal of Biblical Literature*, Vol. XXXI, Part II, 1912.

New York, *A Harmony of the Synoptic Gospels for Historical and Critical Study*. Except for its use of the Greek text in place of the English, the present work is in method and execution substantially identical with that.

As the purpose of this book is not harmonization or the discovery from the narratives of a historical order of events, but the exhibit of the facts respecting the parallelism of the Gospels as they stand, we have in general retained each of the three Gospels in its own order. The only exceptions to this statement are that the material of Matt. chaps. 8-11, in which Matthew has followed an order of his own, we have arranged in the order of the other evangelists, and that Luke 8:19-21, which though closely parallel to Mark 3:13-35 is placed by Luke after the Parables by the Sea instead of before them as in Mark, we have placed in Mark's position.

We have found the intricate documentary relationships of the Synoptic Gospels greatly clarified by making a sharp distinction between (1) parallel sections, and (2) parallel material in non-parallel sections.¹ Parallel sections are sections which by position and content or by content only are shown to be as sections basally identical—narratives of the same event, or discourses dealing with the same subject in closely parallel language. They may differ greatly in extent by reason of one evangelist's including material which another omits. Parallel passages in non-parallel sections are passages which, though standing in sections not basally identical, closely resemble each other in thought or language. This *Harmony* places in parallelism not only the whole of the two or more parallel sections but also all parallel material in non-parallel sections. The latter is printed in smaller type and sometimes for practical convenience at the bottom of the page.

The book is therefore not constructed in the interest of any theory. Yet by our study of the facts, which has extended now through many years, we have come to hold certain definite opinions with regard to the relations of the Synoptic Gospels to one another and their literary sources, and we judge it not unprofitable to state briefly the theory which the facts seem to us to demand—a theory which we are more and more convinced furnishes the clue to the complicated problem.

¹ Burton, *Principles of Literary Criticism*, pp. 54 f.

1. Our Second Gospel, or a document in large part identical with it, was employed as a source by both our First and Third Gospels.

2. Matthew and Luke also possessed in common a document containing substantially the non-Markan material now found in Luke 3:1—9:50, viz., Luke 3:7-18, 23-38; 4:2-30; 5:1-11; 6:20—8:3. For convenience, it may be called G.

3. Matthew and Luke possessed a third document consisting substantially of the non-Markan material now found in Luke 9:51—19:28, viz., Luke 9:51—18:14 and 19:1-28, from which Matthew drew about one-half; or this portion of Luke is itself composite, consisting of two documents, one of which Matthew possessed, but both of which were in the hands of Luke, probably already combined into one. The portion which was used by Luke only, and perhaps not in the hands of Matthew, may be called P_l; the remainder P_m; or the whole document P.

4. Matthew also possessed a document not in the hands of Luke. It included about one hundred and fifty verses of sayings of Jesus, now scattered through chapters 5-25 of Matthew.

5. Besides these major sources, there were, undoubtedly, several other sources of Matthew and Luke, oral or written, each having his own; thus, e.g., Luke had his infancy narrative and a special narrative of the passion and resurrection story; Matthew had his infancy story and a source or sources of rather late origin and pertaining to the public ministry and to the passion history.

The text of the Gospels employed in this book is that of Westcott and Hort, the critical excellence of which is now, thirty-nine years after its publication, more firmly established than ever, and is nowhere more significant than in the comparison of the Gospels. The use of this text with its marginal readings has made it possible for us to limit our additions to the latter for the most part to those variant readings which illustrate the effect of harmonistic corruption bearing directly on the synoptic problem.

Permission of the publishers, MacMillan and Company, Ltd., London, to make use of this text is herewith gratefully acknowledged.

To President Judson and the University of Chicago we desire to express our deep appreciation of their co-operation in the publication of this volume. Without the subsidy which the University, on the recommendation of the

PREFACE

President, granted with no expectation of reimbursement, our work must still have remained in manuscript. Our hearty thanks are due to Miss Fridelle Newberger, Mrs. Mabel C. Lee, Mr. William H. Herdman, Mrs. Elizabeth Mader, and Mrs. Jessie Dunten Johnson, who with an interest, skill, and cheerfulness unequalled in our experience, have co-operated with us to make the book typographically correct.

ERNEST DEWITT BURTON
EDGAR JOHNSON GOODSPEED

UNIVERSITY OF CHICAGO
August 1, 1920

ANALYTICAL OUTLINE OF THE SYNOPTIC GOSPELS

PART I INFANCY AND YOUTH OF JESUS

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
1. Luke's Preface			1:1-4				1
2. The Genealogy (Mt)	1:1-17					3:23-34	1
3. The Birth of John Promised			1:5-25				4
4. The Annunciation to Mary			1:26-38	1:18b, 20c, 21a			4
5. The Annunciation to Joseph	1:18-25					1:27; 2:5b, 4; 1:31, 35; 2:7a, 21b	5
6. Mary's Visit to Elizabeth			1:39-56				6
7. The Birth of John the Baptist			1:57-80				7
8. The Birth of Jesus			2:1-7	1:20b; 2:1; 1:18b, 25a			8
9. The Angels and the Shepherds			2:8-20				8
10. The Circumcision			2:21	1:25b			9
11. The Presentation in the Temple			2:22-39	2:23a			9
12. The Wisemen from the East	2:1-12					2:4	10
13. The Flight into Egypt	2:13-23					2:39b	11
14. Childhood at Nazareth			2:40				11
15. Visit to Jerusalem			2:41-50				11
16. Eighteen Years at Nazareth			2:51, 52				12

PART II INTRODUCTION TO PUBLIC WORK

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
17. Ministry of the Baptist	3:1-12	1:1-8	3:1-20	4:17b; 11:10b; 12:34; 23:33; 7:19; 14:3, 4	1:15b; 6:17, 18	7:27b; 3:21	13

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
18. The Baptism of Jesus, and the Genealogy (Lk)	3:13-17	1:9-11	3:21-38 ⁻¹⁵	3:6; 17:5; 1:1-16	1:5; 9:7	9:35	17
19. The Temptation	4:1-11	1:12, 13	4:1-13				20

PART III THE GALILEAN MINISTRY

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	CHAPTER I. THE BEGINNINGS OF JESUS' WORK IN GALILEE, §§ 20-23						
20. The Departure into Galilee	4:12-17	1:14, 15	4:14, 15	3:2; 4:24, 23a; 9:35a	1:21, 28; 39a; 6:6b	4:31, 44	23
21. The Rejection at Nazareth (Lk)			4:16-30	13:53-58	6:1-6a		24
22. The Call of the Four (Mt-Mk)	4:18-22	1:16-20	5:1-11			5:1-11	27
23. The Response to Jesus' Work	4:23-25			9:35	1:39; 6:6b; 1:28, 32, 34a; 3:7b, 8	4:44, 14a, 15, 37, 14b, 40; 6:17b	29
CHAPTER II. TEACHING AND GATHERING DISCIPLES, §§ 24-27							
24. A Day in Capernaum	8:14-17	1:21-34	4:31-41	4:13; 7:28b, 29; 4:24a; 12:16	3:11, 12	4:14b	30
25. A Preaching Tour in Galilee		1:35-39	4:42-44	4:23; 9:35	6:6b	5:16; 4:15a	33
26. The Call of the Four (Lk)			5:1-11	4:18-22	1:16-20		34
27. The Healing of a Leper	8:1-4	1:40-45	5:12-16				36

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
CHAPTER III. THE GROWING HOSTILITY OF THE PHARISEES, §§ 28-32							
28. The Healing of a Paralytic	9:1-8	2:1-12	5:17-26		5:21; 3:22		37
29. The Call of Levi	9:9-13	2:13-17	5:27-32				40
30. The Question about Fasting	9:14-17	2:18-22	5:33-39				41
31. Plucking Grain on a Sabbath	12:1-8	2:23-28	6:1-5				42
32. The Withered Hand	12:9-14	3:1-6	6:6-11			14:5; 12:24; 14:3, 4a	44
CHAPTER IV. THE ORGANIZATION OF JESUS' FOLLOWERS, §§ 33, 34							
33. The Fame of Jesus	12:15-21	3:7-12		4:25	1:34b	6:17-19; 4:41	46
34. The Choosing of the Twelve		3:13-19a	6:12-19	5:1a; 10:2-4; 12:15; 4:25	1:35; 3:7-10		48
CHAPTER V. THE SERMON ON THE MOUNT, §§ 35-44							
35. The Character and Duties of Disciples <i>Beatitudes</i>	5:1-16		6:20-26		3:13; 9:50b; 4:21b	6:12, 13; 17; 14; 34b, 35a; 11:33; 8:16	49
36. The Righteousness of the Kingdom and the Law	5:17-20					16:7	52
37. The Righteousness of the Kingdom and the Teaching of the Synagogue	5:21-48		6:27-36	18:9, 8; 19:7, 9; 7:12a	9:47, 43; 10:4, 11, 12; 12:31	12:58, 59; 16:18	52
38. The Righteousness of the Kingdom and the Ostentation of the Jews <i>Prayer, fasting, & alms</i>	6:1-18			6:32; 26:41; 18:35	14:36, 38; 11:25	12:30; 11:2-4; 22:40	57
39. Trusting and Serving God Alone	6:19-34					12:33, 34; 11:34; 35; 16:13; 12:22-31	60
40. On Judging	7:1-6		6:37-42	15:14b; 10:24, 25a	4:24b		63
41. On Asking of God	7:7-11		11:9-13	21:22	11:24	11:9-13	64

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
42. The Golden Rule	7:12		6:31	22:40		6:31	65
43. On Doing Righteousness	7:13-27		6:43-49	12:33; 3:10b; 12:35, 34b		13:24; 3:9b; 13:26, 27	65
44. The Wonder of the Multitude	7:28, 29				1:22	7:1a	68
CHAPTER VI. GALILEAN EVENTS NOT NARRATED BY MARK, §§ 45-49							
45. The Centurion's Servant	8:5-13		7:1-10	7:28a; 13:42, 50; 22:13b; 24:51; 25:30		13:29, 28b, a	68
46. The Raising of the Widow's Son			7:11-17				71
47. The Message from John the Baptist	11:2-30		7:18-35	21:31b, 32; 13:9, 43b; 10:15; 28:18b	1:2; 9:13; 4:9b, 23	16:16; 8:8b; 14:35b; 10:13-15, 12, 21, 22	72
48. The Anointing of Jesus (Lk)			7:36-50	26:6, 7	14:3		77
49. A Preaching Tour, Women Accompanying			8:1-3				79
CHAPTER VII. OPPOSITION AND SUSPICION, §§ 50, 51							
50. On Casting out Demons by Beelzebub (Mt-Mk)	12:22-45	3:19b 30		9:32-34; 7:16-20; 3:10b, 7b; 23; 33; 16:4a	8:22f; 9:40; 8:12	11:14-23; 9:50b; 12:10; 6:43-45; 3:9b, 7b; 11:29-32, 24-26	79
51. The Kindred of Jesus	12:46-50	3:31-35	8:19-21				86
CHAPTER VIII. PARABLES BY THE SEA, §§ 52-65							
52. The Soils	13:1-9	4:1-9	8:4-8	Cf § 47	C § 47	Cf, § 47	87
53. The Reason for the Parables	13:10-17	4:10-12	8:9, 10		4:25	8:18b, 12b; 10:23, 24	89

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
54. The Explanation of the Parable of the Soils	13:18-23	4:13-20	8:11-15		4:12b		90
55. On the Use of Parables		4:21-25	8:16-18	5:15; 10:26b. Cf § 47. 7:2b; 13:12; 25:29	Cf § 47	11:33; 12:2. Cf § 47. 6:38b; 19:26	92
56. The Tares	13:24-30						93
57. The Seed Growing of Itself		4:26-29					94
58. The Mustard Seed	13:31, 32	4:30-32				13:18, 19	94
59. The Leaven	13:33					13:20, 21	95
60. Jesus' Custom of Speaking in Parables	13:34, 35	4:33, 34					95
61. The Explanation of the Parable of the Tares	13:36-43			Cf §§ 45, 47	Cf § 47	Cf § 45. 13:28. Cf § 47	95
62. The Hidden Treasure	13:44						97
63. The Pearl of Great Price	13:45, 46						97
64. The Drag Net	13:47-50			Cf § 45. 13:43		Cf § 45. 13:28	97
65. The Understanding and Use of Parables	13:51-53						98
CHAPTER IX. DEEDS OF POWER ABOUT THE SEA OF GALILEE, AND RETURN TO NAZARETH, §§ 66-69							
66. The Stilling of the Tempest	8:18-27	4:35-41	8:22-25			9:57-60	98
67. The Gerasene Demoniac	8:28-34	5:1-20	8:26-39				100
68. The Raising of Jairus' Daughter, and Other Acts of Healing	9:18-34	5:21-43	8:40-56	9:1. Cf §§ 141, 50	Cf § 141. 8:22-26. Cf § 50	Cf § 141. 11:14, 15	104
69. The Rejection at Nazareth (Mt-Mk)	13:54-58	6:1-6a				4:16-24	109
CHAPTER X. DISCOURSE TO THE TWELVE ON PREACHING THE GOSPEL, §§ 70-76							
70. The Sending Forth of the Apostles	9:35-10:4	6:9, 7	9:1	4:23; 14:14	6:34; 1:39; 3:16-19a	10:2; 4:44; 6:14-16	111
71. Instructions for the Journey	10:5-15	6:8-11	9:2-5	10:1; 4:17; 10:16, 18; 11:24	6:7, 12; 1:15; 6:13	9:1; 10:3-12	113
72. Persecution Predicted	10:16-23			11:24; 24:9, 13	13:9; 6:11b; 13:11-13	10:3; 21:12-19; 12:11, 12	116

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
73. Courage and Faith	10:24-33				3:22; 4:22; 8:38	6:40; 8:17; 12:2-9; 21:18; 9:26	118
74. On Taking up One's Cross	10:34-39			16:24b, 25	13:12; 8:34b, 35	12:51-53; 14:26, 27; 9:23b, 24; 17:33	120
75. On Rewards	10:40-42			18:5	9:37, 41	10:16; 9:48b	121
76. The Departure of Jesus and the Disciples	11:1	6:12, 13	9:6	10:7, 8; 7:28; 13:53; 19:1; 26:1			122
CHAPTER XI. THE CLIMAX OF THE GALILEAN WORK, §§ 77-80							
77. The Death of John the Baptist	14:1-12	6:14-29	9:7-9			3:19, 20	123
78. The Feeding of the Five Thousand	14:13-23a	6:30-46	9:10-17	15:32-39; 9:36	8:1-10		125
79. The Walking on the Sea	14:23b-36	6:47-56			15:39		129
80. Eating with Unwashen Hands	15:1-20	7:1-23				6:39	131
CHAPTER XII. THE SYROPHOENICIAN JOURNEY, §§ 81, 82							
81. The Syrophenician Woman	15:21-28	7:24-30		10:6	10:47b		134
82. The Return to the Sea of Galilee	15:29-31	7:31-37					136
CHAPTER XIII. RETURN TO THE SEA OF GALILEE, §§ 83-85							
83. The Feeding of the Four Thousand	15:32-39	8:1-10		14:13-23a	6:30-46	9:10-17	137
84. Demanding a Sign from Heaven	16:1-12	8:11-21		12:39b		12:54-56; 11:29b; 12:1b	139
85. The Blind Man of Bethsaida		8:22-26					141

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
CHAPTER XIV. JOURNEY TO CAESAREA PHILIPPI, §§ 86-91							
86. Peter's Confession	16:13-20	8:27-30	9:18-21	18:18			142
87. Jesus Foretells His Death	16:21-28	8:31-9:1	9:22-27	17:22, 23; 20:18; 10:38, 39, 33	9:31; 10: 33, 34	17:25; 9: 44; 18: 31-33; 14:27; 17:33; 12:9	143
88. The Transfiguration	17:1-13	9:2-13	9:28-36	3:17	1:11	3:22	146
89. The Epileptic Boy	17:14-20	9:14-29	9:37-43 ^a	21:21	11:22, 23	17:6	149
90. Jesus Again Foretells His Death	17:22, 23	9:30-32	9:43 ^b -45	16:21; 20: 18	8:31; 10: 33, 34	9:22; 17: 25; 18: 31-33	152
91. The Temple Tax	17:24-27				9:33 ^a		152
CHAPTER XV. DISCOURSE ON HUMILITY, §§ 92-98							
92. Who Is Greatest?	18:1-5	9:33-37	9:46-48	17:24 ^a ; 23:11; 20:26, 27; 10:40	10:43, 44, 15	22:26; 18: 17; 10:16	153
93. The Man Casting out Demons		9:38-41	9:49, 50	12:30 ^a ; 10:42		11:23 ^a	154
94. On Offences	18:6-10	9:42-50		5:30, 29, 13 ^b		17:1 ^b , 2; 14:34	155
95. The Ninety and Nine	18:12-14		15:4-7			15:4-7	157
96. Concerning Reconciliation	18:15-17					17:3	158
97. Binding and Loosing	18:18-20			16:19 ^b			159
98. On Forgiveness	18:21-35			6:15	11:25	17:4	159

PART IV FROM GALILEE TO JERUSALEM

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	CHAPTER I. SENDING MESSENGERS BEFORE HIS FACE, §§ 99-103						
99. The Departure from Galilee	19:1, 2	10:1	9:51-56				162
100. Answers to Three Disciples			9:57-62	8:19-22			163

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
101. Mission of the Seventy			10:1-16	10:1; 9:37, 38; 10:7-16a, 18; 11:21-24; 10:40; 18:5	6:7-11; 9:37	9:2-5, 48b	164
102. The Return of the Seventy			10:17-24	11:25-27; 28:18b; 13:16, 17	16:18		168
103. The Good Samaritan			10:25-37	22:35a, 37-40	12:29-31		169
CHAPTER II. SINGleness OF PURPOSE AND BELIEVING PRAYER, §§ 104, 105							
104. Visit to Martha and Mary			10:38-42				171
105. Concerning Prayer			11:1-13	6:9-13; 7:7-11	14:36, 38		172
CHAPTER III. REPROOF OF THE PHARISEES AND LAWYERS, §§ 106-110							
106. On Casting out Demons by Beelzebub (Lk)			11:14-28	9:32-34; 12:22-24, 38, 25-30, 43-45, 50	3:22-27; 9:40; 3:30, 35	9:50	174
107. The Sign of Jonah			11:29-32	12:39-42; 16:4a	8:12b		177
108. The Inner Light			11:33-36	5:15; 6:22, 23	4:21b	8:16	178
109. The Rebuke of the Pharisees			11:37-44	23:23-27; 6, 7a	12:38b, 39	20:46	179
110. The Rebuke of the Scribes			11:45-54	23:4, 29-31, 34-36, 14			181
CHAPTER IV. CONCERNING TRUSTFULNESS, FIDELITY, AND WATCHFULNESS, §§ 111-116							
111. Concerning Fearing and Trusting God			12:1-12	16:6, 11b; 10:26b-33; 12:31, 32; 10:19, 20	8:15; 4:22; 8:38; 3:28, 29; 13:11	8:17; 21:18; 9:26; 21:14, 15	183

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
112. The Rich Fool			12:13-21				186
113. Concerning God's Care			12:22-34	6:25-33, 8, 19-21			186
114. Concerning Watchfulness			12:35-40	25:3ff; 24: 43, 44			188
115. The Faithful Steward			12:41-48	24:45-51			189
116. Concerning Fire and Division			12:49-53	10:34-36	10:38b, 39b		190
CHAPTER V. WARNINGS TO THE JEWISH NATION, §§ 117, 118							
117. Interpreting the Times			12:54-59	16:2, 3; 5: 25, 26			191
118. The Galileans Slain by Pilate			13:1-9				192
CHAPTER VI. TEACHINGS BY THE WAY, §§ 119-124							
119. The Woman Healed on a Sabbath			13:10-17			14:5	193
120. The Parables of the Mustard Seed and the Leaven			13:18-21	13:31-33	4:30-32		193
121. The Question Whether Few are Saved			13:22-30	7:13, 14; 25:11b, 12; 7:22, 23; 8:11, 12. Cf § 45. 19: 30; 20:16	10:31		194
122. Reply to the Warning against Herod			13:31-35	23:37-39			196
123. Discourse at the Table of a Chief Pharisee			14:1-24	12:10b, 11; 23: 12; 22: 1-10	3:4	6:9; 13: 15; 18: 14b	197
124. Discourse on Counting the Cost			14:25-35	10:37, 38; 16:24b; 5:13b. Cf § 47	8:34b; 9: 50a. Cf § 47	9:23b. Cf § 47	200
CHAPTER VII. PARABLES OF GRACE, §§ 125-127							
125. The Lost Sheep			15:1-7	18:12-14			202
126. The Lost Coin			15:8-10				203
127. The Lost Son			15:11-32				203

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
CHAPTER VIII. WARNINGS AGAINST UNFAITHFULNESS, UNMERCIFULNESS, AND AVARICE, §§ 128-131							
128. The Unjust Steward			16:1-13	6:24			204
129. Concerning the Law and the Kingdom			16:14-18	11:13, 12; 5:18, 32; 19:9	10:11, 12		205
130. The Rich Man and Lazarus			16:19-31				206
131. Concerning Forgiveness and Faith			17:1-10	18:7, 6, 15, 21, 22; 21: 21; 17: 20b	9:42; 11: 22, 23		207
CHAPTER IX. CONCERNING THANKFULNESS, WATCHFULNESS, AND HUMILITY, §§ 132-134							
132. The Ten Lepers			17:11-19				209
133. The Coming of the Kingdom			17:20- 18:8	24:23, 26, 27; 16: 21; 17: 22, 23; 20:18; 24:37- 39, 17, 18; 10: 39; 16: 25; 24: 40, 41, 28	13:21; 8: 9:22, 44; 31; 9:31; 10:33, 33; 21: 34; 13: 15, 16; 8:35		209
134. The Pharisee and the Publican			18:9-14	23:12		14:11	213
CHAPTER X. TEACHINGS BEYOND JORDAN, §§ 135-141							
135. Concerning Divorce	19:3-12	10:2-12		5:32		16:18	214
136. Blessing Little Children	19:13-15	10:13-16	18:15-17	18:3			217
137. The Rich Young Man	19:16-30	10:17-31	18:18-30	22:39; 20: 16	12:31	10:27; 22: 30b; 13: 30	217
138. The Vineyard and the Husbandmen	20:1-16			19:30	10:31	13:30	221
139. The Prediction of the Crucifixion	20:17-19	10:32-34	18:31-34	16:21; 17: 22, 23	8:31; 9:31	9:22, 44; 17:25	222
140. The Ambition of James and John	20:20-28	10:35-45		23:11	9:35b	12:50a; 22:25- 27; 9:48b	223
141. Bartimæus Healed	20:29-34	10:46-52	18:35-43	9:27-31; 15:22			225

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	CHAPTER XI. THE APPROACH TO JERUSALEM, §§ 142, 143						
142. Zacchæus the Publican			19:1-10				228
143. Parable of the Minæ			19:11-28	25:14, 19-29; 13:12	13:34; 4:25; 10:32	8:18b	228

PART V

LAST DAYS IN JERUSALEM

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
	CHAPTER I. THE AUTHORITY OF JESUS ASSERTED AND DENIED IN JERUSALEM, §§ 144-148						
144. The Triumphal Entry	21:1-11	11:1-11	19:29-44	24:26; 21:17	13:2	21:6b, 37	232
145. The Cursing of the Fig Tree		11:12-14		21:18, 19	11:20		235
146. The Cleansing of the Temple	21:12-17	11:15-19	19:45-48	22:33	11:11b	21:37	235
147. The Lesson of the Withered Fig Tree	21:18-22	11:20-25		17:20; 6:14, 15; 7:7; 18:19, 35	11:12-14	17:6; 11:9	237
148. Jesus' Authority Challenged	21:23-27	11:27-33	20:1-8		12:35; 14:49	21:37	239
CHAPTER II. PARABLES OF WARNING TO THE JEWISH LEADERS, §§ 149-151							
149. The Two Sons	21:28-32						240
150. The Unfaithful Husbandmen	21:33-46	12:1-12	20:9-16				240
151. The Marriage Feast	22:1-14	12:12-17	20:17-24	8:12; § 45		14:16 ff. 13:28	243
CHAPTER III. DEBATE WITH THE JEWISH RULERS, §§ 152-155							
152. Paying Tribute to Caesar	22:15-22	12:13-17	20:20-26				245
153. The Question about the Resurrection	22:23-33	12:18-27	20:27-38		11:18b		246

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
154. The Question about the Great Commandment	22:34-40	12:28-34	20:39, 40	5:43; 19:19b; 7:12b; 22:46		10:27	248
155. Jesus' Question about the Son of David	22:41-46	12:35-37	20:41-44		12:34b	20:40	250
CHAPTER IV. DENUNCIATION OF THE SCRIBES AND PHARISEES, §§ 156-159							
156. Ostentation	23:1-12	12:38-40	20:45-47	20:26, 27	9:35b; 10:43, 44	11:46, 43; 9:48b; 22:26; 14:11; 18:14b	251
157. Various Sins	23:14-36			5:34; 23:6; 3:7b; 12:34	12:38	11:52, 39; 44; 20:46; 11:47, 48; 3:7b; 11:49-51	253
158. Lament over Jerusalem	23:37-39					13:34, 35	257
159. The Widow's Mite		12:41-44	21:1-4				258
CHAPTER V. DISCOURSE ON THE LAST THINGS, §§ 160-169							
160. Prediction of the Destruction of the Temple	24:1, 2	13:1, 2	21:5, 6			19:44	258
161. The Great Tribulation	24:3-14	13:3-13	21:7-19	10:17-22, 30	13:22	12:11, 12, 7a	259
162. The Abomination of Desolation	24:15-28	13:14-23	21:20-24			17:31, 23, 24, 37b	262
163. Concerning the Coming of the Son of Man	24:29-31	13:24-27	21:25-28				265
164. The Hour that No One Knoweth	24:32-44	13:28-37	21:29-33	25:14, 13		17:26, 27, 34, 35; 19:12, 13; 12:39, 40	266
<i>The coming watch & pray -</i>	37-41	33-37	34:36				
165. Concerning Faithfulness	24:45-51		21:34-36	8:12. Cf § 45		12:42-46; 13:28a	268
166. Parable of the Ten Virgins	25:1-13			24:42	13:33, 35a	12:35, 36; 13:25b	269

ANALYTICAL OUTLINE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
167. Parable of the Talents	25:14-30			13:12; 8:12. Cf § 45	13:34; 4:25	19:12-27; 8:18b; 13:28	271
168. Concerning the Judgment of the Son of Man	25:31-46						274
169. Jesus Lodges on the Mount of Olives			21:37, 38	21:23, 17	12:35; 14:49:11, 19		275
CHAPTER VI. JESUS' LAST INTERVIEWS WITH HIS DISCIPLES, §§ 170-173							
170. Conspiracy of the Chief Priests	26:1-5	14:1, 2	22:1, 2	7:28; 11:1; 13:53; 19:1			275
171. The Anointing of Jesus (Mt-Mk)	26:6-13	14:3-9				7:36-38	276
172. Plot of Judas and the Rulers	26:14-16	14:10, 11	22:3-6				277
173. The Last Supper	26:17-35	14:12-31	22:7-38	18:1; 20:25-28; 23:11; 19:28	9:34; 10:42-45; 9:35b	9:46, 48c	278
CHAPTER VII. THE SUFFERING AND DEATH OF JESUS, §§ 174-180							
174. The Agony in Gethsemane	26:36-46	14:32-42	22:39-46	6:13a		11:4b	284
175. The Betrayal and Arrest	26:47-56	14:43-52	22:47-53	8:17			287
176. Trial before the Jewish Authorities	26:57-75	14:53-72	22:54-71				289
177. The Trial before Pilate	27:1-31	15:1-20	23:1-25				293
178. The Crucifixion of Jesus	27:32-56	15:21-41	23:26-49				299
179. The Burial of Jesus	27:57-61	15:42-47	23:50-56		16:1		304
180. The Watch at the Sepulchre	27:62-66						306

Take Council 27:1 15:1 22:66
30 per 1 Silver 27:3-10

PART VI

APPEARANCES IN JERUSALEM AND GALILEE

SECTION TITLES	PARALLEL SECTIONS			PARALLEL MATERIAL IN NON-PARALLEL SECTIONS			P.
	Matt	Mark	Luke	Matt	Mark	Luke	
181. The Resurrection Morning	28:1-10	16:1-8, [9-11]	24:1-12			23:56a	307
182. The Report of the Watch	28:11-15						31
183. The Walk to Emmaus		[16:12, 13]	24:13-35				310
184. The Appearance to the Eleven in Jerusalem, and the Commission of the Disciples (Lk)		[16:14]	24:36-49				311
185. The Appearance to the Eleven in Galilee, and the Commission of the Disciples (Mt)	28:16-20	[16:15- 18]		11:27a		10:22a, 19	314
186. The Ascension		[16:19, 20]	24:50-53				315

TABLE FOR FINDING ANY PASSAGE

[The page figure indicates the page on which the passage referred to begins. This Table does not refer to passages from non-parallel sections printed in parallelism for the purpose of comparison.]

SECTION PAGE			SECTION PAGE		
Matt 1:	1-17.....	2 1	Matt 12:	1- 8.....	31 42
	18-25.....	5 5		9-14.....	32 44
Matt 2:	1-12.....	12 10		15-21.....	33 46
	13-23.....	13 11		22-45.....	50 79
Matt 3:	1-12.....	17 13		46-50.....	51 86
	13-17.....	18 17	Matt 13:	1- 9.....	52 87
Matt 4:	1-11.....	19 20		10-17.....	53 89
	12-17.....	20 23		18-23.....	54 90
	18-22.....	22 27		24-30.....	56 93
	23-25.....	23 29		31, 32.....	58 94
Matt 5:	1-16.....	35 49		33.....	59 95
	17-20.....	36 52		34, 35.....	60 95
	21-48.....	37 52		36-43.....	61 95
Matt 6:	1-18.....	38 57		44.....	62 97
	19-34.....	39 60		45, 46.....	63 97
Matt 7:	1- 6.....	40 63		47-50.....	64 97
	7-11.....	41 64		51-53.....	65 98
	12.....	42 65		54-58.....	69 109
	13-27.....	43 65	Matt 14:	1-12.....	77 123
	28, 29.....	44 68		13-23a.....	78 125
Matt 8:	1- 4.....	27 36		23b-36.....	79 129
	5-13.....	45 68	Matt 15:	1-20.....	80 131
	14-17.....	24 30		21-28.....	81 134
	18-27.....	66 98		29-31.....	82 136
	28-34.....	67 100		32-39.....	83 137
Matt 9:	1- 8.....	28 37	Matt 16:	1-12.....	84 139
	9-13.....	29 40		13-20.....	86 142
	14-17.....	30 41		21-28.....	87 143
	18-34.....	68 104	Matt 17:	1-13.....	88 146
Matt 9:	35-10:4.....	70 111		14-20.....	89 149
Matt 10:	5-15.....	71 113		22, 23.....	90 152
	16-23.....	72 116		24-27.....	91 152
	24-33.....	73 118	Matt 18:	1- 5.....	92 153
	34-39.....	74 120		6-10.....	94 155
	40-42.....	75 121		12-14.....	95 157
Matt 11:	1.....	76 122		15-17.....	96 158
	2-30.....	47 72		18-20.....	97 159

TABLE FOR FINDING ANY PASSAGE

	SECTION	PAGE		SECTION	PAGE
Matt 18:21-35.....	98	159	Mark 1:12, 13.....	19	20
Matt 19: 1, 2.....	99	162	14, 15.....	20	23
3-12.....	135	214	16-20.....	22	27
13-15.....	136	217	21-34.....	24	30
16-30.....	137	217	35-39.....	25	33
Matt 20: 1-16.....	138	221	40-45.....	27	36
17-19.....	139	222	Mark 2: 1-12.....	28	37
20-28.....	140	223	13-17.....	29	40
29-34.....	141	225	18-22.....	30	41
Matt 21: 1-11.....	144	232	23-28.....	31	42
12-17.....	146	235	Mark 3: 1- 6.....	32	44
18-22.....	147	237	7-12.....	33	46
23-27.....	148	239	13-19a.....	34	48
28-32.....	149	240	19b-30.....	50	79
33-46.....	150	240	31-35.....	51	86
Matt 22: 1-14.....	151	243	Mark 4: 1- 9.....	52	87
15-22.....	152	245	10-12.....	53	89
23-33.....	153	246	13-20.....	54	90
34-40.....	154	248	21-25.....	55	92
41-46.....	155	250	26-29.....	57	94
Matt 23: 1-12.....	156	251	30-32.....	58	94
14-36.....	157	253	33, 34.....	60	95
37-39.....	158	257	35-41.....	66	98
Matt 24: 1, 2.....	160	258	Mark 5: 1-20.....	67	100
3-14.....	161	259	21-43.....	68	104
15-28.....	162	262	Mark 6: 1-6a.....	69	109
29-31.....	163	265	6b, 7.....	70	111
32-44.....	164	266	8-11.....	71	113
45-51.....	165	268	12, 13.....	76	122
Matt 25: 1-13.....	166	269	14-29.....	77	123
14-30.....	167	271	30-46.....	78	125
31-46.....	168	274	47-56.....	79	129
Matt 26: 1- 5.....	170	275	Mark 7: 1-23.....	80	131
6-13.....	171	276	24-30.....	81	134
14-16.....	172	277	31-37.....	82	136
17-35.....	173	278	Mark 8: 1-10.....	83	137
36-46.....	174	284	11-21.....	84	139
47-56.....	175	287	22-26.....	85	141
57-75.....	176	289	27-30.....	86	142
Matt 27: 1-31.....	177	293	Mark 8: 31-9:1.....	87	143
32-56.....	178	299	Mark 9: 2-13.....	88	146
57-61.....	179	304	14-29.....	89	149
62-66.....	180	306	30-32.....	90	152
Matt 28: 1-10.....	181	307	33-37.....	92	153
11-15.....	182	310	38-41.....	93	154
16-20.....	185	314	42-50.....	94	155
Mark 1: 1- 8.....	17	13	Mark 10: 1.....	99	162
9-11.....	18	17	2-12.....	135	214

TABLE FOR FINDING ANY PASSAGE

	SECTION	PAGE		SECTION	PAGE
Mark 10:13-16.....	136	217	Luke 2:41-50.....	15	11
17-31.....	137	217	51, 52.....	16	12
32-34.....	139	222	Luke 3: 1-20.....	17	13
35-45.....	140	223	21-38.....	18	17
46-52.....	141	225	Luke 4: 1-13.....	19	20
Mark 11: 1-11.....	144	232	14, 15.....	20	23
12-14.....	145	235	16-30.....	21	24
15-19.....	146	235	31-41.....	24	30
20-25.....	147	237	42-44.....	25	33
27-33.....	148	239	Luke 5: 1-11.....	26	34
Mark 12: 1-12.....	150	240	12-16.....	27	36
13-17.....	152	245	17-26.....	28	37
18-27.....	153	246	27-32.....	29	40
28-34.....	154	248	33-39.....	30	41
35-37.....	155	250	Luke 6: 1- 5.....	31	42
38-40.....	156	251	6-11.....	32	44
41-44.....	159	258	12-19.....	34	48
Mark 13: 1, 2.....	160	258	20-26.....	35	49
3-13.....	161	259	27-36.....	37	52
14-23.....	162	262	37-42.....	40	63
24-27.....	163	265	43-49.....	43	65
28-37.....	164	266	Luke 7: 1-10.....	45	68
Mark 14: 1, 2.....	170	275	11-17.....	46	71
3- 9.....	171	276	18-35.....	47	72
10, 11.....	172	277	36-50.....	48	77
12-31.....	173	278	Luke 8: 1- 3.....	49	79
32-42.....	174	284	4- 8.....	52	87
43-52.....	175	287	9, 10.....	53	89
53-72.....	176	289	11-15.....	54	90
Mark 15: 1-20.....	177	293	16-18.....	55	92
21-41.....	178	299	19-21.....	51	86
42-47.....	179	304	22-25.....	66	98
Mark 16: 1-8 [9-11].....	181	307	26-39.....	67	100
[16:12, 13].....	183	310	40-56.....	68	104
[14].....	184	313	Luke 9: 1.....	70	111
[15-18].....	185	314	2- 5.....	71	113
[19, 20].....	186	315	6.....	76	122
Luke 1: 1- 4.....	1	1	7- 9.....	77	123
5-25.....	3	4	10-17.....	78	125
26-38.....	4	4	18-21.....	86	142
39-56.....	6	6	22-27.....	87	143
57-80.....	7	7	28-36.....	88	146
Luke 2: 1- 7.....	8	8	37-43a.....	89	149
8-20.....	9	8	43b-45.....	90	152
21.....	10	9	46-48.....	92	153
22-39.....	11	9	49, 50.....	93	154
40.....	14	11	51-56.....	99	162
			57-62.....	100	163

TABLE FOR FINDING ANY PASSAGE

	SECTION	PAGE		SECTION	PAGE
Luke 10: 1-16.....	101	164	Luke 18:18-30.....	137	217
17-24.....	102	168	31-34.....	139	222
25-37.....	103	169	35-43.....	141	225
38-42.....	104	171	Luke 19: 1-10.....	142	228
Luke 11: 1-13.....	105	172	11-28.....	143	228
14-28.....	106	174	29-44.....	144	232
29-32.....	107	177	45-48.....	146	235
33-36.....	108	178	Luke 20: 1- 8.....	148	239
37-44.....	109	179	9-19.....	150	240
45-54.....	110	181	20-26.....	152	245
Luke 12: 1-12.....	111	183	27-38.....	153	246
13-21.....	112	186	39, 40.....	154	248
22-34.....	113	186	41-44.....	155	250
35-40.....	114	188	45-47.....	156	251
41-48.....	115	189	Luke 21: 1- 4.....	159	258
49-53.....	116	190	5, 6.....	160	258
54-59.....	117	191	7-19.....	161	259
Luke 13: 1- 9.....	118	192	20-24.....	162	262
10-17.....	119	193	25-28.....	163	265
18-21.....	120	193	29-33.....	164	266
22-30.....	121	194	34-36.....	165	269
31-35.....	122	196	37, 38.....	169	275
Luke 14: 1-24.....	123	197	Luke 22: 1, 2.....	170	275
25-35.....	124	200	3- 6.....	172	277
Luke 15: 1- 7.....	125	202	7-38.....	173	278
8-10.....	126	203	39-46.....	174	284
11-32.....	127	203	47-53.....	175	287
Luke 16: 1-13.....	128	204	54-71.....	176	289
14-18.....	129	205	Luke 23: 1-25.....	177	293
19-31.....	130	206	26-49.....	178	299
Luke 17: 1-10.....	131	207	50-56.....	179	304
11-19.....	132	209	Luke 24: 1-12.....	181	307
Luke 17:20-18:8.....	133	209	13-35.....	183	310
Luke 18: 9-14.....	134	213	36-49.....	184	313
15-17.....	136	217	50-53.....	186	315

TEXTUAL SYMBOLS AND ABBREVIATIONS

SYMBOLS AND ABBREVIATIONS USED IN THE APPARATUS OF READINGS

TOGETHER WITH THE MANUSCRIPT SYMBOLS OF VON SODEN

- Σ Cod. Sinaiticus, fourth century. Petrograd. Sod. δ 2.
A Cod. Alexandrinus, fifth century. London. Sod. δ 4.
B Cod. Vaticanus, fourth century. Rome. Sod. δ 1.
C Cod. Ephraemi Rescriptus, fifth century. Paris. Sod. δ 3.
D Cod. Bezae, sixth century. Cambridge. Sod. δ 5.
E Cod. Basiliensis, eighth century. Basle. Sod. ε 55.
F Cod. Boreeli, ninth century. Utrecht. Sod. ε 86.
G Cod. Wolfii A, ninth century. London, Cambridge. Sod. ε 87.
H Cod. Wolfii B, ninth century. Hamburg, Cambridge. Sod. ε 88.
I Sixth century. Petrograd. Sod. ε 16.
K Cod. Cyprius, ninth century. Paris. Sod. ε 71.
L Cod. Regius, eighth century. Paris. Sod. ε 56.
M Cod. Campianus, ninth century. Paris. Sod. ε 72.
N Cod. Purpureus Petropolitanus, sixth century. Petrograd, Patmos, Rome,
London, Vienna. Sod. ε 19.
P Cod. Guelpherbytanus A, sixth century. Wolfenbüttel. Sod. ε 33.
Q Cod. Guelpherbytanus B, fifth century. Wolfenbüttel. Sod. ε 4.
R Cod. Niriensis, sixth century. London. Sod. ε 22.
S Cod. Vaticanus 354, tenth century. Rome. Sod. ε 1027.
T Cod. Borgianus, fifth century. Rome. Sod. ε 5.
U Cod. Nanianus, tenth century. Venice. Sod. ε 90.
V Cod. Mosquensis, ninth century. Moscow. Sod. ε 75.
W Freer Gospels, fourth or fifth century. Detroit.
X Cod. Monacensis, tenth century. Munich. Sod. A³.
Z Cod. Dublinensis, sixth century. Dublin. Sod. ε 26.
Γ Cod. Tischendorfianus IV, ninth century. Oxford, Petrograd. Sod. ε 70.
Δ Cod. Sangallensis, ninth or tenth century. St. Gall. Sod. ε 76.

- Θ Koridethi Gospels, seventh, eighth, or ninth century. Tiflis.
 Ξ Cod. Zacynthius, eighth century. London. Sod. A¹.
 Π Cod. Petropolitanus, ninth century. Petrograd. Sod. ε 73.
 Σ Cod. Rossanensis, sixth century. Rossano. Sod. ε 18.
 Ψ Eighth or ninth century. Athos. Sod. δ 6.
 070 Fifth century. Oxford. Sod. ε 6.
 099 Seventh or eighth century. Paris. Sod. ε 47.
 0112 Seventh century. Sinai. Sod. ε 46.

MINUSCULE OR CURSIVE CODICES

- 1 Twelfth century. Basle. Sod. δ 254.
 13 Thirteenth century. Paris. Sod. ε 368.
 22 Twelfth century. Paris. Sod. ε 288.
 28 Eleventh century. Paris. Sod. ε 168.
 33 (Eichhorn's "Queen of the Cursives"), ninth or tenth century. Paris.
 Sod. δ 48.
 63 Tenth or eleventh century. Dublin. Sod. A¹¹⁸.
 64 Twelfth or thirteenth century. Marquess of Bute. Sod ε 1287.
 69 Fifteenth century. Leicester. Sod. δ 505.
 79 Fifteenth century. Leyden. Sod. ε 529.
 124 Twelfth century. Vienna. Sod. ε 1211.
 131 Fourteenth or fifteenth century. Rome. Sod. δ 467.
 142 Eleventh century. Rome. Sod. δ 151.
 157 Twelfth century. Rome. Sod. ε 207.
 248 Thirteenth century. Moscow. Sod. ε 395.
 271 Eleventh (?) century. Paris. Sod. ε 169.
 274 Tenth century. Paris. Sod. ε 1024.
 346 Twelfth century. Milan. Sod. ε 226.
 min Minuscule or cursive codices.
 Fer The Ferrar group, of south Italian origin, including Codd. 13, 69, 124, 230,
 346, 543, 788, 826, 828, 983, 1689, 1709.

VERSIONS

- arm Armenian version, fifth (?) century.
 eth Ethiopic version, fifth to seventh centuries.
 cop Bohairic (Coptic) version, sixth and seventh centuries.
 go Gothic version, fourth century.

har	Harklensian Syriac version, seventh century.
it	Old (Itala) Latin version, second and third centuries.
pesh	Vulgate (Peshitta) Syriac version, fifth century.
sah	Sahidic (Coptic) version, third and fourth centuries.
syr cur	Old Syriac version, third century, Cod. Curetonianus (fifth century).
syr sin	Old Syriac version, third century, Cod. Sinaiticus (fourth or fifth century).
vg	Vulgate Latin version, fourth century.
verss	versions.

FATHERS

Eus	Eusebius of Caesarea, third and fourth centuries.
Hier	Hieronymus (Jerome), fourth and fifth centuries.
Or	Origen, third century.

THE NOTATION IN THE WESTCOTT AND HORT TEXT

[Condensed from Westcott and Hort, *The New Testament in Greek*, pp. 581-83]

ALTERNATIVE READINGS

Wherever it has been found impossible to decide that one of two or more various readings is certainly right, alternative readings are given: and no alternative reading is given which does not appear to have a reasonable probability of being the true reading. The primary place in the text itself is assigned to those readings which on the whole are the more probable, or in cases of equal probability the better attested (see p. 563 and Introduction § 377). The other alternative readings occupy a secondary place, with a notation which varies according as they differ from the primary readings by Omission, by Addition, or by Substitution.

A secondary reading consisting in the Omission of words retained in the primary reading is marked by simple brackets [ ] in the text. Thus in Matt 7:24 τοὺς λόγους τούτους is the primary reading, τοὺς λόγους without τούτους the secondary reading.

A secondary reading consisting in the Addition of words omitted in the primary reading is printed at the foot of the page without any accompanying marks, the place of insertion being indicated by the mark τ in the text. Thus in Matt 23:38 ὁ οἶκος ὑμῶν without ἔρημος is the primary reading, ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος the secondary reading.

A secondary reading consisting in the Substitution of other words for the words of the primary reading is printed at the foot of the page without any accompanying mark, the words of the primary reading being included within the marks ' ' in the text. Thus in Matt 16:20 ἐπετίμησεν is the primary reading, διεστείλατο the secondary reading.

Where there are two or more secondary readings, they are separated by *v.* at the foot of the page, unless they differ from each other merely by the omission or addition of words; in which case they are distinguished from each other by brackets at the foot of the page, enclosing part or the whole of the longer reading.

SUSPECTED READINGS

Wherever it has appeared to the editors, or to either of them, that the text probably contains some primitive error, that is, has not been quite rightly preserved in any existing document, or at least in any existing document of sufficient authority, the marks † † are placed at the foot of the page, the extreme limits of the words suspected to contain an error of transcription being indicated by the marks ' ' in the text. In a few cases a reading apparently right, and also attested largely though not by the best documents, being probably a successful ancient conjecture, is printed in the text, the better attested reading being placed at the foot with "MSS" added, and a note inserted in the Appendix.

NOTEWORTHY REJECTED READINGS PRINTED WITHIN DOUBLE BRACKETS

A few very early interpolations in the Gospels, omitted by "Western" documents alone (Luke 22:19 f.; 24:3, 6, 12, 36, 40, 51, 52), or by "Western" and "Syrian" documents alone (Matt. 27:49), are inserted within double brackets [ ] in the body of the text.

A few interpolations in the Gospels, probably "Western" in origin, containing important matter apparently derived from extraneous sources, are inserted within double brackets [ ] in the body of the text (Matt. 16:2 f.; Luke 22:43 f.; 23:34), or separately (Mark 16:9-20, where the same notation is used for the alternative Shorter Conclusion of the Gospel; John 7:53-8:11).

CORRIGENDA

P. 10, first margin, for Cf Lk 2:8 (§ 4) read Cf Lk 2:4 (§ 8)
 P. 275, § 169, column 1, for Matt 21:22 read Matt 21:23

PART I

INFANCY AND YOUTH OF JESUS

1. LUKE'S PREFACE

LUKE 1:1-4

ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ ΠΟΛΛΟΙ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, 2 καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, 3 ἔδοξε καμοὶ παρηκολουηκóτι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, 4 ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

2. THE GENEALOGY (MATT)

MATT 1:1-17

ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως Ἰησοῦ
Χριστοῦ υἱοῦ Δαυεὶδ υἱοῦ Ἀβ-
ραάμ.

2 Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν
Ἰσαάκ,

Ἰσαάκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰα-
κώβ,

Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰού-
δαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ,

3 Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν
Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς

Θάμαρ,
Φαρὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑσ-
ρώμ,

Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἀράμ,

4 Ἀράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ἀμναδάβ,

Ἀμναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν
Ναασσών,

Ναασσών δὲ ἐγέννησεν τὸν
Σαλμών,

5 Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν
Βοὲς ἐκ τῆς Ῥαχάβ,

[From LUKE 3:23-34]

34 Ἀβραάμ

Ἰσαάκ

Ἰακώβ

33 Ἰούδας

Φαρὲς

Ἑσρώμ

Ἀρνεὶ

[Ἀδμεὶν¹]

32 Ναασσών

Σαλά

MATT 1	[From LUKE 3]
Βοὲς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωβῆδ ἐκ τῆς Ῥούθ,	Βοὸς
Ἰωβῆδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί,	Ἰωβήλ
6 Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυεὶδ τὸν βασιλέα.	Ἰεσσαί
Δαυεὶδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ Οὐρίου,	31 Δαυεὶδ
7 Σολομῶν δὲ ἐγέννησεν τὸν Ῥοβοάμ,	Ναθάμ
Ῥοβοάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά,	Ματταθὰ
Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀσάφ,	Μεννά
8 Ἀσάφ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ,	Μελεά
Ἰωσαφάτ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ,	30 Ἐλιακείμ
Ἰωράμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὀζείαν,	Ἰωνάμ
9 Ὀζείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωαθάμ,	Ἰωσήφ
Ἰωαθάμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχας,	Ἰούδας
Ἀχας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐζεκίαν,	Συμεών
10 Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ,	29 Λευεὶ
Μανασσῆ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμώς,	Μαθθάτ
Ἀμώς δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσείαν,	Ἰωρεὶμ
11 Ἰωσείας δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος.	Ἐλιέζερ
12 Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν Βαβυλῶνος	Ἰησοῦς 28 Ἦρ Ἐλμαδάμ Κωσάμ Ἀδδεὶ Μελχεί

MATT 1

Ἰεχονίας ἐγέννησεν τὸν Σαλα-
 θιήλ,
 Σαλαθιήλ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ζοροβάβελ,
 13 Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν
 τὸν Ἀβιούδ,
 Ἀβιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἐλιακείμ,
 Ἐλιακείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἀζώρ,
 14 Ἀζώρ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Σαδώκ,
 Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἀχείμ,
 Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἐλι-
 ούδ,
 15 Ἐλιούδ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἐλεάζαρ,
 Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Μαθθάν,

Μαθθάν δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἰακώβ,
 16 Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν
 τὸν Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας,
 ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγό-
 μενος Χριστός.

17 Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ
 Ἀβραὰμ ἕως Δαυεὶδ γενεαὶ
 δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ Δαυεὶδ
 ἕως τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος
 γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ
 τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος
 ἕως τοῦ χριστοῦ γενεαὶ δεκα-
 τέσσαρες.

[From LUKE 3]

27 Νηρεί

Σαλαθιήλ

Ζοροβάβελ

Ῥησά

Ἰωάναν

26 Ἰωδά

Ἰωσήχ

Σεμεεὶν

Ματθαθίας

Μαάθ

25 Ναγγαὶ

Ἑσλεί

Νασούμ

Ἀμός

Ματθαθίας

24 Ἰωσήφ

Ἰανναί

Μελχεί

Λευεὶ

Ματθάτ

23 Ἥλει

Ἰωσήφ (§18)

3. THE BIRTH OF JOHN PROMISED

LUKE 1:5-25

ΕΓΕΝΕΤΟ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεὺς τις ὀνόματι Ζαχαρίας ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά, καὶ γυνὴ αὐτῷ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλεσάβετ. 6 ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐναντίον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασιν τοῦ κυρίου ἀμειμπτοι. 7 καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν [ἡ] Ἑλεσάβετ στείρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. 8 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεῦναι αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἐναντι τοῦ θεοῦ 9 κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατίας ἔλαχε τὸν θυμῖάσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, 10 καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. 11 ὥφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. 12 καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. 13 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν ὁ ἄγγελος Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνὴ σου Ἑλεσάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. 14 καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γενέσει αὐτοῦ χαρήσονται. 15 ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον Κυρίου, καὶ 16 οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πῖνῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, 16 καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. 17 καὶ αὐτὸς [προελεύσεται] ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει 20 Ἡλεία, ἐπιστρέφαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἐτοιμάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. 18 καὶ εἶπεν Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης καὶ ἡ γυνὴ μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. 19 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ Ἐγὼ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σέ καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. 20 καὶ ἰδοὺ ἔση σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἥς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. 21 καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν ἐν τῷ ναῷ αὐτόν. 22 ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἐδίνατο λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενεν κωφός. 23 Καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 24 Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἑλεσάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα 25 ὅτι Οὕτως μοι πεποίηκεν Κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπέειδεν ἀφελεῖν ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις.

4. THE ANNUNCIATION TO MARY

LUKE 1:26-38

Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας ἥ ὄνομα Ναζαρέτ 27 ἠπρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ

Mt 1:18b

^a Μνηστευθεῖσας τῆς μητρὸς αὐτοῦ
Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελ-
θεῖν αὐτοὺς (§5)

¹ Num 6:3; 1 Sam 1:11 LXX² Mal 4:5 f (3:23 f)

WH mg: Lk 1:15 τοῦ κυρίου

17 προσελεύσεται

25 ὁ κύριος

LUKE 1

ἐξ οἴκου Δαβίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαρίας. 28 καὶ εἰσελθὼν πρὸς αὐτὴν εἶπεν Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ. 29 ἡ δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. 30 καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ Μὴ φοβοῦ, Μαρίας, εἵρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. 31 ^aκαὶ ἰδοὺ συλλήμῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. 32 οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ θεός ¹“τὸν θρόνον Δαβίδ” τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, 33 “καὶ βασιλεύσει” ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ “εἰς τοὺς αἰῶνας,” καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. 34 εἶπεν δὲ Μαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; 35 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ ^bΠνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ²“ἅγιον κληθήσεται,” υἱὸς θεοῦ. 36 καὶ ἰδοὺ Ἐλεσάβετ ἡ συγγενὴς σου καὶ αὕτῃ συνείληφεν υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἔκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στέιρα. 37 ὅτι ³“οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα.” 38 εἶπεν δὲ Μαρίας Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ’ αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

5. THE ANNUNCIATION TO JOSEPH

MATT 1:18-25

ΤΟΤ ΔΕ [ΙΗΣΟΥ] ΧΡΙΣΤΟΥ ἡ γένεσις οὕτως ἦν. ^cΜνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς εὗρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. 19 Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν δειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολύσαι αὐτήν. 20 Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατ’ ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων ^dἸωσήφ υἱὸς Δαβίδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Ἰαριάν¹ τὴν γυναικὰ σου, ^eτὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου· 21 τέξεται δὲ υἱὸν καὶ

Mt 1:20c, 21a

^a τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἐστὶν ἁγίου· 21 τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, (§5)

^b Cf Mt 1:20c (§5)

Lk 1:27

^c πρὸς παρθένον ἐμνηστευμένην ἀνδρὶ ὃ ὄνομα Ἰωσήφ ἐξ οἴκου Δαβίδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαρίας. (§4)

Lk 2:5b

^c σὺν Μαρίας τῇ ἐμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὕση ἐνκύψ. (§8)

^d Cf Lk 2:4 (§8)

Lk 1:31

^e καὶ ἰδοὺ συλλήμῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. (§4) Cf Lk 1:35 (§4)

¹ Isa 9:7   ² Ex 13:12   ³ Gen 18:14

MATT 1

καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν.
22 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος
23 ¹“Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν,

καὶ καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ.”
ὁ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον “Μεθ’ ἡμῶν ὁ θεός.” 24 Ἐγερθεῖς δὲ [ὁ] Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου
ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· 25 ^ακαὶ
οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως [οὔ] ἔτεκεν υἱόν· ^βκαὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

6. MARY'S VISIT TO ELISABETH

LUKE 1:39-56

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριάμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὄρινν μετὰ σπουδῆς
εἰς πόλιν Ἰούδα, 40 καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ.
41 καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας ἡ Ἑλισάβετ, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος
ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς, καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἑλισάβετ, 42 καὶ ἀνεφώνησεν κραυγῇ
μεγάλῃ καὶ εἶπεν Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου.
43 καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς ἐμέ; 44 ἰδοὺ γὰρ ὡς
ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος
ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. 45 καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις
αὐτῇ παρὰ Κυρίου. 46 Καὶ εἶπεν Μαριάμ

Μεγαλίνει ²“ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον,”
47 καὶ “ἡγαλλίασεν” τὸ πνεῦμά μου “ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτήρῳ μου”
48 ὅτι ³“ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ,”
ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσιν με πᾶσαι αἱ γενεαί·

49 ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός,
καὶ ⁴“ἄγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ,”
50 καὶ ⁵“τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεάς καὶ γενεάς
τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.”

51 Ἐποίησεν κράτος ⁶“ἐν βραχίονι” αὐτοῦ,
“διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους” διανοία καρδίας αὐτῶν·
52 ⁷“καθεῖλεν δυνάστας” ἀπὸ θρόνων καὶ ⁸“ὑψώσεν ταπεινοὺς,
53 ⁹πεινῶντας ἐπέπλησεν ἀγαθῶν” καὶ “πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς.

Lk 2:7a

^α καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν
πρωτότοκον, (§8)

Lk 2:21b

^β καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰη-
σοῦς, (§10)

¹ Isa 7:14 ² I Sam 2:1 ³ I Sam 1:11 ⁴ Ps 111 (110):9 ⁵ Ps 103 (102):17 ⁶ Ps 89 (88):10
⁷ Job 12:19 ⁸ Job 5:11; I Sam 2:7 f ⁹ Ps 107(106):9; 34(33):10 LXX; I Sam 2:5

LUKE 1

- 54 ¹ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ,
²μνησθῆναι ἐλέους,
 55 ³καθὼς ἔλάλησεν “πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν,
 τῷ Ἀβραάμ” καὶ τῷ “σπέρματι” αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.
 56 Ἐμεινεν δὲ Μαριάμ σὺν αὐτῇ ὡς μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

7. THE BIRTH OF JOHN THE BAPTIST

LUKE 1:57-80

Τῇ δὲ Ἑλεισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν.
 58 καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς ὅτι ἐμεγάλυνεν Κύριος τὸ ἔλεος
 αὐτοῦ μετ’ αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. 59 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἦλθαν
 περιτεμῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν.
 60 καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. 61 καὶ
 εἶπαν πρὸς αὐτήν ὅτι Οὐδεὶς ἔστιν ἐκ τῆς συγγενείας σου ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι
 τούτῳ. 62 ἐνέκρινον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό. 63 καὶ αἰτή-
 σας πινακίδιον ἔγραψεν λέγων Ἰωάννης ἐστὶν ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἑθαύμασαν πάντες.
 64 ἀνεψύχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν
 τὸν θεόν. 65 Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιουικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ
 ὀρινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, 66 καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκού-
 σαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ γὰρ χεῖρ
 Κυρίου ἦν μετ’ αὐτοῦ. 67 Καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος
 ἁγίου καὶ ἐπροφήτευσεν λέγων

- 68 ⁴“Εὐλογητὸς Κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ,”
 ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησεν ⁵“λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ,”
 69 καὶ ⁶“ἡγειρεν κέρας” σωτηρίας ἡμῖν
 ἐν οἴκῳ “Δαυεὶδ” παιδὸς αὐτοῦ,
 70 καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἀπ’ αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ,
 71 ⁷“σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς” πάντων “τῶν μισούντων ἡμᾶς,”
 72 ποιῆσαι ⁸“ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν,”
 καὶ “μνησθῆναι διαθήκης” ἁγίας “αὐτοῦ,”
 73 “ὄρκον” ὃν “ᾤμοσεν πρὸς Ἀβραάμ” τὸν πατέρα ἡμῶν,
 74 τοῦ δοῦναι ἡμῖν ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ῥυσθέντας
 75 λατρεῖν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ
 ἐνώπιον αὐτοῦ [πάσαις ταῖς ἡμέραις] ἡμῶν.

¹ Isa 41:8 f   ² Ps 98(97):3   ³ Mic. 7:20   ⁴ Ps 41(40):13; 72(71):18; 106(105):48
⁵ Ps 111(110):9   ⁶ Ps 132(131):17; I Sam 2:10   ⁷ Ps 106(105):10   ⁸ Ps 105(104):8 f; 106(105):45;
 Mic 7:20

LUKE 1

- 76 Καὶ σὺ δέ, παιδίον, προφῆτης Ὑψίστου κληθήσῃ,
 προπορεύσῃ γὰρ ¹“ἐνώπιον Κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ,”
 77 τοῦ δοῦναι γνώσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ
 ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν,
 78 διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν,
 ἐν οἷς ἐπισκέψεται ἡμᾶς ἀνατολή ἐξ ὕψους,
 79 ²“ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις,”
 τοῦ κατευθῆναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

80 Τὸ δὲ παιδίον ἠΐσανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

8. THE BIRTH OF JESUS

LUKE 2:1-7

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· ² (αὕτη ἀπογραφή πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας ἸΚυρηνίου¹). ³ καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν. ⁴ Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐκ πόλεως Ναζαρέτ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαυεὶδ ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατρὶδος Δαυεὶδ, ⁵ ἀπογράψασθαι σὺν Μαριάμ τῇ ὀμνηστευμένῃ αὐτῷ, οὔσῃ ἐγκύῳ. ⁶ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, ⁷ καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

9. THE ANGELS AND THE SHEPHERDS

LUKE 2:8-20

Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. ⁹ καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτοὺς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν· ¹⁰ καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος Μὴ φοβεῖσθε, ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην ἥτις ἔσται παντὶ

^a Cf Mt 1:20b (§5); 2:1 (§12)

Mt 1:18b

^b Μνηστεύσεως τῆς μητρὸς αὐτοῦ
 Μαρίας τῇ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελ-
 θεῖν αὐτοὺς εὐρέθῃ ἐν γαστρὶ ἔχουσα
 ἐκ πνεύματος ἁγίου. (§5)

Mt 1:25a

^c καὶ οὐκ ἐγένωσκεν αὐτήν ἕως [οὔ]
 ἔτεκεν υἱόν· (§5)

¹ Mal 3:1

² Isa 9:2

WH mg: Lk 2:2 Κυρηνίου

LUKE 2

τῷ λαῷ, 11 ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ ὃς ἐστὶν χριστὸς κύριος ἐν πόλει Δαυεὶδ·
12 καὶ τοῦτο ὑμῖν¹ σημεῖον, εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον καὶ κείμενον ἐν φάτνῃ.
13 καὶ ἐξέφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλήθος στρατιᾶς οὐρανοῦ αἰνούντων τὸν
θεὸν καὶ λεγόντων

14 Δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις ἐυδοκίας¹.

15 Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, οἱ ποιμένες ἐλάλουν
πρὸς ἀλλήλους· Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεὲμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός· ὁ δὲ
κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. 16 καὶ ἦλθαν σπεύσαντες καὶ ἀνέβραν τὴν τε Μαριὰμ καὶ τὸν
Ἰωσήφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ· 17 ἰδόντες δὲ ἐγνώρισαν περὶ τοῦ ῥήματος
τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. 18 καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν
περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς, 19 ἡ δὲ [Μαρία] πάντα συνετήρει τὰ
ῥήματα ταῦτα συνβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 20 καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες δοξά-
ζοντες καὶ αἰνούντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

10. THE CIRCUMCISION

LUKE 2:21

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτῶ τοῦ περιτεμεῖν αὐτόν, ^ακαὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα
αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλλημφθῆναι αὐτόν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

11. THE PRESENTATION IN THE TEMPLE

LUKE 2:22-39

Καὶ ὅτε ¹“ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ” αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωυσέως,
ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστήσαι τῷ κυρίῳ, 23 καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ
Κυρίου ὅτι ²“Πᾶν ἄρσεν διανοίγον μήτραν ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται,” 24 καὶ
τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου, ³“ζευγὸς τρυγόνων ἢ δύο
νοσσοὺς περιστερῶν.”

25 Καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν ἐν Ἱερουσαλὴμ ᾧ ὄνομα
Συμεὼν, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ
Ἰσραὴλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν· 26 καὶ ἦν αὐτῷ κεχηρηματισμένον ὑπὸ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν [ἢ] ἂν ἴδῃ τὸν χριστὸν Κυρίου. 27 καὶ
ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον
Ἰησοῦν τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ 28 καὶ αὐτὸς
ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ εὐλόγησεν τὸν θεὸν καὶ εἶπεν

29 Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,

κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ·

30 ὅτι ⁴“εἶδον” οἱ ὀφθαλμοί μου “τὸ σωτήριόν σου”

31 ὃ ἡτοίμασας “κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν,

32 ⁵φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν”

καὶ ⁶“δόξαν” λαοῦ σου “Ἰσραὴλ.”

^a Cf Mt 1:25b (§5)

¹ Lev 12:6 ² Ex 13:12 ³ Lev 12:8; 5:11 ⁴ Isa 40:5; 52:10 ⁵ Isa 25:7 Heb; 42:6; 49:6 ⁶ Isa 46:13

WH mg: Lk 2:12 τὸ 13 οὐρανοῦ 14 εὐδοκία 19 Μαριὰμ

LUKE 2

33 καὶ ἦν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.
34 καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεὼν καὶ εἶπεν πρὸς Μαριάμ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἰδοὺ οὗτος κείται εἰς πτώσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, 35 καὶ σοῦ ^τ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

36 Καὶ ἦν Ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ Φανουὴλ, ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ, (αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα μετὰ ἀνδρὸς ἔτη ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς, 37 καὶ αὕτη χήρα ἕως ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων,) ἡ οὐκ ἀφίστατο τοῦ ἱεροῦ νηστεύσας καὶ δεήσασιν λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν. 38 καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστάσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ θεῷ καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν Ἱερουσαλὴμ.

39 Καὶ ὥς ἐτέλεσαν πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον Κυρίου, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν αὐτῶν Ναζαρέτ.

12. THE WISE-MEN FROM THE EAST

MATT 2:1-12

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες 2 Ἰδοὺ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἦλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. 3 Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης ἐταράχθη καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ, 4 καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. 5 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφῆτου

6 ¹⁴ Καὶ σύ, Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα·

ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος,

ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραὴλ."

7 Τότε Ἡρώδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους ἠκρίβωσεν παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, 8 καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ εἶπεν Πορευθέντες ἐξετάσατε ἀκριβῶς περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὶ δὲ εὗρητε ἀπαγγεῖλατέ μοι, ὅπως καγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. 9 οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστήρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἐστάθη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. 10 ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. 11 καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. 12 καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδη δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Mt 2:23a

^a καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, (§13)

^b Cf Lk 2:8 (§4)

¹ Mic 5:2

WH mg: Lk 2:35 δι

13. THE FLIGHT INTO EGYPT

MATT 2:13-23

Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ¹ τῷ Ἰωσήφ λέγων Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. 14 ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, 15 καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος ¹“Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου.”

16 Τότε Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν παρὰ τῶν μάγων. 17 Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος

18 ²“Φωνὴ ἐν Ῥαμὰ ἠκούσθη, κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολλός·

Ῥαχὴλ κλαίονσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελεν παρακληθῆναι ὅτι οὐκ εἰσίν.”

19 Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ λέγων· 20 Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ, τεθνήκασιν γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. 21 ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ εἰσῆλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. 22 ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἡρώδου ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, 23 ^ακαὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

14. CHILDHOOD AT NAZARETH

LUKE 2:40

Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανεν καὶ ἐκραταιοῦτο πληρούμενον σοφίᾳ, καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

15. VISIT TO JERUSALEM

LUKE 2:41-50

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἐορτῇ τοῦ πάσχα. 42 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἑτῶν δώδεκα, ἀναβαινόντων αὐτῶν κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἐορτῆς 43 καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνωσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. 44 νομίσαντες δὲ αὐτὸν

Lk 2:39b

^α ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς πόλιν αὐτῶν Ναζαρέτ. (§11)

¹ Hos 11:1   ² Jer 31(38):15

LUKE 2

εἶναι ἐν τῇ συνοδίᾳ ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενεῦσιν καὶ τοῖς γνωστοῖς, 45 καὶ μὴ εὐρόντες ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀναζητοῦντες αὐτόν. 46 καὶ ἐγένετο μετὰ ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς· 47 ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. 48 καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καὶ ἐγὼ ὀδυνώμενοι ζητοῦμέν σε. 49 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς Τί ὅτι ἐξητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναι με; 50 καὶ αὐτοὶ οὐ συνήκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.

16. EIGHTEEN YEARS AT NAZARETH

LUKE 2:51, 52

καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. 52 Καὶ Ἰησοῦς ¹“προέκοπτεν” τῇ σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ “καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.”

¹ I Sam 2:26

PART II

INTRODUCTION TO PUBLIC WORK

17. THE MINISTRY OF THE BAPTIST

MATT 3:1-12

MARK 1:1-8

LUKE 3:1-20

ΑΡΧΗ τοῦ εὐαγγελίου Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ[†].

ΕΝ ΔΕ ΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ
ἐκείναις

παραγίνεται
Ἰωάννης ὁ βαπτιστῆς
κηρύσσων
ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας
2 λέγων ^αΜετανοεῖτε,
ἥγγικεν γὰρ
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

[Cf v 5 below]

[Cf v 4 below]

[Cf v 4 below]

ΕΝ ΕΤΕΙ δὲ πεντεκαίδε-
κάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου
Καίσαρος, ἡγεμονεύοντος Πον-
τίου Πειλάτου τῆς Ἰουδαίας,
καὶ τετρααρχούντος τῆς Γαλι-
λαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετρααρ-
χούντος τῆς Ἰουδαίας καὶ
Τραχωνίτιδος χώρας, καὶ Λυ-
σανίου τῆς Ἀβειληνῆς τετρα-
αρχούντος, 2 ἐπὶ ἀρχιερέως
Ἄννα καὶ Καϊάφα,
ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ
ἐπὶ Ἰωάνην τὸν Ζαχαρίου υἱὸν
ἐν τῇ ἐρήμῳ.

3 καὶ ἦλθεν
εἰς πᾶσαν περίχωρον τοῦ Ἰορ-
δάνου
κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας
εἰς ἅφεςιν ἁμαρτιῶν,

Mt 4:17b

Mk 1:15b

^α ἸΜετανοεῖτε,
ἥγγικεν γὰρ¹
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. (§20)

^α καὶ ἥγγικεν
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ·
μετανοεῖτε
καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.
(§20)

WH mg: Mk 1:1 υἱοῦ θεοῦ

Lk 3:3 πᾶσαν with ABLW Or etc; πᾶσαν τὴν ~~Ν~~CDXΔΘ etc

MATT 3	MARK 1	LUKE 3
3 Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγον- τος	2 Καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Ἡσαίᾳ τῷ προφῆτῃ	4 ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λό- γων Ἡσαίου τοῦ προφήτου
[MATT 11:10b] 1 ^a “Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἐμπροσθέν σου.” (§47)	1 ^a “Ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου.”	[LUKE 7:27b] 1 ^a “Ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἐμπροσθέν σου.” (§47)
2 ^a “Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.” [Cf v 1 above]	3 2 ^a “Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.” 4 ἐγένετο Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. [Cf v 6 below]	3 ^a “Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. 5 πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς τα- πεινωθήσεται, καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείας καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας. 6 καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ.” [Cf v 2 above]
4 Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου καὶ ζώην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, ἣ δὲ τροφή ἦν αὐτοῦ ἄκριδες καὶ μέλι ἄγριον. 5 Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, 6 καὶ ἐβαπτίζοντο	5 καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμεῖται πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο	[Cf v 3 above] [Cf Luke 3:21 (§18)]

¹ Mal 3:1² Isa 40:3³ Isa 40:3 ff

MATT 3

ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ
ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

[Cf v 4 above]

7 Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φα-
ρισαίων καὶ Σαδδουκαίων

ἐρχομένους
ἐπὶ τὸ βάπτισμα
εἶπεν αὐτοῖς

^aΓεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;

8 ποιήσατε οὖν καρπὸν
ἄξιον τῆς μετανοίας·

9 καὶ μὴ δόξετε λέγειν ἐν
ἑαυτοῖς

Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ,
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται
ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.

10 ἥδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς
τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κείται·

^bπᾶν οὖν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν

ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

MARK 1

ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ
ποταμῷ
ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας
αὐτῶν.

6 καὶ ἦν ὁ Ἰωάννης
ἐνδεδυμένος
τρίχας καμήλου
καὶ ζώνην δερματίνην
περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ,
καὶ ἔσθων
ἄκριδας καὶ μέλι ἄγριον.

LUKE 3

7 Ἐλεγεν οὖν
τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις
βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ

^aΓεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;

8 ποιήσατε οὖν ἱκαρποὺς
ἀξίους¹ τῆς μετανοίας·
καὶ μὴ ἄρξεσθε λέγειν ἐν
ἑαυτοῖς

Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ,
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται
ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ.

9 ἥδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς
τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κείται·

^bπᾶν οὖν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν [καλὸν]

ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

^a Cf Mt 12:34 (§50); 23:33 (§157)

Mt 7:19

^b πᾶν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν

ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. (§43)

WH mg: Lk 3:8 ἀξίους καρποὺς

Mt 3:8 καρπὸν ἄξιον with ~~ABCW~~ etc; καρποὺς ἀξίους LU etc (from Lk 3:8) Lk 3:8 καρποὺς ἀξίους with
~~NA~~CLXΔΘ etc; ἀξίους καρποὺς B Or; καρπὸν ἄξιον DW etc, from Mt 3:8

MATT 3	MARK 1	LUKE 3
<p>11 ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὐδ' οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς</p> <p>τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· [Cf above]</p> <p>αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· 12 οὐδ' τὸ πτόνον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ,</p>	<p>7 καὶ ἐκήρυσσεν λέγων [Cf v 8 below]</p> <p>Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω [μου], οὐδ' οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύβας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· 8 ἐγὼ ἐβάπτισα ὑμᾶς ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς πνεύματι ἁγίῳ.</p>	<p>10 καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες· Τί οὖν ποιήσωμεν; 11 ἀποκριθεὶς δὲ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιείτω. 12 ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι καὶ εἶπαν πρὸς αὐτόν· Διδάσκαλε, τί ποιήσωμεν; 13 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς· Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσσετε. 14 ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέγοντες· Τί ποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς; καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Μηδένα διασείσητε μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν.</p> <p>15 Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μὴ ποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, 16 ἀπεκρίνατο λέγων πᾶσιν ὁ Ἰωάννης· Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὐδ' οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ· [Cf above]</p> <p>αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· 17 οὐδ' τὸ πτόνον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ διακαθαῖραι τὴν ἄλωνα αὐτοῦ</p>

Mk 1:7 ὀπίσω μου docc pler; Δ etc om; B Or om μου
 NADHPWΘ etc

8 πνεύματι with BL 1 it vg; ἐν πνεύματι

MATT 3

καὶ συνάξει τὸν σίτον αὐτοῦ
εἰς τὴν ἀποθήκην[†],
τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει
πυρὶ ἀσβέστῳ.

[MATT 14:3, 4]

Ὁ γὰρ Ἡρώδης

κρατήσας τὸν Ἰωάννην
ἔδωκεν καὶ ἐν φυλακῇ ἀπέθετο

διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,

[Cf v 3 above]

4 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης
αὐτῷ
Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν
αὐτήν· (§77)

MARK 1

Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης
ἀποστείλας
ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην
καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ

διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,
ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν

[Cf v 17 above]

18 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης
τῷ Ἡρώδῃ ὅτι
Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν
τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου.
(§77)

LUKE 3

καὶ συναγαγεῖν τὸν σίτον
εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ,
τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει
πυρὶ ἀσβέστῳ.

18 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα
παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν
λαόν

19 ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετραάρχης,

[Cf v 20 below]

ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ
περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναίκος
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ

καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν
πονηρῶν ὁ Ἡρώδης, 20 προ-
σέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν,
κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν
φυλακῇ.

18. THE BAPTISM OF JESUS, AND THE GENEALOGY (LUKE)

MATT 3:13-17

Τότε
παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην πρὸς τὸν
Ἰωάννην
τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.

MARK 1:9-11

ἜΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ[†]
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις
ἦλθεν Ἰησοῦς
ἀπὸ Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας
καὶ ἐβαπτίσθη
εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννου.

LUKE 3:21-38

Ἐγένετο δὲ

WH mg: Mt 3:12 αὐτοῦ

Mk 1:9 Ἐγένετο

Mt 3:12 ἀποθήκην with ΝCKMA it vg sah etc; BELUW syr sin cur etc add αὐτοῦ

MATT 3	MARK 1	LUKE 3
<p>14 ὁ δὲ διεκώλυεν αὐτόν λέγων Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με; 15 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν [αὐτῷ] Ἄφες ἄρτι, οὕτω γὰρ πρέπειν ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. [Cf Matt 3:6 (§17)]</p>	<p>[Cf Mark 1:5 (§17)]</p>	<p>ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου</p>
<p>16 βαπτισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εὐθὺς ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἠνεώχθησαν [†] οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν πνεῦμα θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν· 17 καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα Ὁὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰμου ὁ ἀγαπητός, ἐν¹ ᾧ εὐδόκησα. [Cf Matt 1:1–16 (§2)]</p>	<p>10 καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ὡς περιστερὰν καταβαῖνον εἰς αὐτόν· 11 καὶ φωνὴ [ἐγένετο] ἐκ τῶν οὐρανῶν Σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα.</p>	<p>ἀνεψυχθῆναι τὸν οὐρανὸν 22 καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶς εἶδει ὡς περιστερὰν ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα. 23 Καὶ αὐτὸς ἦν Ἰησοῦς ἀρχόμενος ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα, ὢν υἱός, ὡς ἐνομιζέτο, Ἰωσήφ τοῦ Ἡλεί 24 τοῦ Ματθαίου τοῦ Λευεὶ τοῦ Μελχεί τοῦ Ἰανναί τοῦ Ἰωσήφ 25 τοῦ Ματθαίου τοῦ Ἀμώς *</p>
<p>^a Cf Mt 17:5 (§88)</p>	<p>^a Cf Mk 9:7 (§88)</p>	<p>^a Cf Lk 9:35 (§88)</p>

WH mg: Mt 3:15 πρὸς αὐτόν

16 αὐτῷ

17 μου, ὁ ἀγαπητός ἐν

Mt 3:17 Οὗτός ἐστιν: D 1 it syr sin cur read Σὺ εἶ — ὁ υἱὸς μου: syr sin cur add καὶ Mk 1:11 ἐγένετο with ABLW etc; [†] D⁸ etc om Lk 3:22 Σὺ εἶ . . . εὐδόκησα: D 3 it etc read υἱὸς μου εἶ συ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε (from Ps 2:7)

LUKE 3

τοῦ Ναοῦμ
 τοῦ Ἑσλεί
 τοῦ Ναγγαί
 26 τοῦ Μαάθ
 τοῦ Ματταθίου
 τοῦ Σεμεείν
 τοῦ Ἰωσήχ
 τοῦ Ἰωδά
 27 τοῦ Ἰωανάν
 τοῦ Ῥησά
 τοῦ Ζοροβάβελ
 τοῦ Σαλαθιήλ
 τοῦ Νηρεί
 28 τοῦ Μελχεί
 τοῦ Ἀδδεί
 τοῦ Κωσάμ
 τοῦ Ἑλμαδάμ
 τοῦ Ἦρ
 29 τοῦ Ἰησοῦ
 τοῦ Ἑλιέζερ
 τοῦ Ἰωρείμ
 τοῦ Μαθθάτ
 τοῦ Λευεί
 30 τοῦ Συμεών
 τοῦ Ἰούδα
 τοῦ Ἰωσήφ
 τοῦ Ἰωνάμ
 τοῦ Ἑλιακείμ
 31 τοῦ Μελεά
 τοῦ Μεννά
 τοῦ Ματταθά
 τοῦ Ναθάμ
 τοῦ Δανείδ
 32 τοῦ Ἰεσσαί
 τοῦ Ἰωβήλ
 τοῦ Βοός
 τοῦ Σαλά
 τοῦ Ναασσών
 33 τοῦ Ἀδμείν¹
 τοῦ Ἀρνεί
 τοῦ Ἑσρών

LUKE 3

τοῦ Φαρίσ
 τοῦ Ἰούδα
 34 τοῦ Ἰακώβ
 τοῦ Ἰσαάκ
 τοῦ Ἀβραάμ
 τοῦ Θαρα
 τοῦ Ναχώρ
 35 τοῦ Σερούχ
 τοῦ Ῥαγαύ
 τοῦ Φάλεκ
 τοῦ Ἑβερ
 τοῦ Σαλά
 36 τοῦ Καινάμ
 τοῦ Ἀρφαξάδ
 τοῦ Σήμ
 τοῦ Νῶε
 τοῦ Λάμεχ
 37 τοῦ Μαθουσαλά
 τοῦ Ἑνώχ
 τοῦ Ἰάρετ
 τοῦ Μαλελεήλ
 τοῦ Καινάμ
 38 τοῦ Ἑνώς
 τοῦ Σήθ
 τοῦ Ἀδάμ
 τοῦ θεοῦ.

19. THE TEMPTATION

MATT 4:1-11

Τότε [ὁ] Ἰησοῦς

ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον
 ὑπὸ τοῦ πνεύματος,

πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβό-
 λου.

2 καὶ νηστεύσας
 ἡμέρας τεσσαράκοντα

MARK 1:12, 13

Καὶ εὐθὺς
 τὸ πνεῦμα

αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον.

13 καὶ ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ
 τεσσαράκοντα ἡμέρας
 πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ,

LUKE 4:1-13

Ἰησοῦς δὲ
 πλήρης πνεύματος ἁγίου
 ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου,
 καὶ ἦγετο
 ἐν τῷ πνεύματι
 ἐν τῇ ἐρήμῳ
 2·ἡμέρας τεσσαράκοντα
 πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβό-
 λου.
 Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν
 ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις,

Mt 4:1 δ with $\aleph$ CDLW etc; BUA om

MATT 4

καὶ νύκτας τεσσεράκοντα
ὑστερον
ἐπείνασεν.

3 Καὶ προσελθὼν
ὁ πειράζων εἶπεν αὐτῷ
Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
εἰπὸν ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι
ἄρτοι γένωνται.
4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

Γέγραπται
1“Οὐκ ἐπ’ ἄρτω μόνῳ
ζήσεται ὁ ἄνθρωπος,
ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπο-
ρευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ.”
[Cf vv 8–10 below]

5 Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν
ὁ διάβολος
εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν,

MARK 1

καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων,

LUKE 4

καὶ συντελεσθεῖσων αὐτῶν
ἐπείνασεν.

3 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος
Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
εἰπέ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα
γένηται ἄρτος.
4 καὶ ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν
ὁ Ἰησοῦς
Γέγραπται ὅτι
1“Οὐκ ἐπ’ ἄρτω μόνῳ
ζήσεται ὁ ἄνθρωπος.”

5 Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν
ἔδειξεν αὐτῷ
πάσας τὰς βασιλείας
τῆς οἰκουμένης
ἐν στιγμῇ χρόνου.
6 καὶ εἶπεν αὐτῷ
ὁ διάβολος
Σοὶ δώσω
τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν
καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν,
ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται καὶ ᾧ
ἂν θέλω δίδωμι αὐτήν.
7 σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς
ἐνώπιον ἐμοῦ,
ἔσται σοῦ πάντα.
8 καὶ ἀποκριθεὶς
1ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ¹
Γέγραπται
2“Κύριον τὸν θεόν σου
προσκυνήσεις
καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.”
9 Ἦγαγεν δὲ αὐτὸν
εἰς Ἱερουσαλὴμ

¹ Deut 8:3   ² Deut 6:13

WH mg: Lk 4:8 αὐτῷ εἶπεν [ὁ] Ἰησοῦς

MATT 4	MARK 1	LUKE 4
<p>καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, 6 καὶ λέγει αὐτῷ Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γὰρ ὅτι 1“Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντε- λεῖται περὶ σοῦ</p> <p>καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε, μή ποτε προσκώψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.” 7 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς</p> <p>Πάλιν γέγραπται 2“Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν θεόν σου.” 8 Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, 9 καὶ εἶπεν αὐτῷ Ταῦτά σοι πάντα δώσω ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. 10 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς “Ὑπαγε, Σατανᾶ· γέγραπται γὰρ 3“Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.”</p> <p>11 Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διά- βολος,</p> <p>καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ.</p>	<p>καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.</p>	<p>καὶ ἔστησεν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν [αὐτῷ] Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω· 10 γέγραπται γὰρ ὅτι 1“τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντε- λεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε,” 11 καὶ ὅτι “ἐπὶ χειρῶν ἀρουσίν σε μή ποτε προσκώψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου.” 12 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Εἴρηται 2“Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν θεόν σου.” [Cf vv 5-8 above]</p> <p>13 Καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ’ αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.</p>

1 Ps 91 (90):11 f

2 Deut 6:16

3 Deut 6:13

PART III

THE GALILEAN MINISTRY

CHAPTER I. THE BEGINNINGS OF JESUS' WORK IN GALILEE, §§20-23

20. THE DEPARTURE INTO GALILEE

MATT 4:12-17	MARK 1:14, 15	LUKE 4:14, 15
<p>Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 13 καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρά ἐλθὼν κατέκησεν εἰς Καφαρ- ναούμ τὴν παραθαλασσίαν ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθα- λαίμ· 14 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγον- τος 15 ¹“Γῇ Ζαβουλὼν καὶ γῇ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, 16 ὁ λαὸς ὁ καθημένος ἐν σκοτίᾳ φῶς εἶδεν μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.” 17 ΑΠΟ ΤΟΤΕ ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν</p>	<p>Καὶ μετὰ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν [Cf Mark 1:21 (§24)]</p>	<p>Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν. [Cf Luke 4:31 (§24)]</p>
	<p>15 κηρύσσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ [καὶ λέγων]</p>	

¹ Isa 9:1 f

Mk 1:15 καὶ λέγων with BKLMWΔΘ it vg pesh etc; λέγων ADEF etc; ** syr sin om

MATT 4	MARK 1	LUKE 4
^α Μετανοεῖτε, ἤγγικεν γὰρ ¹ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.	ὅτι Πεπλήρωται ὁ καιρὸς ^α καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.	
[MATT 4:24]	[MARK 1:28]	
καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ	Καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς πανταχοῦ	καὶ φήμη ἐξῆλθεν
εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· (§23)	εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Ἰαλιλαίας. (§24)	καθ' ὅλης τῆς περιχώρου
[MATT 4:23a]	[MARK 1:39a]	περὶ αὐτοῦ.
^β Καὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν (§23)	^β καὶ ἦλθεν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν (§25)	15 ^β καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

21. THE REJECTION AT NAZARETH (LUKE)

[MATT 13:53-58]	[MARK 6:1-6a]	LUKE 4:16-30
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν. (§65) 54 καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ	Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.	Καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρά, οὗ ἦν Ἰεθραμ- μένος ¹ , καὶ εἰσῆλθεν κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ

Mt 3:2	Mk 6:6b	Lk 4:44
^α Μετανοεῖτε, ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. (§17)	^β Καὶ περιῆγεν τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων. ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν (§70)	^β Καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς Ἰουδαίας. (§25)
Mt 9:35a		

WH mg: Mt 4:17 ἠγγικεν

Lk 4:16 ἀνατεθραμμένος

[MATT 13]

ἐδίδασκεν αὐτοὺς
ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,

ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς

καὶ λέγειν Πόθεν τούτῳ
ἡ σοφία αὕτη
καὶ αἱ δυνάμεις;

55 οὐχ οὗτός ἐστιν
ὁ τοῦ τέκτονος υἱός;
οὐχ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μα-
ριάμ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

[MARK 6]

2 Καὶ γενομένου σαββάτου
ἦρξατο διδάσκειν
ἐν τῇ συναγωγῇ·

καὶ οἱ πολλοὶ ἀκούοντες

ἐξεπλήσσοντο

λέγοντες Πόθεν τούτῳ ταῦτα,
καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα τούτῳ,
καὶ αἱ δυνάμεις τοιαῦται
διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γινόμεναι;
3 οὐχ οὗτός ἐστιν
ὁ τέκτων,
ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας
καὶ ἀδελφός

LUKE 4

ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων

εἰς τὴν συναγωγὴν,
καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι.

17 καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον
τοῦ προφήτου Ἡσαίου, καὶ
ἀνοίξας τὸ βιβλίον εὗρεν [τὸν]
τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον

18 ¹“Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμέ,
οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με εὐαγ-
γελίσασθαι πτωχοῖς,

ἀπέσταλκέν με κηρύξαι αἰχμα-
λώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς
ἀνάβλεψιν,

ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν
ἀφέσει,

19 κηρύξαι ἐνιαντὸν Κυρίου
δεκτόν.”

20 καὶ πτύξας τὸ βιβλίον
ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισεν·
καὶ πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν
τῇ συναγωγῇ ἦσαν ἀτενί-
ζοντες αὐτῷ. 21 ἦρξατο δὲ
λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σή-
μερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ
αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.

22 καὶ πάντες ἐμαρτύρουν
αὐτῷ

καὶ ἐθαύμαζον
ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος
τοῖς ἐκπορευομένοις
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,
καὶ ἔλεγον

Οὐχὶ
υἱὸς ἐστιν Ἰωσήφ οὗτος;

¹ Isa 61:1 f

[MATT 13]	[MARK 6]	LUKE 4
<p>Ἰάκωβος καὶ Ἰωσήφ καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; 56 καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσὶν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; 57 καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.</p>	<p>Ἰακώβου καὶ Ἰωσήτος καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὥδε πρὸς ἡμᾶς; [Cf v 2 above] καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.</p>	<p>23 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παρα- βολὴν ταύτην Ἰατρεῖ, θερά- πεις σεναντόν ὅσα ἠκούσα- μεν γενόμενα εἰς τὴν Καφαρ- ναοὺμ ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου. 24 εἶπεν δέ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.</p>
<p>ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ¹ πατρίδι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 58 Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνά- μεις πολλὰς</p>	<p>4 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. 5 Καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ ποιῆσαι οὐδεμίαν δύναμιν, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεῖς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσεν. 6 καὶ ἔθαύμασεν¹</p>	<p>25 ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡλείου ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐ- ρανὸς¹ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὥς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, 26 καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμ- φθη Ἡλείας εἰ μὴ¹ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδωνίας πρὸς γυναῖκα χήραν." 27 καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐν τῷ Ἰσραὴλ ἐπὶ Ἑλισαίου τοῦ προφήτου, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Ναιμᾶν ὁ Σύρος. 28 καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ</p>
<p>διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. (§69)</p>	<p>διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. (§69)</p>	

¹ I Kings 17:9

WH mg: Lk 4:25 ἐπὶ

LUKE 4

ἀκούοντες ταῦτα, 29 καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ ἡ πόλις ὑποδόμητο αὐτῶν, ὥστε κατακρηνύσαι αὐτόν· 30 αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

22. THE CALL OF THE FOUR (MATT-MARK)

MATT 4:18-22

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς,

[Cf v 21 below]

Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον

MARK 1:16-20

Καὶ παράγων παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν

[Cf v 19 below]

Σίμωνα

[LUKE 5:1-11]

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ καὶ ἀκοῦειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ, 2 καὶ εἶδεν ἡλιόια δύο ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην, οἱ δὲ ἀλεεῖς ἀπ' αὐτῶν ἀποβάντες ἔπλυνον τὰ δίκτυα. 3 ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, δ ἦν Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν. ὀλίγον, καθίσας δὲ ἐκ τοῦ πλοίου ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους. 4 ὥς δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα. Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν. 5 καὶ ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν Ἐπιστάτα, δι' ὅλης νυκτὸς κοπιῶσάντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὰ δίκτυα. 6 καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολὺ, διεμήσσετο δὲ τὰ δίκτυα αὐτῶν. 7 καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις ἐν τῷ ἐτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντος συλλαβεῖσθαι

Mt 4:18 περιπατῶν with **NBCLWA** etc; παράγων D it syr sin 33. it vg etc; περιπατῶν δὲ **AWΓΔΘH** syr sin pesh etc

Mk 1:16 καὶ παράγων with **NBDL**

MATT 4	MARK 1	[LUKE 5]
[Cf v 21 below]	[Cf v 19 below]	αὐτοῖς· καὶ ἦλθαν, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. 8 ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνυσιν Ἰησοῦ λέγων Ἐξέλθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλὸς εἰμι, κύριε· 9 θάμβος γὰρ περιέσχευ αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἁγρᾷ τῶν ἰχθύων Ἵω· συνέλαβον, 10 ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάνην υἱοὺς Ζεβεδαίου, οἱ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι.
καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν, ἦσαν γὰρ ἀλεεῖς· 19 καὶ λέγει αὐτοῖς	καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν Σίμωνος ἀμφιβάλλοντας ἐν τῇ θαλάσῃ, ἦσαν γὰρ ἀλεεῖς· 17 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλεεῖς ἀνθρώπων.	καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα Ἰησοῦς Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. 11 καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν ἀφέντες πάντα ἠκολούθησαν αὐτῷ. (§26)
20 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. 21 Καὶ προβάς ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάνην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. 22 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.	18 καὶ εὐθὺς ἀφέντες τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ. 19 Καὶ προβάς ὀλίγον εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάνην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς. 20 καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαίου ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.	[Cf v 10 above]
		[Cf v 2 above]

Mk 1:16 ἀμφιβάλλοντας with **NA** (*-tes) BDLWΔ etc; ἀμφιβαλοντες Θ; βάλλοντας ΜΓ etc; ΑΩΓΔΠ etc add ἀμφίβληστρον; Θ adds τὰ δίκτυα

23. THE RESPONSE TO JESUS' WORK

MATT 4:23-25 [+§35]

[MARK 1:39]

[LUKE 4:44]

^aΚαὶ περιῆγεν^aκαὶ ἦλθεν^aΚαὶ ἦνἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ,
διδάσκων

κηρύσσων

κηρύσσων

ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον
τῆς βασιλείας

εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν

εἰς τὰς συναγωγὰς

καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν
ἐν τῷ λαῷ.εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν
καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. (§25)

τῆς Ἰουδαίας. (§25)

[MARK 1:28, 32, 34a]

[LUKE 4:37]

24 ^bκαὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ^bΚαὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ^bΚαὶ ἐξεπορεύετο ἡχος περὶ αὐτοῦ

εἰς ὅλην τὴν Συρίαν·

εὐθὺς πανταχοῦ

εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.
(§24)

[LUKE 4:40]

καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ
πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας
ποικίλαις νόσοις
καὶ βασάνοις συνεχομένους,
δαιμονιζομένους καὶ σέληνια-
ζομένους καὶ παραλυτικούς,

32 Ὁψίας δὲ γενομένης,

ὅτε ἔδυσεν ὁ ἥλιος,

ἔφερον πρὸς αὐτὸν

πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας

[Cf v 34 below]

καὶ τοὺς δαιμονιζομένους· . . .

Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου

ἅπαντες¹ ὅσοι εἶχον ἀσθενούντας
νόσοις ποικίλαις

ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν·

Mt 9:35

Mk 6:6b

Lk 4:14a, 15

^a Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς^a Καὶ περιῆγεν^a Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς
ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος
εἰς τὴν Γαλιλαίαν. . . .τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας,
διδάσκων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον
τῆς βασιλείας
καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν. (§70)τὰς κώμας κύκλῳ
διδάσκων. (§70)15 καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν,

δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. (§20)

Lk 4:14b

^b καὶ φήμῃ ἐξῆλθεν
καθ' ὅλης τῆς περιχώρου
περὶ αὐτοῦ. (§20)

MATT 4	[MARK 1]	[LUKE 4]
καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.	34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κα- κῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, (§24)	ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτιθεῖς 'ἐθεράπευεν' αὐτούς. (§24)
25 καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί	[MARK 3:7b, 8]	[LUKE 6:17b]
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως	καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας	καὶ ὄχλος πολλὸς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ
καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας	ἠκολούθησεν,	ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ
καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. (+ §35)	8 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ¹ καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, ¹ πλῆθος πολὺ, ἀκούοντες ὅσα ἔποιε ¹ ἦλθαν πρὸς αὐτόν. (§33)	καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἱ ἦλθαν ἀκούσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν. (§33)

CHAPTER II. TEACHING AND GATHERING DISCIPLES, §§24-27

24. A DAY IN CAPERNAUM

§45+] MATT 8:14-17 [+§66 [Cf Matt 4:13 (§20)]	MARK 1:21-34	LUKE 4:31-41
[MATT 7:28b, 29] ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ	Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καφαρναούμ. Καὶ εὐθὺς τοῖς σάββασιν 'εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκεν'. 22 καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ,	Καὶ κατῆλθεν εἰς Καφαρναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας. Καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. 32 καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ,

WH mg: Mk 1:21 ἐδίδασκειν εἰς τὴν συναγωγὴν

[MATT 7]

29 ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς
ὥς ἐξουσίαν ἔχων

καὶ οὐχ ὥς οἱ γραμματεῖς
αὐτῶν. (§44)

MARK 1

ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς
ὥς ἐξουσίαν ἔχων

καὶ οὐχ ὥς οἱ γραμματεῖς.

23 καὶ εὐθὺς
ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν
ἄνθρωπος
ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ,

καὶ ἀνέκραξεν 24 λέγων
Τί ἡμῖν καὶ σοί,
Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;
ἤλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς;
οἶδά σε τίς εἶ,
ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.

25 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς [λέγων]
Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ.
26 καὶ σπαράξαν αὐτὸν
τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον
καὶ φωνῆσαν φωνῇ μεγάλῃ
ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ.

27 καὶ ἐθαμβήθησαν ἅπαντες,
ὥστε συζητεῖν αὐτοὺς¹
λέγοντας
Τί ἐστὶν τοῦτο; διδαχὴ καινὴ·
κατ' ἐξουσίαν
καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκα-
θάρτοις ἐπιτάσσει,
καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ.
28 ^αΚαὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ
αὐτοῦ εὐθὺς πανταχοῦ
εἰς ὅλην τὴν περιχώρον
τῆς Γαλιλαίας.

LUKE 4

ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ
ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ.

33 καὶ
ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν
ἄνθρωπος
ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκα-
θάρτου,
καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ
34 Ἐγώ, τί ἡμῖν καὶ σοί,
Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;
ἤλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς;
οἶδά σε τίς εἶ,
ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.

35 καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς λέγων
Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἀπ' αὐτοῦ.
καὶ ῥίψαν αὐτὸν
τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ μέσον
ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ
μηδὲν βλάψαν αὐτόν.

36 καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ
πάντας,
καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους
λέγοντες
Τίς ὁ λόγος οὗτος
ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει
ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις
πνεύμασιν,
καὶ ἐξέρχονται;
37 ^αΚαὶ ἐξεπορεύετο ἡχος
περὶ αὐτοῦ
εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου.

Lk 4:14b

^α καὶ φήμη ἐξῆλθεν
καθ' ὅλης τῆς περιχώρου
περὶ αὐτοῦ. (§20)

[MATT 4:24a]

^ακαὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ
αὐτοῦ
εἰς ὅλην τὴν Συρίαν (§23)

WH mg: Mk 1:24 οἰδαμέν 27 πρὸς ἑαυτοῖς

Mk 1:27 αὐτοῖς with NB etc; πρὸς ἑαυτοῖς ACDWΓΔΘ etc

MATT 8	MARK 1	LUKE 4
<p>Καὶ</p> <p>ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου</p> <p>εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν·</p> <p>15 καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς,</p> <p>καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ ἡγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ.</p> <p>16 Ὁψίας δὲ γενομένης</p> <p>προσῆνεγκαν αὐτῷ [Cf below and Matt 4:24 (§23)]</p> <p>δαιμονιζομένους πολλούς·</p> <p>καὶ ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν·</p>	<p>29 Καὶ εὐθὺς ἐκ τῆς συναγωγῆς ἔξελθόντες ἦλθαν¹ εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου.</p> <p>30 ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθὺς λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς.</p> <p>31 καὶ προσελθὼν ἡγειρεν αὐτὴν κρατήσας τῆς χειρὸς·</p> <p>καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.</p> <p>32 Ὁψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυσεν ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας [Cf v 34 below]</p> <p>καὶ τοὺς δαιμονιζομένους·</p> <p>33 καὶ ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπισυνηγμένη πρὸς τὴν θύραν.</p> <p>34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, [MARK 3:11]</p> <p>καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, δταν αὐτὸν θεωρῶν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον ἰέγοντα¹ ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. (§33)</p>	<p>38 Ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος.</p> <p>πενθερὰ δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς.</p> <p>39 καὶ ἐπιστὰς ἐψάνω αὐτῆς ἐπέτιμήσεν τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν· παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.</p> <p>40 Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου ἴᾱπαντες¹ ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις</p> <p>ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν·</p> <p>ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτίθεις</p> <p>ἰεθεράπευεν¹ αὐτούς.</p> <p>41 ἰεξήρχετο¹ δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν,</p> <p>κράζοντα καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ·</p>

WH mg: Mk 1:29 ἐξελθὼν ἦλθεν Lk 4:40 πάντες ἐθεράπευσεν 41 ἐξήρχοντο

Mk 1:29 ἐκ τῆς συν. ἐξελθόντες ἦλθαν with L; ἐκ τ.σ. ἐξελθόντες ἦλθαν NACΔΓ etc; ἐκ τ.σ. ἐξελθὼν ἦλθεν B etc; (καὶ Σ, καὶ εὐθὺς Θ) ἐξελθὼν (δὲ DW, εὐθὺς Σ) ἐκ τ.σ. ἦλθεν DWΣ Lk 4:40 ἐθεράπευεν with BDW it vg pesh; ἐθεράπευσεν NACLΔΘ etc

[MATT 12:16]

καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς

ἵνα μὴ

φανερὸν αὐτὸν

ποιήσωσιν· (§33)

MATT 8

17 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου
λέγοντος ¹“Αὐτὸς τὰς ἀσ-
θενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς
νόσους ἐβάστασεν.” (+§66)

MARK 1

καὶ οὐκ ἤφειεν καὶ πολλὰ ἐπ-
λαλεῖν
τὰ δαιμόνια,

ἵνα μὴ

αὐτὸν φανερόν

ποιήσωσιν. (§33)

ὅτι ᾔδεισαν
αὐτὸν [Χριστὸν
εἶναι].

[MARK 3:12]

LUKE 4

καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα αὐτὰ
λαλεῖν,

ὅτι ᾔδεισαν
τὸν χριστὸν αὐτὸν
εἶναι.

25. A PREACHING TOUR IN GALILEE

MARK 1:35-39

Καὶ πρωὶ ἔννυχα λίαν
ἀναστὰς ἐξῆλθεν [καὶ ἀπῆλ-
θεν]

εἰς ἔρημον τόπον

κάκει προσήχετο.

36 καὶ κατεδίωξεν αὐτὸν Σί-
μων

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ,

37 καὶ εὑρον αὐτὸν

καὶ λέγουσιν αὐτῷ ὅτι

Πάντες ζητοῦσίν σε.

38 καὶ λέγει αὐτοῖς

"Ἀγωμεν ἀλλαχοῦ

εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,

ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω,

εἰς τοῦτο γὰρ ἐξῆλθον.

LUKE 4:42-44

Γενομένης δὲ ἡμέρας
ἐξελθὼν ἐπορεύθη

εἰς ἔρημον τόπον·

[Cf Luke 5:16 (§27)]

καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτουν αὐτόν,

καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ,

καὶ κατεῖχον αὐτόν τοῦ μὴ
πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν.

43 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι

Καὶ ταῖς ἐτέραις πόλεσιν
ἔυαγγελίσασθαι με δεῖ¹
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἀπεστάλην.

¹ Isa 53:4

WH mg: Lk 4:43 εὐαγγελίσασθαι δεῖ με

Mk 1:34 λαλεῖν τὰ δαιμόνια with ACLWΔ etc.; τὰ δαιμ. λαλ. B; αὐτὰ λαλεῖν DΘ it vg etc — Χριστὸν εἶναι with BC (τὸν Χρ. αὐτὸν εἶναι) LWΘΣ 33. etc; ✠ΑΔΑ it vg syr sin pesh etc om 35 ἐξῆλθεν καί: W om — καὶ ἀπῆλθεν with ✠ACDΛΘ etc; om B etc 38 ἀλλαχοῦ with ✠BCL 33. etc; ΑΔΓΔ it vg syr sin pesh etc om

[MATT 4:23]	MARK 1	LUKE 4
<p>^aΚαὶ περιῆγεν ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας</p> <p>καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. (§23)</p>	<p>39 ^aκαὶ ἦλθεν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν</p> <p>εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.</p>	<p>44 ^aΚαὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς</p> <p>τῆς Ἰουδαίας.</p>

26. THE CALL OF THE FOUR (LUKE)

[MATT 4:18-22]	[MARK 1:16-20]	LUKE 5:1-11
<p>Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν δύο ἀδελφούς,</p> <p>[Cf v 21 below]</p> <p>Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον</p>	<p>Καὶ παράγων παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν</p> <p>[Cf v 19 below]</p> <p>Σίμωνα</p>	<p>Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ καὶ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ, 2 καὶ εἶδεν ἑπλοῖα δύο¹ ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην, οἱ δὲ ἀλλεῖς ἀπ' αὐτῶν ἀποβάντες ἔπλυνον¹ τὰ δίκτυα. 3 ἐμβὰς δὲ εἰς ἐν τῶν πλοίων, ὃ ἦν Σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον, καθίσας δὲ ἐκ τοῦ πλοίου ἐδίδασκεν τοὺς ὄχλους. 4 ὥς δὲ ἐπαύ- σατο λαλῶν, εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα Ἐπανάγαγε εἰς τὸ</p>

Mt 9:35	Mk 6:6b	Lk 4:15a
<p>^a Καὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν. (§70)</p>	<p>^a Καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων. (§70)</p>	<p>^a καὶ αὐτοὺς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, (§20)</p>
WH mg: Lk 5:2 δύο πλοῖαρία ἐπλυναν		

Lk 4:44 τῆς Ἰουδαίας with **N**BCL syr sin etc; τῆς Γαλιλαίας ADXΔΘ it vg al pier; τῶν Ἰουδαίων W

[MATT 4]

[MARK 1]

LUKE 5

[Cf v 21 below]

[Cf v 19 below]

καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ,
βάλλοντας ἀμφίβληστρον
εἰς τὴν θάλασσαν,
ᾗσαν γὰρ ἀλεεῖς·
19 καὶ λέγει αὐτοῖς

Δεῦτε ὀπίσω μου,
καὶ ποιήσω ὑμᾶς
ἀλεεῖς ἀνθρώπων.

20 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες
τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
Σίμωνος
ἀμφιβάλλοντας
ἐν τῇ θαλάσῃ,
ᾗσαν γὰρ ἀλεεῖς·
17 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς
Δεῦτε ὀπίσω μου,
καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι
ἀλεεῖς ἀνθρώπων.

18 καὶ εὐθὺς ἀφέντες
τὰ δίκτυα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

βάθος καὶ χαλάσατε τὰ δίκ-
τυα ὑμῶν εἰς ἄγρην. 5 καὶ
ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν Ἐπι-
στάτα, δι' ὅλης νυκτὸς κοπιᾶ-
σαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ
τῷ ῥήματί σου χαλάσω τὰ
δίκτυα. 6 καὶ τοῦτο ποιή-
σαντες συνέκλεισαν πλῆθος
ἰχθύων πολὺ, διεμήσσετο δὲ
τὰ δίκτυα αὐτῶν. 7 καὶ κα-
τένευσαν τοῖς μετόχοις ἐν τῷ
ἐτέρῳ πλοίῳ τοῦ ἐλθόντος
συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἤλ-
θαν, καὶ ἐπλησαν ἀμφότερα
τὰ πλοῖα ὥστε βυθίζεσθαι
αὐτά. 8 ἰδὼν δὲ Σίμων
Πέτρος προσέπεσεν τοῖς γόνα-
σιν Ἰησοῦ λέγων Ἐξέλθε
ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτω-
λὸς εἰμι, κύριε· 9 θάμβος γὰρ
περιέσχεν αὐτὸν καὶ πάντας
τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ
τῶν ἰχθύων Ἰῶν¹ συνέλαβον,
10 ὁμοίως δὲ καὶ
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην υἱοὺς
Ζεβεδαίου,
οἱ ᾗσαν κοινωνοὶ τῷ Σίμωνι.

καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμονα
Ἰησοῦς
Μὴ φοβοῦ·
ἀπὸ τοῦ νῦν
ἀνθρώπους ἔσῃ Ἱσχυρῶν.
11 καὶ καταγαγόντες τὰ
πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν
ἀφέντες
πάντα ἠκολούθησαν αὐτῷ.

[MATT 4]	[MARK 1]	LUKE 5
<p>21 Καὶ προβὰς ἐκείθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. 22 οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ. (§22)</p>	<p>19 Καὶ προβὰς ὀλίγον εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα, 20 καὶ εὐθὺς ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ. (§22)</p>	<p>[Cf v 10 above.] [Cf v 2 above]</p>

27. THE HEALING OF A LEPER

§44+] MATT 8:1-4 [+§45]	MARK 1:40-45	LUKE 5:12-16
<p>Καταβάντος δὲ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὄρους ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. 2 Καὶ ἰδοὺ λεπρὸς προσελθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων Κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαι με καθαρίσαι. 3 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ λέγων Θέλω, καθαρίσθητι καὶ εὐθέως ἐκαθερίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα.</p>	<p>Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν [καὶ γονυπετῶν] λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς δύνασαι με καθαρίσαι. 41 καὶ σπλαγχνισθεὶς ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἥψατο καὶ λέγει αὐτῷ Θέλω, καθαρίσθητι. 42 καὶ εὐθὺς ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθερίσθη. 43 καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ εὐθὺς ἐξέβαλεν αὐτόν,</p>	<p>Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας· ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον ἐδεήθη αὐτοῦ λέγων Κύριε, ἐὰν θέλῃς δύνασαι με καθαρίσαι. 13 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ λέγων Θέλω, καθαρίσθητι καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.</p>

Mk 1:40 καὶ γονυπετῶν with **KL**Θ etc; καὶ γον, αὐτόν ACD syr sin etc; καὶ W; BDGT etc om

MATT 8	MARK 1	LUKE 5
4 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς "Οὐρα μὴδενὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὑπάγε σεαυτὸν ¹ "δεῖξον τῷ ἱερεῖ," καὶ προσένεγκον τὸ δῶρον ὃ προσέταξεν Μωυσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. (+§45)	44 καὶ λέγει αὐτῷ "Οὐρα μὴδενὶ μὴδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὑπάγε σεαυτὸν ¹ "δεῖξον τῷ ἱερεῖ" καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ᾧ προσέταξεν Μωυσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. 45 ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μὴκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν ¹ εἰσελθεῖν, ἀλλὰ ἔξω ἐπ' ἐρήμοις τόποις [ἦν]. [Cf Mark 1:35 (§25)] καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πάν- τοθεν.	14 καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μὴδενὶ εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ¹ "δεῖξον" σεαυτὸν "τῷ ἱερεῖ," καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου καθὼς προσέταξεν Μωυσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. 15 διήρχειτο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκοῦειν καὶ θεραπεύεσθαι ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. 16 αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.

CHAPTER III. THE GROWING HOSTILITY OF THE PHARISEES, §§28-32

28. THE HEALING OF A PARALYTIC

§67+] MATT 9:1-8	MARK 2:1-12	LUKE 5:17-26
Καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον διεπέρασεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν.	[Cf Mark 5:21 (§68)] Καὶ εἰσελθὼν πάλιν εἰς Καφαρναούμ δι' ἡμερῶν ἠκούσθη ὅτι ἔν οἴκῳ ἐστίν ¹ .	Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων,

¹ Lev 13:49

WH mg: Mk 1:45 εἰς πόλιν φανερώς

2:1 εἰς οἶκόν ἐστιν

Lk 5:14 D adds ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον· ὥστε μὴκέτι δύνασθαι αὐτὸν φανερώς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν· ἀλλὰ ἔξω ἦν ἐν ἐρήμοις τόποις· καὶ συνήρχοντο πρὸς αὐτόν· καὶ ἦλθεν πάλιν εἰς Καφαρναούμ (Cf Mk 1:45; 2:1)

MATT 9	MARK 2	LUKE 5
	2 καὶ συνήχθησαν πολλοὶ [Cf Mark 3:22 (§50)]	καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι οἳ ἦσαν ἐλληνιστὲς ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ·
	ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν,	καὶ δύναμις Κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτόν.
2 Καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον.	καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. 3 καὶ ἔρχονται φέροντες πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων.	18 καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐξήτουν αὐτὸν εἰσενεγ- κεῖν καὶ θεῖναι [αὐτόν] ἐνώπιον αὐτοῦ.
	4 καὶ μὴ δυνάμενοι προσενέγκαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράβαττον ὅπου ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.	19 καὶ μὴ εὐρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτόν διὰ τὸν ὄχλον ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ
καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ Θάρσει, τέκνον· ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι.	5 καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ Τέκνον, ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι.	εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ.
3 Καὶ ἰδοὺ τινες τῶν γραμματέων	6 ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ κα- θήμενοι καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν	20 καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν εἶπεν Ἄνθρωπε, ἀφώνηταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
εἶπαν ἐν ἑαυτοῖς Οὗτος βλασφημεῖ.	7 Ἰὼ οὗτος οὕτω λαλεῖ; βλασφημεῖ· τίς δύναται ἀφίεναι ἁμαρτίας	21 καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρι- σαῖοι λέγοντες Τίς ἐστὶν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἁμαρτίας ἀφείναι

WH mg: Mk 2:7 *Οτι

Mk 2:7 Τι: *Οτι ΒΘ

MATT 9

4 καὶ ἰδὼς¹ ὁ Ἰησοῦς

τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν

εἶπεν

Ἵνα τί ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ
ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

5 τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,
εἰπεῖν

Ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι,
ἢ εἰπεῖν Ἐγείρε

καὶ περιπάτει;

6 Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι

ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που

ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας—
τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ
Ἐγείρε!

ἄρῳ σου τὴν κλίνην

καὶ ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.

7 καὶ ἐγερθεῖς

ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

8 Ἰδόντες δὲ

οἱ ὄχλοι ἐφοβήθησαν

καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν

τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην
τοῖς ἀνθρώποις.

MARK 2

εἰ μὴ εἷς ὁ θεός;

8 καὶ εὐθὺς ἐπιγνούς ὁ Ἰησοῦς
τῷ πνεύματι αὐτοῦ

ὅτι [οὕτως] διαλογίζονται
ἐν ἑαυτοῖς

λέγει [αὐτοῖς]

Τί ταῦτα διαλογίζεσθε

ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

9 τί ἐστιν εὐκοπώτερον,

εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ

Ἀφίενταί σου αἱ ἁμαρτίαι,

ἢ εἰπεῖν Ἐγείρου

[καὶ] ἄρῳ τὸν κράβαττόν σου

καὶ περιπάτει;

10 Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι

ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που

ἰσχυρὰ ἀφίεναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς!

—λέγει τῷ παραλυτικῷ

11 Σοὶ λέγω, ἔγερε

ἄρῳ τὸν κράβαττόν σου

καὶ ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου.

12 καὶ ἡγήθη καὶ εὐθὺς

ἄρας τὸν κράβαττον

ἐξῆλθεν

ἔμπροσθεν πάντων,

ὥστε ἐξίστασθαι

πάντας

καὶ δοξάζειν τὸν θεόν

[λέγοντας] ὅτι

Οὕτως οὐδέποτε εἶδαμεν.

LUKE 5

εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ θεός;

22 ἐπιγνούς δὲ ὁ Ἰησοῦς

τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν

ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς

Τί διαλογίζεσθε

ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;

23 τί ἐστιν εὐκοπώτερον,

εἰπεῖν

Ἀφένονται σοὶ αἱ ἁμαρτίαι σου,

ἢ εἰπεῖν Ἐγείρε

καὶ περιπάτει;

24 Ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι

ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐξουσίαν
ἔχει

ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας—

εἶπεν τῷ ἑκτετακμένῳ¹

Σοὶ λέγω, ἔγερε

καὶ ἄρας τὸ κλινιδίόν σου

πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου.

25 καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς
ἐνώπιον αὐτῶν,

ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο,

ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ

δοξάζων τὸν θεόν.

26 Καὶ ἔκστασις ἔλαβεν
ἅπαντας

καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν,

καὶ ἐπλήσθησαν φόβου

λέγοντες ὅτι

Εἶδαμεν παράδοξα σήμερον.

WH mg: Mt 9:4 ἰδὼν

6 Ἐγερθεῖς

Mk 2:10 ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας

Lk 5:24 παραλυτικῷ

Mk 2:8 αὐτοῖς: BΘ om — ταῦτα: Θ om 9 Ἐγείρου with BLΘ 28.; Ἐγείρε **NA**CD 33. etc — καὶ¹ with **NA**BDΘ etc; CDL 33. pesh etc om 10 ἀφίεναι ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς with BΘ 142. 157.; ἐπὶ τ. γ. ἀφ. ἀμ. **NC**DLΔ etc; ἀφ. ἐπὶ τ. γ. ἀμ. AEF etc Lk 5:24 παραλελυμένῳ with ABΕΓΔ etc; παραλυτικῷ **NC**DLXΘΞ etc

29. THE CALL OF LEVI

MATT 9:9-13

Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς
ἐκεῖθεν εἶδεν ἄνθρωπον
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,
Ματθαῖον λεγόμενον,
καὶ λέγει αὐτῷ
Ἐκολούθει μοι·

καὶ
ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

10 Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνα-
κειμένου
ἐν τῇ οἰκίᾳ,
καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι
καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες
συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.

11 καὶ ἰδόντες
οἱ Φαρισαῖοι

ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ

Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν
καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει
ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;

12 ὁ δὲ ἀκούσας
εἶπεν

Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν
οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ
ἀλλὰ οἱ κακῶς ἔχοντες.

MARK 2:13-17

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν
παρὰ τὴν θάλασσαν·
καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς
αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.

14 Καὶ παράγων εἶδεν Λευεὶν
τὸν τοῦ Ἀλφαίου
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,

καὶ λέγει αὐτῷ
Ἐκολούθει μοι.

καὶ
ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

15 Καὶ γίνεται κατακείσ-
θαι αὐτόν
ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ,
καὶ πολλοὶ τελῶναι
καὶ ἁμαρτωλοὶ
συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
ἦσαν γὰρ πολλοὶ καὶ ἠκολού-
θουν αὐτῷ.

16 καὶ
οἱ γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων

ἰδόντες ὅτι ἐσθίει μετὰ τῶν
ἁμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν
ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ

Ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν
καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει[†];

17 καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς
λέγει αὐτοῖς [ὅτι]

Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν
οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ
ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες·

LUKE 5:27-32

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν

καὶ θεάσατο τελώνην ὀνόματι
Λευεὶν
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,

καὶ εἶπεν αὐτῷ
Ἐκολούθει μοι.

28 καὶ καταλιπὼν πάντα
ἀναστὰς ἠκολούθει αὐτῷ.

29 Καὶ ἐποίησεν δοχὴν μεγά-
λην Λευεὶς αὐτῷ
ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ·
καὶ ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν
καὶ ἄλλων
οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν[†]
κατακείμενοι.

30 καὶ ἐγόγγυζον
οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμ-
ματεῖς αὐτῶν

πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέ-
γοντες

Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν
καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε·
καὶ πίνετε;

31 καὶ ἀποκριθεὶς [ὁ] Ἰησοῦς
εἶπεν πρὸς αὐτοὺς

Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν
οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ
ἀλλὰ οἱ κακῶς ἔχοντες·

WH mg: Mk 2:16 καὶ πίνει

Lk 5:29 αὐτοῦ

Mt 9:9 ἠκολούθησεν with BC⁹ al pler; ἠκολούθει ND etc Mk 2:15 γίνεται with ^{NBL} 33. etc; ἐγένετο
ACDΓΔ etc 16 καὶ οἱ γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων with B 124.; ^{NL} 33. etc om οἱ; Δ om καὶ οἱ; ACDΓΘΠ etc
read καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι — ἐσθίει² with ^{NBD} etc, ἐσθίεται (for -re) Θ; ACLΔ al pler add καὶ πίνει;
^{NCLΔ} add also ὁ διδάσκαλος ὑμῶν Lk 5:29 αὐτῶν: B1. 22. etc αὐτοῦ

MATT 9

13 πορευθέντες δὲ μάθετε τί
ἐστίν ¹⁶ "Ελεος θέλω καὶ οὐ
θυσίαν."

οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι
δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς.

MARK 2

οὐκ ἦλθον καλέσαι
δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς.

LUKE 5

32 οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι
δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς
εἰς μετάνοιαν.

30. THE QUESTION ABOUT FASTING

MATT 9:14-17 [+§68]

Τότε προσέρχονται αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου
λέγοντες
Διὰ τί ἡμεῖς

καὶ οἱ Φαρισαῖοι
νηστεύομεν¹,
οἱ δὲ μαθηταὶ σοῦ
οὐ νηστεύουσιν;
15 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς

Μὴ δύνανται
οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος
πενθεῖν
ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστὶν
ὁ νυμφίος;

ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι
ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν
ὁ νυμφίος,

MARK 2:18-22

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου
καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύοντες.
καὶ ἔρχονται

καὶ λέγουσιν αὐτῷ
Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου

καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν Φαρισαίων
νηστεύουσιν,
οἱ δὲ σοὶ [μαθηταὶ]
οὐ νηστεύουσιν;
19 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς

Μὴ δύνανται
οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος

ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν
ἐστίν
νηστεύειν;
ὅσον χρόνον ἔχουσιν τὸν νυμφίον
μετ' αὐτῶν οὐ δύνανται
νηστεύειν.

20 ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι
ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν
ὁ νυμφίος,

LUKE 5:33-39

Οἱ δὲ εἶπαν πρὸς αὐτόν
Οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου
νηστεύουσιν πυκνὰ
καὶ δεήσεις ποιοῦνται,
ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων,

οἱ δὲ σοὶ
ἐσθίουσιν καὶ πίνουσιν.
34 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς
αὐτοὺς

Μὴ δύνασθε
τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος

ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν
ἐστίν
ποιῆσαι νηστεύσαι;

35 ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι,
καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν
ὁ νυμφίος

¹ Hos 6:6; cf Mt 12:7 (§ 31)

WH mg: Mt 9:14 πολλά

Mt 9:13 ἁμαρτωλοὺς with **Σ**BDWΔ etc; CLXΘ syr sin sah etc add εἰς μετάνοιαν 14 νηστεύομεν with **Σ**B min pauc; CDLWXΔΘ verss etc add πολλά Mk 2:18 σοὶ μαθηταὶ with ACDLW etc; σου μαθ. Δ; μαθ. σου **Σ**Θ etc; B min pauc omi μαθ. Lk 5:34 νηστεύσαι with BXΞ 28; νηστεύειν **Σ**ACLDWΔΘ etc

MATT 9	MARK 2	LUKE 5
καὶ τότε νηστεύουσιν.	καὶ τότε νηστεύουσιν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.	τότε νηστεύουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
16 οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπί- βλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·	21 οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιράπτει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα ἀπ' αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.	36 Ἐλεγεν δὲ καὶ παρα- βολὴν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Οὐδεὶς ἐπίβλημα ἀπὸ ἱματίου καινοῦ σχίσας ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μήγε, καὶ τὸ καινὸν σχίσει
αἶρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται.		καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνήσει τὸ ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ.
17 οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχέεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπόλλυνται· ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφοτέροι συντηροῦνται. (+ §68)	22 καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήξει ὁ οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ ὁ οἶνος ἀπόλλυται καὶ οἱ ἀσκοί. [ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς.]	37 καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· 38 ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.
		39 [Ὁὐδεὶς] πῶν παλαιὸν θέλει νέον· λέγει γὰρ Ὁ παλαιὸς χρηστός ἐστιν.]

31. PLUCKING GRAIN ON A SABBATH

§47+] MATT 12:1-8	MARK 2:23-28	LUKE 6:1-5
Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάβ- βασιν διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπένασαν, καὶ ἥρξαντο τίλ- λειν	Καὶ ἐγένετο αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν ἰδια- πορεύεσθαι ¹ διὰ τῶν σπορίμων, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἥρξαντο ὀδὸν ποιεῖν ¹ τίλ- λοντες	Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ σπορίμων, καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

WH mg. Mk 2:23 παραπορεύεσθαι

ὁδοποιεῖν

Lk 5:39 Καὶ οὐδεὶς

Mk 2:22 ἀπόλλυται καὶ οἱ ἀσκοὶ with B cop; καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται D it codd; ἐκχέεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται NACW (ἀπόλλυνται) ΔΘ (ἀπολυνται) etc; ἐκχέεται καὶ οἱ ἀσκοὶ L. — ἀλλὰ . . . καινοὺς with N*B 102; ACLΔΘ etc add βλητέον; W adds βάλλουσιν; D it codd om ἀλλὰ . . . καινοὺς Lk 5:38 βλητέον with ABCRXΘ etc; βάλλουσιν N*D it etc — ACD (τηροῦνται) RXXΘ verss etc add καὶ ἀμφοτέροι συντηροῦνται; NBLW 33. etc om 39 D it Eus om v 39

MATT 12

στάχυας καὶ ἑσθίειν.

2 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες
εἶπαν αὐτῷ
Ἰδοὺ οἱ μαθηταὶ σου ποιοῦσιν
δοῦκ' ἔξοστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ.

3 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
Οὐκ ἀνέγνωτε
τί ἐποίησεν Δαυεὶδ

ὅτε ἐπείνασεν
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;
4 πῶς εἰσῆλθεν
εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ

καὶ ¹“τοὺς ἄρτους τῆς προ-
θέσεως” ἔφαγον,

ὁ οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν
οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ,
εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις;

5 ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ
ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν
τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βε-
βηλοῦσιν καὶ ἀναίτιοι εἰσιν;
6 λέγω δὲ ὑμῖν
ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν
ὧδε. 7 εἰ δὲ ἐγνώκετε τί
ἐστιν ²“Ἐλεος θέλω. καὶ οὐ
θυσίαν,” οὐκ ἂν κατεδικάσατε
τοὺς ἀναίτιους.

MARK 2

τοὺς στάχυας.

24 καὶ οἱ Φαρισαῖοι
ἔλεγον αὐτῷ
Ἴδε τί ποιοῦσιν
τοῖς σάββασιν ὁ οὐκ ἔξοστιν;

25 καὶ λέγει αὐτοῖς
Οὐδέποτε ἀνέγνωτε
τί ἐποίησεν Δαυεὶδ
ὅτε χρεῖαν ἔσχευ

καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;
26 [πῶς] εἰσῆλθεν
εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ
ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως
καὶ ¹“τοὺς ἄρτους τῆς προ-
θέσεως” ἔφαγον,

οὓς οὐκ ἔξοστιν φαγεῖν

εἰ μὴ τοὺς ἱερεῖς,
καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ
οὓσιν;

27 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς

Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄν-
θρωπον ἐγένετο καὶ οὐχ ὁ
ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον.

LUKE 6

καὶ ἥσθιον τοὺς στάχυας
ψώχοντες ταῖς χερσίν.
2 τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων
εἶπαν
Τί ποιεῖτε
ὁ οὐκ ἔξοστιν τοῖς σάββασιν;
3 καὶ ἀποκριθεὶς
πρὸς αὐτοὺς εἶπεν [ὁ] Ἰησοῦς
Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε
ὁ ἐποίησεν Δαυεὶδ

ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;
4 [ὥς] εἰσῆλθεν
εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ

καὶ ¹“τοὺς ἄρτους τῆς προ-
θέσεως” λαβὼν ἔφαγεν
καὶ ἔδωκεν τοῖς μετ' αὐτοῦ,
οὓς οὐκ ἔξοστιν φαγεῖν

εἰ μὴ μόνοις τοὺς ἱερεῖς;

5 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς

¹ I Sam 21:6   ² Hos 6:6; cf Mt 9:13 (§29)

Mt 12:4 ἔφαγον with NB; ἔφαγεν CDWΘ al pler   Mk 2:26 πῶς with NCLΔΘ al pler; BD om —
ἐπὶ Ἀβιάθαρ (τοῦ ΑΘ) ἀρχιερέως with NBLΘ al pler; DW 271. It codd om — τοῖς ἱερεῖς with NBL; τοῖς ἱερεῦσιν
ACWΔΘ al pler   27, 28 D om τὸ σάβ. διὰ . . . ὥστε   Lk 6:2 ἔξοστιν with BR it vg arm; NACWΧΘ
cop pesh etc add ποιεῖν   4 ὥς with N*ACW al pler; πῶς LRXΘ 33. etc; BD om   5 D inserts this v
after v 10, and reads here: τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ εἶπεν αὐτῷ Ἄνθρωπε εἰ μὲν
οὐκ οἶδας τί ποιεῖς μακάριος εἰ · εἰ δὲ μὴ οὐκ οἶδας ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἰ τοῦ νόμου

MATT 12	MARK 2	LUKE 6
8 κύριος γὰρ ἐστὶν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.	28 ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.	Κύριός ἐστιν τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ¹ .

32. THE WITHERED HAND

MATT 12:9-14	MARK 3:1-6	LUKE 6:6-11 [+§34]
Καὶ μεταβάς ἐκείθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν·	Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς συναγωγὴν,	Ἐγένετο δὲ ἐν ἐτέρῳ σαβ- βάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἄνθρωπος ἐκεῖ καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά·
καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος χεῖρα ἔχων ξηράν.	καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα·	7 παρετηροῦντο δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρι- σαῖοι εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ ἴαζε·
10 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες	2 καὶ παρετήρουν αὐτὸν	ἵνα εὕρωσιν κατηγορεῖν αὐτοῦ. 8 αὐτὸς δὲ ᾗδει τοὺς διαλο- γισμοὺς αὐτῶν, εἶπεν δὲ τῷ ἀνδρὶ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα "Ἐγειρε καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον· καὶ ἀναστὰς ἔστη.
Εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν θεραπεῖν; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.	εἰ τοῖς σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.	[LUKE 14:5] καὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς εἰς φρέαρ πεσεῖται,
11 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Τίς [ἐσται] ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς ἔξει πρόβατον ἓν, καὶ ἂν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,	3 καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ τὴν χεῖρα ἔχοντι ξηράν "Ἐγειρε εἰς τὸ μέσον.	

WH mg: Lk 6:5 ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου 7 θεραπεύσει

Mk 3:2 τοῖς with ABLWΔ al pler; ἐν τοῖς SCDHMΘ cop — θεραπεύσει with ABCDLΘ al pler; θεραπεύει
NWΔ 271. Lk 6:5 τοῦ σαβ. ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθ. with NBW pesh har cop eth; ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθ. καὶ τοῦ σαβ.
ADLRXΔΘ it vg etc 7 θεραπεύει with SADLW etc; θεραπεύσει BXΔΘ cop etc

MATT 12

οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ;

12 πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος
προβάτου.

ὥστε ἔξεστιν τοῖς σάββασιν
καλῶς ποιεῖν.

13 Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ
"Ἐκτεινόν σου τὴν χεῖρα"
καὶ ἐξέτεινεν, καὶ
ἀπεκατεστάθη
ὑγιής ὡς ἡ ἄλλη.

14 Ἐξελθόντες δὲ οἱ Φαρι-
σαῖοι

συμβούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ
ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

MARK 3

4 ^aκαὶ λέγει αὐτοῖς

"Ἐξεστιν τοῖς σάββασιν
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,
ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν;
οἱ δὲ ἐσιώπων.

5 καὶ περιβλεψάμενος
αὐτοὺς
μετ' ὀργῆς,
συνλνπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει
τῆς καρδίας αὐτῶν,
λέγει τῷ ἀνθρώπῳ
"Ἐκτεινον τὴν 'χεῖρά σου'
καὶ ἐξέτεινεν, καὶ
ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ.

6 Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρι-
σαῖοι
εὐθὺς μετὰ τῶν Ἑρωδιανῶν

συμβούλιον ἔδιδουν¹ κατ' αὐτοῦ
ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

[LUKE 14]

καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν
ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; (§123)
[Cf Luke 12:24 (§113)]

9 ^aεἶπεν δὲ [ὁ] Ἰησοῦς πρὸς
αὐτοὺς Ἐπερωτῶ ὑμᾶς,
εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,
ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι;

10 καὶ περιβλεψάμενος
πάντας αὐτοὺς

εἶπεν αὐτῷ
"Ἐκτεινον τὴν χεῖρά σου"
ὁ δὲ ἐποίησεν, καὶ
ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ.

11 Αὐτοὶ δὲ

ἐπλήσθησαν ἀνοίας,
καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους
τί ἂν ποιήσαιεν τῷ Ἰησοῦ.
(+§34)

Lk 14:3, 4a

^a καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους
λέγων
"Ἐξεστιν τῷ σαββάτῳ
θεραπεῦσαι ἢ οὐ;
4 οἱ δὲ ἡσύχασαν. (§123)

WH mg: Mk 3:5 χεῖρα 6 ἐποίησαν

Lk 6:10 αὐτοῦ: DΘ add ὡς καὶ (Θ om) ἡ ἄλλη: D inserts v 5 after v 10

CHAPTER IV. THE ORGANIZATION OF JESUS' FOLLOWERS, §§33, 34

33. THE FAME OF JESUS

MATT 12:15-21 [+§50]	MARK 3:7-12	[LUKE 6:17-19]
Ὁ δὲ Ἰησοῦς γινούς ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν. [MATT 4:25] Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ πολλοί, ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. (§23)	Καὶ ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνεχώρησεν πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἤκολούθησεν, 8 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ¹ καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, ¹ πλῆθος πολὺ, ἀκούοντες ὅσα ποιεῖ ¹ ἦλθαν πρὸς αὐτόν. 9 καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν· 10 πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται ὅσοι εἶχον μᾶστιγας.	καὶ καταβάς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος πολλὸς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἱ ἦλθαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ιαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν· 18 καὶ οἱ ἐνοχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο· 19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἄπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰάτο πάντας. (§34)

WH mg: Mk 3:7 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἠκολούθησεν,

8 Σιδῶνα,—

ἐποιεῖ

MATT 12

16 ^aκαὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς
ἵνα μὴ φανερόν αὐτὸν
ποιήσωσιν·
17 ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ
Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέ-
γοντος
18 ¹“Ἴδού ὁ παῖς μου ὃν
ἡρέτισα,
ὁ ἀγαπητός μου ὃν εὐδόκησεν
ἡ ψυχὴ μου·
θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ’ αὐτόν,
καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπ-
αγγελεῖ.
19 Οὐκ ἐρίσει οὐδὲ κραυγᾶσει,
οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς
πλατεαῖαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ.
20 κάλαμον συντετριμμένον
οὐ κατεάξει
καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει,
ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκος τὴν
κρίσιν.
21 καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη
ἐλπιούσιν.” (+§50)

MARK 3

11 ^aκαὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκά-
θαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν,
προσέπιπτον αὐτῷ
καὶ ἔκραζον ἰλέγοντα¹ ὅτι
Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
12 καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς
ἵνα μὴ αὐτὸν φανερόν
ποιήσωσιν.

Mk 1:34b

^a καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν,

καὶ οὐκ ἤφειεν
λαλεῖν τὰ δαιμόνια,
ὅτι ᾔδεισαν αὐτὸν [Χριστὸν
εἶναι]. (§24)

Lk 4:41

^a ἰξήρχετο¹ δὲ καὶ δαιμόνια
ἀπὸ πολλῶν,
κράζοντα καὶ λέγοντα ὅτι
Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ·
καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα αὐτὰ
λαλεῖν,
ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν
εἶναι. (§24)

¹ Isa 42:1-4; 41:8 f

WH mg: Mk 3:11 λέγοντες

Lk 4:41 ἐξήρχοντο

Mk 3:12 ποιήσωσι(ν): C etc add ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι (cf Mk 1:34; Lk 4:41, §24)

34. THE CHOOSING OF THE TWELVE

	MARK 3:13-19a	LUKE 6:12-19
[Cf Matt 5:1a (§35)]	Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος [Cf Mark 1:35 (§25)]	Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέ- ραις ταύταις ἐξελεθῆναι αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτε- ρεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. 13 καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,
[MATT 10:2-4] Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα·	καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. 14 καὶ ἐποίησεν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν, ἵνα ὦσιν μετ' αὐτοῦ καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν 15 καὶ ἔχειν ἐξουσίαν ἐκβάλ- λῃν τὰ δαιμόνια· 16 καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα (καὶ ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ Σίμωνι) Πέτρον, 17 καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου (καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὄνομα ¹ Βοανηργές, ὃ ἐστὶν Υἱοὶ Βρον- τῆς), 18 καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολο- μαῖον καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖον καὶ Σίμωνα τὸν Καναναῖον	καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν, 14 Σίμωνα δὲ καὶ ὠνόμασεν Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολο- μαῖον 15 καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν [καὶ] Ἰάκωβον Ἀλφαίου καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν 16 καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριῶθ ὃς ἐγένετο προδότης,
πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ,		
3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος,		
Θωμᾶς καὶ Μαθθαῖος ὁ τελώνης, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου καὶ Θαδδαῖος,		
4 Σίμων ὁ Καναναῖος		
καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ὁ καὶ παραδούς αὐτόν. (§70)	19 καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριῶθ, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.	

WH mg: Mk 3:17 ὀνόματα

Mk 3:14 οὓς . . . ὠνόμασεν with ~~NBC~~*W (after μετ' αὐτοῦ) ΔΘ min pauc cop etc; ADL it vg pesh al
pler om 16 καὶ ἐποίησεν τοὺς δώδεκα with ~~NBC~~*WΔ; ADLΘ al pler om

	MARK 3	LUKE 6
[Cf Matt 12:15 (§33)]	[Cf Mark 3:7-10 (§33)]	17 καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος πολὺς μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, 18 οἱ ἦλθαν ἀκοῦσαι αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν· καὶ οἱ ἐνοχλοῦμενοι ἀπὸ πνευ- μάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο· 19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρ- χετο καὶ ἰᾶτο πάντας.
[Cf Matt 4:25 (§23)]		

CHAPTER V. THE SERMON ON THE MOUNT, §§35-44

35. THE CHARACTER AND DUTIES OF DISCIPLES

§23+] MATT 5:1-16		LUKE 6:20-26
Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθαν [αὐτῷ] οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· 2 καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων 3 ΜΑΚΑΡΙΟΙ ¹ “οἱ πτωχοὶ” τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 4 μακάριοι “οἱ πενθοῦντες,” ὅτι αὐτοὶ “παρακληθήσονται.”	[Cf Mark 3:13 (§34)]	[Cf Luke 6:12, 13, 17 (§34)] Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλ- μοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [Cf v 21b below]

¹ Isa 61:1 f

MATT 5

5 μακάριοι ¹“οἱ πραεῖς,”
ὅτι αὐτοὶ “κληρονομήσουσι
τὴν γῆν.”

6 μακάριοι οἱ πεινῶντες
καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην,
ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.

[Cf v 4 above]

7 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες,
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

8 μακάριοι ²“οἱ καθαροὶ τῇ
καρδίᾳ,”

ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.

9 μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί,
ὅτι [αὐτοὶ] υἱοὶ θεοῦ κλη-
θήσονται.

10 μακάριοι οἱ δειωγμένοι
ἕνεκεν δικαιοσύνης,

ὅτι αὐτῶν ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

11 μακάριοί ἐστε ὅταν

ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν
καὶ εἴπωσιν πᾶν πονηρὸν καθ’
ὑμῶν ψευδόμενοι
ἕνεκεν ἑμοῦ·

12 χαίrete

καὶ ἀγαλλιᾶσθε,

ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν

πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

οὕτως γὰρ

ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας

τοὺς πρὸ ὑμῶν.

LUKE 6

21 μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν,

ὅτι χορτασθήσεσθε.

μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν,
ὅτι γελάσετε.

22 μακάριοί ἐστε ὅταν
μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι,
καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς
καὶ ὀνειδίσωσιν
καὶ ἐβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν
ὡς πονηρὸν

ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·

23 χάριτε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ

καὶ σκιρτήσατε,

ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν

πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ·

κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ

ἐποιοῦν τοῖς προφήταις

οἱ πατέρες αὐτῶν.

24 Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλου-
σίοις,

ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν
ὑμῶν.

¹ Ps 37 (36):11

² Ps 24 (23):4

Mt 5:11 ψευδόμενοι with Σ BCWΘ al pler; D it etc om

MATT 5

13 Ὑμεῖς ἐστέ τὸ ἄλας τῆς γῆς·

ἐὰν δὲ τὸ ἄλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἀλισθήσεται;
εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι

εἰ μὴ βληθὲν ἔξω καταπατεῖσθαι
ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

14 Ὑμεῖς ἐστέ τὸ φῶς τοῦ
κόσμου. οὐ δύναται πόλις
κρυβῆναι ἐπάνω ὁροῦ κειμένη·

15 α^ο οὐδὲ καίουσιν λύχνον
καὶ τιθέασιν αὐτὸν
ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ
οἰκίᾳ.

16 οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς
ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ
καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν
πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς
οὐρανοῖς.

[MARK 9:50b]

ἐὰν δὲ τὸ ἄλας ἀναλον γένηται,
ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσεται; (§94)

LUKE 6

25 οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησ-
μένοι νῦν,
ὅτι πεινάσετε.

οὐαὶ, οἱ γελῶντες νῦν,
ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.
26 οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς
εἴπωσιν πάντες οἱ ἄνθρωποι,
κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίουν
τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πα-
τέρες αὐτῶν.

[LUKE 14:34b, 35a]

ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἄλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;
35 οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς κοπρίαν
εὐθετόν ἐστιν·
ἔξω βάλλουσιν αὐτό. (§124)

[LUKE 11:33]

α^ο Οὐδεὶς λύχνον ἄψας
εἰς κρύπτην τίθησιν.
οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φῶς βλέ-
πωσιν. (§108)

Mk 4:21b

α^ο Μήτι ἔρχεται ὁ λύχνος
ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ
ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην,
οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῇ;
(§55)

Lk 8:16

α^ο Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας
καλύπτει αὐτὸν σκεύει
ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,
ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθησιν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ
φῶς. (§55)

36. THE RIGHTEOUSNESS OF THE KINGDOM AND THE LAW

MATT 5:17-20

Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον
καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς
προφῆτας· οὐκ ἦλθον κατα-
λῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι·
18 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς
καὶ ἡ γῆ,
ἰῶτα ἐν ἡ μία κερέα
οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου,
ἕως [ἂν] πάντα γένηται.

19 ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν
ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίσ-
των καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς
ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κλη-
θήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ
καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθή-
σεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
οὐρανῶν. 20 λέγω γὰρ ὑμῖν
ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ
δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμ-
ματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ
εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν.

[LUKE 16:17]

Εὐκοπώτερον δέ ἐστιν τὸν οὐρανὸν
καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν
ἢ τοῦ νόμου ἑμίαν κερέα¹
πесеῖν. (§129)

37. THE RIGHTEOUSNESS OF THE KINGDOM AND THE TEACHING OF THE
SYNAGOGUE

MATT 5:21-48

1) Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς
ἀρχαίοις ¹“Οὐ φονεύσεις.” ὃς
δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται
τῇ κρίσει. 22 Ἐγὼ δὲ λέγω
ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἔνοχος ἔσται
τῇ κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ Ῥακά, ἔνοχος
ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς δ' ἂν
εἴπῃ Μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς

LUKE 6:27-36

¹ Ex 20:13; Deut 5:17

ΜΑΤΤ 5

τὴν γέενναν τοῦ πυρός. 23 ἐὰν
οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου
ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον κακεῖ
μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου
ἔχει τι κατὰ σοῦ, 24 ἄφες
ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν
τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπαγε
πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελ-
φῷ σου, καὶ τότε ἔλθων πρόσ-
φερε τὸ δῶρόν σου.

25 ἴσθι εἰνοῶν
τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ

ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ
ἐν τῇ δόδῳ,

μή ποτέ σε παραδῶ
ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ,
καὶ ὁ κριτὴς
τῷ ὑπηρέτῃ,
καὶ

εἰς φυλακὴν βληθήσῃ.

26 ἀμὴν λέγω σοι,
οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν
ἕως ἂν

ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράν-
την.

27 Ἰκούσατε ὅτι ἐρρέθη

1 "Οὐ μοιχεύσεις." 28 Ἐγὼ

δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέ-
πων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυ-
μῆσαι [αὐτήν] ἤδη ἐμοίχευσεν
αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

29 αἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου
ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε,
ἔξελε αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ,

[LUKE 12:58, 59]

ὥς γὰρ ὑπάγεις

μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου
ἐπ' ἄρχοντα,

ἐν τῇ δόδῳ δὸς ἐργασίαν
ἀπηλλάχθαι [ἀπ'] αὐτοῦ,
μή ποτε κατασύρῃ σε
πρὸς τὸν κριτὴν,
καὶ ὁ κριτὴς σε παραδώσει
τῷ πράκτορι,
καὶ ὁ πράκτωρ
σε βαλεῖ εἰς φυλακὴν.

59 λέγω σοι,

οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν
ἕως καὶ

τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς. (§117)

Mt 18:9a

α καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου
σκανδαλίζει σε,
ἔξελε αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ σου' (§94)

Mk 9:47a

α καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου
σκανδαλίζῃ σε,
ἔκβαλε αὐτόν' (§94)

¹ Ex 20:14; Deut 5:18

MATT 5

^aσυνφέρει γάρ σοι
ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν
σου

καὶ μὴ ὄλον τὸ σῶμά σου
βληθῇ εἰς γέενναν·

30 ^bκαὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ
σκανδαλίζει σε,
ἔκκοψον αὐτήν καὶ βάλε
ἀπὸ σοῦ,

συνφέρει γάρ σοι
ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν
σου

καὶ μὴ ὄλον τὸ σῶμά σου
εἰς γέενναν ἀπέλθῃ.

31 Ἐρρέθη δέ

1^c “Ὅς ἂν ἀπολύσῃ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,
δότω αὐτῇ ἀποστάσιον.”

Mt 18:9b

^a καλὸν σοὶ ἐστὶν
μονόφθαλμον
εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν
τοῦ πυρός. (§94)

Mt 18:8

^b Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου
ἢ ὁ πούς σου
σκανδαλίζει σε,
ἔκκοψον αὐτὸν καὶ βάλε
ἀπὸ σοῦ·
καλὸν σοὶ ἐστὶν
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν
ἢ χωλόν,
ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα
βληθῆναι
εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. (§94)

^c Cf Mt 19:7 (§135)

Mk 9:47b

^a καλὸν σέ ἐστιν
μονόφθαλμον
εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, (§94)

Mk 9:43

^b Καὶ ἐὰν
‘σκανδαλίσῃ’ σε ἡ χεὶρ σου,
ἀπόκοψον αὐτήν·
καλὸν ἐστὶν σε
κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα
ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,
εἰς τὸ πῦρ τὸ ἀσβεστον. (§94)

^c Cf Mk 10:4 (§135)

¹ Deut 24:1(3)

MATT 5

32 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν
ὅτι πᾶς ὁ ἀπολύων
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
παρεκτὸς λόγου πορνείας

ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι
[, καὶ ὁς ἐὰν ἀπολελυμένην
γαμήσῃ μοιχᾷται].

33 Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρ-
ρέθη τοῖς ἀρχαίοις ¹“Οὐκ
ἐπιорκήσεις, ἀποδώσεις” δὲ
“τῷ κυρίῳ τοὺς ὄρκους σου.”

34 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ
ὁμόσαι ὅλως· μήτε ἐν ²“τῷ
οὐρανῷ,” ὅτι “θρόνος ἐστὶν
τοῦ θεοῦ.” 35 μήτε ἐν “τῇ
γῇ,” ὅτι “ὑποπόδιόν ἐστιν
τῶν ποδῶν αὐτοῦ.” μήτε εἰς
Ἱεροσόλυμα, ὅτι ³“πόλις”
ἐστὶν “τοῦ μεγάλου βασι-
λέως.” 36 μήτε ἐν τῇ κε-
φαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ
δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν
ποιῆσαι ἢ μέλαιναν. 37 Ἔσ-
τω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί,
οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων
ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

38 Ἐκούσατε ὅτι ἐρρέθη
⁴“Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ”

[LUKE 16:18]

Ἄπας ὁ ἀπολύων
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ

καὶ γαμῶν ἑτέραν
μοιχεύει,
καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς
γαμῶν μοιχεύει. (§129)

Mt 19:9

^a Ἐγὼ δὲ ὑμῖν
ὅτι ὁς ἂν ἀπολύσῃ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
μὴ ἐπὶ πορνείᾳ
καὶ γαμήσῃ ἄλλην
μοιχᾷται.¹ (§135)

Mk 10:11, 12

^a καὶ λέγει αὐτοῖς
“Ὅς ἂν ἀπολύσῃ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
καὶ γαμήσῃ ἄλλην
μοιχᾷται ἐπ’ αὐτήν,
12 καὶ ἐὰν αὕτῃ ἀπολύσασα
τὸν ἄνδρα αὐτῆς
γαμήσῃ ἄλλον μοιχᾷται. (§135)

¹ Num 30:2; Deut 23:21   ² Isa 66:1   ³ Ps 48(47):2   ⁴ Ex 21:24; Lev 24:20; Deut 19:21

WH mg: Mt 5:37 ἔσται

Mt 5:32 πᾶς ὁ ἀπολύων with **SBLE** vg pesh al pler^a; ὁς ἂν ἀπολύσῃ D etc — καὶ ὁς . . . μοιχᾷται: B min
καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾷται: D 64. 3 ft om

MATT 5

καὶ “ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος.”
39 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν

[Cf v 44 below]

μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ·
ἀλλ’ ὅστις σε ραπίζει
εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα [σου],
στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην·
40 καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι
καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν,
ἅφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον·
41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει
μίλιον ἔν, ὕπαγε μετ’ αὐτοῦ
δύο.
42 τῷ αἰτοῦντί σε δός,
καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανί-
σασθαι
μὴ ἀποστραφῆς.

[MATT 7:12a]

Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς·
(§42)

43 Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη
1“ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
σου”

καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου.
44 Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν,
ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν
καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν
διωκόντων ὑμᾶς·

[Cf Mark 12:31 and parallels
(§154)]

LUKE 6

27 Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς
ἀκούουσιν,
ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν,
καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν
ὑμᾶς,
28 εὐλογεῖτε τοὺς καταρω-
μένους ὑμᾶς,
προσεύχεσθε περὶ τῶν ἐπη-
ρεαζόντων ὑμᾶς.

29 τῷ τύπτοντί σε
ἐπὶ τὴν σιαγόνα
πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην,
καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου
τὸ ἱμάτιον
καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσης.

30 παντὶ αἰτοῦντί σε δίδου,
καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σά

μὴ ἀπαίτει.

31 καὶ καθὼς θέλετε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
1 ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως.

[Cf v 27 above, and v 35a below]

[Cf v 28 above]

¹ Lev 19:18

WH mg: Lk 6:31 καὶ ὑμεῖς

Mt 5:39 δεξιὰν: D 1 it syr sin cur al om — σιαγόνα σου with BD vg; σου σιαγόνα LΘ al pler; **NW** min etc σιαγόνα 44 τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν with **NB** min it vg syr cur sin etc; DLWΔ al pler add εὐλογεῖτε τοῖς καταρωμένοις ὑμᾶς (ὑμῖν D*); DLWΔΘ2 al pler add καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν (min τοῖς μισοῦντας) ὑμᾶς (from Lk 6:27) Lk 6:29 ἐπὶ with ABLR al pler; εἰς **N**DWΘ Clem Or 30 αἰτοῦντί with **NB**W; τῷ αἰτ. ADRΘ al pler

MATT 5

45 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ
πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς,
ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει
ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς
καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ
ἀδίκους,

46 ἔὰν γὰρ ἀγαπήσητε
τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
τίνα μισθὸν ἔχετε;
οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι
τὸ αὐτὸ¹ ποιοῦσιν;

47 καὶ ἔὰν ἀσπάσησθε
τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον,
τί περισσὸν ποιεῖτε;
οὐχὶ καὶ οἱ ἔθνηκοι
τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν;

[Cf v 44 above]

[Cf v 45 above]

48 ¹“Ἔσεσθε” οὖν ὑμεῖς
“τέλειοι”
ὥς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
τέλειός ἐστιν.

LUKE 6

[Cf v 35b below]

32 καὶ εἰ ἀγαπᾶτε
τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν;
καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ
τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγα-
πῶσιν.

33 καὶ [γὰρ] ἔὰν ἀγαθοποιῇτε
τοὺς ἀγαθοποιούντας ὑμᾶς,
ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν;
καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ
τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν.

34 καὶ ἔὰν δανίσητε παρ' ὧν
ἐλπίζετε λαβεῖν, ποία ὑμῖν
χάρις [ἐστίν]; καὶ ἁμαρτωλοὶ
ἁμαρτωλοῖς δανίζουσιν ἵνα
ἀπολάβωσιν τὰ ἴσα.

35 πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχ-
θροὺς ὑμῶν,
καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανίζετε
τῇ μηδέν¹ ἀπελπίζοντες·
καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς,
καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ Ὑψίστου,
ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ
τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς.

36 Γίνεσθε
οἰκτίρμονες
καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν
οἰκτίρμων ἐστίν·

38. THE RIGHTEOUSNESS OF THE KINGDOM AND THE OSTENTATION OF THE JEWS

MATT 6:1-18

Προσέχετε [δὲ] τὴν δι-
καιοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν

¹ Deut 18:13

MATT 6

ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

2 Ὅταν οὖν ποιῇς ἔλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν.

3 σοὺ δὲ ποιούντος ἔλεημοσύνην μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, 4 ὅπως ἡ σου ἡ ἔλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι.

5 Καὶ ὅταν προσεύχησθε, οὐκ ἔσεσθε ὡς οἱ ὑποκριταί· ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν.

6 σὺ δὲ ὅταν προσεύχη, ¹“εἰσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι” τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι. 7 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βατταλογήσητε ὥσπερ οἱ ἔθνηκοί, δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται·

8 μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς,

[LUKE 12:30]

ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν,

¹ Isa 26:20; 2 Kings 4:33

MATT 6

οἷδεν γὰρ [ὁ θεός] ὁ πατὴρ
 ὑμῶν
 ὧν χρεῖαν ἔχετε
 πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.

9 Οὕτως οὖν προσεύχεσθε
 ὑμεῖς
 Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρα-
 νοῖς·

Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,
 10 ἔλθάτω ἡ βασιλεία σου;
 γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου,
 ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·

11 Τὸν ἄρτον ἡμῶν
 τὸν ἐπιούσιον

δὸς ἡμῖν σήμερον·

12 καὶ ἄφες ἡμῖν

τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,

ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν

τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·

13 καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
 εἰς πειρασμόν,

ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ
 πονηροῦ.

14 Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε

τοῖς ἀνθρώποις

τὰ παραπτώματα αὐτῶν,

ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν

ὁ οὐράνιος·

15 Ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε

[Cf Mark 14:36 (§174)]

[MARK 11:25]

καὶ ὅταν^α στήκετε προσευχόμενοι,
 ἀφίετε εἰ τι ἔχετε κατὰ τινος,

ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς
 οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν

τὰ παραπτώματα ὑμῶν. (§147)

[LUKE 12]

ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν

ὅτι χρήσετε τούτων· (§113)

[LUKE 11:2-4]

εἶπεν δὲ αὐτοῖς

Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε

Πάτερ,

ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·

ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου·

3 τὸν ἄρτον ἡμῶν

τὸν ἐπιούσιον

δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν·

4 καὶ ἄφες ἡμῖν

τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν,

καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν

παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν·

^δ καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς

εἰς πειρασμόν. (§105)

^a Cf Mt 6:32 (§39)

^b Cf Mt 26:41 (§174)

^b Cf Mk 14:38 (§174)

^b Cf Lk 22:40 (§174)

Mt 18:35

^c Οὕτως καὶ ὁ πατὴρ μου ὁ οὐράνιος

ποιήσει ὑμῖν

ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος

τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ

ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν. (§98)

Mt 6:8 ὁ θεός with ~~Σ~~*B sah; DWΔΘ2 al pler om

MATT 6

τοῖς ἀνθρώποις
[τὰ παραπτώματα αὐτῶν],
οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ἀφήσει
τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

16 Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ
γίνεσθε ὡς οἱ ὑποκριταὶ σκυ-
θρωποί, ἀφανίζουσιν γὰρ τὰ
πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσιν
τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες·
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν
τὸν μισθὸν αὐτῶν. 17 σὺ
δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν
κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου
νίψαι, 18 ὅπως μὴ φανῇς
τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων· ἀλ-
λὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ
κρυφαίῳ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ
βλέπων ἐν τῷ κρυφαίῳ ἀπο-
δώσει σοι.

39. TRUSTING AND SERVING GOD ALONE

MATT 6:19-34

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυ-
ροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς
καὶ βρώσις ἀφανίζει, καὶ
ὅπου κλέπται διορύσσουσιν
καὶ κλέπτουσιν·

20 θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν
θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ,
ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρώσις
ἀφανίζει,
καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσ-
σουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν·

21 ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρός
σου,
ἐκεῖ ἔσται [καὶ] ἡ καρδιά σου.

[LUKE 12:33, 34]

Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν
καὶ δότε ἐλεημοσύνην· ποιήσατε
ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιού-
μενα,

θησαυρὸν ἀνέκλειπτον
ἐν τοῖς οὐρανοῖς,

ὅπου κλέπτῃς οὐκ ἐγγίξει

οὐδὲ σῆς διαφθείρει·

34 ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρός
ὑμῶν,
ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται.
(§113)

WH mg: Mt 6:18 νηστεύων τοῖς ἀνθρώποις

Mt 6:21 B om καὶ

MATT 6

22 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός
ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.

ἐὰν οὖν ᾗ ὁ ὀφθαλμός σου
ἁπλοῦς,
ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινὸν
ἔσται·

23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου
πονηρὸς ᾗ,
ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτινὸν
ἔσται.

εἰ οὖν τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν,
τὸ σκότος πόσον.

24 Οὐδεὶς δύναται
δυσὶ κυρίοις δουλεῖν·
ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ
ἐτέρου καταφρονήσει·
οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῖν
καὶ μαμωνᾷ.

25 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,
μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν
τί φάγητε [ἢ τί πίητε],
μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν
τί ἐνδύσῃσθε·
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστι
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;
26 ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ
τοῦ οὐρανοῦ
ὅτι οὐ σπείρουσιν
οὐδὲ θερίζουσιν
οὐδὲ συνάγουσιν
εἰς ἀποθήκας,
καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν

[LUKE 11:34, 35]

Ὁ λύχνος τοῦ σώματός
ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου.
ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου
ἁπλοῦς ᾗ,
καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινὸν
ἔσται·
ἐπὰν δὲ
πονηρὸς ᾗ,
καὶ τὸ σῶμά σου σκοτινὸν.

35 Ἰσκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν. (§108)

[LUKE 16:13]

Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται
δυσὶ κυρίοις δουλεῖν·
ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει
καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ
ἐτέρου καταφρονήσει.
οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῖν
καὶ μαμωνᾷ. (§128)

[LUKE 12:22-31]

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς
[αὐτοῦ]

Διὰ τοῦτο ἰλέγω ὑμῖν',
μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ
τί φάγητε,
μηδὲ τῷ σώματι [ὑμῶν]
τί ἐνδύσῃσθε.
23 ἢ γὰρ ψυχὴ πλεῖον ἐστιν
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.
24 κατανοήσατε τοὺς κόρακας

ὅτι οὐ σπείρουσιν
οὐδὲ θερίζουσιν,
οἷς οὐκ ἐστιν ταμεῖον
οὐδὲ ἀποθήκη,
καὶ ὁ θεὸς

M. 116

ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά·

οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον

διαφέρετε αὐτῶν;

27 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν
ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἓνα;

28 καὶ περὶ ἐνδύματος τί
μεριμνᾶτε;

καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ
πῶς αὐξάνουσιν·

οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν·

29 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι

οὐδὲ Σολομῶν

ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ

περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων.

30 εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ

σήμερον ὄντα καὶ αὔριον

εἰς κλίβανον βαλλόμενον

ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,

οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑμᾶς,

ὀλιγόπιστοι;

31 μὴ οὖν μεριμνήσητε λέ-
γοντες

τί φάγωμεν; ἢ τί πῖωμεν;

ἢ τί περιβαλόμεθα;

32 πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη
ἐπιζητοῦσιν·

οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν

ὁ οὐράνιος

ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων.

33 ζητεῖτε δὲ πρῶτον

τὴν βασιλείαν

καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,

καὶ ταῦτα πάντα

προστεθήσεται ὑμῖν.

34 μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς

τὴν αὔριον, ἢ γὰρ αὔριον

μεριμνήσει αὐτῆς· ἀρκετὸν τῇ

ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

[LUKE 12]

τρέφει αὐτοὺς·

πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς

διαφέρετε τῶν πετεινῶν.

25 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν

δύναται ἑπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ
προσθεῖναι¹ πῆχυν;

26 εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε,

τί περὶ τῶν λοιπῶν

μεριμνᾶτε;

27 κατανοήσατε τὰ κρίνα

πῶς αὐξάνει·

οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει·

λέγω δὲ ὑμῖν,

οὐδὲ Σολομῶν

ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ

περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων.

28 εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον

ὄντα σήμερον καὶ αὔριον

εἰς κλίβανον βαλλόμενον

ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιάζει,

πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς,

ὀλιγόπιστοι.

29 καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε

τί φάγητε καὶ τί πίνητε,

καὶ μὴ μετεωρίζεσθε,

30 ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη

τοῦ κόσμου ἐπιζητοῦσιν,

^αὕμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν

ὅτι χρῆζετε τούτων·

31 πλὴν ζητεῖτε

τὴν βασιλείαν αὐτοῦ,

καὶ ταῦτα

προστεθήσεται ὑμῖν.

32 μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον,

ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι

ὑμῖν τὴν βασιλείαν. (§113)

^a Cf Mt 6:8 (§38)

40. ON JUDGING

MATT 7:1-6

Μὴ κρίνετε,
ἵνα μὴ κριθήτε·

2 ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε
κριθήσεσθε,

καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε
μετρηθήσεται ὑμῖν.

[MATT 15:14b]

τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ,

ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον
πεσοῦνται. (§80)

[MATT 10:24, 25a]

Οὐκ ἔστιν μαθητὴς
ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον
οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.
25 ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται
ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ,
καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ.
(§73)

3 τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος^{ματ}
τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
τοῦ ἀδελφοῦ σου,
τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ
δοκὸν οὐ καταροεῖς;
4 ἢ πῶς ἐρεῖς
τῷ ἀδελφῷ σου
Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

LUKE 6:37-42

καὶ μὴ κρίνετε,
καὶ οὐ μὴ κριθήτε·
καὶ μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ
μὴ καταδικασθῇτε. ἀπολύετε,
καὶ ἀπολυθήσεσθε·

38 δίδετε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
μέτρον καλὸν πεπιεσμένον
σεσαλευμένον ὑπερεκχυννόμε-
νον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον
ὑμῶν·

ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε
ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.

39 Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν
αὐτοῖς
Μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν
ὀδηγεῖν;
οὐχὶ ἀμφοτέροι εἰς βόθυνον
ἐμπεσοῦνται;

40 οὐκ ἔστιν μαθητὴς
ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον,

κατηρτισμένοι δὲ πᾶς ἔσται
ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ.

41 Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος
τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
τοῦ ἀδελφοῦ σου,
τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ
ὀφθαλμῷ οὐ καταροεῖς;
42 πῶς δύνασαι λέγειν
τῷ ἀδελφῷ σου Ἀδελφέ,
ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος

WH mg: Lk 6:38 μετρηθήσεται

Lk 6:37 καὶ οὐ μὴ¹ with **N**BCLXΘ al pler; ἵνα μὴ ADW etc — καὶ οὐ μὴ²: ἵνα μὴ DW*4 it eth etc
38 ἀντιμετρηθήσεται with **N**ADLRWΘ etc; μετρηθήσεται B*P 3 it arm etc

MATT 7

ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου,
καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ
ὀφθαλμῷ σου;
5 ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον
ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου τὴν δοκόν,
καὶ τότε διαβλέψεις
ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.
6 Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς
κυσίν, μηδὲ βάλητε τοὺς μαρ-
γαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν
χοίρων, μή ποτε καταπατήσου-
σιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν
καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.

LUKE 6

τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου,
αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου
δοκὸν οὐ βλέπων;
ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου,
καὶ τότε διαβλέψεις
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ
τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκβαλεῖν.

41. ON ASKING OF GOD

MATT 7:7-11

Λιτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὕρησεται·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
8 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει
καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει
καὶ τῷ κρούοντι 'ἀνοιγήσεται'.
9 ἢ τίς ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος,
ὃν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον—
μὴ λίθον ἐπιδώσῃ αὐτῷ;
10 ἢ καὶ ἰχθὺν αἰτήσῃ—
μὴ ὄφιν ἐπιδώσῃ αὐτῷ;

11 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ
ὄντες
οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
δώσει ἀγαθὰ
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

[Cf Mark 11:24 and parallel
(§147)]

[LUKE 11:9-13]

Κἀγὼ ὑμῖν λέγω,
αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὕρησεται·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
10 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει,
καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει,
καὶ τῷ κρούοντι 'ἀνοιγήσεται'.
11 τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν 'τὸν πατέρα
αἰτήσῃ' ὁ υἱὸς ὁ

ἰχθύν,
μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν αὐτῷ ἐπιδώσῃ;
12 ἢ καὶ αἰτήσῃ ὄφιν, ἐπιδώσῃ
αὐτῷ σκορπίον;
13 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ
ὑπάρχοντες
οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ
[ὁ] ἐξ οὐρανοῦ
δώσει πνεῦμα ἅγιον
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. (§105)

WH mg: Mt 7:8 ἀνοίγεται

Mt 7:8 ἀνοιγήσεται with Σ C L W X Δ Σ al pler; ἀνοιχθήσεται Θ ; ἀνοίγεται B cop syr cur pesh 9 τίς with
B* L 3 it syr cur etc; τίς ἐστιν Σ C W X Θ Σ al pler

42. THE GOLDEN RULE

MATT 7:12

Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν θέλητε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς·
οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος
καὶ οἱ προφῆται.

[LUKE 6:31]

καὶ καθὼς θέλετε
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
Ἵ ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. (§37)

43. ON DOING RIGHTEOUSNESS

MATT 7:13-27

Εἰσελθατε
διὰ τῆς στενῆς πύλης·
ὅτι πλατεία ἔστι καὶ εὐρύχωρος
ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν
ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν
οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς·
14 ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ
τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπά-
γουσα εἰς τὴν ζωὴν,
καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες
αὐτήν.

15 Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευ-
δοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται
πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προ-
βάτων ἔσωθεν δὲ εἰσιν λύκοι
ἄρπαγες.

16 ὁ ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν
ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· [Cf v 20
below]

μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν
σταφυλὰς
ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;

LUKE 6:43-49

[LUKE 13:24]

Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν
διὰ τῆς στενῆς θύρας,

ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητή-
σουσιν εἰσελθεῖν

καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν; (§121)

[Cf v 44 below]

Mt 22:40

^a ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς
ὅλος ὁ νόμος κρέμαται
καὶ οἱ προφῆται. (§154)

Mt 12:33b

^b ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ
τὸ δένδρον γινώσκεται. (§50)

WH mg: Mt 7:13 ἡ πύλη

MATT 7

17 ^αοὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν
καρποὺς ἱκανοὺς ποιεῖ,¹
τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς
πονηροὺς ποιεῖ·

18 οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν

καρποὺς πονηροὺς ἐνεγκεῖν,
οὐδὲ δένδρον σαπρὸν
καρποὺς καλοὺς ποιεῖν.

19 ^βπᾶν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
ἐκκόπτεται

καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

20 ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν
αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτοὺς. [Cf
v 16a above]

[Cf v 16b above]

[MATT 12:35, 34b]

35 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ

ἐκβάλλει ^γ ἀγαθά,
καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος

LUKE 6

43 ^βΟὐ γὰρ ἔστιν δένδρον
καλὸν
ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν,
οὐδὲ πάλιν δένδρον σαπρὸν
ποιοῦν καρπὸν καλόν.

44 ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ
τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται·

οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγου-
σιν σῦκα,
οὐδὲ ἐκ βάτου σταφυλὴν τρυ-
γῶσιν.

45 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ
τῆς καρδίας
προφέρει τὸ ἀγαθόν,
καὶ ὁ πονηρὸς

Mt 12:33a

^α Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν
καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν,
ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν
καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν·
(§50)

Mt 3:10b

^β πᾶν οὖν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν
ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. (§17)

Mt 12:33b

^γ ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον
γινώσκεται. (§50)

Lk 3:9b

^β πᾶν οὖν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν [καλόν]
ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. (§17)

WH mg: Mt 7:17 ποιεῖ καλοὺς

Mt 7:17 καρποὺς καλοὺς ποιεῖ: B καρπ. ποιεῖ καλ.: Δ καλ. ποιεῖ καρπ.
with L W X Δ Θ etc. Lk 6:43 καρπὸν σαπρὸν: D it vg syr sin pesh καρποὺς
sin pesh καρποὺς καλοὺς — καρπὸν καλόν: D it syr

[MATT 12]

ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ

ἐκβάλλει πονηρά.

34b ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος

τῆς καρδίας

τὸ στόμα λαλεῖ. (§50)

MATT 7

21 Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι

Κύριε κύριε

εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασι-

λείαν τῶν οὐρανῶν,

ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα

τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

22 πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν

ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ Κύριε κύριε,

οὐ ¹“τῷ σῷ ὀνόματι ἐπρο-

φητεύσαμεν,” καὶ τῷ σῷ

ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν,

καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις

πολλὰς ἐποιήσαμεν;

23 καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς

ὅτι Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς·

2⁴ “ἀποχωρεῖτε ἀπ’ ἐμοῦ

οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.”

24 Πᾶς οὖν ὅστις

ἀκούει μου τοὺς λόγους

[τούτους] καὶ ποιεῖ αὐτούς,

ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ φρονίμῳ,

ὅστις ᾠκοδόμησεν

αὐτοῦ τὴν οἰκίαν

ἐπὶ τὴν πέτραν.

25 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ

καὶ ἦλθαν οἱ ποταμοὶ

καὶ ἐπνευσαν οἱ ἄνεμοι

καὶ προσέπεσαν

τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,

LUKE 6

ἐκ τοῦ πονηροῦ

προφέρει τὸ πονηρόν·

ἐκ γὰρ περισσεύματος

καρδίας

λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.

46 Τί δέ με καλεῖτε

Κύριε κύριε,

καὶ οὐ ποιεῖτε ¹ἀ¹ λέγω;

[LUKE 13:26, 27]

τότε ¹ἄρξεσθε¹ λέγειν Ἐφάγομεν

ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν

ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας·

27 καὶ ἐρεῖ λέγων ὑμῖν

Οὐκ οἶδα πόθεν ἐστέ·

“ἀπόστητε ἀπ’ ἐμοῦ,

πάντες ἐργάται ἀδικίας.” (§121)

47 πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρὸς με

καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων

καὶ ποιῶν αὐτούς,

ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὁμοῖος·

48 ὁμοῖός ἐστιν ἀνθρώπῳ

οἰκοδομοῦντι

οἰκίαν

ὃς ἔσκαψεν καὶ ἐβάθυνεν καὶ

ἔθηκεν θεμέλιον

ἐπὶ τὴν πέτραν·

πλημμύρης δὲ γενομένης

προσέρηξεν ὁ ποταμὸς

τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,

¹ Jer 27:15(34:12); 14:14

² Ps 6:8

MATT 7		LUKE 6
<p>καὶ οὐκ ἔπενεν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. 26 Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μαρῶ, ὅστις ὠκοδόμησεν αὐτοῦ τὴν οἰκίαν ἐπὶ τὴν ἄμμον. 27 καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθαν οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη.</p>		<p>καὶ οὐκ ἔσχυσεν σαλευθαι αὐτὴν διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσαι αὐτὴν. 49 ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὁμοίός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ἣ προσέρηξεν ὁ ποταμός, καὶ εὐθὺς συνέπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ρῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.</p>

44. THE WONDER OF THE MULTITUDE

MATT 7:28, 29	[MARK 1:22]	
<p>Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. 29 ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς αὐτῶν. (+§27)</p>	<p>καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. (§24)</p>	<p>[Cf Luke 7:1a (§45)]</p>

CHAPTER VI. GALILEAN EVENTS NOT NARRATED BY MARK, §§45-49

45. THE CENTURION'S SERVANT

§27+] MATT 8:5-13 [+§24]		LUKE 7:1-10
<p>[Cf Matt 7:28a (§44)] Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ εἰς Καφαρναοὺμ</p>		<p>Ἰ'Επειδὴ¹ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ρήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καφαρναοὺμ.</p>

WH mg: Lk 7:1 Ἐπει δὲ

Lk 6:48 διὰ τὸ καλῶς οἰκοδομηθῆσαι αὐτὴν with **Σ**BLE 2 min cop; τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν ACDXΘ al pler; syr sin om

MATT 8

προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος

παρακαλῶν αὐτὸν ὅ καὶ λέγων
Κύριε, ὁ παῖς μου βέβηται
ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς
βασανιζόμενος.

7 λέγει αὐτῷ Ἐγὼ ἐλθὼν
θεραπεύσω αὐτόν.

8 ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ ἑκατόνταρχος
ἔφη
Κύριε,
οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς
ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην
εἰσέλθῃς·

ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ,
καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου·
9 καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι
ὑπὸ ἑξουσίαν [τασσόμενος],
ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν στρατιώτας,
καὶ λέγω τούτῳ Πορεύθητι,
καὶ πορεύεται,
καὶ ἄλλῳ Ἐρχου, καὶ ἔρχεται,
καὶ τῷ δούλῳ μου
Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.

LUKE 7

2 Ἐκατοντάρχου δὲ τινος
δοῦλος κακῶς ἔχων ἡμελλεν
τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος.
3 ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ
ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν πρεσ-
βυτέρους τῶν Ἰουδαίων,
ἐρωτῶν αὐτὸν
ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον
αὐτοῦ.

4 οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς
τὸν Ἰησοῦν παρεκάλουν αὐ-
τὸν σπουδαίως λέγοντες ὅτι
ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο,
5 ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν
καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾧκο-
δόμησεν ἡμῖν.
6 ὁ δὲ Ἰησοὺς ἐπορεύετο σὺν
αὐτοῖς.

ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν
ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας
ἐπεμψεν φίλους
ὁ ἑκατοντάρχης
λέγων αὐτῷ
Κύριε, μὴ σκύλλου,
οὐ γὰρ ἱκανὸς εἰμι
ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου
εἰσέλθῃς·

7 διὸ οὐδὲ ἑμαυτὸν ἤξιωσα
πρὸς σέ ἐλθεῖν·
ἀλλὰ εἰπέ λόγῳ,
καὶ ἰαθήτω ὁ παῖς μου·
8 καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι
ὑπὸ ἑξουσίαν τασσόμενος,
ἔχων ὑπ' ἑμαυτὸν στρατιώτας,
καὶ λέγω τούτῳ Πορεύθητι,
καὶ πορεύεται,
καὶ ἄλλῳ Ἐρχου, καὶ ἔρχεται,
καὶ τῷ δούλῳ μου
Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ.

Mt 8:9 τασσόμενος with NB 3 min vg codd etc; CLWXΔΘΣ al pler om Lk 7:6 αὐτῷ with ABCDLRW
al pler; NΘ 2 it vg om 7 διὸ . . . ἐλθεῖν: D 6 it syr sin om — ἰαθήτω with BL; ἰαθήσεται NACDRWΘ al pler

MATT 8

10 ἀκούσας δὲ
ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν
καὶ εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν

'Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
παρ' οὐδενὶ τοσαύτην πίστιν
ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὔρον.

11 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ
1^a ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν'
ἥξουσιν

καὶ ἀνακλιθῇσονται

μετὰ Ἀβραάμ
καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ

ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·
12 ^aοἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας
ἐκβληθήσονται
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·

LUKE 7

9 ἀκούσας δὲ ταῦτα
ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν,
καὶ στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι
αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν
Λέγω ὑμῖν,
οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ
τοσαύτην πίστιν εὔρον.

[LUKE 13:29, 28b, a]

καὶ ἥξουσιν
1^a ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν''

καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου
καὶ ἀνακλιθῇσονται
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
28b ὅταν ἴψησθε¹ Ἀβραάμ
καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ
καὶ πάντας τοὺς προφῆτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
^aὕμᾱς δὲ
ἐκβαλλομένους
ἔξω.

Mt 13:42a = 13:50a

^a καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· (§§61,
64)

Mt 22:13b

^a Δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας
ἐκβάλετε αὐτόν
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· (§151)

Mt 24:51a

^a καὶ διχοτομήσει αὐτόν
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· (§165)

Mt 25:30a

^a καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον
ἐκβάλετε
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· (§167)

¹ Mal 1:11; Isa 59:19

Mt 8:10 παρ' οὐδενὶ . . . εὔρον with BW min pauc 3 it syr cur sah cop etc; οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην
πίστιν εὔρον NCLXΘ al pler (= Lk 7:9b) Lk 7:9 οὐδὲ . . . εὔρον; οὐδέποτε τοσαύτην πίστιν εὔρον ἐν τῷ Ἰσραὴλ
D; ἐν οὐδενὶ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσ. πῖσ. εὔρον Θ

MATT 8

ἄκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμός
καὶ ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων.
13 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ
ἐκατοντάρχη Ἰταγε, ὥς
ἐπίστευσας γενηθήτω σοι.

καὶ ἰάθη ὁ παῖς ἐν τῇ ὥρᾳ
ἐκείνῃ. (+§24)

[LUKE 13]

28a ἄκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμός
καὶ ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων, (§121)

LUKE 7

10 καὶ ὑποστρέψαντες εἰς τὸν
οἶκον οἱ πεμφθέντες
εὗρον τὸν δοῦλον ὑγιαίνοντα.

46. THE RAISING OF THE WIDOW'S SON

LUKE 7:11-17

Καὶ ἐγένετο ἐν Ἰαφῇ ἐξῆς
ἐπορεύθη εἰς πόλιν καλου-
μένην Ναὶν, καὶ συνεπορεύοντο
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ καὶ
ὄχλος πολὺς. 12 ὥς δὲ ἤγ-
γισεν τῇ πόλει τῆς πόλεως,
καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκώς
μονογενὴς υἱὸς τῇ μητρὶ αὐτοῦ,
καὶ αὐτὴ ἦν χήρα, καὶ ὄχλος
τῆς πόλεως ἱκανὸς ἦν σὺν
αὐτῇ. 13 καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ
κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ'
αὐτῇ καὶ εἶπεν αὐτῇ Μὴ
κλαῖε. 14 καὶ προσελθὼν
ἤψατο τῆς σοροῦ, οἱ δὲ βαστά-
ζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπεν
Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρ-
θητι. 15 καὶ ἠνεκάθισεν ὁ
νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ
ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ.

^a Mt 13:42b=13:50b=22:13c
=24:51b=25:30b

ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμός
καὶ ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων.
(§§61, 64, 151, 165, 167)

WH mg: Lk 7:11 τῇ 15 ἐκάθισεν

Mt 8:13 ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ (CΔΘ 33. 8 it etc. ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης) with BLW (ἡμέρα) etc; **N***CMXΘ etc
add καὶ ὑποστρίψας ὁ ἐκατοντάρχος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ (ἐν . . . ὥρᾳ om **N***) εὗρον τὸν παῖδα (αὐτοῦ M)
ὑγιαίνοντα

LUKE 7

16 Ἐλαβεν δὲ φόβος πάντας¹, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν λέγοντες ὅτι Προφῆτης μέγας ἡγέρθη ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι Ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. 17 καὶ ἐξηλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ καὶ πάσῃ τῇ περιχώρῳ.

47. THE MESSAGE FROM JOHN THE BAPTIST

§ 76+] MATT 11:2-30 [+§ 31]

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας
ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ

τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ

πέμψας

διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ

3 εἶπεν αὐτῷ

Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος

ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;

4 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς

Πορευθέντες ἀπαγγείλατε

Ἰωάννῃ

ὅ ἀκούετε καὶ βλέπετε·

LUKE 7:18-35

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

περὶ πάντων τούτων.

καὶ προσκαλεσάμενος

δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ

ὁ Ἰωάννης ἔπεμψεν

πρὸς τὸν κύριον λέγων

19 Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος

ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;

20 παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπαν Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέστειλεν

ἡμᾶς πρὸς σέ λέγων Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἄλλον¹ προσδοκῶμεν;

21 ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν.

22 καὶ ἀποκριθεὶς

εἶπεν αὐτοῖς

Πορευθέντες ἀπαγγείλατε

Ἰωάννῃ

ὅ εἶδετε καὶ ἤκούσατε·

MATT 11

5 ¹“τυφλοὶ ἁναβλέπουσιν”
καὶ¹ χωλοὶ περιπατοῦσιν,
λεπροὶ καθαρίζονται
καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,
καὶ νεκροὶ ἐγείρονται
καὶ “πτωχοὶ εὐαγγελίζον-
ται.”

6 καὶ μακάριός ἐστιν
ὃς ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

7 Τούτων δὲ πορευομένων

ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν
τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου
Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον
θεάσασθαι;
κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευό-
μενον;

8 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν;
ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς
ἡμφιεσμένον;
ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες

ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων.

9 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε;
προφήτην ἰδεῖν;
ναί, λέγω ὑμῖν,
καὶ περισσότερον προφήτου.

10 οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέ-
γραπται

2¹“Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ἔμπροσθέν σου.”

11 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐκ ἐγήγερται

LUKE 7

1¹“τυφλοὶ ἁναβλέπουσιν,”
χωλοὶ περιπατοῦσιν,
λεπροὶ καθαρίζονται
καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν,
νεκροὶ ἐγείρονται,
“πτωχοὶ εὐαγγελίζονται.”

23 καὶ μακάριός ἐστιν
ὃς ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

24 Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγ-
γέλων Ἰωάννου

ἤρξατο λέγειν
πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου
Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον
θεάσασθαι;

κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευό-
μενον;

25 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν;
ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις
ἡμφιεσμένον;

ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ
καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες
ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν.

26 ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν;
προφήτην;

ναί, λέγω ὑμῖν,
καὶ περισσότερον προφήτου.

[MARK 1:2]

Καθὼς γέγραπται

ἐν τῷ Ἡσαΐα τῷ προφήτῃ

2¹“Ἰδοὺ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου”
(§17)

27 οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέ-
γραπται

2¹“Ἰδοὺ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου,
ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου
ἔμπροσθέν σου.”

28 λέγω ὑμῖν,

¹ Isa 61:1. ² Mal 3:1

WH mg: Mt 11:5 ἀναβλέπουσιν,

Mt 11:5 καὶ with **SBCLW** al pler; ZΔ 28. 6 it vg cop etc om 8 μαλακοῖς with **SB** DZ it vg etc;
μαλ. ἱματίοις CLW XΔΘ al pler 9 προφήτην ἰδεῖν with **SBWZ** Or: ἰδεῖν; προφήτην CDLXΘ al pler

MATT 11

ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων
'Ιωάνου τοῦ βαπτιστοῦ·
ὁ δὲ μικρότερος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν
μείζων αὐτοῦ ἐστίν.

[Cf Matt 21:31b, 32 (§149)]

[Cf v 13 below]

12 ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν 'Ιωάνου
τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
βιάζεται,
καὶ βιασται ἀρπάγουσιν αὐτήν.
13 πάντες γὰρ
οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος
ἕως 'Ιωάνου ἐπροφῆτευσαν'
14 καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι,
αὐτός ἐστιν 'Ηλίας ὁ μέλλων
ἔρχεσθαι.

[MATT 13:9
= 43b]

15 'Ο ἔχων ὦτα 'Ο ἔχων ὦτα
ἀκουέτω. ἀκουέτω.
(§§52, 61)

16 Τίτι δὲ ὁμοιώσω
τὴν γενεὰν ταύτην;

ὁμοία ἐστὶν παιδίοις
καθημένοις ἐν ταῖς ἀγοραῖς
ἃ προσφωνοῦντα τοῖς ἐτέροις
17 λέγουσιν

Ἡὺλήσαμεν ὑμῖν
καὶ οὐκ ὥρχήσασθε·

LUKE 7

μείζων ἐν γεννήτοῖς γυναικῶν
'Ιωάνου οὐδεὶς ἔστιν·
ὁ δὲ μικρότερος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ
μείζων αὐτοῦ ἐστίν.—
29 Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας
καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν
τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ
βάπτισμα 'Ιωάνου· 30 οἱ δὲ
Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν
βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν εἰς
ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ'
αὐτοῦ.—

[LUKE 16:16]

'Ο νόμος καὶ οἱ προφῆται
μέχρι 'Ιωάνου· ἀπὸ τότε

ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται

καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. (§129)
[Cf Luke 16:16a above]

[Cf Mark 9:13 (§88)]

[MARK 4:9b]

[MARK 4:23]

'Ὁς ἔχει ὦτα Εἰ τις ἔχει ὦτα
ἀκοῦειν ἀκουέτω. ἀκοῦειν ἀκουέτω.
(§52) (§55)

[LUKE 8:8b]

[LUKE 14:35b]

'Ο ἔχων ὦτα 'Ο ἔχων ὦτα
ἀκοῦειν ἀκουέτω. ἀκοῦειν ἀκουέτω.
(§52) (§124)

31 Τίτι οὖν ὁμοιώσω τοὺς
ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης,
καὶ τίτι εἰσὶν ὅμοιοι;
32 ὅμοιοι εἰσὶν παιδίοις
τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις
καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις,
ἃ λέγει
Ἡὺλήσαμεν ὑμῖν
καὶ οὐκ ὥρχήσασθε·

MATT 11

ἐθρηνήσαμεν

καὶ οὐκ ἐκόψασθε·

18 ἦλθεν γὰρ

Ἰωάννης

μῆτε ἐσθίων

μῆτε πίνων,

καὶ λέγουσιν Δαιμόνιον ἔχει·

19 ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

ἐσθίων καὶ πίνων,

καὶ λέγουσιν

Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος

καὶ οἰνοπότης,

τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν.

καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία

ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτῆς.

20 Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν
τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ
πλείσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι
οὐ μετενόησαν·

21 Οὐαὶ σοι, Χοραζεῖν·

οὐαὶ σοι, Βηθσαιδάν·

ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ

καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο

αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν

ὑμῖν,

πάσαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ

μετενόησαν.

22 πλὴν λέγω ὑμῖν,

Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον

ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως

ἢ ὑμῖν.

23 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,

μὴ ¹“ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;

ἕως ᾧδου καταβήσῃ.”

LUKE 7

ἐθρηνήσαμεν

καὶ οὐκ ἐκλαύσατε·

33 ἐλήλυθεν γὰρ

Ἰωάννης ὁ βαπτιστῆς

μὴ ἔσθων ἄρτον

μῆτε πίνων οἶνον,

καὶ λέγετε Δαιμόνιον ἔχει·

34 ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-

θρώπου

ἔσθων καὶ πίνων,

καὶ λέγετε

Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος

καὶ οἰνοπότης,

φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν.

35 καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία

ἀπὸ πάντων τῶν τέκνων αὐ-
τῆς¹.

[LUKE 10:13-15]

Οὐαὶ σοι, Χοραζεῖν·

οὐαὶ σοι, Βηθσαιδά·

ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ

καὶ Σιδῶνι ἐγενήθησαν

αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν

ὑμῖν,

πάσαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ

καθήμενοι μετενόησαν.

14 πλὴν

Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον

ἔσται ἐν τῇ κρίσει

ἢ ὑμῖν.

15 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,

μὴ ¹“ἕως οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ;ἕως τοῦ ᾧδου καταβήσῃ¹.” (§101)¹ Isa 14:13, 15

WH mg: Lk 7:35 τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων

Mt 11:19 ἔργων with **SB***W 124. cop pesh etc; τέκνων CDLXΘ al pler Lk 7:33 μὴ with **SB**W
157.; μῆτε ADLXΘ al pler — ἐσθίων with BD; ἐσθίων **NALX**Θ etc — D 6 min 7 it syr sin cur etc om ἄρτον, οἶνον
35 τέκνων: **N** ἔργων

MATT 11

ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγενή-
θησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενό-
μεναι ἐν σοί, ἔμεινεν ἂν
μέχρι τῆς σήμερον.

[MATT 10:15]

24 πλὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν ὅτι λέγω ὑμῖν,
ἀνεκτότερον
ἔσται
γῇ Σοδόμων γῇ Σοδόμων
καὶ Γομόρρων
ἀνεκτότερον
ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρί- ἐν ἡμέρᾳ κρί-
σεως σεως

ἢ σοι. ἢ τῇ πόλει
ἐκείνῃ. (§71)

25 Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν
Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ
κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἔκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
26 ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως
εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.

[MATT 28:18b]

27 Πάντα μοι Ἐδόθη μοι
παρεδόθη πᾶσα ἐξουσία
ἐν οὐρανῷ καὶ
ἐπὶ [τῆς] γῆς.
(§185)

ὑπὸ τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει
τὸν υἱὸν
εἰ μὴ ὁ πατήρ,
οὐδὲ τὸν πατέρα

[LUKE 10:12]

λέγω ὑμῖν ὅτι

Σοδόμοις

ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ

ἀνεκτότερον ἔσται
ἢ τῇ πόλει
ἐκείνῃ. (§102)

[LUKE 10:21, 22]

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἡγαλλιάσατο τῷ πνεύματι
τῷ ἁγίῳ καὶ εἶπεν
Ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ
κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως
εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.

22 Πάντα μοι
παρεδόθη

ὑπὸ τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐδεὶς γινώσκει
τὸν υἱόν
εἰ μὴ ὁ πατήρ,
καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ

MATT 11

τις ἐπιγινώσκει

εἰ μὴ ὁ υἱὸς

καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς
ἀποκαλύψαι.

28 Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ
κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι,

κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.

29 ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ’

ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ’ ἐμοῦ,

ὅτι πραῦς εἰμι καὶ ταπεινός

τῇ καρδίᾳ, καὶ ¹“εὐρήσετε

ἀνάπασιν ταῖς ψυχαῖς

ὑμῶν.” 30 ὁ γὰρ ζυγὸς μου

χρηστὸς καὶ τὸ φορτίον μου

ἐλαφρόν ἐστιν. (+§31)

[LUKE 10]

εἰ μὴ ὁ υἱὸς

καὶ ᾧ ἀν βούληται ὁ υἱὸς

ἀποκαλύψαι. (§102)

48. THE ANOINTING OF JESUS (LUKE)

[MATT 26:6, 7]

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου

ἐν Βηθανίᾳ

ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,

[Cf v 7 below]

7 προσῆλθεν αὐτῷ γυνή

ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου

βαρυτίμου

[MARK 14:3]

Καὶ ὄντος αὐτοῦ

ἐν Βηθανίᾳ

ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ

κατακειμένου αὐτοῦ

ἦλθεν γυνή

ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου

πιστικῆς ἰπολυτελοῦς.¹

LUKE 7:36-50

Ἦρώτα δὲ τις αὐτὸν τῶν
Φαρισαίων ἵνα φάγη μετ’
αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν

εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαρισαίου
κατεκλίθη.

37 Καὶ ἰδοὺ γυνή

ἥτις ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλός,

καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι κατὰκειται

ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου,

κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου

38 καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ

τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίουσα,

τοῖς δάκρυσιν ἤρξατο βρέχειν

τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ταῖς

θριξίν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς

ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει

τοὺς πόδας αὐτοῦ

¹ Jer 6:16 Heb

[MATT 26]	[MARK 14]	LUKE 7
<p>καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. (§171)</p>	<p>συντριψασα τὴν ἀλάβαστρον κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς. (§171)</p>	<p>καὶ ἤλειφεν τῷ μύρῳ.</p>
[Cf Matt 26:6 above]	[Cf Mark 14:3 above]	<p>39 Ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων Οὗτος εἰ ἦν [ὁ] προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἢ γυνὴ ἥτις ἄπτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλὸς ἐστίν. 40 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δὲ Διδάσκαλε, εἰπέ, φησὶν. 41 δύο χρεοφιλῆται ἦσαν δανιστῇ τινὶ ὁ εἰς ὥφειλεν δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. 42 μὴ ἔχόντων αὐτῶν ἀποδοῦναι ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν πλεῖον ἀγαπήσει αὐτόν; 43 ἀποκριθεὶς Σίμων εἶπεν Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Ὅρθῳς ἔκρινας. 44 καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα τῷ Σίμωνι ἔφη Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθὼν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἄν μοι ἐπὶ πόδας οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξεν μου τοὺς πόδας καὶ ταῖς θριξίν αὐτῆς ἐξέμαξεν. 45 φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον οὐ διέλειπεν καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. 46 ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἤλειψας· αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψεν τοὺς πόδας μου. 47 οὐ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς</p>

LUKE 7

αἱ πολλαί, ὅτι ἡγάπησεν
πολύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται,
ὀλίγον ἀγαπᾷ. 48 εἶπεν δὲ
αὐτῇ Ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρ-
τίαι. 49 καὶ ἤρξαντο οἱ συ-
νανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς
Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρ-
τίας ἀφίησιν; 50 εἶπεν δὲ
πρὸς τὴν γυναῖκα Ἡ πίστις
σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς
εἰρήνην.

49. A PREACHING TOUR, WOMEN ACCOMPANYING

LUKE 8:1-3

[+§52

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθέξῃς καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ
εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, 2 καὶ γυναῖκες τινες
αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη
Μαγδαληνὴ, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, 3 καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου
Ἡρώδου καὶ Σουσάννα καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἐκ τῶν ὑπαρχόντων
αὐταῖς. (+§52)

CHAPTER VII. OPPOSITION AND SUSPICION, §§50, 51

50. ON CASTING OUT DEMONS BY BEELZEBUB (MATT-MARK)

§33+] MATT 12:22-45

MARK 3:19b-30

Καὶ ἔρχεται εἰς οἶκον·
20 καὶ συνέρχεται πάλιν [ὁ]
ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι
αὐτοὺς μηδὲ ἄρτον φαγεῖν.
21 καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐ-
τοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν,
ἐλεγον γὰρ ὅτι ἐξέστη.

[MATT
9:32-34]

Τότε

Αὐτῶν δὲ
ἐξερχομένων
ἰδοὺ

[LUKE 11:14-23]

Καὶ
ἦν ἐκβάλλων

MATT 12	[MATT 9]	MARK 3	[LUKE 11]
ἡ προσήνεγκαν αὐτῷ	προσήνεγκαν αὐτῷ	[Of Mark 8:22 f (§85)]	
δαίμονιζόμε- νον	κωφὸν δαίμονιζόμενον		δαίμονιον
τυφλὸν καὶ κωφόν ¹ .			κωφόν
καὶ	33 καὶ		ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος
ἐθεράπευσεν αὐτόν,	ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν		ἐλάλησεν ὁ κωφός.
ὥστε τὸν κω- φὸν	ὁ κωφός.		
λαλεῖν			
καὶ βλέπειν.			
23 Καὶ ἐξίς- ταυτο πάντες	καὶ θαύμασαν		Καὶ θαύμασαν
οἱ ὄχλοι	οἱ ὄχλοι		οἱ ὄχλοι
καὶ ἔλεγον	λέγοντες		
Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς	Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ		
Δαυεὶδ;	Ἰσραήλ.		
24 οἱ δὲ	[34 οἱ δὲ	22 καὶ οἱ	15 τινὲς δὲ
Φαρισαῖοι	Φαρισαῖοι	γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων κατα- βάντες	ἐξ αὐτῶν
ἀκούσαντες			
εἶπον	ἔλεγον	ἔλεγον ὅτι Βεεζεβούλ ἔχει,	εἶπαν
Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει			
τὰ δαιμόνια			
εἰ μὴ ἐν τῷ	Ἐν τῷ	καὶ ὅτι ἐν	Ἐν
Βεεζεβούλ			Βεεζεβούλ
ἄρχοντι	ἄρχοντι	τῷ ἄρχοντι	τῷ ἄρχοντι
τῶν δαιμονίων.	τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει	τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει	τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει
	τὰ δαιμόνια.] (§68)	τὰ δαιμόνια.	τὰ δαιμόνια
[Of Matt 12:38 below]			16 ἕτεροι δὲ πειράζοντες

WH mg: Mt 12:22 προσήνεχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός

MATT 12

25 Εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν

εἶπεν αὐτοῖς

Πᾶσα βασιλεία
μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς
ἐρημοῦται,

καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία
μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς
οὐ
σταθῆσεται.

26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς
τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει,
ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη·
πῶς οὖν σταθῆσεται

ἡ βασιλεία αὐτοῦ;

27 καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
οἱ υἱοὶ ὑμῶν
ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;
διὰ τοῦτο

αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν.

28 εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ
ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

29 ἢ πῶς δύναται τις
εἰσελθεῖν
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ

καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ
ἄρπάσαι,

MARK 3

23 καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς
ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς
Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατα-
νᾶν ἐκβάλλειν;

24 καὶ ἂν βασιλεία
ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,
οὐ δύναται σταθῆναι
ἡ βασιλεία ἐκείνη·

25 καὶ ἂν οἰκία
ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,
οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη
στήναι·

26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς
ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν
καὶ ἐμερίσθη,
οὐ δύναται στήναι
ἀλλὰ τέλος ἔχει.

[Cf v 30 below]

27 ἄλλ' οὐ δύναται οὐδεὶς

εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ
εἰσελθὼν

τὰ σκεύη αὐτοῦ
διαρπάσαι

[LUKE 11]

σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ ἐξήτουν παρ'
αὐτοῦ.

17 αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν
τὰ διανοήματα

εἶπεν αὐτοῖς

Πᾶσα βασιλεία
ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα'
ἐρημοῦται,

καὶ οἶκος
ἐπὶ οἶκον

πίπτει.

18 εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς

ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη,
πῶς σταθῆσεται

ἡ βασιλεία αὐτοῦ;
ὅτι λέγετε ἐν Βεεζεβοὺλ
ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια.
19 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
οἱ υἱοὶ ὑμῶν
ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;
διὰ τοῦτο

αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ ἔσονται.

20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ
[ἐγὼ] ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

21 ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος

φυλάσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,
ἐν εἰρήνῃ ἔστιν
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·

MATT 12	MARK 3	[LUKE 11]
<p>ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρόν;</p> <p>καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.</p> <p>30 ^αὃ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὃ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.</p> <p>31 Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται [†] τοῖς ἀνθρώποις,</p> <p>ἢ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται.</p> <p>32 καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου,</p> <p>Ἰούκ ἀφεθήσεται¹ αὐτῷ οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.</p>	<p>ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρόν δήσῃ,</p> <p>καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει.</p> <p>28 Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασ- φημίας ὅσα ἐὰν βλασφημή- σωσιν·</p> <p>29 ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν</p> <p>εἰς τὸν αἰῶνα,</p> <p>ἀλλὰ ἔνοχος ἐστὶν αἰωνίου ἁμαρτήματος.</p> <p>30 ὅτι ἔλεγον Πνεῦμα ἀκά- θαρτον ἔχει.</p>	<p>22 ἐπὰν δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἶρει ἐφ' ᾧ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν.</p> <p>23 ^αὃ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν, καὶ ὃ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει. (§106)</p> <p>[LUKE 12:10]</p> <p>Καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. (§111)</p> <p>[Cf Luke 11:18 above]</p>

Mk 9:40

^α ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν,
ὕπὲρ ἡμῶν ἐστίν. (§93)

Lk 9:50b

^α ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν
ὕπὲρ ὑμῶν ἐστίν. (§93)

MATT 12

[MATT
7: 16-20]

ἀπὸ τῶν καρπῶν
αὐτῶν
ἐπιγνώσεσθε αὐ-
τοὺς·
μήτι συλλέγου-
σιν ἀπὸ ἀκαν-
θῶν σταφυλὰς
ἢ ἀπὸ τριβόλων
σῦκα;

33 Ἡ ποιή-
σατε τὸ

δένδρον καλὸν δένδρον ἀγαθὸν
καὶ τὸν καρπὸν καρποὺς ἱκανοὺς
αὐτοῦ καλόν, ποιεῖ,
ἢ ποιήσατε τὸ τὸ δὲ
δένδρον σαπ- σαπρὸν δένδρον
ρὸν

καὶ τὸν καρπὸν καρποὺς
αὐτοῦ σαπρὸν· πονηροὺς ποιεῖ·

18 οὐ δύναται
δένδρον ἀγαθὸν
καρποὺς πονη-
ροὺς ἐνεγκεῖν,
οὐδὲ δένδρον
σαπρὸν
καρποὺς καλοὺς
ποιεῖν.

[Cf Matt 3:10b
(§17)]

19 πᾶν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρ-
πὸν καλόν
ἐκκόπτεται
καὶ εἰς πῦρ βάλλ-
εται.

ἐκ γὰρ τοῦ
καρποῦ

20 ἄραγε ἀπὸ
τῶν καρπῶν αὐ-
τῶν

τὸ δένδρον
γινώσκεται.

ἐπιγνώσεσθε
αὐτοὺς. (§43)
[Cf Matt 7:16
above]

[Cf Luke 6:44b below]

[LUKE 6:43-45]

Οὐ γὰρ ἔστιν
δένδρον καλὸν
ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν,

οὐδὲ πάλιν δένδρον
σαπρὸν
ποιοῦν καρπὸν καλόν.

[Cf Luke 3:9b (§17)]

44 ἕκαστον γὰρ δένδρον
ἐκ τοῦ ἰδίου
καρποῦ

γινώσκεται·

οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν

MATT 12

34^a γεννήματα
ἐχιδνῶν,
πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν
πονηροῖ ὄντες;
ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος
τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
35 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ

ἐκβάλλει ὁ ἀγαθός,
καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ
ἐκβάλλει πονηρά.

[Cf v 34b above]

36 Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν
ῥῆμα ἀργὸν ὃ λαλήσουσιν οἱ
ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν περὶ
αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρί-
σεως· 37 ἐκ γὰρ τῶν λόγων
σου δικαιώθησιν, καὶ ἐκ τῶν
λόγων σου καταδικασθήσιν.

38 Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ
τινὲς τῶν γραμματέων καὶ
Φαρισαίων λέγοντες
Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ
σημεῖον ἰδεῖν.

[MATT 16:4a]

39 ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς
εἶπεν αὐτοῖς
Γενεὰ πονηρὰ Γενεὰ πονηρὰ

Mt 3:7b

^a Γεννήματα ἐχιδνῶν, (§17)
Cf Mt 23:33 (§157)

WH mg: Mt 12:35 τὰ

Mt 12:35 ἀγαθὰ with BDWXΘ etc; τὰ ἀγαθὰ NCLΔΣ etc

[LUKE 6]

συλλέγουσιν σῦκα,
οὐδὲ ἐκ βάτου
σταφυλὴν τρυγῶσιν.

[Cf v 45b below]

45 ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος
ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ
τῆς καρδίας
προφέρει τὸ ἀγαθόν,
καὶ ὁ πονηρὸς
ἐκ τοῦ πονηροῦ
προφέρει τὸ πονηρόν·
ἐκ γὰρ περισσεύματος καρδίας
λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. (§43)

[Cf Luke 11:16 above (§106)]

[LUKE 11:29-32]

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισμένων

[MARK 8:12]

καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι

αὐτοῦ λέγει
Τί ἡ γενεὰ αὕτη

ἤρξατο λέγειν
Ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρὰ

Lk 3:7b

^a Γεννήματα ἐχιδνῶν, (§17)

MATT 12

[MATT 16]

καὶ μοιχαλὶς καὶ μοιχαλὶς
σημεῖον ἐπι- σημεῖον ἐπιζη-
ζητεῖ, τεῖ,

καὶ σημεῖον καὶ σημεῖον
οὐ δοθήσεται οὐ δοθήσεται
αὐτῇ αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ σημεῖον Ἰωνᾶ.
τοῦ προφήτου. (§84)

40 ὥσπερ γὰρ “ἦν Ἰωνᾶς

¹ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς
ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,”
οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που

ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς
ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.

41 ἄνδρες Νινευεῖται
ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινούσιν αὐτήν·
ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα
Ἰωνᾶ,

καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.

42 βασίλισσα νότου
ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ

τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινεῖ αὐτήν·
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων
τῆς γῆς

ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶ-
νος,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος
ὧδε.

[Cf v 41 above]

[MARK 8]

ζητεῖ σημεῖον;

ἀμὴν λέγω ὅτι,

εἰ δοθήσεται
τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. (§84)

[LUKE 11]

ἐστίν·
σημεῖον ζητεῖ,

καὶ σημεῖον
οὐ δοθήσεται
αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ.

30 καθὼς γὰρ ἐγένετο [ὁ] Ἰωνᾶς
τοῖς Νινευεῖταις σημεῖον,

οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που
τῇ γενεᾷ ταύτῃ.

[Cf v 32 below]

31 βασίλισσα νότου
ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
μετὰ τῶν ἀνδρῶν
τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινεῖ αὐτούς·
ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων
τῆς γῆς

ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.

32 ἄνδρες Νινευεῖται
ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει

¹ Jon 1:17(2:1)

MATT 12

43 Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον
πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων
ζητοῦν ἀνάπαυσιν,
καὶ οὐχ εὐρίσκει.
44 τότε λέγει
Εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω
ὅθεν ἐξῆλθον·
καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει
σχολάζοντα [καὶ] σεσαρω-
μένον καὶ κεκοσμημένον.
45 τότε πορεύεται
καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ
ἐπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρό-
τερα ἑαυτοῦ,
καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ·
καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα
τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων.
Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ
ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

[LUKE 11]

μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
καὶ κατακρινούσιν αὐτήν·
ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα
Ἰωνᾶ,
καὶ ἰδοὺ πλείον Ἰωνᾶ ὧδε. (§107)

[LUKE 11:24-26]

Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον
πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων
ζητοῦν ἀνάπαυσιν,
καὶ μὴ εὐρίσκει
[τότε] λέγει
Ἵπποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου
ὅθεν ἐξῆλθον·
25 καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει
[σχολάζοντα,] σεσαρωμένον
καὶ κεκοσμημένον.
26 τότε πορεύεται
καὶ παραλαμβάνει
ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ
ἐπτὰ,
καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ,
καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα
τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων. (§106)

51. THE KINDRED OF JESUS

MATT 12:46-50

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς
ὄχλοις
ἰδοὺ
ἡ μήτηρ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

MARK 3:31-35

Καὶ ἔρχονται
ἡ μήτηρ αὐτοῦ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ

§55+ LUKE 8:19-21 [+§66]

Παρεγένετο δὲ πρὸς αὐτὸν
ἡ μήτηρ
καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ,

Mk 3:31 ἔρχονται with ABCLΔ al pler; ἔρχεται ~~ND~~WΘ 1. 6 it etc Lk 8:19 μήτηρ with ABLWXΘ
it vg al pler; ~~ND~~ 69. syr sin cur cop etc add αὐτοῦ — ἰδεῖν θέλοντές σε with BWΞ; ἰδ. σε θέλοντες ~~ND~~ALXΘ
al pler; D ζητούντές σε

MATT 12

ἰσθῆκεισαν ἔξω
ζητοῦντες
αὐτῷ λαλῆσαι.[†]

48 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
εἶπεν τῷ λέγοντι αὐτῷ
Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου,
καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί
μου;
49 καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα
[αὐτοῦ]
ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
εἶπεν
Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου
καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
50 ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ
τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου
τοῦ ἐν οὐρανοῖς,

αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ
καὶ μήτηρ ἐστίν.

MARK 3

καὶ ἔξω στήκοντες
ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν
καλοῦντες αὐτόν.

32 καὶ ἐκάθητο περὶ αὐτὸν
ὄχλος,

καὶ λέγουσιν αὐτῷ

Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου

καὶ οἱ ἀδελφοί σου

ἔξω

ζητοῦσιν σε.

33 καὶ ἀποκριθεὶς

αὐτοῖς λέγει

Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου

καὶ οἱ ἀδελφοί;

34 καὶ περιβλεψάμενος

τοὺς περὶ αὐτὸν κύκλῳ καθη-
μένους λέγει

Ἴδε ἡ μήτηρ μου

καὶ οἱ ἀδελφοί μου.

35 ὁς [†] ἂν ποιήσῃ

τὸ θέλημα¹ τοῦ θεοῦ,

οὗτος ἀδελφὸς μου καὶ ἀδελφὴ
καὶ μήτηρ ἐστίν.

LUKE 8

καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν

αὐτῷ

διὰ τὸν ὄχλον.

20 ἀπηγγέλη δὲ αὐτῷ

Ἡ μήτηρ σου

καὶ οἱ ἀδελφοί σου

ἐστήκασιν ἔξω

ἰδεῖν θέλοντές σε.

21 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς

εἶπεν πρὸς αὐτοὺς

Μήτηρ μου

καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν

οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούον-
τες

καὶ ποιοῦντες. (+§66)

CHAPTER VIII. PARABLES BY THE SEA, §§52-65

52. THE SOILS

MATT 13:1-9

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν
ὁ Ἰησοῦς [†] τῆς οἰκίας
ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν.

MARK 4:1-9

Καὶ πάλιν ἤρξατο
διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν.

§49+] LUKE 8:4-8

WH mg: Mt 12:47 εἶπεν δὲ τις αὐτῷ Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν ζητοῦντές σοι λαλῆσαι.
13:1 ἐκ Mk 3:35 γὰρ τὰ θελήματα

Mt 12:47 εἶπεν δὲ τις αὐτῷ Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν ζητοῦντές σοι λαλῆσαι om with
NBLT 4 min 2 it syr sin cur; CDWXΘ it vg pesh al pler add 48 B om μου² Mk 3:35 ὁς with BW
(καὶ ὁς) 2 it cop; ὁς γὰρ NACDLΔΘ al pler

ΜΑΤΤ 13	MARK 4	LUKE 8
2 καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί,	καὶ συνάγεται πρὸς αὐτὸν ὄχλος πλείστος,	Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευο- μένων πρὸς αὐτὸν
ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμ- βάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν ἰσθῆκει. 3 καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων	ὥστε αὐτὸν εἰς πλοῖον ἐμ- βάντα καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦσαν. 2 καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ Ἀκούετε.	εἶπεν διὰ παραβολῆς
'Ιδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. 4 καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ἃ μὲν ἔπесεν παρὰ τὴν ὁδόν,	ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων σπείρειν. 4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν ὃ μὲν ἔπесεν παρὰ τὴν ὁδόν,	5 Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν τὸν σπόρον αὐτοῦ. καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ὃ μὲν ἔπесεν παρὰ τὴν ὁδόν,
5 καὶ ἑλθόντα τὰ πετεινὰ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπесεν ἐπὶ τὰ πετρῶδη ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθὺς ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, 6 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη	5 καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν αὐτό. καὶ ἄλλο ἔπесεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες [καὶ] ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθὺς ἐξανέτειλεν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· 6 καὶ ὅτε ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος ἐκαυματίσθη	καὶ κατεπατήθη καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. 6 καὶ ἕτερον κατέπесεν ἐπὶ τὴν πέτραν,
καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη. 7 ἄλλα δὲ ἔπесεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά.	καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν ἐξηράνθη. 7 καὶ ἄλλο ἔπесεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν.	καὶ φυνέν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. 7 καὶ ἕτερον ἔπесεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συνφύεισαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό.
8 ἄλλα δὲ ἔπесεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν	8 καὶ ἄλλα ἔπесεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν,	8 καὶ ἕτερον ἔπесεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν,

WH mg: Mt 13:4 ἦλθον τὰ πετεινὰ καὶ 7 ἐπνιξαν Mk 4:6 ἐκαυματίσθησαν

Mt 13:4 ἐλθόντα τὰ πετεινὰ with BΘ min; ἦλθεν τὰ πετ. καὶ NCWX etc; ἦλθον τ. π. κ. DLZ 7 ἀπέπνιξαν
with BCW al pler; ἐπνιξαν NDΘ 3 min Mk 4:5 καὶ ὅπου with B 1 it; ὅπου NACLΔΘ al pler; καὶ ὅτι DW
it pauc; καὶ ὅπου . . . πολλὴν om syr sin Lk 8:5 τοῦ οὐρανοῦ: DW 6 it syr sin cur pesh om — αὐτό: B αὐτά

MATT 13

καὶ ἐδίδου καρπὸν,

ὁ μὲν ἑκατὸν

ὁ δὲ ἐξήκοντα ὁ δὲ τριάκοντα.

9 Ὁ ἔχων ὦτα

ἀκούετω. [Cf § 47, p. 74]

MARK 4

καὶ ἐδίδου καρπὸν
ἀναβαίνοντα καὶ αὐξανόμενα,
καὶ ἔφερεν
εἰς τριάκοντα καὶ ἑνὶ ἐξήκοντα
καὶ ἐν¹ ἑκατόν.

9 Καὶ ἔλεγεν

Ὅς ἔχει ὦτα ἀκούειν

ἀκούετω. [Cf § 47, p. 74]

LUKE 8

καὶ φυέν
ἐποίησεν καρπὸν

ἑκατονταπλασίονα.

Ταῦτα λέγων ἐφώνει

Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν

ἀκούετω. [Cf § 47, p. 74]

53. THE REASON FOR THE PARABLES

MATT 13:10-17

Καὶ προσελθόντες
οἱ μαθηταὶ
εἶπαν αὐτῷΔιὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς
αὐτοῖς;11 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ὅτι
Ἵμῖν δέδοται γινῶναι τὰ
μυστήριατῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,
ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται.12 ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται
αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται·
ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὁ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.13 διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς
αὐτοῖς λαλῶ,
ὅτι

βλέποντες οὐ βλέπουσιν

MARK 4:10-12

Καὶ ὅτε ἐγένετο κατὰ μόνας,
ἡρώτων αὐτόν
οἱ περὶ αὐτόν σὺν τοῖς δώδεκα
τὰς παραβολάς.

11 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς

Ἵμῖν τὸ μυστήριον δέδοται

τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ·
ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω¹

[Cf Mark 4:25 (§55)]

ἐν παραβολαῖς

τὰ πάντα γίνεται,

12 ἵνα

¹“βλέποντες βλέπωσι
καὶ μὴ ἴδωσιν,

LUKE 8:9, 10

Ἐπηρώτων δὲ αὐτόν
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

τίς αὕτη εἴη ἡ παραβολή.

10 ὁ δὲ εἶπεν

Ἵμῖν δέδοται γινῶναι τὰ
μυστήριατῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
τοῖς δὲ λοιποῖς

[Cf Luke 8:186 (§55)]

ἐν παραβολαῖς,

ἵνα

²“βλέποντες μὴ βλέπωσιν¹ Isa 6:9 f   ² Isa 6:9

WH mg; Mt 13:11 αὐτοῖς

Mk 4:8 eis . . . eis v. ἐν . . . ἐν

11 ἔξωθεν

Mt 13:11 εἶπεν with NCZ cop etc; BDLWXΘ syr sin etc add αὐτοῖς Mk 4:10 ἡρώτων with ABLΔ 33. etc; ἡρώτων NC; ἐπηρώτων DΘ etc; ἡρώτησαν Π etc; ἐπηρώτησαν W — οἱ περὶ αὐτόν σὺν τοῖς δώδεκα: DWΘ 5 min it syr sin οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

MATT 13	MARK 4	LUKE 8
<p>καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν οὐδὲ συνίουσιν¹ 14 καὶ ἀναπληροῦνται αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαίου ἡ λέγουσα 1¹ "Ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνήτε, καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ ἴδητε. 15 ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὤσιν βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμυσαν· μή ποτε ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὤσιν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ συνώσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσονται αὐτούς."</p> <p>16 ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφ- θαλμοὶ ὅτι βλέπουσιν, καὶ τὰ ὦτα [ὑμῶν] ὅτι ἀκούου- σιν. 17 ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν.</p>	<p>καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι καὶ μὴ συνίωσιν, μή ποτε ἐπιστρέψωσιν καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς."</p>	<p>καὶ ἀκούοντες μὴ συνίωσιν."</p> <p>[Cf Luke 8:12b (§54)]</p> <p>[LUKE 10:23, 24]</p> <p>Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε.</p> <p>24 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ οὐκ εἶδαν, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε καὶ οὐκ ἤκουσαν. (§102)</p>

54. THE EXPLANATION OF THE PARABLE OF THE SOILS

MATT 13:18-23	MARK 4:13-20	LUKE 8:11-15
<p>Ἵμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείραν- τος.</p>	<p>καὶ λέγει αὐτοῖς Οὐκ οἶδατε τὴν παραβολὴν ταύτην,</p>	<p>ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή.</p>

¹ Isa 6:9 f

MATT 13

19 Παντὸς ἀκούοντας
τὸν λόγον τῆς βασιλείας
καὶ μὴ συνιέντος,
ἔρχεται ὁ πονηρὸς
καὶ ἀρπάζει τὸ ἐσπαρμένον
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ·

οὗτός ἐστιν ὁ παρά τὴν ὁδὸν
σπαρείς.

20 ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη
σπαρείς,
οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων
καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς
λαμβάνων αὐτόν·

21 οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν
ἐν ἑαυτῷ

ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν,
γενομένης δὲ θλίψεως
ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον
εὐθὺς σκανδαλίζεται.

22 ὁ δὲ
εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς,
οὗτός ἐστιν

ὁ τὸν λόγον ἀκούων
καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἵωνος
καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου

συνπνίγει τὸν λόγον,
καὶ ἄκαρπος γίνεται.

MARK 4

καὶ πῶς πάσας τὰς παρα-
βολὰς γνώσεσθε;

14 Ὁ σπείρων τὸν λόγον
σπείρει.

15 οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρά
τὴν ὁδὸν
ὅπου σπείρεται ὁ λόγος,
καὶ ὅταν ἀκούσωσιν

εὐθὺς ἔρχεται ὁ Σατανᾶς
καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν
ἐσπαρμένον εἰς αὐτούς.

[Cf Mark 4:12b (§53)]

16 καὶ οὗτοι εἰσιν ὁμοίως
οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη
σπειρόμενοι,
οἱ ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον
εὐθὺς μετὰ χαρᾶς
λαμβάνουσιν αὐτόν,

17 καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν
ἐν ἑαυτοῖς

ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν,
εἴτα γενομένης θλίψεως
ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον
εὐθὺς σκανδαλίζονται.

18 καὶ ἄλλοι εἰσιν οἱ
εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι·
οὗτοι εἰσιν

οἱ τὸν λόγον ἀκούσαντες,
19 καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἵωνος
καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου
καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι
εἰσπορευόμεναι

συνπνίγουσιν τὸν λόγον,
καὶ ἄκαρπος γίνεται.

LUKE 8

Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ
θεοῦ.

12 οἱ δὲ παρά
τὴν ὁδὸν

εἰσιν οἱ ἀκούσαντες,

εἴτα ἔρχεται ὁ διάβολος
καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς
καρδίας αὐτῶν,
ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν.

13 οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας¹

οἱ ὅταν ἀκούσωσιν
μετὰ χαρᾶς
δέχονται τὸν λόγον,
καὶ ὅσοι¹ ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν,

οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν
καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ

ἀφίστανται.

14 τὸ δὲ
εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν,
οὗτοι εἰσιν

οἱ ἀκούσαντες,
καὶ ὑπὸ μεριμνῶν
καὶ πλούτου
καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου
πορευόμενοι
συνπνίγονται
καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν.

WH mg: Lk 8:13 τὴν πέτραν | αὐτοί

Mk 4:15 εἰς αὐτοὺς with BW min; ἐν αὐτοῖς NCLΔ etc; ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν Dē it etc Lk 8:13 τῆς
πέτρας with ABLRWΘ al pler; τὴν πέτραν NDX Or etc

MATT 13	MARK 4	LUKE 8
23 ὁ δὲ ἐπὶ τὴν καλὴν γῆν σπαρείς, οὗτός ἐστιν	20 καὶ ἐκεῖνοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οὔτινες	15 τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οὔτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν
ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιείς, ὅς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατὸν ὁ δὲ ἐξήκοντα ὁ δὲ τριάκοντα.	ἀκούουσιν τὸν λόγον καὶ παραδέχονται καὶ καρποφοροῦσιν ἓν τριάκοντα καὶ [ἐν] ἐξή- κοντα καὶ [ἐν] ¹ ἑκατόν.	 ἐν ὑπομονῇ.

55. ON THE USE OF PARABLES

[MATT 5:15]	MARK 4:21-25	LUKE 8:16-18 [+§51]
οὐδὲ καίουσιν λύχρον καὶ τῷθασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον	Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ἡμεῖς ἐρχεται ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην, οὐχ ἵνα ῥέπῃ τὴν λυχνίαν τεθῇ;	Οὐδεὶς δὲ λύχρον ἄψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθῃσιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθῃσιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ φῶς.
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. (§35)		

Lk 11:33

οὐδεὶς λύχρον ἄψας
εἰς κρύπτῃν τίθῃσιν
οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον
ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι
τὸ φῶς βλέπωσιν. (§108)

WH mg: Mk 4:20 ἐν . . . . [ἐν] . . . . [ἐν] 21 MSS ὑπὸ

Lk 8:16 ἐπὶ λυχνίας with ABLWΞ etc; ἐπὶ τὴν λυχνίαν NDX etc; ἐπὶ λυχνίαν Θ — B om ἵνα . . . . φῶς

[MATT 10:26b]

οὐδὲν γὰρ ἐστὶν κεκαλυμμένον
δ' οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
καὶ κρυπτὸν
δ' οὐ γνωσθήσεται. (§73)

[Cf § 47, p. 74]

[MATT 7:2b]

καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε
μετρηθήσεται ὑμῖν. (§40)

[MATT 13:12] [MATT 25:29]

ὅστις γὰρ τῷ γὰρ
ἔχει, ἔχοντι παντὶ
δοθήσεται αὐτῷ δοθήσεται

καὶ περισσεύ- καὶ περισσεύ-
θήσεται· θήσεται·
ὅστις δὲ οὐκ τοῦ δὲ μὴ
ἔχει, ἔχοντος
καὶ ὃ ἔχει καὶ ὃ ἔχει

ἀρθήσεται ἀρθήσεται
ἀπ' αὐτοῦ. ἀπ' αὐτοῦ.
(§53) (§167)

MARK 4

22 αὐτοῦ ἵνα γὰρ ἐστὶν κρυπτὸν
ἐάν μὴ ἵνα φανερωθῇ,
οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον
ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερόν.

23 Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκοῦει
ἀκουέτω. [Cf § 47, p. 74]

24 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς
Βλέπετε τί ἀκούετε.

ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε
μετρηθήσεται ὑμῖν
καὶ προστεθήσεται ὑμῖν.

25 ὃς γὰρ
ἔχει,
δοθήσεται αὐτῷ·

καὶ ὃς οὐκ
ἔχει,
καὶ ὃ ἔχει

ἀρθήσεται
ἀπ' αὐτοῦ.

LUKE 8

17 αὐτοῦ γὰρ ἐστὶν κρυπτὸν
δ' οὐ φανερόν γενήσεται,
οὐδὲ ἀπόκρυφον
δ' οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς
φανερόν ἔλθῃ.

[Cf § 47, p. 74]

18 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε·

[LUKE 6:38b]

ᾧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε
ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. (§40)

LUKE 8 [LUKE 19:26]

λέγω ὑμῖν ὅτι
ὃς ἂν γὰρ παντὶ
ἔχῃ, τῷ ἔχοντι
δοθήσεται αὐ- δοθήσεται,
τῷ,

καὶ ὃς ἂν μὴ ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ
ἔχῃ, ἔχοντος
καὶ ὃ δοκεῖ καὶ ὃ ἔχει
ἔχειν
ἀρθήσεται ἀρθήσεται.
ἀπ' αὐτοῦ. (§143)
(+§51)

56. THE TARES

MATT 13:24-30

"Ἀλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
ἀνθρώπῳ σπείραντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. 25 ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς
ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἐπέσπειρεν ζιζάνια ἀνά μέσον τοῦ σίτου καὶ

Lk 12:2

αὐτοῦ δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν
δ' οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
καὶ κρυπτὸν
δ' οὐ γνωσθήσεται. (§111)

WH mg: Mk 4:22 γὰρ ἐστὶν τι Lk 6:38 μετρηθήσεται

MATT 13

ἀπῆλθεν. 26 ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησεν, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. 27 προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότης εἶπον αὐτῷ Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῶ ἄγρῳ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; 28 ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ αὐτῷ λέγουσιν Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά; 29 ὁ δὲ φησιν Οὐ, μή ποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια ἐκριζώσῃτε ἅμα αὐτοῖς τὸν σίτον· 30 ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφοτέρω ¹ἕως τοῦ θερισμοῦ· καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια καὶ δῆσατε αὐτά [εἰς] δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σίτον ¹συνάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.

57. THE SEED GROWING OF ITSELF

MARK 4:26-29

Καὶ ἔλεγεν Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ὡς ἄνθρωπος βάλην τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς 27 καὶ καθεὶδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ καὶ μηκύνεται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. 28 αὐτομάτῃ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτεν στάχυν, εἶτεν ¹πλήρη σίτον ἐν τῷ στάχυϊ. 29 ὅταν δὲ παραδοῖ ὁ καρπός, εὐθὺς ¹ἄποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.”

58. THE MUSTARD SEED

MATT 13:31, 32

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων
Ὁμοία ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν

κόκκῳ σινάπεως,
ὃν λαβὼν ἄνθρωπος
ἔσπειρεν ἐν τῷ ἄγρῳ αὐτοῦ·
32 ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν
πάντων τῶν σπερμάτων,

ὅταν δὲ αὐξηθῇ

μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶν
καὶ γίνεται δένδρον,
ὥστε ἐλθεῖν

MARK 4:30-32

Καὶ ἔλεγεν

Πῶς ὁμοιώσωμεν
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
ἢ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ
θῶμεν;

31 ὡς κόκκῳ σινάπεως,
ὃς
ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς.
μικρότερον ὢν
πάντων τῶν σπερμάτων
τῶν ἐπὶ τῆς γῆς—

32 καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται
μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων
καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους,
ὥστε δύνασθαι

[LUKE 13:18, 19]

Ἐλεγεν οὖν

Τίνι ὁμοία ἐστὶν
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ,
καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν;

19 ὁμοία ἐστὶν
κόκκῳ σινάπεως,
ὃν λαβὼν ἄνθρωπος
ἔβαλεν εἰς κήπον ἑαυτοῦ,

καὶ ἠὔξησεν

καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον,

¹ Joel 3(4):13

WH mg: Mt 13:30 ἀχρι v. μέχρι | συναγάγετε

Mk 4:28 †...†

MATT 13

1“τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ”
καὶ “κατασκηνοῦν
ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.”

MARK 4

2“ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνοῦν.”

[LUKE 13]

καὶ 1“τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις
αὐτοῦ.” (§120)

59. THE LEAVEN

MATT 13:33

“Ἄλλην παραβολὴν [ἐλάλη-
σεν αὐτοῖς]:
Ὁμοία ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
ζύμῃ,
ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν
εἰς ἀλεύρου σάτα τρία
ἕως οὗ ζυμώθη ὅλον.

[LUKE 13:20, 21]

Καὶ πάλιν εἶπεν

Τίνι ὁμοιώσω
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ;
21 ὅμοία ἐστὶν ζύμῃ,
ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρύψεν
εἰς ἀλεύρου σάτα τρία
ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. (§120)

60. JESUS' CUSTOM OF SPEAKING IN PARABLES

MATT 13:34, 35

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ
Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς
ὄχλοις,
καὶ χωρὶς παραβολῆς
οὐδὲν ἐλάλει αὐτοῖς.

MARK 4:33, 34

Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς
πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν
λόγον,
καθὼς ἠδύναντο ἀκοῦειν.
34 χωρὶς δὲ παραβολῆς
οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς,
κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς ἰδίοις μα-
θηταῖς ἐπέλυνεν πάντα.

35 ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
διὰ τὸ τοῦ προφήτου λέγοντος
3“Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς
τὸ στόμα μου,
ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ
καταβολῆς.”

61. THE EXPLANATION OF THE PARABLE OF THE TARES

MATT 13:36-43

Τότε ἀφείδ τοὺς ὄχλους
ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν. Καὶ
προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταί

1 Dan 4:12, 21 Chald   2 Dan 4:12, 21 Chald; Ezek 17:23   3 Ps 78(77):2

WH mg: Mt 13:35 Ἠσαῖου

Mk 4:34 χωρὶς δὲ: καὶ χωρὶς B cop pesh

MATT 13

αὐτοῦ λέγοντες Διασάφησον
 ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζι-
 ζανίων τοῦ ἀγροῦ. 37 ὁ δὲ
 ἀποκριθεὶς εἶπεν Ὁ σπείρων
 τὸ καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου· 38 ὁ δὲ ἀγρός
 ἐστὶν ὁ κόσμος· τὸ δὲ καλὸν
 σπέρμα, οὗτοί· εἰσιν οἱ υἱοὶ
 τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια
 εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ,
 39 ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας
 αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ
 θερισμὸς συντέλεια αἰῶνος ἐσ-
 τιν, οἱ δὲ θεριστὰι ἄγγελοί
 εἰσιν. 40 ὥσπερ οὖν συλ-
 λέγεται τὰ ζιζάνια καὶ πυρὶ
 κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν
 τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος·
 41 ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
 θρώπου τοὺς ἄγγέλους αὐτοῦ,
 καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασι-
 λείας αὐτοῦ πάντα ¹τὰ
 σκάνδαλα καὶ τοὺς ποιοῦντας
 τὴν ἀνομίαν,”
 καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
 εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός·
 [Cf §45, p. 70]
 42 ^aἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
 καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
 43 Τότε
²“οἱ δίκαιοι
 ἐκλάμψουσιν” ὥς ὁ ἥλιος
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς
 αὐτῶν.

Ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω. [Cf §47,
 p. 74]

[Cf §47, p. 74]

[Cf Luke 13:28b below and
 §45, p. 70]

[LUKE 13:28]

^a Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
 καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,
 ὅταν ἴδῃσθε¹
 Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ
 καὶ πάντας τοὺς προφῆτας

ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,

ὡμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους
 ἔξω. (§121)

[Cf §47, p. 74]

^a Cf §45, p. 71

¹ Zeph 1:3 Heb

² Dan 12:3

WH mg: Lk 13:28 ὀφείθε

62. THE HIDDEN TREASURE

MATT 13:44

Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμ-
μένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρὼν
ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ
τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ
πωλεῖ ὅσα ἔχει καὶ ἀγοράζει
τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

63. THE PEARL OF GREAT PRICE

MATT 13:45, 46

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν ὅτι ἐμπόρῳ
ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας
46 εὐρὼν δὲ ἓνα πολύτιμον
μαργαρίτην ἀπελθὼν πέπρα-
κεν πάντα ὅσα εἶχεν καὶ ἡγό-
ρασεν αὐτόν.

64. THE DRAG NET

MATT 13:47-50

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
λεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ
βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν
καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγα-
γούσῃ 48 ἣν ὅτε ἐπληρώθη
ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγια-
λὸν καὶ καθίσαντες συνέλεξαν
τὰ καλὰ εἰς ἄγγῃ, τὰ δὲ
σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. 49 οὕ-
τως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ
τοῦ αἰῶνος ἔξελεύσονται οἱ
ἄγγελοι καὶ ἀφοριοῦσιν τοὺς
πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων
καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός·

[Cf Luke 13:28b below and
§45, p. 70]

MATT 13

50 ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
[Cf §45, p. 71]

[Cf Matt 13:43 (§61)]

[LUKE 13:28]

Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,
ὅταν ἵδῃσθε
Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ
καὶ πάντας τοὺς προφῆτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὡμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους
ἔξω. (§121)

65. THE UNDERSTANDING AND USE OF PARABLES

MATT 13:51-53 [+§69]

Συνήκατε ταῦτα πάντα;
λέγουσιν αὐτῷ Ναί. 52 ὁ
δὲ εἶπεν αὐτοῖς Διὰ τοῦτο
πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς
τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν
ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκο-
δεσπότῃ ὅστις ἐκβάλλει ἐκ
τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ
καὶ παλαιά.

53 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέ-
λεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παρα-
βολὰς ταύτας, μετήρην ἐκεί-
θεν. (+§69)

CHAPTER IX. DEEDS OF POWER ABOUT THE SEA OF GALILEE, AND RETURN TO NAZARETH, §§66-69

66. THE STILLING OF THE TEMPEST

§24+] MATT 8:18-27

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄχλον
περὶ αὐτόν

LUKE 8:22-25

Ἐγένετο δὲ
ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν
καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον

MATT 8

ἐκέλευσεν

ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.

19 Καὶ

προσελθὼν εἰς γραμματεὺς
εἶπεν αὐτῷΔιδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι
ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.20 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
Αἱ ἀλώπεκες φωλεὺς ἔχουσιν
καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνώσεις,ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

21 Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν

εἶπεν αὐτῷ

Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον
ἀπελθεῖν

καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.

22 ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ
Ἄκολουθε μοι,

καὶ ἄψες τοὺς νεκροὺς

θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς.

23 Καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς
πλοῖονἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ.

MARK 4:35-41

Καὶ λέγει αὐτοῖς
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
ὀψίας γενομένης
Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.36 καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον
παραλαμβάνουσιν αὐτὸν
ὥς ἦν ἐν τῷ
πλοίῳ,

καὶ ἄλλα πλοῖα ἦν μετ' αὐτοῦ.

LUKE 8

καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺςΔιέλθωμεν εἰς τὸ πέραν
τῆς λίμνης,

[LUKE 9:57-60]

Καὶ

πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ

εἶπεν τις πρὸς αὐτὸν

Ἄκολουθήσω σοι

ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.

58 καὶ εἶπεν αὐτῷ [ὁ] Ἰησοῦς

Αἱ ἀλώπεκες φωλεὺς ἔχουσιν

καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ

κατασκηνώσεις,

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει

ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

59 Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον

Ἄκολουθε μοι.

ὁ δὲ εἶπεν

Ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον

ἀπελθόντι

θάψαι τὸν πατέρα μου.

60 εἶπεν δὲ αὐτῷ

Ἄψες τοὺς νεκροὺς

θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς,

σύ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ. (§100)

καὶ ἀνήχθησαν.

23 πλεόντων δὲ αὐτῶν
ἀφύπνωσεν.

MATT 8	MARK 4	LUKE 8
24 καὶ ἰδοὺ σεισμός μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσῃ,	37 καὶ γίνεται λαῖλαψ μεγάλη ἀνέμου, καὶ τὰ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε ἤδη γεμίζεσθαι τὸ πλοῖον.	καὶ κατέβη λαῖλαψ ἰάνεμου εἰς τὴν λίμνην ¹ , καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνεον.
ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων·		
αὐτὸς δὲ	38 καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων·	
ἐκάθευδεν.	καὶ ἐγείρουσιν αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ Διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα;	24 προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν λέγοντες Ἐπιστάτα ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα·
25 καὶ προσελθόντες ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες Κύριε, σῶσον, ἀπολλύμεθα.		
26 καὶ λέγει αὐτοῖς Τί δειλοὶ ἐστε, ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεῖς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ,	39 καὶ διεγερθεῖς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ εἶπεν τῇ θαλάσῃ Σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.	ὁ δὲ διεγερθεῖς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη.
καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη.	40 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τί δειλοὶ ἐστε; οὐπω ἔχετε πίστιν; 41 καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούει αὐτῷ;	25 εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ποῦ ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;
27 Οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες Ποταπὸς ἐστὶν οὗτος ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν;		

67. THE GERASENE DEMONIC

MATT 8:28-34 [+§28]	MARK 5:1-20	LUKE 8:26-39
Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν	Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης	Καὶ κατέπλευσαν

WH mg: Lk 8:23 εἰς τὴν λίμνην ἀνέμου

Mk 4:41 ὑπακούει αὐτῷ with BL; αὐτῷ ὑπακούει NCΔ min; ὑπακούουσιν αὐτῷ AWΘ al pler

MATT 8	MARK 5	LUKE 8
εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν	εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασηνῶν.	εἰς τὴν χώραν τῶν Γερασηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντίπερα τῆς Γαλι- λαίας.
ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν	2 καὶ ἐξελθόντος αὐτοῦ ἐκ τοῦ πλοίου [εὐθύς] ὑπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκα- θάρτῳ, 3 ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν, καὶ οὐδὲ ἀλύσει οὐκέτι οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δησαι 4 διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἀλύσεσι δεδέσθαι καὶ διεσπᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις καὶ τὰς πέδας συντε- τρίφθαι, καὶ οὐδεὶς ἴσχυεν αὐτὸν δαμάσαι· 5 καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. 6 καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν ἔδραμεν καὶ προσεκύνησεν αὐ- τόν, 7 καὶ κράζας φωνῇ μεγάλῃ λέγει Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;	27 ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν Ἰηγήνησεν ἀνὴρ τις ¹ ἐκ τῆς πόλεως ἔχων δαιμόνια· καὶ χρόνῳ ἱκανῷ οὐκ ἐνεδύσατο ἱμάτιον, καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. [Cf v 29b below]
ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης.	28 ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀνακράζας προσέπεσεν αὐτῷ καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ [τοῦ θεοῦ] τοῦ ὑψίστου;	
29 καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες Τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ;		

WH mg: Lk 8:27 ὑπήντησέν [τις] ἀνὴρ

Mt 8:28 Γαδαρηνῶν with **N***(Γαδ.)BC*Δ(Γαδ.) Θ syr sin pesh etc; Γερασηνῶν it vg sah etc; Γερασηνῶν
N*ELWX cop al pler Mk 5:1 Γερασηνῶν with **N***BD it vg; Γαδαρηνῶν ACZ pesh al pler; Γερασηνῶν
 LΔΘ 33. syr sin cop etc; Γεργυστηνῶν W 2 εὐθύς: BW 5 it syr sin pesh om — ἐκ τῶν μνημείων: syr sin
 om 6 αὐτὸν with ABCLΔ etc; αὐτῷ **N**DWΘ al pler Lk 8:26 Γερασηνῶν with BD it vg sah; Γαδαρηνῶν
 ARWA syr sin cur pesh al pler; Γεργυστηνῶν **N**LXΘ 33. cop etc 28 τοῦ θεοῦ: DE 1.2 it etc om

MATT 8

ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ
βασανίσαι ἡμᾶς;

30 Ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν
ἀγέλη χοίρων πολλῶν
βοσκομένη.

31 οἱ δὲ δαίμονες
παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες
Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς,
ἀπόστειλον ἡμᾶς
εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων.

32 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὑπάγετε.
οἱ δὲ ἐξεληθόντες

ἀπῆλθαν εἰς τοὺς χοίρους·
καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν
πᾶσα ἡ ἀγέλη
κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν
θάλασσαν,

MARK 5

ὀρκίζω σε τὸν θεόν,
μὴ με βασανίσῃς.
8 ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ
Ἐξελθε
τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον
ἐκ τοῦ ἀνθρώπου.

[Cf v 4 above]

9 καὶ ἐπηρώτα αὐτόν

Τί ὄνομά σοι;
καὶ λέγει αὐτῷ
Λεγιὼν ὄνομά ἑμοί,
ὅτι πολλοὶ ἔσμεν·

10 καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ
ἵνα μὴ αὐτὰ ἀποστείλῃ
ἔξω τῆς χώρας.

11 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει
ἀγέλη χοίρων μεγάλη
βοσκομένη·

12 καὶ
παρεκάλεσαν αὐτὸν λέγοντες

Πέμψον ἡμᾶς
εἰς τοὺς χοίρους,
ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν.

13 καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.
καὶ ἐξελθόντα
τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα
εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους,
καὶ ὥρμησεν
ἡ ἀγέλη
κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν
θάλασσαν,

LUKE 8

δέομαί σου,
μὴ με βασανίσῃς·
29 ἡ παρήγγελεν γὰρ

τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ
ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου.
πολλοῖς γὰρ χρόνοις
συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσ-
μέετο
ἀλύσειν καὶ πέδαις φυλασ-
σόμενος,
καὶ διαρῆσων τὰ δεσμά
ἡλαύνετο ἅπῳ τοῦ δαιμονίου
εἰς τὰς ἐρήμους.

30 ἐπηρώτησεν δὲ αὐτόν
ὁ Ἰησοῦς

Τί σοὶ ὄνομά ἐστιν;
ὁ δὲ εἶπεν
Λεγιὼν,
ὅτι εἰσῆλθεν δαιμόνια πολλὰ
εἰς αὐτόν.

31 καὶ παρεκάλουν αὐτόν
ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς
εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν.

32 Ἦν δὲ ἐκεῖ
ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν
ἡ βοσκομένη ἔν τῷ ὄρει·
καὶ

παρεκάλεσαν αὐτόν

ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς
εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν·

καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς.

33 ἐξελθόντα δὲ
τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου
εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους,
καὶ ὥρμησεν
ἡ ἀγέλη
κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν
λίμνην

MATT 8	MARK 5	LUKE 8
καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασι. 33 Οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζο- μένων.	ὡς δισχιλίαι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. 14 Καὶ οἱ βόσκοντες αὐτοὺς ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς· καὶ ἦλθον ἰδεῖν τί ἐστιν τὸ γεγονός. καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, 15 καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγιῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. 16 καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ καὶ περὶ τῶν χοίρων. 17 καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὀρίων αὐτῶν. 18 Καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον παρακάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς ἵνα μετ' αὐτοῦ ᾗ. 19 καὶ οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ	καὶ ἀπεπνίγη. 34 Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγονός ἔφυγον καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς. 35 ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός καὶ ἦλθαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗραν καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξῆλθεν ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα παρὰ τοὺς πόδας [τοῦ] Ἰησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. 36 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθεὶς. 37 καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώ- ρου τῶν Γερασσηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνέιχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς πλοῖον ὑπέστρεψεν. 38 ἐδέιτο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν λέγων

WH mg: Mt 8:34 τοῦ

Lk 8:37 ἠρώτησεν with **N**ABCR etc; ἠρώτησαν DLW verss etc; ἐπαρακάλεσαν Θ — πλοῖον with **N**BCLRXΘ etc; τὸ πλοῖον. AWA al pler

	MARK 5	LUKE 8
	<p>"Ἵπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς, καὶ ἀπάγγειλον αὐτοῖς ὅσα ὁ κύριός σοι πεποίηκεν καὶ ἡλέησέν σε.</p> <p>20 καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον.</p>	<p>39 Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα σοι ἐποίησεν ὁ θεός.</p> <p>καὶ ἀπῆλθεν καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.</p>
68. THE RAISING OF JAIRUS' DAUGHTER AND OTHER ACTS OF HEALING		
§30+] MATT 9:18-34 [+§70] [Cf Matt 9:1 (§27)]	MARK 5:21-43	LUKE 8:40-56
Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς ἰδοὺ ἄρχων ¹ [εἰς] προσελθὼν ¹	<p>Καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν,</p> <p>καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν.</p> <p>22 Καὶ ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων, ὀνόματι Ἰάειρος,</p> <p>καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ</p> <p>23 καὶ ἱπαρακαλεῖ¹ αὐτόν πολλά</p> <p>λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριόν μου</p> <p>[Cf v 42 below]</p>	<p>Ἐν δὲ τῷ ὑποστρέφειν τὸν Ἰησοῦν ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος,</p> <p>ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν.</p> <p>41 Καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ ὁ υἱός¹ αὐτοῦ ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν,</p> <p>καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτόν</p> <p>εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,</p> <p>42 ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὥς ἑτῶν δώδεκα</p>

WH mg: Mt 9:18 εἰσελθὼν

Mk 5:23 παρεκάλει

Lk 8:41 αὐτὸς

Mk 5:23 καὶ παρακαλεῖ with ~~NA~~CL 33. etc; καὶ παρεκάλει BDWΔΘ al pler; παρακαλῶν D 6 it

MATT 9

ἄρτι ἐτελεύτησεν·
ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες
τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτήν,
καὶ ζήσεται.
19 καὶ ἐγερεῖς ὁ Ἰησοῦς

ἡκολούθει¹ αὐτῷ
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

20 Καὶ ἰδοὺ γυνή
αἰμορροῦσα δώδεκα ἔτη

προσελθοῦσα ὀπισθεν
ἤψατο τοῦ κρασπέδου
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ·
21 ἔλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ
'Εὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου
αὐτοῦ σωθήσομαι.

22 ὁ δὲ Ἰησοῦς

στραφεῖς

MARK 5

ἐσχάτως ἔχει,
ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς
τὰς χεῖρας αὐτῇ
ἵνα σωθῇ καὶ ζήσῃ.

24 καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ.
Καὶ ἡκολούθει αὐτῷ
ὄχλος πολὺς,
καὶ συνέθλιβον αὐτόν.

25 καὶ γυνή οὔσα ἐν ῥύσει
αἵματος δώδεκα ἔτη

26 καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ
πολλῶν ἰατρῶν καὶ δαπανή-
σασα τὰ παρ' αὐτῆς¹ πάντα
καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα ἀλλὰ
μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα,
27 ἀκούσασα τὰ περὶ τοῦ
Ἰησοῦ,

ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν
ἤψατο
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ·

28 ἔλεγεν γὰρ ὅτι

'Εὰν ἄψωμαι κὰν τῶν ἱματίων
αὐτοῦ σωθήσομαι.

29 καὶ εὐθὺς ἐξηράνθη ἡ πηγὴ
τοῦ αἵματος αὐτῆς,
καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι
ἵαται ἀπὸ τῆς μάστιγος.

30 καὶ εὐθὺς ὁ Ἰησοῦς
ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ
τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξε-
λοῦσαν

ἐπιστραφεῖς ἐν τῷ ὄχλῳ
ἔλεγεν

Τίς μου ἤψατο τῶν ἱματίων;

31 καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ

LUKE 8

καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν.

Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτόν

οἱ ὄχλοι
συνέπνιγον αὐτόν.

43 καὶ γυνή οὔσα ἐν ῥύσει
αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα,

ἥτις οὐκ ἴσχυσεν ἀπ' οὐδενὸς
θεραπευθῆναι,

44 προσελθοῦσα ὀπισθεν
ἤψατο τοῦ κρασπέδου
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,

καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις
τοῦ αἵματος αὐτῆς.

[Cf v 46 below]

45 καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς
Τίς ὁ ἀψάμενός μου;
ἀρρουμένων δὲ πάντων
εἶπεν ὁ Πέτρος

WH mg: Mt 9:19 ἡκολούθησεν

Mk 5:26 ἑαυτῆς

Lk 8:43 ἥτις BD arm syr sin sah; docc pler add ἱατροῖς προσαναλώσασα δλον τὸν βίον 45 Πέτρος with
BΠ syr sin cur sah; XACDLRWΘ etc add καὶ οἱ σὺν αὐτῷ: EXΔ al pler add καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ

MATT 9	MARK 5	LUKE 8
καὶ ἰδὼν αὐτὴν	Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις· Τίς μου ἤψατο; 32 καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. [Cf v 30 above]	Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσιν σε καὶ ἀποθλίβουσιν. 46 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν Ἦψατό μου τις, ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξεληλυθυῖαν ἀπ' ἐμοῦ. 47 ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν τρέμουσα
εἶπεν Θάρσει, θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.	33 ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.	ἦλθεν καὶ προσπεσούσα αὐτῷ δι' ἣν αἰτίαν ἤψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. 48 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ Θυγάτηρ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.
καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.	34 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ Θυγάτηρ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· ὑπάγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μαστιγῆς σου. 35 Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου λέγοντες ὅτι Ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανεν· τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκα- λον; 36 ὁ δὲ Ἰησοῦς παρακούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε.	49 Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου λέγων ὅτι Τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μηκέτι σκύλλε τὸν διδάσκα- λον. 50 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευσον, καὶ σωθήσεται. 51 ἔλθων δὲ εἰς τὴν οἰκίαν οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν τινα σὺν αὐτῷ εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννη καὶ Ἰάκωβον

Lk 8:45 ἀποθλίβουσιν with **NBL** 4 min sah cop etc; AC(τ)D(τίς μου ἤψατο)RWX al pler add καὶ λέγεις· τίς ὁ ἀψάμενός μου. Mk 5:36 παρακούσας with **NBLWA** etc; ἀκούσας ACΔΘ it vg al pler

MATT 9

23 Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς
τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος
καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν
ὄχλον θορυβοῦμενον
24 ἔλεγεν
'Αναχωρεῖτε,
οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ κοράσιον
ἀλλὰ καθεύδει·
καὶ κατεγέλων αὐτοῦ.

25 ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος,

εἰσελθὼν

ἐκράτησεν τῆς χειρὸς αὐτῆς,

καὶ ἡγέρθη τὸ κοράσιον.

MARK 5

τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου.

[Cf v 40 below]

38 καὶ ἔρχονται εἰς
τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου,
καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίον-
τας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά,
39 καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς
Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε;
τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν
ἀλλὰ καθεύδει.
40 καὶ κατεγέλων αὐτοῦ.

αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν πάντας
παραλαμβάνει
τὸν πατέρα τοῦ παιδίου
καὶ τὴν μητέρα
καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ,
καὶ εἰσπορεύεται
ὅπου ἦν τὸ παιδίον· 41 καὶ
κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου
λέγει αὐτῇ Ταλειθὰ κούμ,
ὃ ἔστιν μεθερμηνεύμενον
Τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε.

42 καὶ εὐθὺς ἀνέστη τὸ κορά-
σιον
καὶ περιεπάτει,
ἦν γὰρ ἑτῶν δώδεκα.
[Cf v 43 below]

καὶ ἐξέστησαν εὐθὺς
ἐκστάσει μεγάλῃ.
43 καὶ διεστείλατο αὐτοῖς
πολλά
ἵνα μηδεὶς γνοῖ τοῦτο,
καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φα-
γεῖν.

LUKE 8

καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς
καὶ τὴν μητέρα.

52 ἔκλειον δὲ πάντες καὶ ἐκόπ-
τοντο αὐτήν.
ὁ δὲ εἶπεν
Μὴ κλαίετε,
οὐ γὰρ ἀπέθανεν
ἀλλὰ καθεύδει.
53 καὶ κατεγέλων αὐτοῦ,
εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν.
54 αὐτὸς δὲ

[Cf v 51b above]

κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς
ἐφώνησεν λέγων

Ἡ παῖς, ἔγειρε.
55 καὶ ἐπέστρεψεν τὸ πνεῦμα
αὐτῆς,
καὶ ἀνέστη παραχρῆμα,

[Cf v 42 above]

καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι
φαγεῖν.

56 καὶ ἐξέστησαν
οἱ γονεῖς αὐτῆς·
ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς
μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.
[Cf v 55 above]

Lk 8:52 οὐ γὰρ with **BCD**LXW^Θ etc; οὐκ AR al pler 54 αὐτὸς δὲ with **BCD**LX etc; W min add
ἐκβαλὼν ἔξω πάντας (W πάντας ἔξω) καί: Θ ἐκβ. π. ἔξω — ἔγειρε with **BCD**Θ 1. 33. etc; ἐγείρου ARW al pler

MATT 9

26 Καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη ἰατρῇ
εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν
τῷ Ἰησοῦ

ἠκολούθησαν ἑξήκοντες καὶ λέγοντες

Ἐλέησον ἡμᾶς, ἱσὶ Δαυίδ.

28 ἔλθοντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν
προσῆλθαν αὐτῷ οἱ τυφλοί,
καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
Πιστεύετε ὅτι δύνάμαι τοῦτο
ποιῆσαι;

λέγουσιν αὐτῷ Ναί, κύριε.

29 τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλ-
μῶν αὐτῶν λέγων

Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενη-
θήτω ὑμῖν.

30 καὶ ἠνεώχθησαν αὐτῶν
οἱ ὀφθαλμοί.

Καὶ ἐνεβριμήθη αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς λέγων Ὁρᾶτε μηδεὶς
γινωσκέτω

31 οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφῆμι-
σαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

32 Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων
ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ

κωφὸν δαιμονιζόμενον·

33 καὶ

ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου
ἐλάλησεν ὁ κωφός.

καὶ θαύμασαν οἱ ὄχλοι

λέγοντες

Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ
Ἰσραήλ.

[34 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον
Ἐν

τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.]

(+§70) [Cf Matt 12:22-24 (§50)]

MARK 5

[Cf Mark 10:46-52 and paral-
lels (§141)]

[Cf also Mark 8:22-26 (§85)]

[Cf Mark 3:19b-22 and paral-
lels (§50)]

[LUKE 11:14, 15]

Καὶ ἦν ἐκβάλλων

δαιμόνιον κωφόν·

ἐγένετο δὲ

τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος

ἐλάλησεν ὁ κωφός.

Καὶ θαύμασαν οἱ ὄχλοι·

15 τινὲς δὲ αὐτῶν εἶπαν

Ἐν Βεεζεβοὺλ

τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων

ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια· (§106)

69. THE REJECTION AT NAZARETH (MATT-MARK)

§65+] MATT 13:54-58 [+ §77]

MARK 6:1-6a

[LUKE 4:16-24]

καὶ ἔλθων
εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,
καὶ ἔρχεται
εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ,
καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ.

ἐδίδασκεν αὐτοὺς
ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,

2 Καὶ γενομένου σαββάτου
ἤρξατο διδάσκειν
ἐν τῇ συναγωγῇ·

ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς

καὶ οἱ πολλοὶ ἀκούοντες
ἐξεπλήσσοντο

καὶ λέγειν
Πόθεν τούτῳ
ἡ σοφία αὕτη

λέγοντες
Πόθεν τούτῳ ταῦτα,
καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα
τούτῳ,
καὶ αἱ δυνάμεις τοιαῦται διὰ
τῶν χειρῶν αὐτοῦ γινόμεναι;

καὶ αἱ δυνάμεις;

Καὶ ἦλθεν
εἰς Ναζαρά, οὗ ἦν 'τεθραμμένος',

καὶ εἰσῆλθεν κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ
ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων

εἰς τὴν συναγωγὴν,
καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι.
17 καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον τοῦ
προφήτου 'Ησαίου, καὶ ἀνοίξας τὸ
βιβλίον εὗρεν [τὸν] τόπον οὗ ἦν
γεγραμμένον

18 "Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ,
οὗ ἐνέκεν ἔχρισέν με εὐαγγελί-
σασθαι πτωχοῖς,
ἀπέσταλκέν με κηρύξαι αἰχμαλώτοις
ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,
ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέ-
σει,

19 κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκ-
τόν."

20 καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἀποδοὺς
τῷ ὑπηρέτῃ ἐκάθισεν· καὶ πάντων
οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦσαν
ἀτενίζοντες αὐτῷ. 21 ἤρξατο δὲ
λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον
πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς
ὠσίν ὑμῶν.

22 καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ
καὶ θαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις
τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,
καὶ ἔλεγον

CHAPTER X. THE DISCOURSE TO THE TWELVE ON PREACHING THE GOSPEL, §§70-76

70. THE SENDING FORTH OF THE APOSTLES

§68+] MATT 9:35—10:4

^aΚαὶ περιῆγεν ὁ Ἰησοῦς
τὰς πόλεις πάσας
καὶ τὰς κώμας,
διδάσκων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον
τῆς βασιλείας
καὶ θεραπέων πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν.

36 ^bἸδὼν δὲ τοὺς ὄχλους
ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν ὅτι
ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐριμμένοι
1“ὥσει πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα.”

37 τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ
‘Ο μὲν θερисμὸς πολὺς,
οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι’

MARK 6:6b, 7

^aΚαὶ περιῆγεν
τὰς κώμας κύκλῳ
διδάσκων.

[MARK 6:34]

^bΚαὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολλὸν ὄχλον,
καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ’ αὐτοὺς ὅτι
ἦσαν
1“ὥς πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα,”

καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς
πολλά. (§78)

LUKE 9:1

[LUKE 10:2]
ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτοὺς
‘Ο μὲν θερисμὸς πολὺς,
οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι’

Mt 4:23

^aΚαὶ περιῆγεν
ἐν ὅλῃ τῇ Γαλιλαίᾳ,
διδάσκων
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον
τῆς βασιλείας
καὶ θεραπέων πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν
ἐν τῷ λαῷ. (§23)

Mt 14:14

^bΚαὶ ἐξελθὼν εἶδεν
πολλὸν ὄχλον,
καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ’ αὐτοῖς
καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώστους
αὐτῶν. (§78)

Mk 1:39

^a καὶ ἦλθεν
κηρύσσων
εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν
εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν
καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. (§25)

Lk 4:44

^a Καὶ ἦν
κηρύσσων
εἰς τὰς συναγωγὰς
τῆς Ἰουδαίας. (§25)

1 Num 27:17; Ezek 34:5

Mt 9:35 μαλακίαν with BCDW syr sin cop etc; ~~MLXΘ~~ etc add ἐν τῷ λαῷ

MATT 9
38 δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ
θερισμοῦ
ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας
εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ.

MATT 10
1 Καὶ προσκαλεσάμενος
τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ

ἔδωκεν αὐτοῖς
ἐξουσίαν
πνευμάτων ἀκαθάρτων
ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ
καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον
καὶ πᾶσαν μαλακίαν.
2 Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων
τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα·

πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος
Πέτρος
καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου
καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ,

[Cf v 2 above]

3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος,
Θωμᾶς καὶ Μαθθαῖος
ὁ τελῶνης,
Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου
καὶ Θαδδαῖος,
4 Σίμων ὁ Καναναῖος

καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης
ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

MARK 6
7 Καὶ προσκαλεῖται
τοὺς δώδεκα,
καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλ-
λειν δύο δύο,
καὶ ἐδίδου αὐτοῖς
ἐξουσίαν
τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων,

[MARK 3:16-19a]

(καὶ ἐπέθηκεν ὄνομα τῷ Σίμωνι)
Πέτρον,
[Cf v 18 below]
17 καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου
καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
τοῦ Ἰακώβου
(καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὄνομα)
Βοανηργές, ὃ ἐστὶν Τιοὶ Βροντῆς),
18 καὶ Ἀνδρέαν
καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον
καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν

καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου
καὶ Θαδδαῖον
καὶ Σίμωνα τὸν Καναναῖον

19 καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ,
ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν. (§34)

[LUKE 10]
δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ
θερισμοῦ
ὅπως ἐργάτας ἐκβάλλῃ
εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. (§100)

LUKE 9
Συνκαλεσάμενος δὲ
τοὺς δώδεκα
ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν¹ καὶ
ἐξουσίαν
ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια
καὶ νόσους θεραπεύειν,

[LUKE 6:14-16]

Σίμωνα δὲ καὶ ὠνόμασεν
Πέτρον
καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
καὶ Ἰάκωβον
καὶ Ἰωάννην

[Cf v 14 above]

15 καὶ Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον
καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν

[καὶ] Ἰάκωβον Ἀλφαίου

καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον
Ζηλωτὴν

16 καὶ Ἰούδαν Ἰακώβου
καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώθ
ὃς ἐγένετο προδότης, (§34)

71. INSTRUCTIONS FOR THE JOURNEY

MATT 10:5-15

Τούτους τοὺς δώδεκα
ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς
παραγγέλλας αὐτοῖς λέγων
Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθῃτε,
καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν
μὴ εἰσέλθῃτε· ὁ πορεύεσθε δὲ
μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα
τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ.

7 πορευόμενοι δὲ
κηρύσσετε
λέγοντες ὅτι
Ἦγγικεν ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν.
8 ἀσθενοῦντας θεραπεύετε,
νεκροὺς ἐγείρετε,
λεπροὺς καθαρίζετε,
δαιμόνια ἐκβάλλετε·
δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.
[Cf Matt 10:16 (§72)]

9 Μὴ κτήσησθε

[Cf v 10 below]

χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον

μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας
ὑμῶν,
10 μὴ πήραν εἰς ὁδὸν
μηδὲ δύο
χιτῶνας

MARK 6:8-11

[Cf Mark 6:7 and parallels
(§70)]

[Cf Mark 6:12 (§76)]

[Cf Mark 1:15 and parallels
(§20)]

[Cf Mark 6:13 (§76)]

καὶ παρήγγειλεν
αὐτοῖς
ἵνα μηδὲν αἴρῳσιν

εἰς ὁδὸν
εἰ μὴ ῥάβδον μόνον,
μὴ ἄρτον,
μὴ πήραν,

μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν,

LUKE 9:2-5

καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς

[LUKE 10:3-12]

ὑπάγετε·

κηρύσσειν

τὴν βασιλείαν [Cf vv 9, 11
τοῦ θεοῦ below]
καὶ ἰᾶσθαι, [Cf v 9 below]

ἰδοὺ ἀποστέλλω
ὑμᾶς ὡς ἄρνας
ἐν μέσῳ λύκων.

3 καὶ εἶπεν
πρὸς αὐτοὺς
Μηδὲν αἴρετε 4 μὴ βαστάζετε
βαλλάντιον,

εἰς τὴν ὁδόν,
μήτε ῥάβδον

μήτε πήραν μὴ πήραν,
μήτε ἄρτον μὴ πήραν,
μήτε ἄργυ-
ριον,

μήτε δύο
χιτῶνας ἔχειν.

MATT 10	MARK 6	LUKE 9 [LUKE 10]
μηδὲ ὑποδήματα	9 ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ ἴμῃ ἐνδύσασθαι ¹ δύο χιτῶνας. [Cf v 8 above]	μη ὑποδήματα, [Cf v 7 below]
μηδὲ ῥάβδον· ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ.		καὶ μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσθηθε.
11 εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε,	10 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς "Ὁπου ἔαν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν,	4 καὶ εἰς ἣν ἂν 5 εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέλ- εἰσέλθητε οἰκίαν θῆτε, πρῶτον λέγετε
ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἁγίος ἐστίν· κακεῖ μέινετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε.	ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν.	ἐκεῖ μένετε [Cf v 7 below] καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε.
12 εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν ἀσπάσασθε αὐτήν· 13 καὶ ἔαν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἁγία, ἐλθάτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἔαν δὲ μὴ ᾗ ἁγία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἴεφ' ¹¹ ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.		[LUKE 10] Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. 6 καὶ ἔαν ἴκεῖ ᾗ ¹ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. 7 ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἔσθοντες καὶ πίνοντες· τὰ παρ' αὐτῶν, ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. μη μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. 8 καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,
[Cf v 10 above]		
[Cf v 11 and parallels above]		

WH mg: Mt 10:13 πρὸς Mk 6:9 Μὴ ἐνδύσασθε

Mt 10:13 ἐφ' with NBW etc; πρὸς CDLXΘ al pler

MATT 10 [Cf v 8 above]	MARK 6	[LUKE 10]
[Cf v 7 and parallels above, p. 113]		9 καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς Ἥγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [Cf v 11]
14 καὶ ὁς ἂν μὴ δέξηται ὑμᾶς μὴδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἔξερχόμενοι ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης	11 καὶ ὁς ἂν τόπος μὴ δέξηται ὑμᾶς μὴδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν	LUKE 9 [LUKE 10] 5 καὶ ὅσοι ἂν 10 εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέλθῃτε καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἔξερχόμενοι ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης αὐτῆς εἶπατε
ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν.	ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν	τὸν κονιορτὸν 11 Καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν τῶν ποδῶν εἰς τοὺς πόδας ὑμῶν
[Cf Matt 10:18 and parallels (§72)] [Cf v 7 and parallels above, p. 113]	εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.	ἀποτινάσσετε ἀπομασσόμεθα εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. ὑμῖν πλὴν τοῦτο γινώσκετε ὅτι ἡγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [Cf v 9 above]

WH mg: Mt 10:14 ἐκ

Mt 10:14 τῶν ποδῶν with BDWΘΣ al pler; ἐκ τ. π. NC 33. it ὕg pesh etc Mk 6:11 τὸν ὑποκάτω: D 33. it vg syr sin etc om Lk 9:5 ἀποτινάσσετε with NB 3 min; ἀποτινάξατε ACLWXΘ al pler; D ἐκτεινάξατε

MATT 10
 15 ^a ἄμην λέγω ὑμῖν,
 ἀνεκτότερον ἔσται
 γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων
 ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
 ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

[LUKE 10]
 12 ^a λέγω ὑμῖν
 ὅτι Σοδόμοις
 ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
 ἀνεκτότερον ἔσται
 ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. (§101)

72. PERSECUTION PREDICTED

MATT 10:16-23
 Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς
 ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων·
 γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς ὅι
 ὄφεις¹
 καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστέραί.

17 προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν
 ἀνθρώπων·

^b παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς
 εἰς συνέδρια,
 καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν
 μαστιγώσουσιν ὑμᾶς·
 18 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ
 βασιλεῖς ἀχθήσεσθε
 ἕνεκεν ἐμοῦ
^c εἰς μαρτύριον αὐτοῖς
 καὶ τοῖς ἔθνεσιν.

[MARK 13:9]
 βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς·

^b παραδώσουσιν ὑμᾶς
 εἰς συνέδρια
 καὶ εἰς συναγωγὰς
 δαρήσεσθε
 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων
 σταθήσεσθε
 ἕνεκεν ἐμοῦ
^c εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. (§161)

[LUKE 10:3]
 ὑπάγετε· ἰδοὺ ἀποστέλλω ὑμᾶς
 ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. (§101)

[LUKE 21:12-19]
 πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν
 ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ
 διώξουσιν,
^b παραδιδόντες
 εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς,
 ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ
 ἡγεμόνας
 ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου·
 13 ^c ἀποβήσεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον.

Mt 11:24
^a πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
 γῇ Σοδόμων
 ἀνεκτότερον ἔσται
 ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
 ἢ σοί. (§47)

Mt 24:9a
^b τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς
 εἰς θλίψιν
 καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, (§161)

^c Cf Mk 6:11b (§71)

^c Cf Lk 9:5b (§71)

WH mg: Mt 10:16 ὁ ὄφεις

Mt 10:16 ἐν μέσῳ: B εἰς μέσον

ΜΑΤΤ 10	[MARK 13:11-13]	[LUKE 21]
19 ὅταν δὲ παραδώσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε·	^α καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦτο λαλεῖτε,	14 ἄθετε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι, 15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν ἣ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι ἢ ἀντεπεῖν ἅπαντες ¹ οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν.
20 οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. 21 ὁ παραδώσει δὲ	οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. 12 ὁ καὶ παραδώσει	[Cf Luke 12:12a below] 16 ὁ παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων,
ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ “ἐπαναστήσονται ¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς” καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. 22 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου·	ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ “ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς” καὶ θανατώσουσιν αὐτούς· 13 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.	καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, 17 καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. 18 καὶ θρῖξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται.

Lk 12:11, 12

^α Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς
καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας,
μὴ μεριμνήσητε
πῶς [ἢ τί] ἀπολογήσησθε
ἢ τί εἴπητε·
12 τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα
διδάξει ὑμᾶς
ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἃ δεῖ εἰπεῖν. (§111)

Mt 24:9

^β τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς
εἰς θλίψιν
καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς,
καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ
πάντων τῶν ἐθνῶν
διὰ τὸ ὄνομά μου. (§161)

WH mg: Mt 10:21 ἐπαναστήσεται

MATT 10	[MARK 13]	[LUKE 21]
<p>^aὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται.</p> <p>23 ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις [τοῦ] Ἰσραὴλ ἕως ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.</p>	<p>^aὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. (§161)</p>	<p>19 ^aἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. (§161)</p>

73. COURAGE AND FAITH

MATT 10:24-33		[LUKE 6:40]
<p>Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.</p> <p>25 ἄρκετὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ ἴτον οἰκοδεσπότην Βεεζε-βούλ ἐπεκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς¹ αὐτοῦ.</p> <p>26 μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· ^bοὐδὲν γὰρ ἔστιν κεκαλυμμένον δ' οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν δ' οὐ γνωσθήσεται.</p>	<p>[Of Mark 3:22 (§50)]</p>	<p>οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον,</p> <p>κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. (§40)</p>
		[LUKE 12:2-9]
		<p>^bΟὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἔστιν δ' οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν δ' οὐ γνωσθήσεται.</p>

Mt 24:13

^aὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. (§161)

Mk 4:22

^bοὐ γὰρ ἔστιν¹ κρυπτὸν ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερὸν. (§55)

Lk 8:17

^bοὐ γὰρ ἔστιν κρυπτὸν δ' οὐ φανερόν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον δ' οὐ μὴ γνωσθῇ καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. (§55)

WH mg: Mt 10:25 τῷ οἰκοδεσπότη . . . τοῖς οἰκιακοῖς

MATT 10

27 ὁ λέγων ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,
εἶπατε ἐν τῷ φωτί·
καὶ ὁ εἰς τὸ οὐς ἀκούετε,

κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων.
28 καὶ
μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτει-
νόντων τὸ σῶμα
τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων
ἀποκτείνειν·

φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν
δυνάμενον
καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα
ἀπολέσαι ἐν γέεννῃ.

29 οὐχὶ δύο στρουθία
ἀσσαρίου πωλεῖται;
καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν
οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν
ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.
30 ἡμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς
πᾶσαι ἡριθμημέναι εἰσίν.
31 μὴ οὖν φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων διαφέρετε
ὑμεῖς.

32 Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει
ἐν ἔμοι
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ὁμολογήσω καγὼ ἐν αὐτῷ
ἐμπροσθεν
τοῦ πατρὸς μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

[LUKE 12]

3 ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἶπατε
ἐν τῷ φωτί ἀκουσθήσεται,
καὶ ὁ πρὸς τὸ οὐς ἐλαλήσατε
ἐν τοῖς ταμείοις
κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων.
4 Λέγων δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου,
μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτει-
νόντων τὸ σῶμα
καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων
περισσότερόν τι ποιῆσαι.
5 ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε·
φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτείνειν
ἐχοντα ἐξουσίαν

ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν·
ναί, λέγων ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε.
6 οὐχὶ πέντε στρουθία
πωλοῦνται ἀσσαρίων δύο;
καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν
οὐκ ἔστιν ἐπιληησμένον
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
7 ἅλλα καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
πᾶσαι ἡριθμηταί·
μὴ φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων διαφέρετε.

8 Λέγων δὲ ὑμῖν,
πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσει
ἐν ἔμοι
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ
ἐμπροσθεν τῶν ἀγγέλων
τοῦ θεοῦ·

Lk 21:18

^a καὶ θριεῖ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
οὐ μὴ ἀπόληται. (§161)

MATT 10	[LUKE 12]
33 ὅστις ἰδέῃ ἀρνήσεται με ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι ἀγὰρ αὐτὸν ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.	9 ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. (§111)

74. ON TAKING UP ONE'S CROSS

MATT 10:34-39	[LUKE 12:51-53]
Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν.	δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διαμερισμὸν. 52 ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἐνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν, 53 διαμερισθήσονται πατὴρ ἐπὶ υἱῷ καὶ ὁ υἱὸς ἐπὶ πατρὶ," μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα καὶ ὁ θυγάτηρ ἐπὶ τὴν μητέρα,"
35 ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον ὡς κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ	πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς καὶ ὁ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν." (§116)
καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς	
καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς,"	
36 καὶ "ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ."	[Cf Mark 13:12 and parallels (§161)]
37 Ὁ φιλῶν πατέρα.	[LUKE 14:26, 27] Εἰ τις ἔρχεται πρὸς με καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ

Mk 8:38
 ὁ δὲ γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με
καὶ τοὺς ἐμούς λόγους
ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι
καὶ ἁμαρτωλῷ,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν
ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.
(§87)

Lk 9:26
 ὁ δὲ γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με
καὶ τοὺς ἐμούς λόγους,
 τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνθήσεται,
ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ
καὶ τοῦ πατρὸς
καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. (§87)

¹ Mic 7:6

MATT 10

ἡ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα
ὑπὲρ ἐμέ

οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
38 ^ακαὶ ὁς οὐ λαμβάνει
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου,
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος.

39 ὁ εὐρῶν
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἀπολέσει αὐτήν,
καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ
ἐνεκεν ἐμοῦ
εὐρήσει αὐτήν.

[LUKE 14]

καὶ τὴν μητέρα

καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα

καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφάς,
ἔτι τε καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ,
οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής.
27 ^αὅστις οὐ βαστάζει
τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ
καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου,
οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής.
(§124)

[LUKE 17:33]

ὁς ἐὰν ζητήσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι
ἀπολέσει αὐτήν,
ὁς δ' ἂν ἀπολέσει

ζωογονήσῃ αὐτήν. (§133)

75. ON REWARDS

MATT 10:40-42

^βὉ δεχόμενος ὑμᾶς
ἐμὲ δέχεται,

[LUKE 10:16]

^βὉ ἀκούων ὑμῶν
ἐμοῦ ἀκούει,
καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ·

Mt 16:24b, 25

^α Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου �ελθεῖν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ

καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.
25 ὁς γὰρ ἐὰν θέλῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι
ἀπολέσει αὐτήν·
ὁς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἐμοῦ
εὐρήσει αὐτήν. (§87)

Mk 8:34b, 35

^α Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου �ελθεῖν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ

καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.
35 ὁς γὰρ ἐὰν θέλῃ
τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν¹ σῶσαι
ἀπολέσει αὐτήν·
ὁς δ' ἂν ἀπολέσει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν [ἐμοῦ καὶ] τοῦ εὐαγγελίου
σώσει αὐτήν. (§87)

Lk 9:23b, 24

^α Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι,
ἄρνησάσθω¹ ἑαυτὸν
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καθ' ἡμέραν,
καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.
24 ὁς γὰρ ἂν θέλῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι,
ἀπολέσει αὐτήν·
ὁς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἐμοῦ,
οὗτος σώσει αὐτήν. (§87)

Mt 18:5

^β καὶ ὁς ἐὰν
δέξῃται ἐν παιδίῳ τοιοῦτο
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐμὲ δέχεται. (§92)

Mk 9:37a

^β Ὃς ἂν
[ἐν] τῶν τοιούτων παιδιῶν δέξῃται
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐμὲ δέχεται. (§92)

Lk 9:48b

^β Ὃς ἂν
δέξῃται τοῦτο τὸ παιδίον
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου
ἐμὲ δέχεται, (§92)

MATT 10	[MARK 9:41]	[LUKE 10]
<p>^aκαὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. 41 ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήμψεται, καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήμψεται. 42 καὶ ὃς ἂν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.</p>	<p>“Ὅς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματι ὅτι Χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. (§93)</p>	<p>^aὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. (§101)</p>

76. THE DEPARTURE OF JESUS AND THE DISCIPLES

MATT 11:1 [+§47]	MARK 6:12, 13	LUKE 9:6
<p>[Cf Matt 10:7, 8 (§71)]</p> <p>^bΚαὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσων τοῖς δώ- δεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. (+§47)</p>	<p>Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν ἵνα μετανοῶσιν, 13 καὶ δαιμόνια πολλά ἐξε- βαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἄρρωστους καὶ ἑθεράπευον.</p>	<p>Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.</p>

Mk 9:37b	Lk 9:48c
<p>^a καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. (§92)</p>	<p>^a καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με (§92)</p>

^b Cf Mt 7:28 (§44); 13:53
(§65); 19:1 (§99); 26:1 (§170)

Mt 10:42 ἀπολέσῃ τὸν μισθόν: ἀπόληται ὁ μισθός D it syr sin cop etc

CHAPTER XI. THE CLIMAX OF THE GALILEAN WORK, §§77-80

77. THE DEATH OF JOHN THE BAPTIST

§69+] MATT 14:1-12

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ
ἤκουσεν
Ἡρώδης ὁ τετραάρχης
τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ,

2 καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ
Οὗτός ἐστιν
Ἰωάννης ὁ βαπτιστής·
αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,
καὶ διὰ τοῦτο
αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν
αὐτῷ.

[Cf Matt 16:14 (§86)]

3 Ὁ γὰρ Ἡρώδης

κρατήσας τὸν Ἰωάννην
ἔδησεν καὶ ἐν φυλακῇ ἀπέθετο
διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,

MARK 6:14-29

Καὶ ἤκουσεν
ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης,
φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα
αὐτοῦ,

καὶ [ἔλεγον¹ ὅτι
[Cf Mark 8:28 (§86)]
Ἰωάννης ὁ βαπτίζων
ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν,
καὶ διὰ τοῦτο
ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν
αὐτῷ·

15 ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι
Ἡλείας ἐστίν·
ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι προφήτης
ὡς εἰς τῶν προφητῶν.
16 ἀκούσας δὲ
ὁ Ἡρώδης ἔλεγε·
Ὁν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην,
οὗτος ἡγέρθη.

17 Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης

ἀποστείλας
ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην
καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ
διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,
ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν·

LUKE 9:7-9

Ἦκουσεν δὲ
Ἡρώδης ὁ τετραάρχης
τὰ γινόμενα πάντα,

καὶ διηπόρει
διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινῶν ὅτι
[Cf Luke 9:19 (§86)]

Ἰωάννης
ἡγέρθη ἐκ νεκρῶν,

8 ὑπὸ τινῶν δὲ ὅτι
Ἡλείας ἐφάνη,
ἄλλων δὲ ὅτι προφήτης τις
τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.

9 εἶπεν δὲ [ὁ] Ἡρώδης
Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα·

τίς δὲ ἐστὶν οὗτος
περὶ οὗ ἀκούω τοιαῦτα;
καὶ ἐξήτει ἰδεῖν αὐτόν.

[LUKE 3:19, 20]

ὁ δὲ Ἡρώδης ὁ τετραάρχης,
ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ

περὶ Ἡρωδιάδος τῆς γυναίκος
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,

καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν
πονηρῶν ὁ Ἡρώδης,

WH mg: Mk 6:14 λέγειν

Mt 14:3 ἔδησεν with NB 2 it Or: CDWΘ al pler add αὐτὸν — Φιλίππου: D 6 it vg etc om Mk 6:14
λέγειν with BD (-σαν) W 2 min 3 it etc; λέγειν NACLΘ al pler

MATT 14	MARK 6	[LUKE 3]
		20 προσέθηκεν καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, κατέκλεισεν τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ. (§17)
4 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης αὐτῷ Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν·	18 ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. 19 ἡ δὲ Ἡρῳδιάς ἐνεῖχεν αὐτῷ καὶ ἠθέλεν αὐτὸν ἀποκτείνειν, καὶ οὐκ ἠδύνατο·	
5 καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτείνειν ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.	20 ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκού- σας αὐτοῦ πολλὰ ἠπόρει, καὶ ἠδέως αὐτοῦ ἤκουεν. 21 Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαιροῦ ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ δείπνων ἐποίησεν τοῖς μεγισ- τάσιν αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρ- χοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, 22 καὶ εἰσελθούσης	
ὥρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρῳδιάδος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἤρρεσεν τῷ Ἡρώδῃ,	τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἡρῳδιάδος καὶ ὀρχησαμένης, ἤρρεσεν τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις. ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν τῷ κορασίῳ Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοι·	
7 ὅθεν μετὰ ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσεται.	23 καὶ ὤμοσεν αὐτῇ [Ὅτι] ἔάν με ¹ αἰτήσῃς δώσω σοι ἕως ἡμίσεος τῆς βασιλείας μου.	

WH mg: Mk 6:23 δτι *O | ἐάν

Mk 6:22 αὐτοῦ with **BDL** etc; αὐτῆς τῆς ACWΘ al pler; τῆς 3 min syr sin etc 2 min etc; δ ἐάν **ACL** al pler — με αἰτήσῃς: αἰτήσῃς με A etc; **NHL** 4 it vg cop etc om με 23 ἐάν with BA

MATT 14

8 ἡ δὲ προβιβασθεῖσα
ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς

Δός μοι, φησίν, ὦδε
ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν
Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
9 καὶ λυπηθεὶς
ὁ βασιλεὺς
διὰ τοὺς ὄρκους
καὶ τοὺς συνανακειμένους
ἐκέλευσεν δοθῆναι,
10 καὶ πέμψας

ἀπεκεφάλισεν
Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.
11 καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ
αὐτοῦ
ἐπὶ πίνακι
καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ,
καὶ ἤνεγκεν
τῇ μητρὶ αὐτῆς.
12 Καὶ προσελθόντες
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
ἦσαν τὸ πτῶμα
καὶ ἔθαψαν αὐτόν,
καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ
Ἰησοῦ.

MARK 6

24 καὶ ἐξελθοῦσα εἶπεν
τῇ μητρὶ αὐτῆς
Τί αἰτήσωμαι;
ἡ δὲ εἶπεν Τὴν κεφαλὴν
Ἰωάννου τοῦ βαπτίζοντος.
25 καὶ εἰσελθοῦσα εὐθὺς μετὰ
σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα
ῥήτησατο λέγουσα
Θέλω ἵνα ἐξαυτῆς δῶς μοι
ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν
Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.
26 καὶ περίλυπος γενόμενος
ὁ βασιλεὺς
διὰ τοὺς ὄρκους
καὶ τοὺς ἀνακειμένους
οὐκ ἠθέλησεν ἀθετῆσαι αὐτήν.
27 καὶ εὐθὺς ἀποστείλας ὁ
βασιλεὺς σκεκουλάτορα ἐπέ-
ταξεν ἐνέγκαι τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ.
28 καὶ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν
αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ
καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ
ἐπὶ πίνακι
καὶ ἔδωκεν αὐτήν τῷ κορασίῳ,
καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτήν
τῇ μητρὶ αὐτῆς.
29 καὶ ἀκούσαντες
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθαν
καὶ ἦσαν τὸ πτῶμα αὐτοῦ
καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

78. ^aTHE FEEDING OF THE FIVE THOUSAND

MATT 14:13-23a

MARK 6:30-46

LUKE 9:10-17

Καὶ συνάγονται
οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν,
οἱ ἀπόστολοι

^a Cf Mt 15:32-39 (§83)^a Cf Mk 8:1-10 (§83)

Mk 6:29 αὐτὸ with ABCLΔΘ min etc; αὐτόν NW 346.

MATT 14	MARK 6	LUKE 9
	καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. 31 καὶ λέγει αὐτοῖς Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.	διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. Καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς
'Ακούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν ἐκείθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν·	32 καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν.	ὑπεχώρησεν κατ' ἰδίαν εἰς πόλιν καλουμένην Βηθσαιδά.
καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ ¹ πεζῇ ¹ ἀπὸ τῶν πόλεων.	33 καὶ εἶδαν αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἔγνωσαν ¹ πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ καὶ προῆλθον αὐτούς.	11 οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῷ.
14 ^a Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς	34 ^a Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς ὅτι ἦσαν ¹ ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, ¹ καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.	καὶ ἀποδεξάμενος αὐτοὺς ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θερα- πείας ἰάτο.
καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς ἀρρώσ- τους αὐτῶν.		

Mt 9:36

^a Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν ὅτι ἦσαν ἐσकुльμένοι καὶ ἐριμμένοι¹ ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα." (§70)

¹ Num 27:17; Ezek 34:5

WH mg: Mt 14:13 πεῖροι Mk 6:33 ἐπέγνωσαν

Lk 9:10 πόλιν καλουμένην with BLX^e 33, etc.; κώμην λεγομένην DΘ; τόπον ἔρημον N min pauc it vg syr cur pesh; τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης A (ἐρ. τόπ.) CWA¹ al pler — Βηθσαιδά: om N 4 min syr cur

MATT 14

15 Ὁψίας δὲ γενομένης

προσῆλθαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγοντες

Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος
καὶ ἡ ὥρα ἡδὴ παρήλθεν·
ἀπόλυσον¹ τοὺς ὄχλους,
ἵνα ἀπελθόντες εἰς
τὰς κώμας
ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
βρώματα.

16 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς
Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν·
δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.

[Cf v 21 below]

17 οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ

Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ
πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.

18 ὁ δὲ εἶπεν Φέρετέ μοι ὧδε
αὐτούς.

19 καὶ ἑκελεύσας τοὺς ὄχλους

ἀνακλιθῆναι

ἐπὶ τοῦ χόρτου,

MARK 6

35 Καὶ ἡδὴ ὥρας πολλῆς
ἔγενομένης¹προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ἔλεγον ὅτι

Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος,
καὶ ἡδὴ ὥρα πολλή·
36 ἀπόλυσον αὐτούς,
ἵνα ἀπελθόντες εἰς
τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας
ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς
τί φάγωσιν.

37 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς

Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν.
καὶ λέγουσιν αὐτῷ

Ἀπελθόντες
ἀγοράσωμεν

δηναρίων διακοσίων ἄρτους
καὶ δώσωμεν αὐτοῖς φαγεῖν;

[Cf v 44 below]

38 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς
Πόσους ἔχετε ἄρτους;
ὕπάγετε ἴδετε.

καὶ γνόντες λέγουσιν

Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.

39 καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς

ἑἀνακλιθῆναι¹ πάντας
συμπόσια συμπόσια
ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ.

LUKE 9

12 Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλί-
νειν¹προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα
εἶπαν αὐτῷ

Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον,
ἵνα πορευθέντες εἰς
τὰς κύκλῳ κώμας καὶ ἀγροὺς
καταλύσωσιν καὶ εὕρωσιν
ἐπισιτισμόν,
ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν.
13 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς

Δότε αὐτοῖς ἑφαγεῖν ὑμεῖς¹.
οἱ δὲ εἶπαν
Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ
ἑἄρτοι πέντε¹ καὶ ἰχθύες δύο,
εἰ μὴ τι πορευθέντες ἡμεῖς
ἀγοράσωμεν
εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον
βρώματα.

14 ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες
πεντακισχίλιοι.

εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ

Κατακλίνατε αὐτούς
κλισίας ὡσεὶ ἀνὰ πεντήκοντα.

WH mg: Mt 14:15 παρήλθεν ἡδὴ ἀπόλυσον οὖν 19 ἐκέλευσεν τοὺς . . . χόρτου καὶ λαβὼν Mk 6:35 γινο-
μένης 39 ἀνακλῖναι Lk 9:13 ὑμεῖς φαγεῖν | πέντε ἄρτοι

Mt 14:16 Ἱησοῦς with BCLWXΘ etc; ND syr cur pesh etc om Lk 9:13 φαγεῖν ὑμεῖς with B 2 it;
ὕμεῖς φαγεῖν NACDLRWXΘ etc 14 ὡσεὶ² with NBCDLR etc; AWWXΔΘ al pler om: Θ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ

MATT 14	MARK 6	LUKE 9
<p>λαβών¹ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν καὶ κλάσας ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις.</p> <p>20 καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦσαν τὸ περισσεῖον τῶν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις.</p> <p>21 οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν</p> <p>ἄνδρες ὥσει πεντακισχίλιοι ^aχωρὶς γυναικῶν καὶ παιδιῶν.</p> <p>22 Καὶ [εὐθέως] ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,</p> <p>ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. 23 καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι.</p>	<p>40 καὶ ἀνέπεσαν πρᾶσιαι πρᾶσιαι κατὰ ἑκατὸν καὶ κατὰ πεν- τήκοντα.</p> <p>41 καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν καὶ κατέκλασεν τοὺς ἄρτους καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς</p> <p>ἵνα παρατιθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισεν πᾶσιν.</p> <p>42 καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν·</p> <p>43 καὶ ἦσαν κλάσματα δώδεκα κοφίνων πληρώματα καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύνων.</p> <p>44 καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι ἄνδρες.</p> <p>45 Καὶ εὐθὺς ἠνάγκασεν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαιδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύει τὸν ὄχλον.</p> <p>46 καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.</p>	<p>15 καὶ ἐποίησαν οὕτως καὶ κατέκλιναν ἅπαντας¹.</p> <p>16 λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ κατέκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς</p> <p>παραθεῖναι τῷ ὄχλῳ.</p> <p>17 καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες, καὶ ἦρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.</p> <p>[Cf v 14 above]</p>

^a Cf Mt 15:38b (§83)

WH mg: Mt 14:22 τὸ Lk 9:15 πάντας

Mt 14:19 λαβὼν with BLΘ al pler; καὶ λαβὼν NC*W etc; λαβεν D 22 εὐθέως with BDWΘ it vg al pler; NC syr cur etc omi — μαθητὰς with NC DLW al pler; BXΘ it cop etc add αὐτοῦ — πλοῖον with B2 min etc; τὸ πλ. NC DLW XΘ al pler Mk 6:43 κλάσματα with BLA 28.; κλασμάτων NADWΘ al pler — κοφίνων with NB 6 min; κοφίνους ADLWΔΘ al pler — πληρώματα with NBLA 6 min; πλήρεις ADE al pler

79. THE WALKING ON THE SEA

MATT 14:23b-36

ὀψίας δὲ γενομένης
μόνος ἦν ἐκεῖ.

24 Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη
ἵσταδιους πολλοὺς ἀπὸ τῆς γῆς
ἀπείχε¹,

βασανιζόμενον
ὑπὸ τῶν κυμάτων,
ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος.

25 Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς
νυκτὸς
ἦλθεν πρὸς αὐτοὺς
περιπατῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν.

26 οἱ δὲ μαθηταὶ ἰδόντες αὐτὸν
ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπα-
τοῦντα
ἐταράχθησαν λέγοντες ὅτι
Φάντασμά ἐστιν,
καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν.

27 εὐθὺς δὲ ἐλάλησεν [ὁ
Ἰησοῦς]
αὐτοῖς λέγων
Θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι· μὴ φο-
βεῖσθε.

28 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος
εἶπεν αὐτῷ Κύριε, εἰ σὺ εἶ,
κέλευσόν με ἔλθειν πρὸς σέ
ἐπὶ τὰ ὕδατα· 29 ὁ δὲ εἶπεν
Ἐλθέ. καὶ καταβάς ἀπὸ τοῦ
πλοίου Πέτρος περιεπάτησεν
ἐπὶ τὰ ὕδατα καὶ ἦλθεν¹

MARK 6:47-56

καὶ ὀψίας γενομένης

ἦν τὸ πλοῖον
ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης,

καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς.

48 καὶ ἰδὼν αὐτοὺς
βασανιζομένους
ἐν τῷ ἐλαύνειν,
ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος
αὐτοῖς,

περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς
νυκτὸς

ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς
περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης·
καὶ ἤθελεν παρελθεῖν αὐτοῦς.

49 οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν
ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπα-
τοῦντα

ἔδοξαν ὅτι
φάντασμά ἐστιν
καὶ ἀνέκραξαν,

50 πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδαν
καὶ ἐταράχθησαν.

ὁ δὲ εὐθὺς ἐλάλησεν

μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς
Θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι, μὴ φο-
βεῖσθε.

WH mg: Mt 14:24 μέσον τῆς θαλάσσης ἦν 29 ἐλθεῖν

Mt 14:24 σταδ. πολ. ἀπὸ τῆς γῆς ἀπείχε¹ with B 4 min syr cur pesh cop etc; ἀπείχε¹ ἀπὸ τῆς γῆς σταδ. ἱκανοὺς θ; μέσον τῆς θαλάσσης ἦν ²⁶CLWX it vg al pler; ἦν εἰς μέσον τῆς θαλάσσης D 26 οἱ δὲ μαθ. ἰδόντες αὐτὸν with BD 4 min; καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ CLWX al pler; ἰδόντες δὲ αὐτὸν ²⁷S*9 it vg 27 ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς with S*B 131.; αὐτοῖς ὁ Ἰησ. CLWXΘ al pler; αὐτοῖς ²⁸S2 syr cur cop etc

MATT 14

πρὸς τὸν Ἰησοῦν. 30 βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξεν λέγων Κύριε, σῶσόν με. 31 εὐθέως δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ Ὁλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστας;

32 καὶ ἀναβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος.

33 οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ προσεκύνησαν αὐτῷ λέγοντες Ἄληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ.

34 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθαν ἐπὶ τὴν γῆν εἰς Γεννησαρέτ.

35 καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ

πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας,

36 καὶ παρεκάλουν [αὐτὸν] ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο αὐτοῦ διεσώθησαν.

MARK 6

51 καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. καὶ

λίαν ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, [Cf Mark 15:39 (§178)]

52 οὐ γὰρ συνήκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἀλλ' ἦν αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη.

53 Καὶ διαπεράσαντες ἐπὶ τὴν γῆν ἦλθον εἰς Γεννησαρέτ καὶ προσωρμίσθησαν.

54 καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου εὐθὺς ἐπιγνόντες αὐτὸν

55 περιέδραμον ὅλην τὴν χώραν ἐκείνην καὶ ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάτοις

τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν

ὅπου ἤκουον ὅτι ἔστιν.

56 καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας ἢ εἰς πόλεις ἢ εἰς ἀγροὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθεσαν τοὺς ἀσθενοῦντας,

καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἤψαντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

80. EATING WITH UNWASHEN HANDS

MATT 15:1-20

Τότε προσέρχονται
τῷ Ἰησοῦ
ἀπὸ Ἱεροσολύμων
Φαρισαῖοι
καὶ γραμματεῖς

λέγοντες

2 Διὰ τί
οἱ μαθηταί σου παραβαίνουνσιν

τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυ-
τέρων;
οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας
ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.

3 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς
[Cf vv 7-9 below]

MARK 7:1-23

Καὶ συνάγονται
πρὸς αὐτὸν

οἱ Φαρισαῖοι
καὶ τινες τῶν γραμματέων
ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων
2 καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ ὅτι κοιναῖς χερσίν,
τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτους, ἐσθί-
ουσιν τοὺς ἄρτους.— 3 οἱ
γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες
οἱ Ἰουδαῖοι ἐὰν μὴ πυγμῇ
νίψωνται τὰς χεῖρας οὐκ ἐσθί-
ουσιν, κρατοῦντες τὴν παρά-
δοσιν τῶν πρεσβυτέρων, 4 καὶ
ἀπ' ἀγορᾶς ἐὰν μὴ ῥαντίσων-
ται¹ οὐκ ἐσθίουσιν, καὶ ἄλλα
πολλά ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρα-
τεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ
ξεστῶν καὶ χαλκίων.—

5 καὶ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ
Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς

Διὰ τί
οὐ περιπατοῦσιν οἱ μαθηταί σου
κατὰ

τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυ-
τέρων,
ἀλλὰ κοιναῖς χερσίν
ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον;

6 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
Καλῶς ἐπροφῆτευσεν Ἡσαίας
περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν,
ὡς γέγραπται ὅτι

1¹ Ὁὗτος ὁ λαὸς¹ τοῖς χεῖλε-
σὶν με τιμᾷ,
ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω
ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ

¹ Isa 29:13

WH mg: Mk 7:4 βαπτίζονται

6 Ὁ λαὸς οὗτος

MATT 15

Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν;

4 ὁ γὰρ θεὸς εἶπεν
1¹ "Τίμα τὸν πατέρα
καὶ τὴν μητέρα,"
καὶ 2² "Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ
μητέρα θανάτῳ τελεγτάτω."
5 ὑμεῖς δὲ λέγετε
"Ὅς ἂν εἴπῃ
τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ
Δῶρον
ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθης,
οὐ μὴ τιμῇσει τὸν πατέρα
αὐτοῦ·
6 καὶ ἡκυρώσατε
τὸν λόγον¹ τοῦ θεοῦ
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν.

7 ὑποκριταί,
καλῶς ἐπροφῆτευσεν
περὶ ὑμῶν Ἡσαίας λέγων
8 3³ "Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεί-
λεσίν με τιμᾷ,
ἢ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω
ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ·
9 μάτην δὲ σέβονται με,
διδάσκοντες διδασκαλίας ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων."

MARK 7

7 μάτην δὲ σέβονται με,
διδάσκοντες διδασκαλίας ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων·
8 ἀφέροντες τὴν ἐντολὴν τοῦ
θεοῦ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν
τῶν ἀνθρώπων.
9 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς
Καλῶς ἀθετεῖτε
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ,
ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν
τηρήσῃτε·
10 Μωυσῆς γὰρ εἶπεν
1¹ "Τίμα τὸν πατέρα σου
καὶ τὴν μητέρα σου,"
καὶ 2² "Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ
μητέρα θανάτῳ τελεγτάτω."
11 ὑμεῖς δὲ λέγετε
"Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος
τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ
Κορβάν, ὃ ἐστὶν Δῶρον,
ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθης,
12 οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν
ποιῆσαι τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ,
13 ἀκυροῦντες
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
τῇ παραδόσει ὑμῶν
ἢ παρεδώκατε·
καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ
ποιεῖτε.

[Cf vv 6, 7 above]

¹ Ex 20:12; Deut 5:16

² Ex 21:17

³ Isa 29:13

WH mg: Mt 15:6 νόμον

Mt 15:5 αὐτοῦ with **Σ**BD syr cur; add ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ CLWXΘ (om αὐτοῦ²) al pler

MATT 15

10 Καὶ προσκαλεσάμενος

τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς
'Ακούετε καὶ συνίετε'

11 οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ
στόμα

κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον,
ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ
στόματος
τοῦτο κοινοῖ
τὸν ἄνθρωπον.

12 Τότε προσελθόντες οἱ
μαθηταὶ λέγουσιν αὐτῷ Οἶδας
ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες
τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν;
13 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
Πᾶσα φυτεία ἣν οὐκ ἐφύτευσεν
ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος ἐκρι-
ζωθήσεται. 14 ἄφετε αὐ-
τούς· Ἱτυφλοὶ εἰσιν ὁδηγοί·

τυφλὸς δὲ
τυφλὸν ἕαν ὁδηγῇ,
ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
πεσοῦνται.

15 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος
εἶπεν αὐτῷ
Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολήν.
16 ὁ δὲ εἶπεν Ἀκμὴν
καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;
17 οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ
εἰσπορευόμενον
εἰς τὸ στόμα

MARK 7

14 Καὶ προσκαλεσάμενος
πάλιν

τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς
'Ακούσατέ μου πάντες καὶ
σύνετε.

15 οὐδὲν ἔστιν ἔξωθεν τοῦ
ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς
αὐτὸν

ὃ δύναται κοινῶσαι αὐτόν·
ἀλλὰ τὰ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου
ἐκπορευόμενά
ἐστιν τὰ κοινούντα
τὸν ἄνθρωπον.

[LUKE 6:39]

Εἶπεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς
Μῆτι δύναται τυφλὸς
τυφλὸν ὁδηγεῖν;
οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
ἐμπεσοῦνται; (§40)

17 Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον
ἀπὸ τοῦ ὄχλου,

ἐπηρώτων αὐτόν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ

τὴν παραβολήν.

18 καὶ λέγει αὐτοῖς Οὕτως
καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε;

οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν
εἰσπορευόμενον

εἰς τὸν ἄνθρωπον

οὐ δύναται αὐτόν κοινῶσαι,

19 ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐ-
τοῦ εἰς τὴν καρδίαν

WH mg: Mt 15:14 ὁδηγοὶ εἰσιν τυφλοὶ [τυφλῶν]

Mk 7:16 om with NBLΔ 2 min cop; add εἰ τις ἔχει ὥτα ἀκούειν ἀκούτω (=4:23) ADWXΘ it vg al pler

MATT 15	MARK 7
εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφεδρώνα ἐκβάλλεται;	ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρώνα ἐκπορεύεται; —καθαρίζων πάντα τὰ βρώ- ματα.
18 τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κάκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.	20 ἔλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευ- όμενον
19 ἐκ γὰρ τῆς καρδίας	ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον·
ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί,	21 ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, πορνεῖαι, κλοπαί, φόνοι, μοιχεῖαι,
ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι.	22 πλεονεξίαι, πονηρίαι, δό- λος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρός,
20 ταῦτά ἐστιν	βλασφημία, ὑπερφανία, ἀφροσύνη·
τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον, τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.	23 πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

CHAPTER XII. THE SYROPHOENICIAN JOURNEY, §§81, 82

81. THE SYROPHOENICIAN WOMAN

MATT 15:21-28	MARK 7:24-30
Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος.	Ἐκεῖθεν δὲ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ ὄρια Τύρου [καὶ Σιδῶνος].

Mk 7:19 ἐκπορεύεται: ἐκβάλλεται N 5 min syr sin; ἐξέρχεται D; χωρεῖ W
al pler; DLWΔO 5 it syr sin etc om

24 καὶ Σιδῶνος with NABX

MATT 15

22 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ Χανααῖα ἀπὸ τῶν ὀρίων ἐκείνων ἐξεληθούσα ἔκραζεν¹ λέγουσα Ἐλέησόν με, κύριε ἱδὺς¹ Δαυεὶδ·

ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαυμονίζεται.

23 ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠρώτουν αὐτὸν λέγοντες Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν.

24 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Ὁὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ.

25 ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει αὐτῷ

λέγουσα

Κύριε, βοήθει μοι.

26 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.

27 ἡ δὲ εἶπεν

Ναί, κύριε, καὶ [γάρ] τὰ κυνάρια

MARK 7

Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν οὐδὲνα ἤθελεν γινῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνάσθη λαθεῖν·

25 ἀλλ' εὐθὺς ἀκούσασα γυνὴ περὶ αὐτοῦ,

[Cf Mark 10:47b (§141)]

ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον,

ἐλθοῦσα προσέπεσεν πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ·

26 ἡ δὲ γυνὴ ἦν Ἑλληνίς, Ἵνυροφονίκισσα¹ τῷ γένει·

καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς.

27 καὶ ἔλεγεν αὐτῇ Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα,

οὐ γάρ ἐστιν καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων

καὶ τοῖς κυναρίοις βαλεῖν.

ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ

28 Ναί, κύριε,

καὶ τὰ κυνάρια

ὑποκάτω τῆς τραπέζης

Mt 10:6

^a πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. (§71)

WH mg: Mt 15:22 ἔκραζεν | υἱὲ

Mk 7:26 Σύρα Φονίκισσα

Mt 15:27 γάρ: om B 1 it syr sin pesh etc
καὶ D 3 it; καὶ γάρ ALX it vg al pler

Mk 7:28 καὶ² with ⲚBWΔΘ min pauc pesh etc; ἀλλὰ

MATT 15	MARK 7
ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τρα- πέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. 28 τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ ᾿Ω γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις.	ἐσθίουσιν ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν παιδίων. 29 καὶ εἶπεν αὐτῇ Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὑπαγε, ἐξελήλυθεν ἐκ τῆς θυγατρὸς σου τὸ δαιμόνιον. 30 καὶ ἀπελθούσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς εὗρεν τὸ παιδίον βεβλημένον ἐπὶ τὴν κλίνην καὶ τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός.
καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.	

82. THE RETURN TO THE SEA OF GALILEE

MATT 15:29-31	MARK 7:31-37
Καὶ μεταβὰς ἐκείθεν ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος ἐκά- θητο ἐκεῖ. 30 καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ' ἐαυτῶν ῥωλούς, κυλλούς, τυφλοὺς, κωφοὺς, ¹ καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς·	Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου ἦλθεν διὰ Σιδῶνος εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπό- λεως. 32 Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν καὶ μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. 33 καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν ἔβαλεν τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ πτύσας ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, 34 καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν

WH mg: Mt 15:30 †....†

MATT 15

31 ὥστε ἁλόν¹
θαυμάσαι

βλέποντας κωφούς ἁλοῦντας¹

¹ καὶ χωλοὺς περιπατοῦντας
καὶ τυφλοὺς βλέποντας·
καὶ ἑδόξασαν¹ τὸν θεὸν
Ἰσραήλ.

MARK 7

οὐρανὸν ἐστέναξεν, καὶ λέγει
αὐτῷ Ἐφφαθά, ὃ ἐστὶν Δια-
νοίχθητι· 35 καὶ ἠνοίγησαν
αὐτοῦ αἱ ἄκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ
δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ,
καὶ ἐλάλει ὀρθῶς· 36 καὶ
διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μὴδενὶ
λέγωσιν· ὅσον δὲ αὐτοῖς διε-
στέλλετο, αὐτοὶ μᾶλλον πε-
ρισσότερον ἐκήρυσσον.

37 καὶ
ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο
λέγοντες Καλῶς πάντα πε-
ποίηκεν,
¹ καὶ τοὺς κωφούς ποιεῖ ἀκούειν
καὶ ἀλάλους λαλεῖν.

CHAPTER XIII. EVENTS AROUND THE SEA OF GALILEE, §§ 83-85

83. ^aTHE FEEDING OF THE FOUR THOUSAND

MATT 15:32-39

Ὁ δὲ Ἰησοῦς
προσκαλεσάμενος
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν
Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν
ὄχλον,
ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς
προσμένουσιν μοι καὶ

MARK 8:1-10

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις
πάλιν πολλοῦ ὄχλου ὄντος
καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν,

προσκαλεσάμενος
τοὺς μαθητὰς λέγει αὐτοῖς
2 Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν
ὄχλον
ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς¹
¹προσμένουσιν μοι¹ καὶ

^a Cf Mt 14:13-23a (§78)

^a Cf Mk 6:30-46 (§78)

^a Cf Lk 9:10-17 (§78)

WH mg: Mt 15:31 τοὺς ὄχλους | ἀκούοντας | κυλλοὺς ὑγιεῖς | ἐδόξαζον
τρισὶν | προσμένουσιν

Mk 7:37 ὥς 8:2 ἡμέραις

Mt 15:31 λαλοῦντας: ἀκούοντας B 3 min; ἀκούοντας, ἀλάλους λαλοῦντας min pauc; ἀκούοντας καὶ λαλοῦντας Σ
32 ἤδη: om B syr sin etc Mk 8:1 μαθητὰς with **NDLΔ** it vg etc: αὐτοῦ add ABWXΘ syr sin pesh al
pler 2 ἡμέραι τρεῖς with **ALWXΘ** al pler: ἡμέραις τρισὶ B: ἡμέρας τρεῖς Δ etc — μοι: om B etc

MATT 15

οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν·
καὶ ἀπολύσαι αὐτοὺς
νήστεις οὐ θέλω, μή ποτε
ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ.

33 καὶ λέγουσιν αὐτῷ
οἱ μαθηταί
Πόθεν ἡμῖν
ἐν ἔρημίᾳ
ἄρτοι τοσοῦτοι ὥστε χορτάσαι

ὄχλον τοσοῦτον;
34 καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
Πόσους ἄρτους ἔχετε;
οἱ δὲ εἶπαν Ἑπτὰ,
καὶ ὀλίγα ἰχθύδια.

35 καὶ παραγγείλας τῷ ὄχλῳ
ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν

36 ἔλαβεν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους
καὶ τοὺς ἰχθύας καὶ
εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ
ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς

οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις.

37 καὶ ἔφαγον πάντες
καὶ ἔχορτάσθησαν,
καὶ τὸ περισσεῦον τῶν κλασ-
μάτων ἦσαν
ἑπτὰ σφυρίδας πλήρεις.

38 οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν
τ^τ τετρακισχίλιοι ἄνδρες
α^α χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων¹.

MARK 8

οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν·
3 καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς
νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν,
ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ·
καὶ τινες αὐτῶν ἀπὸ μακρόθεν
εἰσίν.

4 καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι
Πόθεν τούτους δυνήσεται τις
ᾧδε
χορτάσαι ἄρτων
ἐπ' ἔρημίας;

5 καὶ ἠρώτα αὐτοὺς
Πόσους ἔχετε ἄρτους;
οἱ δὲ εἶπαν Ἑπτὰ.

6 καὶ παραγγέλλει τῷ ὄχλῳ
ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς·
καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους

εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ
ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
ἵνα παρατιθῶσιν
καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ.

7 καὶ εἶχαν ἰχθύδια ὀλίγα·
καὶ εὐλογήσας αὐτὰ εἶπεν καὶ
ταῦτα παρατιθέναι.

8 καὶ ἔφαγον
καὶ ἔχορτάσθησαν,
καὶ ἦσαν περισσεύματα κλασ-
μάτων
ἑπτὰ σφυρίδας.

9 ἦσαν δὲ
ὡς τετρακισχίλιοι.

^a Cf Mt 14: 21b (§78)

WH mg: Mt 15:38 ὡς | παιδίων καὶ γυναικῶν

Mt 15:38 τετρακισχίλιοι: ὡς τετρακισχίλιοι BΘ min etc

MATT 15

39 Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους
ἐνέβη εἰς τὸ πλοῖον,
καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγαδάν.

MARK 8

καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.
10 Καὶ εὐθὺς
ἐμβὰς [†] εἰς τὸ πλοῖον
μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ
ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.

84. DEMANDING A SIGN FROM HEAVEN

MATT 16:1-12

Καὶ προσελθόντες
[οἱ] Φαρισαῖοι καὶ Σαδδου-
καῖοι

πειράζοντες
ἔπηρώτησαν¹ αὐτὸν
σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ἐπιδείξαι αὐτοῖς.

2 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς

εἶπεν αὐτοῖς

[[Ὁψίας γενομένης
λέγετε
Εὐδία,
πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός·

3 καὶ πρωὶ
Σήμερον χειμών,
πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ
οὐρανός.

τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ
οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν,
τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν
οὐ δύνασθε.]]

MARK 8:11-21

Καὶ ἐξῆλθον
οἱ Φαρισαῖοι

καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ,

ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ
σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,

πειράζοντες αὐτόν.
12 καὶ ἀναστενάξας
τῷ πνεύματι αὐτοῦ
λέγει

[LUKE 12:54-56]

Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις
Ὅταν ἴδητε νεφέλην
ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυσμῶν,
εὐθὺς λέγετε ὅτι
Ὁμβρος ἔρχεται,

καὶ γίνεται οὕτως·

55 καὶ ὅταν νότον πνέοντα,
λέγετε ὅτι Καύσων ἔσται,

καὶ γίνεται.

56 ὑποκριταί,
τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ
οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν,
τὸν [†]καιρὸν δὲ¹ τοῦτον
πῶς οὐκ οἴδατε δοκιμάζειν; (§117)

WH mg: Mt 16:1 ἐπηρώτων Mk 8:10 αὐτὸς

Mt 16:1 οἱ: om min pauc Or 2, 3 Ὁψίας . . . δύνασθε with CDLW (om ὁ οὐρανός· . . . πυρράζει
γάρ) 62 It vg pesh cop al pler; [†]SBX min syr sin cur etc om

ΜΑΤΤ 16 [ΜΑΤΤ 12:39b]	MARK 8	[LUKE 11:29b]
<p>4 Γενεὰ πον- Γενεὰ πονηρὰ ηρὰ καὶ μοιχαλὶς καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπι- σημεῖον ἐπι- ζητεῖ, ζητεῖ, καὶ σημεῖον καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται οὐ δοθήσεται αὐτῇ αὐτῇ εἰ μὴ τὸ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. (§50) καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἀπῆλθεν.</p>	<p>Τί ἡ γενεὰ αὕτη ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω[†], εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἄφεις αὐτοὺς πάλιν ἐμβὰς ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.</p>	<p>Ἡ γενεὰ αὕτη γενεὰ πονηρὰ ἐστίν. σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. (§107)</p>
<p>5 Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ πέραν ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν[†]. 6 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ὅρατε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων. 7 οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. 8 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; 9 οὐπω νοεῖτε,</p>	<p>14 Καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. 15 καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων Ὅρατε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης Ἑρῳδοῦ. 16 καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλ- λήλους ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχουσιν. 17 καὶ γνοὺς λέγει αὐτοῖς Τί διαλογίζεσθε ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὐπω νοεῖτε οὐδὲ συνίετε;</p>	<p>[LUKE 12:1b] ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης, ἣτις ἐστὶν ὑπόκρισις, τῶν Φαρισαίων. (§111)</p>

WH mg: Mt 16:5 λαβεῖν ἄρτους Mk 8:12 ὁμῖν

Mt 16:4 σημ. ἐπιζητεῖ; B σημ. αἰτεῖ; D ζητεῖ σημεῖον; Θ σημῖον ζητι
ΣACDWXΘ 6 it syr sin al plor add ὁ Ἰησοῦς

Mk 8:17 γνοῖς with BΔ cop etc;

MATT 16

οὐδὲ μνημονεύετε
τοὺς πέντε ἄρτους
τῶν πεντακισχιλίων
καὶ πόσους κοφίνους
ἐλάβετε;

10 οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους
τῶν τετρακισχιλίων
καὶ πόσας σφυρίδας ἐλάβετε;

11 πῶς οὐ νοεῖτε
ὅτι οὐ περὶ ἄρτων εἶπον ὑμῖν;
προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης
τῶν Φαρισαίων
καὶ Σαδδουκαίων.

12 τότε συνῆκαν ὅτι οὐκ
εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς
ζύμης [τῶν ἄρτων] ἀλλὰ ἀπὸ
τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων
καὶ Σαδδουκαίων.

MARK 8

πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρ-
δίαν ὑμῶν;

18 ¹ ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ
βλέπετε

καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε;''

19 καὶ οὐ μνημονεύετε ὅτε
τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα
εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,
πόσους κοφίνους

κλασμάτων πλήρεις ἤρατε;
λέγουσιν αὐτῷ Δώδεκα.

20 ὅτε ¹ τοὺς ἑπτὰ
εἰς τοὺς τετρακισχιλίους,
πόσων σφυρίδων πληρώματα
κλασμάτων ἤρατε;

καὶ λέγουσιν αὐτῷ Ἑπτὰ.

21 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς
Οὕτω συνίετε;

[Cf v 15 above]

[Cf Luke 12:1b above]

[Cf Luke 12:1b above]

85. THE BLIND MAN OF BETHSAIDA

MARK 8:22-26

Καὶ ἔρχονται εἰς Βηθσαιδάν. Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλὸν καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν
ἵνα αὐτοῦ ἄψηται. 23 καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἔξω τῆς
κώμης, καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα 'αὐτὸν Εἴ
τι βλέπεις;'¹ 24 καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ
περιπατοῦντας. 25 εἶτα πάλιν ἔθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ διέβλεψεν,
καὶ ἀπεκατέστη, καὶ ἐνέβλεπεν 'τηλαυγῶς'¹ ἅπαντα. 26 καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς οἶκον
αὐτοῦ λέγων Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης.

¹ Jer 5:21; Ezek 12:2

WH mg: Mk 8:20 καὶ 23 αὐτὸν εἴ τι βλέπει. 25 δηλαυγῶς

Mk 8:19 πόσους with ABLWX al pler; καὶ πόσους ¹ NCDMΔΘ etc 21 οὕτω with ¹ NCLΔ etc; πῶς οὕτως
ADWXΘ it pesh etc; πῶς οὐ B min 3 it cop etc; πῶς οὖν οὕτω min pauc etc — σιωπετε; B νοεῖτε; D συννοεῖτε

CHAPTER XIV. JOURNEY TO CAESAREA PHILIPPI, §§ 86-91

86. PETER'S CONFESSION

MATT 16:13-20

'Ελθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς

εἰς τὰ μέρη
Καισαρίας τῆς Φιλίππου
ἡρώτα
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
λέγων
Τίνα λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι
εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;
14 οἱ δὲ εἶπαν
Οἱ μὲν
Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν,
ἄλλοι δὲ Ἡλείαν,
ἔτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ
ἕνα τῶν προφητῶν.

15 λέγει αὐτοῖς
Ἵμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;
16 ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος
εἶπεν
Σὺ εἶ ὁ χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος.
17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτῷ Μακάριος εἶ,
Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ
αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψεν σοι
ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν [τοῖς]
οὐρανοῖς· 18 καὶ γὰρ δέ σοι
λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ
ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω
μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι
ᾧδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς·
19 δώσω σοι τὰς κλεῖδας τῆς
βασιλείας τῶν οὐρανῶν,

MARK 8:27-30

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
εἰς τὰς κώμας
Καισαρίας τῆς Φιλίππου·
καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
λέγων αὐτοῖς
Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι
εἶναι;
28 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ λέγοντες
ὅτι
Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν,
καὶ ἄλλοι Ἡλείαν,
ἄλλοι δὲ ὅτι
εἰς τῶν προφητῶν.

29 καὶ αὐτὸς ἐπηρώτα αὐτοὺς
Ἵμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;
ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος
λέγει αὐτῷ
Σὺ εἶ ὁ χριστός.

LUKE 9:18-21

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι
αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ
μόνας

Ἰσυνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταί,

καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς

λέγων

Τίνα με οἱ ὄχλοι λέγουσιν
εἶναι;

19 οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν

Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν,
ἄλλοι δὲ Ἡλείαν,
ἄλλοι δὲ ὅτι
προφήτης τις τῶν ἀρχαίων
ἀνέστη.

20 εἶπεν δὲ αὐτοῖς

Ἵμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι;

Πέτρος δὲ ἀποκριθεὶς

εἶπεν

Τὸν χριστὸν
τοῦ θεοῦ.

WH mg: Lk 9:18 συνῆμτησαν

Mt 16:13 τίνα with **ΣΒ** vg cop etc; CDLWXΘ it syr sin cur al pler add με (CW after λέγουσιν)

MATT 16	MARK 8	LUKE 9
<p>^aκαὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 20 Τότε ἔπετίμησεν τοῖς μαθηταῖς ἵνα μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ χριστός.</p>	<p>30 καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ.</p>	<p>21 ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ λέγειν τούτου,</p>

87. JESUS FORETELLS HIS DEATH

MATT 16:21-28	MARK 8:31-9:1	LUKE 9:22-27
<p>^bΑΠΟ ΤΟΤΕ ἤρξατο Ἰησοῦς Χριστὸς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.</p>	<p>^bΚαὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι.</p>	<p>εἰπὼν ὅτι ^bΔεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι¹.</p>

Mt 18:18

^a Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅσα ἐὰν δήσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς
ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ
καὶ ὅσα ἐὰν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς
ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ. (§97)

^b Cf Mt 17:22, 23 (§90); 20:18 (§139)

^b Cf Mk 9:31 (§90); 10:33, 34 (§139)

Lk 17:25

^b πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν
πολλὰ παθεῖν
καὶ ἀποδοκιμασθῆναι
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. (§133)
Cf also Lk 9:44 (§90); 18:31-33 (§139)

WH mg: Mt 16:20 διστείλατο

Lk 9:22 ἀναστῆναι

Mk 8:31 μετὰ τρεῖς ἡμέρας: τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ W min 2 It syr sin pesh etc
It syr sin etc μεθ' ἡμέρας τρεῖς

Lk 9:22 τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ: D 7

MATT 16	MARK 8	LUKE 9
<p>22 καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων· Ἰλεώς σοι, κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.</p> <p>23 ὁ δὲ στραφεὶς εἶπεν τῷ Πέτρῳ· Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· σκάνδαλον εἶ ἐμοῦ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.</p> <p>24 Τότε [ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Ἐἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι.</p> <p>25 ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν·</p>	<p>32 καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος ὁ Πέτρος αὐτὸν ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ.</p> <p>33 ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐπετίμησεν Πέτρῳ καὶ λέγει· Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.</p> <p>34 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι.</p> <p>35 ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν¹ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν·</p>	<p>23 Ἐλεγεν δὲ πρὸς πάντας· Ἐἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι, ἀρνησάσθω¹ ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι.</p> <p>24 ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν·</p>

Mt 10:38

α καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. (§74)

Mt 10:39a

ὁ δὲ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν,

Lk 14:27

α ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής. (§124)

Lk 17:33a

ὁ δὲ ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι ἀπολέσει αὐτήν,

WH mg: Mt 16:22 λέγει αὐτῷ ἐπιτιμῶν

Mk 8:35 ψυχὴν αὐτοῦ

Lk 9:23 ἀπαρνησάσθω

Mk 8:34 εἰλεῖν with **BL** 4 it pesh etc; ἀκολουθεῖν CDWX^Θ it vg al pler; εἰλεῖν καὶ ἀκολουθεῖν Δ 35 ἑαυτοῦ ψυχὴν with **B** Or; ψυχὴν αὐτοῦ **ACDLWXΔΘ** al pler Lk 9:23 ἀρνησάσθω with **ADLΘ** etc; ἀπαρνησάσθω BCRWX al pler — καθ' ἡμέραν with **ABLRWΘ** sah cop syr cur pesh; CDXΔ 7 it syr sin sah al pler om

MATT 16

ὁδς δ' ἂν ἀπολέσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἑμοῦ

εὐρήσει αὐτήν.

26 τί γὰρ ὠφεληθήσεται
ἄνθρωπος

ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ
τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;

ἢ τί δώσει ἄνθρωπος

ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;

27 μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου

ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ

τοῦ πατρὸς αὐτοῦ

μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ,
καὶ τότε ¹⁴ ἀποδώσει ἑκάστῳ
κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ."

MARK 8

ὁδς δ' ἂν ἀπολέσει
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν [ἑμοῦ
καὶ] τοῦ εὐαγγελίου

σώσει αὐτήν.

36 τί γὰρ ὠφελεῖ
ἄνθρωπον¹

κερδῆσαι τὸν κόσμον ὅλον
καὶ ζημιωθῆναι τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ;

37 τί γὰρ δοῖ ἄνθρωπος
ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;

38 ὁδς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνηθῇ με
καὶ τοὺς ἑμούς λόγους
ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι
καὶ ἁμαρτωλῷ,

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

ἐπαισχυνηθήσεται αὐτὸν

ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ

τοῦ πατρὸς αὐτοῦ

μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

LUKE 9

ὁδς δ' ἂν ἀπολέσῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἑμοῦ,

οὗτος σώσει αὐτήν.

25 τί γὰρ ὠφελεῖται¹
ἄνθρωπος

κερδῆσας τὸν κόσμον ὅλον
ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιω-
θεῖς;

26 ὁδς γὰρ ἂν ἐπαισχυνηθῇ με
καὶ τοὺς ἑμούς λόγους,

τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

ἐπαισχυνηθήσεται,

ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ

αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς

καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων.

Mt 10:39b

^a καὶ ὁ ἀπολέσας

τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

ἐνεκεν ἑμοῦ

εὐρήσει αὐτήν. (§74)

Mt 10:33

^b ὅστις ¹ δὲ ἀρνήσεται με

ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,

ἀρνήσομαι καὶ γὰρ αὐτὸν

ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου

τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (§73)

Lk 17:33b

^a ὁδς δ' ἂν ἀπολέσει

ζωογονήσει αὐτήν. (§133)

Lk 12:9

^b ὁ δὲ ἀρνησάμενός με

ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων

ἀπαρνηθήσεται

ἐνώπιον

τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. (§111)

¹ Ps 62(61):12; Prov 24:12

WH mg: Mk 8:36 ὠφελήσει τὸν ἄνθρωπον

Lk 9:25 ὠφελεῖ

Mt 16:26 ὠφελήσεται with **NBL** 8 min sah cop etc; ὠφελείται CDWXΔ it vg al pler Mk 8:35 ἑμοῦ
καὶ: D 4 it etc om 36 ὠφελεῖ with **NBLW** 3 it syr sin pesh etc; ὠφελήσει ACDXΔΘ it vg al pler — ἄνθρωπον
with BKS etc; τὸν ἄνθρωπον AC*DWΘ etc; ἄνθρωπος **N***LXΔ etc — κερδῆσαι . . . ζημιωθῆναι with **NBL**;
ἐὰν κερδήσῃ . . . ζημιωθῇ ACDWXΔΘ al pler Lk 9:25 ὠφελείται: ὠφελεῖ **NCD** — ἄνθρωπος: D* ἄνθρωπον

MATT 16	MARK 9	LUKE 9
28 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστῶτων	1 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες ὧδε τῶν ἐστηκότων	27 Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσὶν τινες τῶν αὐτοῦ ἐστη- κότων
οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανά- του ἕως ἂν ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.	οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανά- του ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.	οἱ οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

88. THE TRANSFIGURATION

MATT 17:1-13	MARK 9:2-13	LUKE 9:28-36
Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τ' Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν.	Καὶ μετὰ ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τ' Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους.	Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λό- γους τούτους ὥσπερ ἡμέραι ὀκτὼ τ' παραλαβὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.
2 καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς.	καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν,	29 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον
3 καὶ ἰδοὺ ᾤφθη αὐτοῖς	3 καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα λευκὰ λίαν οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται οὕτως λευκᾶναι. 4 καὶ ᾤφθη αὐτοῖς	καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἑξαστράπτων. 30 καὶ ἰδοὺ
Μωυσῆς καὶ Ἡλείας συνλαλοῦντες μετ' αὐτοῦ.	Ἡλείας σὺν Μωυσεῖ, καὶ ἦσαν συνλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ.	ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωυσῆς καὶ Ἡλείας,

WH mg: Mt 17:1 τὸν Mk 9:2 τὸν Lk 9:28 καὶ

Mk 9:3 οἷα . . . λευκᾶναι: X 2 it syr sin om; D pesh ὡς οὐ δύναται τις λευκᾶναι ἐπὶ τῆς γῆς

MATT 17

4 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος
εἶπεν τῷ Ἰησοῦ
Κύριε, καλὸν ἐστίν
ἡμᾶς ὧδε εἶναι·
εἰ θέλεις,
ποιήσω ὧδε ἑπτὰ σκηνάς,¹
σοὶ μίαν καὶ Μωυσεῖ μίαν
καὶ Ἡλεία μίαν.

[Cf v 6b below]

5 ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος
ἰδοὺ νεφέλη φωτινὴ
ἐπεσκίασεν αὐτούς,
[Cf v 6b below]

καὶ ἰδοὺ φωνὴ
ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα
Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου
ὁ ἀγαπητός,
ἐν ᾧ εὐδόκησα·
ἀκούετε αὐτοῦ.

6 καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ
ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν
καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα.

7 καὶ προσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς
καὶ ἀψάμενος αὐτῶν εἶπεν
Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε.

MARK 9

5 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος
λέγει τῷ Ἰησοῦ
Ῥαββεί, καλὸν ἐστίν
ἡμᾶς ὧδε εἶναι,

καὶ ποιήσωμεν τρεῖς σκηνάς,
σοὶ μίαν καὶ Μωυσεῖ μίαν
καὶ Ἡλεία μίαν.
6 οὐ γὰρ ᾔδει τί ἀποκριθῆ,
ἐκφοβοὶ γὰρ ἐγένοντο.

7 καὶ ἐγένετο νεφέλη
ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς,
[Cf v 6b above]

καὶ ἐγένετο φωνὴ
ἐκ τῆς νεφέλης
Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου
ὁ ἀγαπητός,

ἀκούετε αὐτοῦ.

[Cf v 6b above]

LUKE 9

31 οἱ ὁφθέντες ἐν δόξῃ
ἔλεγον τὴν ἑξοδὸν αὐτοῦ
ἣν ἡμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερου-
σαλὴμ. 32 ὁ δὲ Πέτρος καὶ
οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι
ὑπνῷ· διαγρηγορήσαντες δὲ
εἶδαν τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ
τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνε-
στῶτας αὐτῷ.

33 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρί-
ζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ
εἶπεν ὁ Πέτρος
πρὸς τὸν Ἰησοῦν
Ἐπιστάτα, καλὸν ἐστίν
ἡμᾶς ὧδε εἶναι,

καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς,
μίαν σοὶ καὶ μίαν Μωυσεῖ
καὶ μίαν Ἡλεία,
μὴ εἰδὼς ὁ λέγει.

[Cf v 34b below]

34 ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος
ἐγένετο νεφέλη
καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς·
ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν
αὐτοὺς εἰς τὴν νεφέλην.

35 καὶ φωνὴ ἐγένετο
ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα
Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου
ὁ ἐκλελεγμένος,

αὐτοῦ ἀκούετε.

[Cf v 34b above]

WH mg: Mt 17:4 σκηνὰς τρεῖς

Lk 9:35 ἐκλελεγμένος with **N**BLE 3 it syr sin sah cop etc; ἐκλεκτός Θ; ἀγαπητός ACDRWX 5 it vg
syr cur pesh etc; D etc add ἐν ᾧ εὐδόκησα

89. THE EPILEPTIC BOY

MATT 17:14-20

Καὶ ἐλθόντων
 πρὸς τὸν ὄχλον

προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος
 γονυπετῶν αὐτὸν καὶ λέγων
 15 Κύριε, ἐλέησόν
 μου τὸν υἱόν,

ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς
 ἔχει¹,

πολλάκις γὰρ
 πίπτει εἰς τὸ πῦρ
 καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ·
 16 καὶ προσήνεγκα αὐτὸν
 τοῖς μαθηταῖς σου,

καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν
 αὐτὸν θεραπεῦσαι.
 17 Ἐποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
 εἶπεν
 ὦ γενεὰ ἄπιστος
 καὶ διεστραμμένη,

MARK 9:14-29

Καὶ ἐλθόντες
 πρὸς τοὺς μαθητάς
 εἶδαν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς
 καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας
 πρὸς αὐτούς. 15 καὶ εὐθὺς
 πᾶς ὁ ὄχλος ἰδόντες αὐτὸν
 ἐξεθαμβήθησαν, καὶ προσ-
 τρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτόν.
 16 καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς·
 Τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς;
 17 καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ εἰς
 ἐκ τοῦ ὄχλου
 Διδάσκαλε, ἤνεγκα
 τὸν υἱόν μου πρὸς σέ,
 ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον·

18 καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν κατα-
 λάβῃ
 ῥήσσει αὐτόν,
 καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς
 ὀδόντας καὶ ξηραίνεται·

[Cf v 22 below]

καὶ εἶπα
 τοῖς μαθηταῖς σου
 ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν,
 καὶ οὐκ ἴσχυσαν.

19 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς
 λέγει
 ὦ γενεὰ ἄπιστος,

LUKE 9:37-43a

Ἐγένετο δὲ τῇ ἐξῆς ἡμέρᾳ
 κατελθόντων αὐτῶν
 ἀπὸ τοῦ ὄρους
 συνήνησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς.

38 καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ
 ὄχλου ἐβόησεν λέγων
 Διδάσκαλε, δέομαί σου ἐπι-
 βλέψαι
 ἐπὶ τὸν υἱόν μου,
 ὅτι μονογενὴς μοί ἐστιν,
 39 καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει
 αὐτόν,
 καὶ ἐξέφνης κράζει, καὶ

σπαράσσει αὐτόν
 μετὰ ἀφροῦ

καὶ μόλις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ
 συντρίβον αὐτόν·

40 καὶ ἐδεήθη
 τῶν μαθητῶν σου
 ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό,
 καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν.

41 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
 εἶπεν
 ὦ γενεὰ ἄπιστος
 καὶ διεστραμμένη,

MATT 17

ἕως πότε μεθ' ὑμῶν ἔσομαι;
ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;
φέρειτέ μοι αὐτὸν ὧδε.

[Cf v 15b above]

18 καὶ ἐπετίμησεν
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,

καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ
δαιμόνιον.

MARK 9

ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι;
ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;
φέρετε αὐτὸν πρὸς με.

20 καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς
αὐτόν.

καὶ ἰδὼν αὐτόν

τὸ πνεῦμα

εὐθὺς συνεσπάραξεν αὐτόν,

καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο
ἀφρίζων. 21 καὶ ἐπηρώτη-
σεν τὸν πατέρα αὐτοῦ Πόσος
χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέγονεν
αὐτῷ;

22 ὁ δὲ εἶπεν Ἐκ παιδιόθεν·

καὶ πολλάκις

καὶ εἰς πῦρ αὐτὸν ἔβαλεν

καὶ εἰς ὕδατα

ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν·

ἀλλ' εἴ τι δύνη, βοήθησον ἡμῖν
σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς.

23 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ
Ἱὸ Τό! Εἰ δύνη, πάντα δυνατὰ
τῷ πιστεύοντι. 24 εὐθὺς
κράζας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου
ἔλεγεν Πιστεύω· βοήθει
μου τῇ ἀπιστίᾳ.

25 ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι
ἐπισυντρέχει ὄχλος

ἐπετίμησεν

τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ

λέγων αὐτῷ Τὸ ἄλλαν καὶ
κωφὸν πνεῦμα, ἐγὼ ἐπιτάσσω
σοι, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ καὶ μηκέτι
εἰσεέλθῃς εἰς αὐτόν.

26 καὶ κράζας καὶ πολλὰ
σπαράζας ἐξῆλθεν·

καὶ ἐγένετο ὥσει νεκρὸς ὥστε
τοὺς πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέ-
θανεν.

27 ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας τῆς
χειρὸς αὐτοῦ

LUKE 9

ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς
καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν;
προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου.

42 ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ
ἔρρηξεν αὐτόν τὸ δαιμόνιον
καὶ συνεσπάραξεν·

ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς
τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,

MATT 17

καὶ ἑθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ
τῆς ὥρας ἐκείνης.

19 Τότε προσελθόντες

οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ
κατ' ἰδίαν εἶπαν
Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἡδυνήθημεν
ἐκβαλεῖν αὐτό;

20 ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς
Διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν·
ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἐὰν ἔχητε πίστιν
ὥς κόκκον σινάπεως,
ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ
Μετάβα ἔνθεν
ἐκεῖ,
καὶ μεταβήσεται,
καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ ὑμῖν.

MARK 9

ἡγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη.

28 καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ
εἰς οἶκον
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
κατ' ἰδίαν ἐπηρώτων αὐτόν
Ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἡδυνήθημεν
ἐκβαλεῖν αὐτό;

29 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενί
δύναται ἐξελεῖν εἰ μὴ ἐν προσ-
ευχῇ.

LUKE 9

καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα

καὶ ἀπέδωκεν αὐτόν τῷ πατρὶ
αὐτοῦ.

43 ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες
ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ.

[LUKE 17:6]

^a εἶπεν δὲ ὁ κύριος

Εἰ ἔχετε πίστιν
ὥς κόκκον σινάπεως,
ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ [ταύτῃ]
Ἐκκριθῇ καὶ φυτεύθῃ
ἐν τῇ θαλάσσῃ·
καὶ ὑψήκουσεν ἂν ὑμῖν. (§131)

Mt 21:21

^a ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἐὰν ἔχητε πίστιν
καὶ μὴ διακριθῇτε,
οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε,
ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε
Ἀρθῇ καὶ βλήθῃτι
εἰς τὴν θάλασσαν,

γενήσεται· (§147)

Mk 11:22, 23

^a καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς
Ἔχετε πίστιν θεοῦ·
23 ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ὅτι ὅς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ
Ἀρθῇ καὶ βλήθῃτι
εἰς τὴν θάλασσαν,
καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ λαλεῖ γίνεται,
ἔσται αὐτῷ. (§147)

Mt 17:21 ^z*BΘ 33. 2 it syr sin cur sah cop al pauc om; ^z^b (ἐκβάλλεται). CDLWX al pler add τοῦτο δὲ
τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ (cf Mk 9:29)

90. JESUS AGAIN FORETELLS HIS DEATH

MATT 17:22, 23

Συστρεφόμενων δὲ αὐτῶν
ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ

εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς

^aΜέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδοσθαι
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,
23 καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν,
καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἔγερθήσεται¹.

καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

MARK 9:30-32

Κακεῖθεν ἐξελθόντες
ἔπορεύοντο¹ διὰ τῆς Γαλι-
λαίας,
καὶ οὐκ ᾔθελεν ἵνα τις γνοῖ.

31 ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μα-
θητὰς αὐτοῦ
καὶ ἔλεγεν [αὐτοῖς] ὅτι

^aὉ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδοται
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,
καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν,
καὶ ἀποκτανθεὶς
μετὰ τρεῖς ἡμέρας
ἀναστήσεται.

32 οἱ δὲ ἡγνόνουν τὸ ῥῆμα,

καὶ ἐφοβοῦντο αὐτόν ἐπερω-
τῆσαι.

LUKE 9:43b-45

Πάντων δὲ θαυμαζόντων
ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίει

εἶπεν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
44 Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὧτα
ὕμῶν τοὺς λόγους τούτους,
^aὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
μέλλει παραδίδοσθαι
εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.

45 οἱ δὲ ἡγνόνουν τὸ ῥῆμα
τοῦτο,
καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ'
αὐτῶν ἵνα μὴ αἰσθῶνται αὐτό,
καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτόν
περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

91. THE TEMPLE TAX

MATT 17:24-27

^bἘλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ
Πέτρῳ καὶ εἶπαν Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; 25 λέγει Ναί. καὶ
ἔλθόντα¹ εἰς τὴν οἰκίαν προέφθασεν αὐτόν ὁ Ἰησοῦς λέγων Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; οἱ
βασилεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων¹ λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ

^a Cf Mt 16:21 (§87); 20:18
(§139)

^a Cf Mk 8:31 (§87); 10:33,
34 (§139)

^a Cf Lk 9:22 (§87); 17:25
(§133); 18:31-33 (§139)

^b Cf Mk 9:33a (§92)

WH mg: Mt 17:23 ἀναστήσεται

25 εἰσελθόντα | τίνος

Mk 9:30 παρεπορεύοντο

Mt 17:23 ἐγερθήσεται with Σ C D O al pler; B min etc ἀναστήσεται
 Σ B C D L Δ it cop etc; ANX O it pauc vg syr sin pesh al pler τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

Mk 9:31 μετὰ τρεῖς ἡμέρας with

MATT 17

τῶν ἁλλοτρίων; 26 εἰπόντος δὲ Ἀπὸ τῶν ἁλλοτρίων, ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς "Ἀραγε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί; 27 ἵνα δὲ μὴ ἴσκανδαλίσωμεν¹ αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα· ἐκείνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

CHAPTER XV. DISCOURSE ON HUMILITY, §§ 92-98

92. WHO IS GREATEST?

MATT 18:1-5

[Cf Matt 17:24a (§91)]

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσ-
ῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ

λέγοντες

Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;

[MATT 23:11]

ὁ δὲ μείζων ὑμῶν

ἐσται

ὑμῶν διάκονος. (§156)

2 καὶ προσκαλεσάμενος

παιδίον

ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν

3 καὶ

εἶπεν

MARK 9:33-37

Καὶ ἦλθον εἰς Καφαρναούμ.
Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος

ἐπηρώτα αὐτοὺς Τί ἐν τῇ ὁδῷ
διελογίζεσθε; 34 οἱ δὲ ἐσιώ-
πων, πρὸς ἀλλήλους γὰρ
διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ

τίς μείζων.

35 καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς
δώδεκα καὶ λέγει αὐτοῖς

ἌΕἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι
ἐσται πάντων ἔσχατος
καὶ πάντων διάκονος.

36 καὶ λαβὼν

παιδίον

ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν

καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ

εἶπεν αὐτοῖς

LUKE 9:46-48

Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς
ἐν αὐτοῖς,
τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν.

47 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἰδὼς¹ τὸν
διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν

[Cf v 48c below]

ἐπιλαβόμενος

παιδίον

ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτοῦ,

48 καὶ

εἶπεν αὐτοῖς

Mt 20:26, 27

ὁ οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ ἔν ὑμῖν μέγας¹
γενέσθαι

ἐσται ὑμῶν διάκονος,

27 καὶ ὅς ἂν θέλῃ ἔν ὑμῖν εἶναι¹

πρῶτος

ἐσται ὑμῶν δοῦλος· (§140)

Mk 10:43, 44

ὁ οὐχ οὕτως δὲ ἐστὶν ἐν ὑμῖν·

ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ μέγας γενέσθαι ἐν
ὑμῖν,

ἔσται ὑμῶν διάκονος,

44 καὶ ὅς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι¹

πρῶτος,

ἐσται πάντων δοῦλος· (§140)

Lk 22:26

ὁ ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως,

ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν

γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος,

καὶ ὁ ἡγούμενος

ὡς ὁ διακονῶν· (§173)

WH mg: Mt 17:27 σκανδαλίσωμεν

18:1 δὲ Lk 9:47 ἰδῶν

MATT 18	[MARK 10:15]	[LUKE 18:17]
<p>Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε καὶ γέννησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 4 ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. 5 ^ακαὶ ὁς ἐὰν δέξῃται ἐν παιδίῳ τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται·</p>	<p>ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. (§136)</p>	<p>ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. (§136)</p>
	MARK 9	LUKE 9
	<p>37 ^αὉς ἂν [ἐν] τῶν τοιούτων παιδίων δέξῃται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁς ἂν ἐμὲ δέχῃται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. [Cf v 35 above]</p>	<p>^αὉς ἂν δέξῃται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁς ἂν ἐμὲ δέξῃται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με· ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτός ἐστιν μέγας.</p>

93. THE MAN CASTING OUT DEMONS

	MARK 9:38-41	LUKE 9:49, 50
	<p>Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰωάννης Διδάσκαλε, εἶδαμέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἠκολούθει ἡμῖν. 39 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν Μὴ κωλύετε αὐτόν, οὐδεὶς γὰρ ἔστιν ὁς ποιήσει</p>	<p>Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰωάννης εἶπεν Ἐπιστάτα, εἶδαμέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, καὶ ἐκωλύομεν αὐτόν ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. 50 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν Ἰησοῦς Μὴ κωλύετε,</p>
Mt 10:40		Lk 10:16
<p>^α Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. (§75)</p>		<p>^α Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. (§101)</p>

Mk 9:37 δέχεται with **NBL** 5 it etc; δέξηται ACDWXΘ 5 it vg al pler
ἀκολουθεῖ ACL syr sin etc

38 ἠκολούθει with **NBWΔΘ**;

	MARK 9	LUKE 9
	<p>δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολο- γῆσαί με·</p> <p>40 ἄδς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστίν.</p> <p>41 Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματι ὅτι Χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.</p>	<p>ἄδς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστίν.</p>
<p>[MATT 10:42]</p> <p>καὶ ὃς ἂν ποτίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. (§75)</p>		

94. ON OFFENSES

MATT 18:6-10	MARK 9:42-50	[LUKE 17:1b, 2]
<p>[Cf v 7b below]</p> <p>ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρι αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης.</p> <p>7 Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.</p>	<p>Καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων, καλὸν ἐστὶν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περικείται μύλος ὀνικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.</p>	<p>Ἀνένδεκτόν ἐστιν τοῦ τὰ σκάνδαλα μὴ ἐλθεῖν, πλὴν οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται·</p> <p>2 λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ λίθος μυλικὸς περικείται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ τῶν μικρῶν τούτων ἓνα. (§131)</p> <p>[Cf Luke 17:1b above]</p>

Mt 12:30a
 α ὃ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ
 κατ' ἐμοῦ ἐστίν, (§50)

Lk 11:23a
 α ὃ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ
 κατ' ἐμοῦ ἐστίν, (§106)

Mk 9:42 πιστευόντων with **Σ** 4 it cop etc; ABLWΘ it vg syr sin pesh sah etc add εἰς ἐμέ; CD 1 it
 πίστιν ἐχόντων

MATT 18

8 ^aΕἰ δὲ
ἡ χεὶρ σου
ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε,
ἔκκοψον αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ
σοῦ·
καλὸν σοί ἐστιν
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν κυλλὸν
ἢ χωλόν,
ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας
ἔχοντα
βληθῆναι
εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.
[Cf v 8 above]

9 ^bκαὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου
σκανδαλίζει σε,
ἔξελε αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ·
καλὸν σοί ἐστιν μονόφθαλμον
εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,

ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν

MARK 9

43 ^aΚαὶ ἐὰν ἴσκανδαλίσῃ¹ σε
ἡ χεὶρ σου,
[Cf v 45 below]
ἀπόκοψον αὐτήν·
καλὸν ἐστὶν σε
κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
ἢ τὰς δύο χεῖρας
ἔχοντα
ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,
εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.
45 καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδα-
λίσῃ σε,
ἀπόκοψον αὐτόν·
καλὸν ἐστὶν σε
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν
ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν.
47 ^bκαὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου
σκανδαλίσῃ σε,
ἔκβαλε αὐτόν·
καλὸν σέ ἐστιν μονόφθαλμον
εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ
ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,

Mt 5:30

^a καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ σκανδα-
λίζει σε,
ἔκκοψον αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ,
συμφέρι γάρ σοι
ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου
εἰς γέενναν ἀπέλθῃ. (§37)

Mt 5:29

^b εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιός
σκανδαλίζει σε,
ἔξελε αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ,
συμφέρι γάρ σοι ἵνα ἀπόληται
ἐν τῶν μελῶν σου
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου
βληθῇ εἰς γέενναν. (§37)

WH mg: Mk 9:43 σκανδαλίσῃ 47 τὴν

Mk 9:43 σκανδαλίσῃ with **NBL** etc.; σκανδαλίσῃ ACD al pler; -λίσῃ EXΘ etc. 44, 46 ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν
οὐ τελευτᾷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννεται om with **NBCL** syr sin cop etc. 47 γέενναν with BL 28.; τὴν γέ. **NACD**WXΔΘ
al pler

MATT 18

τοῦ πυρός.

[MATT 5:13b]

ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἀλισθήσεται; (§35)

10 Ὁρᾶτε μὴ καταφρονή-
σητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων,
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι
τῶν ἰσχυρῶν ἐν οὐρανοῖς¹ διὰ παν-
τός βλέπουσι τὸ πρόσωπον
τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρα-
νοῖς.

MARK 9

48 ὅπου ἡ σκώληξ αὐτῶν
οὐ τελευτᾷ
καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.”
49 πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται.
50 Καλὸν τὸ ἅλας·
ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται,
ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;
ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλα, καὶ
εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.

[LUKE 14:34]

Καλὸν οὖν τὸ ἅλας·
ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; (§124)

95. THE NINETY AND NINE

MATT 18:12-14

τί ὑμῖν δοκεῖ;
ἐὰν γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ
ἐκατὸν πρόβατα
καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν,
οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνεσθῆκοντα
ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη
καὶ πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώ-
μενον;

13 καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν
αὐτό,
ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ὅτι χαίρει ἐπ’ αὐτῷ μᾶλλον
ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνεσθῆκοντα ἐννέα
τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

[LUKE 15:4-7]

Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων
ἐκατὸν πρόβατα
καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἓν
οὐ καταλείπει τὰ ἐνεσθῆκοντα
ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ
καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός

ὥς εὑρῇ αὐτό;
5 καὶ εὐρών

ἐπιτίθουσιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ
χαίρων,
[Cf v 7 below]

¹ Isa 66:24

WH mg: Mt 18:10 [ἐν τῷ οὐρανῷ]

Mt 18:11 Σ BL*Θ*1.*13.33.2 it syr sin sah cop al pauc om; DEWXΘ^b it vg syr cur pesh al pler
add ἤλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός (cf Lk 19:10)

MATT

14 οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα
ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου¹
τοῦ ἐν οὐρανοῖς

[Cf v 13 above]

ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μικρῶν
τούτων.

[LUKE 15]

6 καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συναλεῖ
τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας,
λέγων αὐτοῖς. Συγχάρητέ μοι
ὅτι εὑρον τὸ πρόβατόν μου τὸ
ἀπολωλός.

7 λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ

ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται
ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι
ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις
οἵτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσιν μετα-
νοίας. (§125)

96. CONCERNING RECONCILIATION

MATT 18:15-17

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ ὁ ἀδελ-
φός σου,
ὑπάγε ἔλεγχον αὐτὸν
μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου.
ἐὰν σου ἀκούσῃ,
ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου.
16 ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παρά-
λαβε ἑμετά σοῦ ἔτι ἓνα ἢ
δύο¹, ἵνα ¹ἐπὶ στόματος δύο
μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν
ῥήμα.” 17 ἐὰν δὲ παρα-
κούσῃ αὐτῶν, εἰπὼν τῇ ἐκκλη-
σίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας
παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ
ἐθνικός καὶ ὁ τελώνης.

[LUKE 17:3]

προσέχετε ἑαυτοῖς.
ἐὰν ἁμάρτη ὁ ἀδελφός σου

ἐπιτίμησον αὐτῷ,

καὶ ἐὰν μετανοήσῃ
ἄφες αὐτῷ. (§131)

¹ Deut 19:15

WH mg: Mt 18:14 τοῦ πατρὸς ὑμῶν

16 ἔτι ἓνα ἢ δύο μετὰ σοῦ

97. BINDING AND LOOSING

MATT 18:18-20

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς
 ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ
 καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς
 γῆς
 ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ.
 19 Πάλιν [ἀμὴν] λέγω ὑμῖν
 ὅτι ἐὰν δύο συμφωνήσωσιν ἐξ
 ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντός
 πράγματος οὐδ' ἐὰν αἰτήσωνται,
 γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ
 πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.
 20 οὐ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς
 συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα,
 ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

98. ON FORGIVENESS

MATT 18:21-35

Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος
 εἶπεν [αὐτῷ]
 Κύριε, ποσάκις
 ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμέ ὁ ἀδελφός μου
 καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἐπ-
 τάκις;
 22 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
 Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις
 ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

[LUKE 17:4]

καὶ ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας
 ἁμαρτήσῃ εἰς σέ
 καὶ ἐπτάκις ἐπιστρέψῃ πρὸς σέ
 λέγων Μετανοῶ,

ἀφήσεις αὐτῷ. (§131)

Mt 16:19b

^a καὶ ὁ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς
 ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
 καὶ ὁ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς
 ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
 (§86)

ΜΑΤΤ 18

23 Διὰ τοῦτο ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ ὃς ἠθέλησεν συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. 24 ἄρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν προσήχθη εἰς αὐτῷ ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. 25 μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος πραθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ πάντα ὅσα ἔχει, καὶ ἀποδοθῆναι. 26 πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνη αὐτῷ λέγων Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. 27 σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου [ἐκείνου] ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνιον ἀφῆκεν αὐτῷ. 28 ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκείνος εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ ὃς ὥφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἐπνιγεν λέγων Ἀπόδος εἰ τι ὀφείλεις. 29 πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν λέγων Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. 30 ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν ἕως ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. 31 ἰδόντες οὖν οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. 32 τότε προσκαλεσάμενος αὐτόν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφήκᾰ σοι, ἐπεὶ παρέκαλεσάς με· 33 οὐκ ἔδει καὶ

MATT 18

[MARK 11:25]

σέ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου,
ὥς καὶ γὼ σέ ἠλέησα; 34 καὶ
ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέ-
δωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς
ἕως [οὔ] ἀποδῶ πᾶν τὸ ὀφειλό-
μενον.

35 Ὡς τὼς καὶ ὁ πατήρ μου
ὁ οὐράνιος
ποιήσει ὑμῖν
ἐὰν μὴ ἀφήτε
ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ
ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν.

καὶ ὅταν στήκετε προσευχόμενοι,

ἀφίετε εἴ τι ἔχετε
κατὰ τινος,

ἵνα καὶ ὁ πατήρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
ἀφή ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
(§147)

Mt 6:15

^a ἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε
τοῖς ἀνθρώποις
[τὰ παραπτώματα αὐτῶν],
οὐδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν
ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
(§38)

PART IV

FROM GALILEE TO JERUSALEM

CHAPTER I. SENDING MESSENGERS BEFORE HIS FACE, §§99-103

99. THE DEPARTURE FROM GALILEE

MATT 19:1, 2

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν
ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους,
μετῆρην ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια
τῆς Ἰουδαίας
πέραν τοῦ Ἰορδάνου.
2 καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ
ὄχλοι πολλοί,
καὶ ἐθεράπευσεν
αὐτοὺς ἐκεῖ. (+ §135)

MARK 10:1

Καὶ ἐκείθεν ἀναστὰς
ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια
τῆς Ἰουδαίας
καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου,
καὶ συνπορεύονται πάλιν
ὄχλοι πρὸς αὐτόν,
καὶ ὡς εἴωθει πάλιν ἐδίδασκεν
αὐτούς.

LUKE 9:51-56

Ἐγένετο δὲ

ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέ-
ρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ καὶ
αὐτὸς τὸ πρόσωπον ἐστήρισεν
τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσα-
λήμ, 52 καὶ ἀπέστειλεν ἀγ-
γέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ.
Καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς
κώμην Σαμαρείτῶν, ὡς ἐτοι-
μάσαι αὐτῷ· 53 καὶ οὐκ ἐδέ-
ξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς
Ἱερουσαλήμ. 54 ἰδόντες
δὲ οἱ μαθηταὶ Ἰάκωβος καὶ
Ἰωάννης εἶπαν Κύριε, θέ-
λεις εἰπῶμεν ¹“πῦρ κατα-
βῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
ἀναλῶσαι” αὐτούς; 55
στραφεῖς δὲ ἐπετίμησεν
αὐτοῖς. 56 καὶ ἐπορεύθησαν
εἰς ἑτέραν κώμην.

¹ II Kings 1:10

100. ANSWERS TO THREE DISCIPLES

[MATT 8:19-22]

Καὶ

προσελθὼν εἰς γραμματεὺς

εἶπεν αὐτῷ

Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι

ὅπου ἂν ἀπέρχῃ.

20 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς

Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν

καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ

κατασκηνώσεις,

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει

ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

21 Ἄλλος δὲ τῶν μαθητῶν

εἶπεν αὐτῷ

Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον

ἀπελθεῖν

καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου.

22 ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ

Ἀκολουθεῖ μοι,

καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς

θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. (§66)

LUKE 9:57-62

Καὶ

πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ

εἶπεν τις πρὸς αὐτόν

Ἀκολουθήσω σοι

ὅπου ἂν ἀπέρχῃ.

58 καὶ εἶπεν αὐτῷ [ὁ] Ἰησοῦς

Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν

καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ

κατασκηνώσεις,

ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει

ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.

59 Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον

Ἀκολουθεῖ μοι.

ὁ δὲ εἶπεν

Ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον

ἀπελθόντι

θάψαι τὸν πατέρα μου.

60 εἶπεν δὲ αὐτῷ

Ἄφες τοὺς νεκροὺς

θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς,

σύ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

61 εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος

Ἀκολουθήσω σοι, κύριε

πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι

ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν

οἶκόν μου. 62 εἶπεν δὲ

[πρὸς αὐτόν] ὁ Ἰησοῦς Οὐ-

δεῖς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ'

ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ

ὀπίσω εὐθετὸς ἐστὶν τῇ βασι-

λείᾳ τοῦ θεοῦ.

WH mg; Lk 9:59 Κύριε, ἐπίτρεψόν

Lk 9:59 Ἐπίτρεψόν with BDV etc; κύριε, ἐπίτρεψόν ~~Ξ~~ACLWXΔΘ al pler

101. MISSION OF THE SEVENTY

LUKE 10:1-16

[Cf Matt 10:1 (§70)]

[Cf Mark 6:7 and parallels (§70)]

[MATT 9:37, 38]

τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
 'Ὁ μὲν θерισμὸς πολὺς,
 οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι·
 38 δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου
 τοῦ θерισμοῦ
 ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας
 εἰς τὸν θерισμὸν αὐτοῦ. (§70)

[MATT 10:7-16a]

πορευόμενοι δὲ

κηρύσσετε
 λέγοντες ὅτι
 "Ἦγγικεν ἡ βασιλεία
 τῶν οὐρανῶν.
 8 ἀσθενοῦντας θεραπεύετε,
 νεκροὺς ἐγείρετε,
 λεπροὺς καθαρίζετε,
 δαιμόνια ἐκβάλλετε·
 δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε.
 [Cf v 16 below]

9 Μὴ κτήσθησθε

[MARK 6:8-11]

καὶ παρήγγειλεν
 αὐτοῖς ἵνα
 μηδὲν αἴρωσιν

εἰς ὁδόν
 εἰ μὴ ῥάβδον μόνον,
 μὴ ἄρτον,

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ
 κύριος ἑτέροισ ἐβδομήκοντα
 [δύο] καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ
 δύο [δύο] πρὸ προσώπου
 αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ
 τόπον οὗ ἡμελλεν αὐτὸς ἔρχεσ-
 θαι.

2 ἔλεγεν δὲ πρὸς αὐτοὺς
 'Ὁ μὲν θерισμὸς πολὺς,
 οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι·
 δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου
 τοῦ θерισμοῦ
 ὅπως ἐργάτας ἐκβάλῃ
 εἰς τὸν θерισμὸν αὐτοῦ.

[LUKE 9:2-4]

3 ὑπάγετε· καὶ ἀπέστειλεν
 αὐτοὺς
 κηρύσσειν

[Cf v 11 below]

τὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ
 καὶ ἰᾶσθαι,

ἰδοὺ ἀποστέλλω
 ὑμᾶς ὡς ἄρνας
 ἐν μέσῳ λύκων.

3 καὶ εἶπεν
 πρὸς αὐτοὺς

4 μὴ βαστά- Μηδὲν αἴρετε
 ζετε
 βαλλάντιον,

εἰς τὴν ὁδόν,
 μήτε ῥάβδον

[MATT 10]

χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον
μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζῶνας
ὑμῶν,
10 μὴ πήραν εἰς ὁδὸν
μηδὲ δύο
χιτῶνας
μηδὲ ὑποδήματα.

μηδὲ ῥάβδον·
ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης
τῆς τροφῆς αὐτοῦ.

11 εἰς ἣν δ' ἂν
πόλιν ἢ κώμην
εἰσέλθητε,
ἐξετάσατε
τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν·
ἐκεῖ μέναιτε
ἕως ἂν ἐξέλθητε.

12 εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν
ἀσπάσασθε αὐτήν·
13 καὶ ἐὰν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἁγία,
ἐλθάτω
ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν·
ἐὰν δὲ μὴ ᾗ ἁγία,
ἡ εἰρήνη ὑμῶν
ἔφ' ὑμᾶς ἐπιστραφήτω.

[Cf v 10 above]

[MARK 6]

μὴ πήραν,
μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν,
9 ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια,
καὶ ἰμὴ ἐνδύσασθαι ὁ δύο
χιτῶνας.

10 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς
"Ὅπου ἐὰν

εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν,

ἐκεῖ μένετε
ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν.

LUKE 10

μὴ πήραν,
μὴ ὑποδήματα,

[Cf v 7 below]

καὶ μηδένα
κατὰ τὴν ὁδὸν
ἀσπάσθητε.

5 εἰς ἣν δ' ἂν 4 καὶ εἰς ἣν ἄν
εἰσέλθητε οἱ- οἰκίαν εἰσέλθητε,
κίαν
πρῶτον λέγετε

ἐκεῖ μένετε
καὶ ἐκεῖθεν
ἐξέρχεσθε. (§71)

Εἰρήνην τῷ οἴκῳ τοῦτω.
6 καὶ ἐὰν ἔκεῖ ᾗ υἱὸς εἰρήνης,
ἐπαναπαήσεται
ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν
εἰ δὲ μήγε,

ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.
7 ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε,
ἔσθοντες καὶ πίνοντες
τὰ παρ' αὐτῶν,
ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης
τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.

[LUKE 9]

μήτε πήραν
μήτε ἄρτον
μήτε ἀργύριον,
μήτε δύο
χιτῶνας ἔχειν.

[MATT 10]	[MARK 6]	LUKE 10
{Cf v 11 and parallels above}		μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας
		εἰς οἰκίαν.
		8 καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρ-
{Cf v 8 above}		χησθε καὶ δέχωνται ὑμᾶς,
		ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,
{Cf v 7 above}		9 καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ
		ἀσθενεῖς,
		καὶ λέγετε αὐτοῖς
		Ἐγγικεν ἐφ' ὑμᾶς
		ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. [Cf v 11]
		[LUKE 9:5]
~ 14 καὶ ὁς ἂν	11 καὶ ὁς ἂν	10 εἰς ἣν δ' ἂν καὶ ὅσοι ἂν
	τόπος	πόλιν εἰσέλ-
μὴ δέξεται	μὴ δέξεται	θητε
ὑμᾶς	ὑμᾶς	καὶ μὴ δέχων- μὴ δέχωνται
μὴδὲ ἀκούσῃ	μὴδὲ ἀκούσωσιν	ται
τοὺς λόγους ὑμῶν,	ὑμῶν,	ὑμᾶς, ὑμᾶς,
ἐξερχόμενοι	ἐκπορευόμενοι	ἐξελθόντες ἐξερχόμενοι
ἔξω τῆς οἰκίας	ἐκεῖθεν	εἰς τὰς πλα-
ἢ τῆς πόλεως		τείας
ἐκείνης		ἀπὸ τῆς πόλεως
ἐκτινάξατε	ἐκτινάξατε	αὐτῆς
τὸν κονιορτὸν	τὸν χοῦν	εἴπατε
		11 Καὶ τὸν τὸν κονιορτὸν
		κονιορτὸν
τῶν ποδῶν ὑμῶν.	τὸν ὑποκάτω	τὸν κολληθέν- ἀπὸ
		τα
		ἡμῖν ἐκ τῆς
		πόλεως ὑμῶν
[Cf Matt 10:18 and parallels	τῶν ποδῶν ὑμῶν	εἰς τοὺς πόδας τῶν ποδῶν ὑμῶν
(§72)]	εἰς μαρτύριον	ἀπομασσόμεθα ἀποτινάσσετε
	αὐτοῖς. (§71)	εἰς μαρτύριον
		ὑμῖν ἐπ' αὐτοὺς. (§71)
		πλὴν τοῦτο
		γινώσκετε
		ὅτι ἤγγικεν
		ἡ βασιλεία
		τοῦ θεοῦ.

[MATT 10]

15 ^αἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἀνεκτότερον ἔσται
γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως

ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

16 Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς
ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων (§71)

[MATT 11:21-24]

Οὐαὶ σοι, Χοραζεῖν·
οὐαὶ σοι, Βηθσαιδάν·
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἐγένοντο αἱ δυνάμεις
αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ
σποδῷ μετενόησαν.
22 πλὴν λέγω ὑμῖν,
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
ἢ ὑμῖν.

23 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,
μὴ ¹ἕως οὐρανοῦ ὑψωθῇσῃ;
ἕως ᾧδου καταβῇσῃ.
ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις
ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις
αἱ γενόμεναι ἐν σοί,
ἔμεινεν ἂν μέχρι τῆς σήμερον.
24 πλὴν λέγω ὑμῖν
ὅτι γῇ Σοδόμων
ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
ἢ σοί. (§47)

LUKE 10

12 ^αλέγω ὑμῖν

ὅτι Σοδόμοις
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ
ἀνεκτότερον ἔσται
ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
[Cf v 3 above]

13 Οὐαὶ σοι, Χοραζεῖν·
οὐαὶ σοι, Βηθσαιδά·
ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις
αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ
σποδῷ καθήμενοι μετενόησαν.

14 πλὴν
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι
ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν τῇ κρίσει
ἢ ὑμῖν.

15 Καὶ σύ, Καφαρναούμ,
μὴ ¹ἕως οὐρανοῦ ὑψωθῇσῃ;
ἕως τοῦ ᾧδου ἱκαταβῇσῃ¹.
[Cf v 13 and parallel above]

[Cf v 12 and parallel above]

^α Cf Mt 11:24 (§47), at foot of column

¹ Isa 14:13, 15

WH mg: Lk 10:15 καταβιβασθήσῃ

Lk 10:15 τοῦ ᾧδου with BL min pauc; ~~NA~~CDRWXΘ al pler om τοῦ

<p>[MATT 10:40]</p> <p>^aὉ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. (§75)</p>		<p>LUKE 10</p> <p>16 ^aὉ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ. ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με.</p>
---	--	---

102. THE RETURN OF THE SEVENTY

	<p>[MARK 16:18]</p> <p>[[καὶ ἐν ταῖς χερσίν] ὄφεις ἀροῦσιν</p> <p>κἂν θανάσιμόν τι πῶσιν οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ, ἐπὶ ἁρρώστον χεῖρας ἐπιθήσουσιν καὶ καλῶς ἔξουσιν.]] (§185)</p>	<p>LUKE 10:17-24</p> <p>Ἐπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομή- κοντα [δύο] μετὰ χαρᾶς λέ- γοντες Κύριε, καὶ τὰ δαι- μόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. 18 εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὥς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ¹ πεσόντα. 19 ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ ¹“πατεῖν ἐπάνω ὄφειν” καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἁδικήσῃ].</p> <p>20 πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῶν ὑποτάσ- σεται, χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνό- ματα ὑμῶν ἐν γέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς.</p>
--	--	---

<p>Mt 18:5</p> <p>^a καὶ ὃς ἐὰν δέξηται ἐν παιδίῳ τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. (§92)</p>	<p>Mk 9:37</p> <p>^a Ὃς ἂν [ἐν] τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέχηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με. (§92)</p>	<p>Lk 9:48b</p> <p>^a Ὃς ἂν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται, καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. (§92)</p>
--	--	---

¹ Ps 91(90):13

WH mg: Lk 10:18 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς ἀστραπὴν 19 ἀδικήση

[MATT 11:25-27]

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς

εἶπεν Ἐξομολογοῦμαί σοι,
πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἔκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
26 ναί, ὁ πατήρ,
ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο
ἐμπροσθέν σου.
27 Ἄπαντα μοι παρεδόθη
ὑπὸ τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει
τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ,
οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει,
εἰ μὴ ὁ υἱὸς
καὶ ὃ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀπο-
καλύψαι. (§47)

[MATT 13:16, 17]

ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ
ὅτι βλέπουσιν,
καὶ τὰ ὧτα [ὑμῶν] ὅτι ἀκούουσιν.
17 ἁμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι
πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι
ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε
καὶ οὐκ εἶδαν,
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε
καὶ οὐκ ἤκουσαν. (§53)

LUKE 10

21 Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἡγαλλιάσατο τῷ πνεύματι τῷ
ἀγίῳ
καὶ εἶπεν Ἐξομολογοῦμαί σοι,
πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ
καὶ τῆς γῆς,
ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν,
καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις·
ναί, ὁ πατήρ,
ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο
ἐμπροσθέν σου.
22 Ἄπαντα μοι παρεδόθη
ὑπὸ τοῦ πατρός μου,
καὶ οὐδεὶς γινώσκει
τίς ἐστὶν ὁ υἱὸς εἰ μὴ ὁ πατήρ,
καὶ τίς ἐστὶν ὁ πατήρ
εἰ μὴ ὁ υἱὸς
καὶ ὃ ἂν βούληται ὁ υἱὸς ἀπο-
καλύψαι.

23 Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς
μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν
Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ
οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε.

24 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς
ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε
καὶ οὐκ εἶδαν,
καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε
καὶ οὐκ ἤκουσαν.

103. THE GOOD SAMARITAN

LUKE 10:25-37

Καὶ ἰδοὺ ὁνομικός τις ἀνέσ-
τη ἐκπειράζων αὐτὸν λέγων
Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν

Mt 28:18b

^a Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία
ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς· (§185)
^b Cf Mt 22:35a (§154)

[MATT 22:37-40]

ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ

1“Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου

ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου”

38 αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ πρώτη ἐντολή.

39 δευτέρα ὁμοία αὕτη¹

2“Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”

40 ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὁλος ὁ νόμος κρέμαται καὶ οἱ προφῆται. (§154)

[MARK 12:29-31]

ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ὅτι

Πρώτη ἐστὶν

3“Ἀκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος¹ εἷς ἐστίν,

30 καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου

ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου

καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου

καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου

καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου.”

31 δευτέρα αὕτη

2“Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”

μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν. (§154)

LUKE 10

αἰώνιον κληρονομήσω; 26 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν Ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις;

27 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

1“Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου¹

ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύι σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,”

καὶ 2“τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν.”

28 εἶπεν δὲ αὐτῷ Ὁρθῶς ἀπεκρίθης· 4“τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ.” 29 Ὁ δὲ θέλων διακαιῶσαι ἑαυτὸν εἶπεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Καὶ τίς ἐστὶν μου πλησίον; 30 ὑπολαβὼν ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Ἀνθρωπὸς τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱερειχώ καὶ λησταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτόν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον ἀφέντες ἡμιθανή. 31 κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεὺς τις κατέβαινεν [ἐν] τῇ δδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτόν ἀντιπαρήλθεν· 32 ὁμοίως δὲ καὶ Λευεῖτης κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν

¹ Deut 6:5² Lev 19:18³ Deut 6:4 f⁴ Lev 18:5

LUKE 10

καὶ ἰδὼν ἀντιπαρήλθεν. 33 Σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων ἦλθεν κατ' αὐτὸν καὶ ἰδὼν ἐσπλαγχνίσθη, 34 καὶ προσελθὼν κατέδωκεν αὐτῷ τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. 35 καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐκβαλὼν ἑξήκοντα δηνάρια ἔδωκεν¹ τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἂν προσδαπανήσης ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαι με ἀποδώσω σοι. 36 τίς τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστάς; 37 ὁ δὲ εἶπεν Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν δὲ αὐτῷ [ὁ] Ἰησοῦς Πορεύου καὶ σὺ ποιεῖ ὁμοίως.

CHAPTER II. SINGleness OF PURPOSE AND BELIEVING PRAYER,
§§ 104, 105

104. VISIT TO MARTHA AND MARY

LUKE 10:38-42

Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν¹. 39 καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαριάμ, [ἡ] καὶ παρακαθεσθεῖσα πρὸς τοὺς πόδας τοῦ κυρίου ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ. 40 ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπεν Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφὴ μου μόνη με κατέλειπεν διακονεῖν; εἰπὼν οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται. 41 ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ κύριος Μάρθα Μάρθα, ἡμεριμνᾷς καὶ θορυβάζῃ περὶ πολλὰ, ὀλίγων δὲ ἐστὶν χρεῖα ἢ ἑνός· 42 Μαριάμ γάρ¹ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται αὐτῇς.

WH mg: Lk 10:35 ἔδωκεν δύο δηνάρια

38 [εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς]

41 θορυβάζῃ· Μαριάμ

105. CONCERNING PRAYER

[MATT 6:9-13]

Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς

Πάτερ ἡμῶν ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

Ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου,

10 ἔλθάτω ἡ βασιλεία σου,

γενηθήτω τὸ θέλημά σου,

ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς·

11 Τὸν ἄρτον ἡμῶν

τὸν ἐπιούσιον

δός ἡμῖν σήμερον·

12 καὶ ἄφες ἡμῖν

τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,

ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφήκαμεν

τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·

13 Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς

εἰς πειρασμόν,

ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ

πονηροῦ. (§38)

[Cf Mark 14:36 and parallels
(§174)][Cf Mark 14:38 and parallels
(§174)]

LUKE 11:1-13

Καὶ ἐγένετο· ἐν τῷ εἶναι
αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχό-
μενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέν τις
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς
αὐτόν Κύριε, διδάξον ἡμᾶς
προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ
Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ.

2 εἶπεν δὲ αὐτοῖς

"Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε

Πάτερ,

ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·

ἐλθάτω ἡ βασιλεία σου·

3 τὸν ἄρτον ἡμῶν

τὸν ἐπιούσιον

δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν·

4 καὶ ἄφες ἡμῖν

τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν,

καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν

παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν·

καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς

εἰς πειρασμόν.

5 Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς

Τίς ἐξ ὑμῶν ξεῖ φίλον καὶ

πορεύεται πρὸς αὐτόν μεσο-

νυκτίον καὶ εἶπη αὐτῷ Φίλε,

χρήσόν μοι τρεῖς ἄρτους,

6 ἐπεὶ δὲ φίλος μου παρεγέ-

νετο ἐξ ὁδοῦ πρὸς με καὶ

οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ·

7 κάκεινος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς

Lk 11:2 Πάτερ with NB vg syr sin etc; L add ἡμῶν; ACDWXΘ 9 it syr cur pesh al pler add ἡμῶν ὃ ἐν τοῖς οὐρανοῖς — ἡ βασιλεία σου with BL vg syr cur etc; XACDWXΘ it pesh al pler add γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς 3 δίδου: δός ND etc — τὸ καθ' ἡμέραν: σήμερον D min it etc 4 τὰς ἁμαρτίας: τὰ ὀφειλήματα D 131. 3 it etc — καὶ γὰρ: ὡς καὶ ND 6 it syr cur — αὐτοὶ: ἡμεῖς D 4 it syr cur — πειρασμόν (without add) with NBL min vg syr sin etc; ACDRWXΘ it cop syr cur pesh al pler add ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ

[MATT 7:7-11]

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
8 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν
λαμβάνει
καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει
καὶ τῷ κρούοντι ἁνοιγήσεται¹.
9 ἡ τίς ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος,
ὃν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον—
μὴ λίθον ἐπιδώσῃ αὐτῷ;
10 ἡ καὶ ἰχθύν αἰτήσῃ—
μὴ ὄφιν
ἐπιδώσῃ αὐτῷ;

11 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες

οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
δώσει ἀγαθὰ
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. (§41)

LUKE 11

εἶπη Μὴ μοι κόπους πάρ-
εχε· ἥδη ἡ θύρα κέκλεισται,
καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ
εἰς τὴν κοίτην εἰσὶν· οὐ δύναμαι
ἀναστὰς δοῦναι σοι. 8 λέγω
ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ
ἀναστὰς διὰ τὸ εἶναι φίλον
αὐτοῦ, διὰ γε τὴν ἀναιδίαν
αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ
ὅσων χρήζει.
9 Καγὼ ὑμῖν λέγω,
αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν·
ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε·
κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.
10 πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν
λαμβάνει,
καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει,
καὶ τῷ κρούοντι ἁνοιγήσεται¹.
11 τίνα δὲ ἐξ ὑμῶν ἁγίων πατέρα

αἰτήσῃ¹ ὁ υἱὸς τ ἰχθύν,
μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν
αὐτῷ ἐπιδώσῃ;
12 ἡ καὶ αἰτήσῃ ὄφιν,
ἐπιδώσῃ αὐτῷ σκορπίον;
13 εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρ-
χοντες
οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν,
πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ
[ὁ] ἐξ οὐρανοῦ
δώσει πνεῦμα ἅγιον
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.

WH mg: Lk 11:10 ἀνοίγεται 11 αἰτήσῃ τὸν πατέρα | ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσῃ αὐτῷ; ἡ [καὶ]

Lk 11:11 υἱὸς (without add) with B 3 it syr sin sah etc; al pler add ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσῃ αὐτῷ; ἡ καὶ
12 ἐπιδώσῃ with BL sah; μὴ ἐπιδώσῃ NACRW(-ση)XΘ al pler 13 πνεῦμα ἅγιον: L vg etc πνεῦμα ἁγιάδον;
ἀγαθὸν δόμα D 5 it Or; δόματα ἀγαθὰ Θ; ἀγαθὰ syr sin

CHAPTER III. REPROOF OF THE PHARISEES AND LAWYERS, §§ 106-110

106. ON CASTING OUT DEMONS BY BEELZEBUB (LUKE)

[MATT 12:22-24]	[MATT 9:32-34]		LUKE 11:14-28
Τότε	Αὐτῶν δὲ		Καὶ
	ἐξερχομένων		
	ἰδοὺ		
Ἰπροσήμεγκαν	προσήμεγκαν		ἦν ἐκβάλλων
αὐτῷ	αὐτῷ		δαιμόνιον
	κωφόν		κωφόν·
δαιμονιζόμενον	δαιμονιζόμενον		
τυφλὸν καὶ			
κωφόν·			
καὶ	33 καὶ		ἐγένετο δὲ
ἐθεράπευσεν	ἐκβληθέντος		τοῦ δαιμονίου
αὐτόν,	τοῦ δαιμονίου		ἐξεληθόντος
	ἐλάλησεν		ἐλάλησεν
ὥστε τὸν κωφόν	ὁ κωφός.		ὁ κωφός.
λαλεῖν			
καὶ βλέπειν.			
23 Καὶ ἐξίσταν-	καὶ ἐθαύμασαν		Καὶ ἐθαύμασαν
το πάντες			
οἱ ὄχλοι,	οἱ ὄχλοι		οἱ ὄχλοι·
καὶ ἔλεγον	λέγοντες		
Μήτι οὗτός	Οὐδέποτε ἐφάνη		
ἐστιν ὁ υἱὸς	οὕτως ἐν τῷ		
Δαυείδ;	Ἰσραήλ.		
24 οἱ δὲ	34 [οἱ δὲ	[MARK 3:22-27, 30]	15 τινὲς δὲ
Φαρισαῖοι	Φαρισαῖοι	καὶ οἱ	ἐξ αὐτῶν
ἀκούσαντες		γραμματεῖς	
εἶπον	ἔλεγον	οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες	εἶπαν
		ἔλεγον ὅτι	
		Βεεζεβούλ ἔχει,	
Οὗτος οὐκ			
ἐκβάλλει			
τὰ δαιμόνια			
εἰ μὴ ἐν τῷ	Ἐν τῷ	καὶ ὅτι ἐν	Ἐν
Βεεζεβούλ			Βεεζεβούλ

[MATT 12]	[MATT 9]	[MARK 3]	LUKE 11
<p>ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. (§50)</p>	<p>ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.] (§68)</p>	<p>τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.</p>	<p>τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια·</p>
<p>[MATT 12:38]</p> <p>Τότε ἀπεκρίθησαν αὐτῷ τινὲς τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖ- ον ἰδεῖν. (§50)</p>		<p>23 καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς</p>	
<p>[MATT 12:25-30]</p> <p>Εἰδὼς δὲ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς</p>		<p>ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν;</p>	
<p>Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται,</p>		<p>24 καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη·</p>	
<p>καὶ πᾶσα πόλις ἡ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται.</p>		<p>25 καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δυνήσεται ἡ οἰκία ἐκείνη στήναι·</p>	
<p>26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;</p>		<p>26 καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ ἐμερίσθη, οὐ δύναται στήναι</p>	
<p>27 καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν;</p>		<p>ἀλλὰ τέλος ἔχει. [Cf v 30 below]</p>	
<p>διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν.</p>		<p>ἔφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ;</p>	
<p>28 εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ</p>		<p>ὅτι λέγετε ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια.</p>	
<p>19 κριταὶ ὑμῶν</p>		<p>19 εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεεζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλ- λουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ Ἵμῶν κριταὶ¹ ἔσονται.</p>	
<p>20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ</p>		<p>20 εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ</p>	

[MATT 12]

ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
ἀρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

29 ἡ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ

καὶ τὰ σκεῆα αὐτοῦ ἀρπάσαι,
ἐὰν μὴ πρῶτον δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν;

καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
διαρπάσει.

30 ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ
κατ' ἐμοῦ ἐστίν,
καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ
σκορπίζει. (§50)

[MATT 12:43-45]

“Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων
ζητοῦν ἀνάπανσιν,
καὶ οὐχ εὐρίσκει.

44 τότε λέγει
εἰς τὸν οἶκόν μου ἐπιστρέψω
ὅθεν ἐξῆλθον·

καὶ ἔλθον εὐρίσκει
σχολάζοντα

[καὶ] σεσαρωμένον
καὶ κεκοσμημένον.

45 τότε πορεύεται
καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ
ἐπὶ τὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα
ἑαυτοῦ,
καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ·
καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα

[MARK 3]

27 ἀλλ' οὐ δύναται οὐδεὶς εἰς
τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθῶν

τὰ σκεῆα αὐτοῦ διαρπάσαι
ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρόν δῇσῃ,

καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
διαρπάσει.

[Cf Mark 9:40 and parallel
(§93)]

30 ὅτι ἔλεγον
Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. (§50)

LUKE 11

[ἐγὼ] ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,
ἀρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
21 ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισ-
μένος φυλάσῃ

τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν,
ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ·

22 ἐπὶ δὲ ἰσχυρότερος αὐτοῦ
ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν,
τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἶρει
ἐφ' ἣ ἐπεποιθεῖ,
καὶ τὰ σκεῆα αὐτοῦ
διαδίδωσιν.

23 ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ
κατ' ἐμοῦ ἐστίν,
καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ
σκορπίζει.

[Cf v 18 above]

24 Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου,
διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων
ζητοῦν ἀνάπανσιν,
καὶ μὴ εὐρίσκει
[τότε]¹ λέγει
Ἵποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου
ὅθεν ἐξῆλθον·

25 καὶ ἔλθον εὐρίσκει
[σχολάζοντα,]
σεσαρωμένον
καὶ κεκοσμημένον.

26 τότε πορεύεται
καὶ παραλαμβάνει
ἕτερα πνεύματα πονηρότερα
ἑαυτοῦ ἐπὶ τὰ,
καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ,
καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα

[MATT 12]

τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων.
Οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ
τῇ πονηρᾷ. (§50)

[Cf Matt 12:50 (§51)]

LUKE 11

τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
χείρονα τῶν πρώτων.

27 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν
αὐτὸν ταῦτα ἐπάρασά τις
φωνήν γυνή ἐκ τοῦ ὄχλου
εἶπεν αὐτῷ Μακαρία ἡ
κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ
μαστοί οὓς ἐθήλασας· 28 αὐ-
τὸς δὲ εἶπεν
Μενοῦν μακάριοι οἱ ἀκούοντες
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυ-
λάσσοντες.

[Cf Mār̄k 3:35 (§51)]

107. THE SIGN OF JONAH

[MATT 12:39-42]

ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς
Ἄγεα πονηρὰ καὶ μοιχαλῖς

σημεῖον ἐπιζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ
τοῦ προφήτου.
40 ὥσπερ γὰρ
1" ἦν Ἰωνᾶς

ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους
τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,"
οὕτως ἔσται
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς
τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας.

Mt 16:4a

Ἄγεα πονηρὰ καὶ μοιχαλῖς
σημεῖον ἐπιζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ. (§84)

¹ Jonah 1:17(2:1)

Mk 8:12b

Ἄ τί ἡ γενεὰ αὕτη
ζητεῖ σημεῖον; ἀμὴν λέγω ἡ,
εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.
(§84)

LUKE 11:29-32

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισμέ-
νων

ἤρξατο λέγειν
Ἄγεα αὕτη γενεὰ πονηρὰ
ἐστίν·

σημεῖον ζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ
εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ.

30 καθὼς γὰρ ἐγένετο [ὁ]
Ἰωνᾶς
τοῖς Νινευείταις σημεῖον,

οὕτως ἔσται καὶ
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
τῇ γενεᾷ ταύτῃ.

[MATT 12]

[Cf v 42 below]

41 ἄνδρες Νινευεῖται
 ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει
 μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
 καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν·
 ὅτι μετενόησαν
 εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ,
 καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὤδε.
 42 βασίλισσα νότου
 ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
 μετὰ
 τῆς γενεᾶς ταύτης
 καὶ κατακρινεῖ αὐτήν·
 ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς
 ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,
 καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὤδε.
 (§50)

LUKE 11

31 βασίλισσα νότου
 ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
 μετὰ τῶν ἀνδρῶν
 τῆς γενεᾶς ταύτης
 καὶ κατακρινεῖ αὐτούς·
 ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων
 τῆς γῆς
 ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶ-
 νος,
 καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὤδε.
 32 ἄνδρες Νινευεῖται
 ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει
 μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης
 καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν·
 ὅτι μετενόησαν
 εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ,
 καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὤδε.
 [Cf v 31 above]

108. THE INNER LIGHT

[MATT 5:15]

^aοὐδὲ καίουσιν λύχνον

καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον
 ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
 καὶ λάμπει πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
 (§35)

LUKE 11:33-36

^aΟὐδεὶς λύχνον ἄψας
 εἰς κρύπτῃν τίθησιν
 οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον
 ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,
 ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι
 τὸ φῶς βλέπωσιν.

Mk 4:21b

^a Μῆτι ἔρχεται ὁ λύχνος
 ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ
 ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην,
 οὐχ ἵνα ᾤπιστ' τὴν λυχνίαν τεθῇ;
 (§55)

Lk 8:16

^a Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἄψας
 καλύπτει αὐτὸν σκεύει
 ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν,
 ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας τίθησιν,
 ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσιν τὸ
 φῶς. (§55)

[MATT 6:22, 23]

Ὁ λύχνος τοῦ σώματός
ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.
ἐὰν οὖν ᾗ ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς,
ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινὸν ἔσται·

23 ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονη-
ρὸς ᾗ,
ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτινὸν ἔσται.
εἰ οὖν τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν,
τὸ σκότος πόσον. (§39)

LUKE 11

34 Ὁ λύχνος τοῦ σώματός
ἐστιν ὁ ὀφθαλμός σου.
ὅταν ὁ ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς ᾗ,
καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτινὸν
ἐστιν·
ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾗ,

καὶ τὸ σῶμά σου σκοτινόν.
35 Ἰσκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς
τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν.

36 εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον
φωτινόν, μὴ ἔχον ἴμερος τι¹
σκοτινόν, ἔσται φωτινόν ὅλον
ὥς ὅταν ὁ λύχνος ᾗ τῇ ἀστρα-
πῇ φωτίζῃ σε.¹

109. THE REBUKE OF THE PHARISEES

[Cf Matt 23:25 f below]

[MATT 23:23-27]

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,

LUKE 11:37-44

Ἐν δὲ τῷ λαλήσαι ἐρωτᾷ
αὐτὸν Φαρισαῖος ὅπως ἀρι-
στήσῃ παρ' αὐτῷ· εἰσελθὼν
δὲ ἀνέπεσεν. 38 ὁ δὲ Φαρι-
σαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ
πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ
ἀρίστου.

39 εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς
αὐτόν

Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι
τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ
τοῦ πίνακος καθαρίζετε,
τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει
ἀρπαγῆς καὶ πονηρίας.

40 ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ
ἔξωθεν καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν;

41 πλὴν τὰ ἐνόντα

δότε ἐλεημοσύνην,

καὶ ἰδοὺ πάντα

καθαρά ὑμῖν ἐστίν.

42 ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν

τοῖς Φαρισαίοις,

[MATT 23]

ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον
καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον,

καὶ ἀφήκατε
τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου,
τὴν κρίσιν
καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν·
ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι
κάκεῖνα μὴ ἀφεῖναι.

24 ὁδηγοὶ τυφλοὶ, διωλίζοντες τὸν
κώνωπα· τὴν δὲ κάμηλον κατα-
πίνοντες.

25 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ
ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,
ἔσωθεν δὲ γέμουσιν

ἐξ ἀρπαγῆς καὶ ἀκρασίας.

26 Φαρισαῖε τυφλέ,
καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ
ποτηρίου [καὶ τῆς παροψίδος],
ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ
καθαρόν.

LUKE 11

ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον
καὶ τὸ πῆγανον καὶ πᾶν λάχα-
νον,
καὶ παρέρχεσθε.

τὴν κρίσιν
καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ·
ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι
κάκεῖνα μὴ παρῆναι.

[Cf v 39 f above]

43 ^aοὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρι-
σαίοις,
ὅτι ἀγαπᾶτε
τὴν πρωτοκαθεδρίαν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς.

Mt 23:6, 7a

^a φιλοῦσι δὲ

τὴν πρωτοκλισίαν
ἐν τοῖς δείπνοις

καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας
ἐν ταῖς συναγωγαῖς

καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς (§156)

Mk 12:38b, 39

^a Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων
τῶν θελόντων
ἐν στολαῖς περιπατεῖν

καὶ ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς
39 καὶ πρωτοκαθεδρίας
ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ πρωτοκλισίας
ἐν τοῖς δείπνοις, (§156)

Lk 20:46

^a Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων
τῶν θελόντων
περιπατεῖν ἐν στολαῖς

καὶ φιλοῦντων ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς
καὶ πρωτοκαθεδρίας
ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ πρωτοκλισίας
ἐν τοῖς δείπνοις, (§156)

[MATT 23]

27 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι ἴπαρομοιάζετέ¹
τάφοις κεκονιαιμένοις,
οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται
ώραῖοι
ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὁστέων νεκρῶν
καὶ πάσης ἀκαθαρσίας· (§157)

LUKE 11

44 οὐαὶ ὑμῖν,

ὅτι ἐστὲ ὡς
τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα,
καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπα-
τοῦντες ἐπάνω οὐκ οἶδασιν.

110. THE REBUKE OF THE SCRIBES

[MATT 23:4]

δεσμεύουσιν δὲ
φορτία βαρέα [†]
καὶ ἐπιτίθέασιν
ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων,

αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν

οὐ θέλουσιν κινῆσαι αὐτά. (§156)

[MATT 23:29-31]

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφοις
τῶν προφητῶν
καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν δικαίων,
30 καὶ λέγετε Εἰ ἡμεθα ἐν
ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν,
οὐκ ἂν ἡμεθα αὐτῶν κοινωνοὶ
ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν·
31 ὥστε μαρτυρεῖτε ἐαυτοῖς

LUKE 11:45-54

Ἀποκριθεὶς δὲ τις τῶν νομικῶν
λέγει αὐτῷ Διδάσκαλε,
ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρί-
ξεις.
46 ὁ δὲ εἶπεν
Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί,

ὅτι φορτίζετε
τοὺς ἀνθρώπους
φορτία δυσβάστακτα,
καὶ αὐτοὶ ἐν τῶν δακτύλων
ὑμῶν
οὐ προσψάυετε τοῖς φορτίοις.

47 οὐαὶ ὑμῖν,

ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν προφητῶν

οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν

ἀπέκτειναν αὐτούς.
48 ἄρα μάρτυρές ἐστε

Lk 11:48 μάρτυρές ἐστε with NBL; μαρτυρεῖτε ACDWXΘ al pler

[MATT 23]

ὅτι υἱοὶ ἐστε
τῶν φονευσάντων
τοὺς προφῆτας. (§157)

[MATT 23:34-36]

διὰ τοῦτο

ἰδοὺ ἔγω ἀποστέλλω
πρὸς ὑμᾶς προφῆτας
καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς·
ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε
καὶ σταυρώσετε,
καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε
ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν
καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν·
35 ὅπως ἔλθῃ
ἐφ' ὑμᾶς
πᾶν αἷμα δίκαιον
ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς

ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου
υἱοῦ Βαραχίου,
ὃν ἐφονεύσατε
μεταξὺ τοῦ ναοῦ
καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.
36 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἥξει ἅπαντα
ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. (§157)

[MATT 23:14]

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ
Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι κλείετε
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων·
ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε,
οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους
ἀφίετε εἰσελθεῖν. (§157)

LUKE 11

καὶ συνενδοκεῖτε τοῖς ἔργοις
τῶν πατέρων ὑμῶν,
ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν
αὐτοὺς
ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε.

49 διὰ τοῦτο
καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν
Ἀποστελῶ
εἰς αὐτοὺς προφῆτας
καὶ ἀποστόλους,
καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν

καὶ διώξουσιν,
50 ἵνα ἐκζητηθῇ

τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν
τὸ ἑκκεχυμένον
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης,
51 ἀπὸ αἵματος Ἀβελ
ἕως αἵματος Ζαχαρίου

τοῦ ἀπολομένου
μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου
καὶ τοῦ οἴκου·
ναί, λέγω ὑμῖν,
ἐκζητηθήσεται
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.

52 οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,

ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα
τῆς γνώσεως·

αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθατε
καὶ τοὺς εἰσερχομένους
ἐκωλύσατε.

WH mg: Lk 11:50 ἐκχυνόμενον

Lk 11:50 ἐκκεχυμένον with B 33. 69. syr sin; ἐκχυνόμενον **NA**CDLWΘ (-υνο-) etc

LUKE 11

53 Κάκειθεν ἐξελθόντος αὐτοῦ ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν καὶ ἀποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, 54 ἐνεδρεύοντες αὐτὸν θηρεύσαι τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

CHAPTER IV. CONCERNING TRUSTFULNESS, FIDELITY, AND WATCHFULNESS, §§111-116

111. CONCERNING FEARING AND TRUSTING GOD

[MATT 16:6]

ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς

^aὉρᾶτε καὶ προσέχετε
ἀπὸ τῆς ζύμης

τῶν Φαρισαίων
καὶ Σαδδουκαίων. (§84)

[MATT 10:26b-33]

^bοὐδὲν γὰρ ἐστὶν κεκαλυμμένον

ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
καὶ κρυπτὸν

ὃ οὐ γνωσθήσεται.

[MARK 8:15]

καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέγων

^aὉρᾶτε, βλέπετε
ἀπὸ τῆς ζύμης

τῶν Φαρισαίων
καὶ τῆς ζύμης Ἡρώδου. (§84)

LUKE 12:1-12

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεῖσιν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρώτων
^aΠροσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις, τῶν Φαρισαίων.

2 ^bΟὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν
ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,
καὶ κρυπτὸν
ὃ οὐ γνωσθήσεται.

Mt 16:11b

^a προσέχετε δὲ ἀπὸ τῆς ζύμης
τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.
(§84)

Mk 4:22

^b οὐ ἴγάρ ἐστιν¹ κρυπτὸν
ἐὰν μὴ ἵνα φανερωθῇ,
οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον
ἀλλ' ἵνα ἔλθῃ εἰς φανερὸν. (§55)

Lk 8:17

^b οὐ γὰρ ἐστὶν κρυπτὸν
ὃ οὐ φανερόν γενησεται,
οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ μὴ γνωσθῇ
καὶ εἰς φανερόν ἐλθῇ. (§55)

[MATT 10]

27 ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,
εἶπατε
ἐν τῷ φωτί·
καὶ ὁ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε,

κηρύξατε
ἐπὶ τῶν δωματίων.

28 καὶ
μὴ φοβηθῆτε
ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα

τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυνάμενων
ἀποκτείνειν·

φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν

δυνάμενον
καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα
ἀπολέσαι ἐν γέεννῃ.

29 οὐχὶ δύο στρουθία
ἀσσαρίου πωλεῖται;
καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν
οὐ πесеῖται ἐπὶ τὴν γῆν
ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν.
30 ^α ὅμως δὲ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς

πᾶσαι ἡριθμημέναι εἰσιν.
31 μὴ οὖν φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων
διαφέρετε ὑμεῖς.

32 Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει
ἐν ἑμοί
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,

LUKE 12

3 ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ
εἶπατε
ἐν τῷ φωτί ἀκουσθήσεται,
καὶ ὁ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε
ἐν τοῖς ταμείοις
κηρυχθήσεται
ἐπὶ τῶν δωματίων.
4 Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου,

μὴ φοβηθῆτε
ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ
σῶμα
καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων
περισσότερόν τι ποιῆσαι.
5 ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φο-
βηθῆτε·
φοβήθητε τὸν
μετὰ τὸ ἀποκτείνειν
ἔχοντα ἐξουσίαν

ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν·
ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβή-
θητε.

6 οὐχὶ πέντε στρουθία
πωλοῦνται ἀσσαρίων δύο;
καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν
οὐκ ἔστιν ἐπιλεησμένον
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

7 ^α ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες
τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
πᾶσαι ἡριθμηνται·
μὴ φοβεῖσθε·
πολλῶν στρουθίων
διαφέρετε.

8 Λέγω δὲ ὑμῖν,
πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσει
ἐν ἑμοί
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,

Lk 21:18

^α καὶ θρῖξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν
οὐ μὴ ἀπόληται. (§161)

[MATT 10]

ὁμολογήσω καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ
ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·
33 ὁστίς τ' ἐὰν ἀρνήσῃται με
ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ἀρνήσομαι καὶ γὰρ αὐτὸν
ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου
τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. (§73)

[MATT 12:31, 32]

Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,
πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία
ἀφεθήσεται
τῷ ἀνθρώπῳ,

ἢ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία
οὐκ ἀφεθήσεται.

32 καὶ ὁς ἐὰν εἴπῃ λόγον
κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου,
ἀφεθήσεται αὐτῷ·

ὁς δ' ἂν εἴπῃ
κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου,
οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ
οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι
οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. (§50)

[MATT 10:19, 20]

ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς,

[MARK 3:28, 29]

Ἄμην λέγω ὑμῖν
ὅτι πάντα
ἀφεθήσεται
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων,
τὰ ἁμαρτήματα καὶ αἱ βλασ-
φημίαι ὅσα ἐὰν βλασφημήσωσιν·

[Cf v 28 above]

29 ὁς δ' ἂν βλασφημήσῃ
εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
οὐκ ἔχει ἄφεσιν
εἰς τὸν αἰῶνα,

ἀλλὰ ἔνοχος ἐστὶν αἰωνίου ἁμαρ-
τήματος. (§50)

[MARK 13:11]

καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς
παραδιδόντες,

LUKE 12

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ
ἐμπροσθεν τῶν ἀγγέλων
τοῦ θεοῦ·
9 ὁ δὲ ἀρνησάμενός με
ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων
ἀπαρνηθήσεται
ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.

[Cf v 10 below]

10 Καὶ πᾶς ὁς ἐρεῖ λόγον
εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
ἀφεθήσεται αὐτῷ·
τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα
βλασφημήσαντι
οὐκ ἀφεθήσεται.

11 Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς
ἐπὶ τὰς συναγωγὰς
καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας,

Mk 8:38

ἃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνῇ με
καὶ τοὺς ἑμοὺς λόγους
ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ
τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ,
καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνηθήσεται αὐτὸν
ὅταν ἔλθῃ
ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.
(§87)

Lk 9:26

ἃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνῇ με
καὶ τοὺς ἑμοὺς λόγους,

τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπαισχυνηθήσεται,
ὅταν ἔλθῃ
ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς
καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. (§87)

[MATT 10]	[MARK 13]	LUKE 12
ἢ μὴ μεριμνήσητε πῶς	ἢ μὴ προμεριμνᾶτε	ἢ μὴ μεριμνήσητε πῶς [ἢ τί] ἀπολογήσθε
ἢ τί λαλήσητε·	τί λαλήσητε,	ἢ τί εἴπητε·
δοθήσεται γὰρ ὑμῖν	ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν	12 τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα
ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε·	ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦτο λαλεῖτε,	διδάξει ὑμᾶς
20 οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες	οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες	ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.
ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν	ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. (§161)	
τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. (§72)		

112. THE RICH FOOL

LUKE 12:13-21

Εἶπεν δέ τις ἐκ τοῦ ὄχλου αὐτῷ Διδάσκαλε, εἰπέ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. 14 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ "Ἀνθρώπε, τίς με κατέστησεν κριτὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; 15 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοῦς "Οῦρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ. 16 Εἶπεν δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς λέγων "Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα. 17 καὶ διελογίζετο ἐν αὐτῷ λέγων Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; 18 καὶ εἶπεν Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὸν σῖτον καὶ τὰ ἀγαθὰ μου, 19 καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ [κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε], εὐφραίνου. 20 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός "Ἀφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου αἰτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; 21 [Οὕτως ὁ θησαυρίζων αὐτῷ καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.]

113. CONCERNING GOD'S CARE

[MATT 6:25-33]	LUKE 12:22-34
Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν	Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς [αὐτοῦ] Διὰ τοῦτο [λέγω ὑμῖν], μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ

Lk 21:14, 15

ἢ θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν
μὴ προμελετᾶν
ἀπολογηθῆναι,
15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα
καὶ σοφίαν ἣ οὐ δυνήσονται ἀντι-
στήναι ἢ ἀντειπεῖν [ἅπαντες] οἱ
ἀντικείμενοι ὑμῖν. (§161)

WH mg: Lk 12:22 ὑμῖν λέγω

Lk 12:11 πῶς ἢ τί with ἸΑΒΛΡΧΘ al pler; πῶς D 157. it syr cur pesh etc; τί syr sin

[MATTHEW 6]

τί φάγητε [ἢ τί πίετε],
μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν
τί ἐνδύσθησθε·
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖον ἐστι
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;
26 ἐμβλέψατε
εἰς τὰ πετενᾶ τοῦ οὐρανοῦ
ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν

οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,
καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
τρέφει αὐτά·
οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε
αὐτῶν;
27 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
δύναται προσθεῖναι
ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ
πῆχυν ἓνα;

28 καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμ-
νᾶτε;
καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ
πῶς αὐξάνουσιν·
οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθουσιν·
29 λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι
οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ
αὐτοῦ
περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων.
30 εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ
σήμερον ὄντα καὶ αὔριον
εἰς κλίβανον βαλλόμενον
ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,
οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς,
ὀλιγόπιστοι;
31 μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες
Τί φάγωμεν; ἢ Τί πίωμεν;
ἢ Τί περιβαλώμεθα;

LUKE 12

τί φάγητε,
μηδὲ τῷ σώματι [ὑμῶν]
τί ἐνδύσθησθε.
23 ἡ γὰρ ψυχὴ πλεῖον ἐστιν
τῆς τροφῆς
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.
24 κατανοήσατε
τοὺς κόρακας
ὅτι ἴσθ' οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ¹ θερί-
ζουσιν,
οἷς οὐκ ἔστιν ταμεῖον
οὐδὲ ἀποθήκη,
καὶ ὁ θεὸς
τρέφει αὐτούς·
πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε
τῶν πετεινῶν.
25 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν
δύναται
ἵνα ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ
προσθεῖναι¹ πῆχυν;
26 εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον
δύνασθε,
τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;

27 κατανοήσατε τὰ κρίνα
πῶς αὐξάνει·
οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει·
λέγω δὲ ὑμῖν,
οὐδὲ Σολομῶν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ
αὐτοῦ
περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων.
28 εἰ δὲ ἐν ἀγρῷ τὸν χόρτον
ὄντα σήμερον καὶ αὔριον
εἰς κλίβανον βαλλόμενον
ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιάζει,
πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς,
ὀλιγόπιστοι.
29 καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε
τί φάγητε καὶ τί πίετε,
καὶ μὴ μετεωρίζεσθε,

WH mg: Lk 12:24 οὐτε σπεύρουσιν οὐτε 25 προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ

Lk 12:23 γὰρ with **NBDLXΘ** 3 it etc; AQW 7 it vg al pler om 28 ἀμφιάζει with B; -εἶναι DL;
ἀμφιέννυσιν A Q W X Θ al pler

[ΜΑΤΤ 6]

32 ^aπάντα γὰρ ταῦτα
τὰ ἔθνη ἐπιζητοῦσιν·

οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων.

33 ζητεῖτε δὲ πρῶτον
τὴν βασιλείαν
καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ,
καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται
ὑμῖν. (§39)

[ΜΑΤΤ 6:19-21]

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς
ἐπὶ τῆς γῆς,
ὅπου σῆς καὶ βρῶσις ἀφανίζει,
καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσιν
καὶ κλέπτουσιν·

20 θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν
θησαυροὺς
ἐν οὐρανῷ, ὅπου
οὔτε σῆς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει,
καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν
οὐδὲ κλέπτουσιν·

21 ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς
σου,
ἐκεῖ ἔσται [καὶ] ἡ καρδιά σου.
(§39)

LUKE 12

30 ^aταῦτα γὰρ πάντα
τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπι-
ζητοῦσιν,

ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν
ὅτι χρῆζετε τούτων·

31 πλὴν ζητεῖτε
τὴν βασιλείαν αὐτοῦ,

καὶ ταῦτα προστεθήσεται
ὑμῖν.

32 μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμ-
νιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ
ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασι-
λείαν.

33 Πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα
ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην·

ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια
μὴ παλαιούμενα,

θησαυρὸν ἀνέκλειπτον
ἐν τοῖς οὐρανοῖς,

ὅπου κλέπτῃς οὐκ ἐγγίζει

οὐδὲ σῆς διαφθείρει·

34 ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς
ὑμῶν,
ἐκεῖ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν ἔσται.

114. CONCERNING WATCHFULNESS

[Cf Matt 25:3 ff (§166)]

LUKE 12:35-40

"Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες
περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι

Mt 6:8

^a μὴ οὖν ὁμοιωθῇτε αὐτοῖς,
οἶδεν γὰρ [ὁ θεός] ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὡν χρεῖαν ἔχετε
πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. (§38)

LUKE 12

καιόμενοι, 36 καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἐαυτῶν πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. 37 μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὕρήσει γρηγοροῦντας· ἅμῃν λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. 38 καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν ἐκεῖνοι.

39 τοῦτο δὲ γινώσκετε ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα ὥρα ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἔγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἠφῆκεν διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ.

40 καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

[MATT 24:43, 44]

ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης ποῖα φυλακῇ ὁ κλέπτῃς ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ οὐκ ἂν εἴασεν διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. 44 διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἔτοιμοι, ὅτι ἡ οὐ δοκεῖτε ὥρα ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. (§164)

115. THE FAITHFUL STEWARD

LUKE 12:41-48

Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις ἢ καὶ πρὸς πάντας; 42 καὶ εἶπεν ὁ κύριος Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος, ὁ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ τοῦ διδόναι

[MATT 24:45-51]

Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ τοῦ δοῦναι αὐτοῖς

WH mg: Lk 12:39 οὐκ ἂν

Lk 12:39 ἐγρηγόρησεν ἂν καὶ with ABLWXΔΘ it vg pesh al pler; Ⲭ*D 2 it syr cur etc om — οὐκ with BLW etc; ⲬADXXΔΘ al pler οὐκ ἂν

[MATT 24]

τὴν τροφήν ἐν καιρῷ;
 46 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος
 ὃν ἔλθων ὁ κύριος αὐτοῦ
 εὐρήσει οὕτως ποιοῦντα.
 47 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
 ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν
 αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
 48 ἂν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος
 ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
 Χρονίζει μου ὁ κύριος,
 49 καὶ ἄρξηται τύπτειν
 τοὺς συνδούλους αὐτοῦ,
 ἐσθίει δὲ καὶ πίνει
 μετὰ τῶν μεθύοντων,
 50 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
 ἐκείνου
 ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ
 καὶ ἐν ᾧρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,
 51 καὶ διχοτομήσει αὐτόν
 καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
 μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσεται.
^a ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ
 βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. (§165)

LUKE 12

ἐν καιρῷ [τὸ] σιτομέτριον;
 43 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος,
 ὃν ἔλθων ὁ κύριος αὐτοῦ
 εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως.
 44 ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι
 ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν
 αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
 45 ἂν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος
 ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
 Χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι,
 καὶ ἄρξηται τύπτειν
 τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας,
 ἐσθίειν τε καὶ πίνειν
 καὶ μεθύσκεσθαι,
 46 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
 ἐκείνου
 ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ
 καὶ ἐν ᾧρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,
 καὶ διχοτομήσει αὐτόν
 καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
 μετὰ τῶν ἀπίστων θήσεται.

47 ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς
 τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ
 καὶ μὴ ἐτοιμάσας ἢ ποιήσας
 πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ δαρήσε-
 ται πολλὰς. 48 ὁ δὲ μὴ
 γνοὺς ποιήσας δὲ ἄξια πλη-
 γῶν δαρήσεται ὀλίγας. παν-
 τί δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητη-
 θήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ
 παρέθεντο πολὺ, περισσότερον
 αἰτήσουσιν αὐτόν.

116. CONCERNING FIRE AND DIVISION

LUKE 12:49-53

Πῦρ ἤλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν
 γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἥδη
 ἀνῆφθῃ;

^a Cf §45, p. 71

Lk 12:42 τὸ σιτομέτριον with Σ ALRWXΘ al pler; τὸ om BD 69.

	[MARK 10:38b]	LUKE 12
	<p>^aδύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, ἢ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; (§140)</p>	<p>50 ^aβάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗτου τελεσθῆ. 51 δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρε- γενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ διαμερισμὸν. 52 ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἐνὶ οἴκῳ διαμεμερισ- μένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν καὶ δύο ἐπὶ τρισίν, 53 διαμερισθῇσονται πατὴρ ἐπὶ υἱῷ καὶ ¹“υἱὸς ἐπὶ πατρί,” μήτηρ ἐπὶ θυγατέρα καὶ “θυγάτηρ ἐπὶ τὴν μητέρα,” πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς καὶ “νύμφη ἐπὶ τὴν πενθεράν.”</p>
<p>[MATT 10:34-36] Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν. 35 ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον ¹“κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς,” 36 καὶ “ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.” (§74)</p>		

CHAPTER V. WARNINGS TO THE JEWISH NATION, §§ 117, 118

117. INTERPRETING THE TIMES

		LUKE 12:54-59
<p>[MATT 16:2, 3] ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς [Ὁψίας γενομένης</p>		<p>“Ἐλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις “Ὅταν ἴδῃτε νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἐπὶ δυσμῶν,</p>

Mk 10:39b
^a Τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε
καὶ τὸ βάπτισμα
ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθήσεσθε, (§140)

¹ Mic 7:6

[MATT 16]

λέγετε

Εὐδία,

πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός·

3 καὶ πρῶ

Σήμερον χειμών,

πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός.

τὸ μὲν πρόσωπον

τοῦ οὐρανοῦ

γινώσκειτε διακρίνειν,

τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν

οὐ δύνασθε.]] (§84)

[MATT 5:25, 26]

ἴσθι εὐνοῶν

τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ

ἵως ὅτου εἴ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ δόδῳ,

μή ποτέ σε παραδῶ

ὁ ἀντίδικός τῳ κριτῇ,

καὶ ὁ κριτὴς

τῳ ὑπηρέτῃ,

καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ·

26 ἀμὴν λέγω σοι,

οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν

ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κοδράν-
την. (§37)

LUKE 12

εὐθὺς λέγετε ὅτι

"Ομβρός ἔρχεται,

καὶ γίνεται οὕτως·

55 καὶ ὅταν νότον πνέοντα,

λέγετε ὅτι Καύσων ἔσται,

καὶ γίνεται.

56 ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον

τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ

οἶδατε δοκιμάζειν,

τὸν 'καιρὸν δὲ' τοῦτον

πῶς οὐκ οἶδατε δοκιμάζειν;

57 Τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ

κρίνετε τὸ δίκαιον;

58 ὥς γὰρ ὑπάγεις μετὰ

τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα,

ἐν τῇ δόδῳ

δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι

[ἀπ'] αὐτοῦ,

μή ποτε κατασύρῃ σε

πρὸς τὸν κριτὴν,

καὶ ὁ κριτὴς σε παραδώσει

τῳ πράκτορι,

καὶ ὁ πράκτωρ σε

βαλεῖ εἰς φυλακὴν.

59 λέγω σοι,

οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν

ἕως καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν
ἀποδῷς.

118. THE GALILEANS SLAIN BY PILATE

LUKE 13:1-9

Παρήσαν δὲ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων ὧν τὸ αἷμα Πειλᾶτος ἔμιξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. 2 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι ταῦτα πεπόνθασιν; 3 οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε πάντες ὁμοίως ἀπολείσθε. 4 ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα ὀκτὼ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε

LUKE 13

ὅτι αὐτοὶ ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ· 5 οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ ἡμετεροσέσητε πάντες ὡσαύτως ἀπολείσθε.

6 Ἐλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολὴν. Συκὴν εἶχεν τις πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὔρεν. 7 εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· Ἰδοὺ τρία ἔτη ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ καὶ οὐχ εὐρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; 8 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ Κύριε, ἄφες αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως δτου σκάψω περὶ αὐτὴν καὶ βάλω κόπρια· 9 κὰν μὲν ποιήσῃ καρπὸν εἰς τὸ μέλλον— εἰ δὲ μήγε, ἐκκόψεις αὐτήν.

CHAPTER VI. TEACHINGS BY THE WAY, §§ 119-124

119. THE WOMAN HEALED ON A SABBATH

LUKE 13:10-17

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν. 11 καὶ ἰδοὺ γυνὴ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα ὀκτώ, καὶ ἦν συνκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. 12 ἰδὼν δὲ αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν καὶ εἶπεν αὐτῇ ὦναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου, 13 καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη, καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. 14 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ ὅτι Ἐξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν αὐταῖς οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. 15 ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος καὶ εἶπεν Ἵποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βόυν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἁπάγων ποτίζει; 16 ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραάμ οὖσαν, ἣν ἔδωκεν ὁ Σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; 17 Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατησχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

120. THE PARABLES OF THE MUSTARD SEED AND THE LEAVEN

[MATT 13:31-33]

[MARK 4:30-32]

LUKE 13:18-21

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων·

Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν

κόκκῳ σινάπεως,

ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ·

32 ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων,

καὶ ἔλεγεν

Πῶς ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν τίνι αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν; 31 ὡς κόκκῳ σινάπεως,

ὃς δταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερον ὢν πάντων τῶν σπερμάτων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς—

Ἐλεγεν οὖν

Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; 19 ὁμοία ἐστὶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ,

^a Cf Lk 14:5 (§123)

[MATT 13]	[MARK 4]	LUKE 13
<p>ὅταν δὲ αὐξηθῇ</p> <p>μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστίν καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν</p> <p>1“τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ” καὶ “κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.” (§58)</p> <p>33 “Ἄλλην παραβολὴν [ἐλάλησεν αὐτοῖς]. Ὁμοία ἐστίν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμη, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρύψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ζως οὐ ἐξυμώθη ὅλον. (§59)</p>	<p>32 καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει καὶ γίνεται μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ²“ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.” (§58)</p>	<p>καὶ ηὔξησεν</p> <p>καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον, καὶ ¹“τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.”</p> <p>20 Καὶ πάλιν εἶπεν Τίτι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; 21 ὁμοία ἐστίν ζύμη, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρύψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὐ ἐξυμώθη ὅλον.</p>

121. THE QUESTION WHETHER FEW ARE SAVED

[MATT 7:13, 14]		LUKE 13:22-30
<p>Εἰσελθατε</p> <p>διὰ τῆς στενῆς πύλης·</p> <p>ὅτι πλατεία ἔστι καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι’ αὐτῆς·</p> <p>14 ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμ- μένη ἡ ὁδὸς·</p> <p>ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν. (§43)</p>		<p>Καὶ διεπορεύετο κατὰ πό- λεις καὶ κώμας διδάσκων καὶ πορεῖαν ποιούμενος εἰς Ἱερο- σόλυμα. 23 Εἶπεν δέ τις αὐτῷ Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς</p> <p>24 Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας,</p> <p>ὅτι πολλοὶ, λέγω ὑμῖν, ζητή- σουσιν εἰσελθεῖν</p> <p>καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν,</p>

¹ Dan 4:12, 21 Chald² Dan 4:12, 21 Chald; Ezek 17:23

Lk 13:21 ἐκρύψεν with BL min etc; ἐνέκρυψεν ⲛADWX min etc

[MATT 25:11b, 12]

Κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν·

12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

Ἄμην λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς.

(§166)

[MATT 7:22, 23]

πολλοὶ ἐροῦσιν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ
 ἡμέρᾳ Κύριε κύριε, οὐ ¹“τῷ σῷ
 ὀνόματι ἐπροφητεύσαμεν,” καὶ τῷ
 σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν,
 καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς
 ἐποιήσαμεν;

23 καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι
 Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς·

²“ἀποχωρεῖτε ἀπ’ ἐμοῦ

οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.”

(§43)

[MATT 8:11, 12]

λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι

πολλοὶ ³“ἀπὸ ἀνατολῶν

καὶ δυσμῶν” ἔξουσιν

καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ

Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ

Ἰακώβ

ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν·

12 ^aοἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας

ἐκβληθήσονται

εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·

ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς

καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. (§45)

LUKE 13

25 ἀφ’ οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκο-
 δεσπότης καὶ ἀποκλείσῃ τὴν
 θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἐστά-
 ναι καὶ κρούειν τὴν θύραν
 λέγοντες

Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν·

καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν

Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.

26 τότε ἄρξεσθε¹ λέγειν
 Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ
 ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις
 ἡμῶν ἐδίδαξας·

27 καὶ ἐρεῖ λέγων ὑμῖν

Οὐκ οἶδα πόθεν ἐστέ·

²“ἀπόστητε ἀπ’ ἐμοῦ,

πάντες ἐργάται ἀδικίας.”

28 ^aΕκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
 καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,

[Cf v 29 below]

ὅταν ἴψησθε¹

Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ

Ἰακώβ

καὶ πάντας τοὺς προφῆτας

ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,

ὕμᾶς δὲ

ἐκβαλλομένους

ἔξω.

[Cf v 28 above]

^a Cf §45, pp. 70, 71¹ Jer 27:15(34:12); 14:14² Ps 6:8³ Mal 1:11; Isa 59:19

WH mg: Lk 13:26 ἄρξησθε

28 ὄψεσθε

Lk 13:27 λέγων with B 070.; λέγω al pler; ἀμην λέγω syr sin cur; om **Σ** it vg sah cop pesh etc — οἶδα
 with BLR etc; ὑμᾶς add **Σ**AWXΔΘ 7 it vg syr sin etc

[Cf Matt 8:11 above]

[MATT 19:30]

^aΠολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι
καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. (§137)

[MARK 10:31]

^aπολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι
καὶ [οἱ] ἔσχατοι πρῶτοι. (§137)

LUKE 13

29 καὶ ἤξουσιν ¹“ἀπὸ ἀνατο-
λῶν
καὶ δυσμῶν”
καὶ ἀπὸ βορρᾶ καὶ νότου
καὶ ἀνακλιθήσονται
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

30 ^aκαὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι
οἱ ἔσονται πρῶτοι,
καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται
ἔσχατοι.

122. REPLY TO THE WARNING AGAINST HEROD

LUKE 13:31-35

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προσῆλθάν
τινες Φαρισαῖοι λέγοντες
αὐτῷ “Ἐξελθε καὶ πορεύου
ἐντεῦθεν, ὅτι Ἡρώδης θέλει
σε ἀποκτεῖναι. 32 καὶ εἶπεν
αὐτοῖς Πορευθέντες εἶπατε
τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ Ἰδοὺ
ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις
ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον,
καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι.
33 πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ
αὔριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πο-
ρεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται
προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω
Ἱερουσαλὴμ.

34 Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ,
ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας
καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς
ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,—
ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξει
τὰ τέκνα σου
ὅν τρόπον ὄρνις τὴν ἐαυτῆς

[MATT 23:37-39]

Ἱερουσαλὴμ Ἱερουσαλὴμ,
ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας
καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς
ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,—
ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν
τὰ τέκνα σου,
ὅν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ

Mt 20:16

^a Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι
καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. (§138)

¹ Mal 1:11; Isa 59:19

[MATT 23]

νοσσία [αὐτῆς] ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε;

38 ἰδοὺ ¹“ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος
ὑμῶν”τ.

39 λέγω γὰρ ὑμῖν,
οὐ μὴ με ἴδῃτε ἀπ’ ἄρτι
ἕως ἂν εἴπητε

²“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
ἐν ὀνόματι Κυρίου.” (§158)

LUKE 13

νοσσίαν ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε.

35 ἰδοὺ ¹“ἀφίεται ὑμῖν ὁ
οἶκος ὑμῶν.”

λέγω [δὲ] ὑμῖν,
οὐ μὴ ἴδῃτέ με
ἕως εἴπητε

²“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
ἐν ὀνόματι Κυρίου.”

123. DISCOURSE AT THE TABLE OF A CHIEF PHARISEE

[MATT 12:10b, 11]

^aκαὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες
Εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν
θεραπεύειν;

ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

[MARK 3:4]

^aκαὶ λέγει αὐτοῖς
“Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,
ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν;

οἱ δὲ ἐσιώπων. (§32)

LUKE 14:1-24

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν
αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν
ἀρχόντων [τῶν] Φαρισαίων
σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον καὶ
αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι
αὐτόν. ² καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός
τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν
αὐτοῦ.

³ καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ
Φαρισαίους

^aλέγων
“Ἐξεστὶν τῷ σαββάτῳ
θεραπεύσαι ἢ οὐ;

οἱ δὲ ἡσύχασαν.
⁴ καὶ ἐπιλαβόμενος ἰάσατο
αὐτόν καὶ ἀπέλυσεν.

Lk 6:9

^aεἶπεν δὲ [ὁ] Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς
Ἐπερωτῶ ὑμᾶς,
εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ
ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι,
ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολλέσαι; (§32)

¹ Jer 22:5; 12:7   ² Ps 118(117):26

Lk 13:35 ἕως with BLR 79. pesh; ἕως ἂν **N**MW^XΘ etc

[MATT 12]

11 ^aὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
 Τίς [ἔσται] ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς
 ἔξει πρόβατον ἓν,
 καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάβ-
 βασιν εἰς βόθυνον,
 οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ;
 (§32)

[MATT 23:12]

^bὍστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν
 ταπεινωθήσεται,
 καὶ ὅστις ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὑψω-
 θήσεται. (§156)

LUKE 14

5 ^aκαὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν
 Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς

εἰς φρέαρ πεσεῖται,

καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει
 αὐτὸν

ἐν ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;
 6 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκρι-
 θῆναι πρὸς ταῦτα.

7 Ἐλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κε-
 κλημένους παραβολήν, ἐπέχων
 πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξε-
 λέγοντο, λέγων πρὸς αὐτοὺς
 8 Ὅταν κληθῇς ὑπὸ τινος εἰς
 γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν
 πρωτοκλισίαν, μὴ ποτε ἐντι-
 μότερός σου ἢ κεκλημένος ὑπ'
 αὐτοῦ, 9 καὶ ἐλθὼν ὁ σέ καὶ
 αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι Δὸς
 τοῦτω τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ
 μετὰ αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τό-
 πον κατέχειν. 10 ἀλλ' ὅταν
 κληθῇς πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς
 τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν
 ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε ἐρεῖ σοι
 Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον·
 τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον
 πάντων τῶν συνανακειμένων
 σοι.

11 ^bὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
 ταπεινωθήσεται
 καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψω-
 θήσεται.

^a Cf Lk 13:15 (§119)

Lk 18:14b

^b ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
 ταπεινωθήσεται,
 ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.
 (§134)

Lk 14:5 υἱὸς with ABWΔΘ min 3 it sah pesh etc; ὄνος NLX 5 it vg cop etc; πρόβατον D — υἱὸς ἢ βοῦς;
 syr sin βοῦς ἢ ὄνος; syr cur υἱὸς ἢ βοῦς ἢ ὄνος

LUKE 14

12 "Ελεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν "Όταν ποιῆς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου μηδὲ γείτονας πλουσίους, μὴ ποτε καὶ αὐτοὶ ἀντικαλέσωσίν σε καὶ γένηται ἀνταπόδομά σοι. 13 ἀλλ' ὅταν δοχὴν ποιῆς, κάλει πτωχοὺς, ἀναπίρους, χωλοὺς, τυφλοὺς· 14 καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι, ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

15 Ἀκούσας δὲ τις τῶν συνακακιμένων ταῦτα εἶπεν αὐτῷ Μακάριος ὅστις φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. 16 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ "Ανθρώπος τις ἐποίει δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς, 17 καὶ ἀπέστειλεν τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις "Ἐρχεσθε" ὅτι ἤδη ἔτοιμά ἐστιν". 18 καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσθαι. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ "Αγρόν ἡγόρασα καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθὼν ἰδεῖν αὐτόν· ἔρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. 19 καὶ ἕτερος εἶπεν Ζεύγη βοῶν ἡγόρασα πέντε καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἔρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον. 20 καὶ ἕτερος εἶπεν Γυναῖκα ἔγγραμμα καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. 21 καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἀπήγ-

[Cf Mt 22:1-10 (§151)]

LUKE 14

γείλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα.
τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης
εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ "Ἐξ-
έλθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας
καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ
τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπίρους
καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσά-
γαγε ὧδε. 22 καὶ εἶπεν ὁ
δοῦλος Κύριε, γέγονεν ὁ
ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστίν.
23 καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς
τὸν δοῦλον "Ἐξέλθε εἰς τὰς
ὁδοὺς καὶ φραγμοὺς καὶ ἀνάγ-
κασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ
μου ὁ οἶκος· 24 λέγω γὰρ
ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκεί-
νων τῶν κεκλημένων γεύσεται
μου τοῦ δείπνου.

124. DISCOURSE ON COUNTING THE COST

LUKE 14:25-35

Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχ-
λοι πολλοί, καὶ στραφεὶς
εἶπεν πρὸς αὐτοὺς
26 Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με
καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ
καὶ τὴν μητέρα

καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα
καὶ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς
ἀδελφάς,
ἔτι τε καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ,
οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής.
27 ὅστις οὐ βαστάζει
τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ
καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου,
οὐ δύναται εἶναι μου μαθητής.

[MATT 10:37, 38]

Ὁ φιλῶν πατέρα
ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
καὶ ὁ φιλῶν
υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ

οὐκ ἔστιν μου ἄξιος·
38 ^aκαὶ ὁ οὐ λαμβάνει
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου,
οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. (§74)

Mt 16:24b

^a Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἁράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. (§87)

Mk 8:34b

^a Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν,
ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἁράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. (§87)

Lk 9:23b

^a Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι,
ἀρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἁράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν,
καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. (§87)

LUKE 14

28 τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν θέλων
 πύργον οἰκοδομῆσαι οὐχὶ πρῶ-
 τον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπά-
 νην, εἰ ἔχει εἰς ἀπαρτισμόν;
 29 ἵνα μὴ ποτε θέντος αὐτοῦ
 θεμέλιον καὶ μὴ ἰσχύοντος
 ἐκτελέσαι πάντες οἱ θεωροῦν-
 τες ἄρξωνται αὐτῷ ἐμπαίξειν
 30 λέγοντες ὅτι Οὗτος ὁ
 ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν
 καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.
 31 ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος
 ἐτέρῳ βασιλεῖ συμβαλεῖν εἰς
 πόλεμον οὐχὶ καθίσας πρῶτον
 βουλευσεται εἰ δυνατός ἐστιν
 ἐν δέκα χιλιάσιν ὑπαντῆσαι
 τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων
 ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; 32 εἰ
 δὲ μήγε, ἔτι αὐτοῦ πόρρῳ
 ὄντος πρεσβεῖαν ἀποστείλας
 ἐρωτᾷ ἰπρὸς¹ εἰρήνην. 33
 οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ
 ἀποτάσσεται πᾶσιν τοῖς ἑαν-
 τοῦ ὑπάρχουσιν οὐ δύναται
 εἶναί μου μαθητής.

34 Καλὸν οὖν τὸ ἅλας^a

ἐὰν δὲ καὶ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
 ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;
 35 οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς
 κοπρίαν
 εὐθετόν ἐστιν^a
 ἕξω βάλλουσιν αὐτό.

^a Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω.

[MARK 9:50a]

Καλὸν τὸ ἅλας^a

ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται,
 ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; (§94)

[MATT 5:13b]

ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ,
 ἐν τίνι ἀλισθήσεται;
 εἰς οὐδὲν

ἰσχύει ἔτι
 εἰ μὴ βληθὲν ἕξω
 καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.
 (§35)

^a Cf §47, p. 74

CHAPTER VII. PARABLES OF GRACE, §§ 125-127

125. THE LOST SHEEP

LUKE 15:1-7

Ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐγγίζοντες πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. 2 καὶ διεγόγγυζον οἱ τε Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. 3 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων

[MATT 18:12-14]

τί ὑμῖν δοκεῖ;
ἐὰν γένηται τινι ἀνθρώπῳ
ἐκατὸν πρόβατα
καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν,
οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνενήκοντα
ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη
καὶ πορευθεὶς ζητεῖ
τὸ πλανώμενον;
13 καὶ ἐὰν γένηται εὐρεῖν αὐτό,
ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ
μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα
ἐννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις.

14 οὕτως
οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ
πατρὸς μου¹
τοῦ ἐν οὐρανοῖς

[Cf v 13 above]

ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μικρῶν
τούτων. (§95)

4 Τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν
ἔχων ἐκατὸν πρόβατα
καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν ἓν
οὐ καταλείπει τὰ ἐνενήκοντα
ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ
καὶ πορεύεται ἐπὶ
τὸ ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό;
5 καὶ εὐρῶν

ἐπιτίθουσιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
αὐτοῦ χαίρων,
[Cf v 7 below]

6 καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον
συνκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ
τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς
Συνχάρητέ μοι ὅτι εὗρον τὸ
πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.
7 λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως
χαρὰ

ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται
ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι
ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἐννέα δικαίοις
οὔτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσιν
μετανοίας.

126. THE LOST COIN

LUKE 15:8-10

Ἡ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἂν ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον καὶ σαροὺ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς ἕως οὗ εὕρῃ; 9 καὶ εὐροῦσα συνακαλεῖ τὰς φίλας καὶ γείτονας λέγουσα· Συνχάρητέ μοι ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. 10 οὕτως, λέγω ὑμῖν, γίνεται χαρὰ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

127. THE LOST SON

LUKE 15:11-32

Εἶπεν δέ· Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς. 12 καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρὶ Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας· ὁ δὲ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. 13 καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν πάντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἀσώτως. 14 δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὰ κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. 15 καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἐνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἐπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους· 16 καὶ ἐπεθύμει χορτασθῆναι ἐκ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. 17 εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν ἔφη· Πόσοι μισθιοὶ τοῦ πατρός μου περισσεύονται ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ὥδε ἀπόλλυμαι· 18 ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ· Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, 19 οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου· ποίησόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου. 20 Καὶ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη καὶ δαμῶν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. 21 εἶπεν δὲ ὁ υἱὸς αὐτῷ· Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου [·ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων σου]. 22 εἶπεν δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· Ταχὺ ἐξενέγκατε στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, 23 καὶ φέρετε τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, θύσατε καὶ φαγόντες εὐφρανθώμεν, 24 ὅτι οὗτος ὁ υἱὸς μου νεκρὸς ἦν καὶ ἠνέζησεν, ἦν ἀπολωλὼς καὶ εὗρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεισθαι. 25 ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἠγγισεν τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσεν συμφωνίας καὶ χορῶν, 26 καὶ προσκαλεσάμενος ἓνα τῶν παιδῶν ἐπυνθάνετο τί ἂν εἴη ταῦτα· 27 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι· Ὁ ἀδελφός σου ἦκε, καὶ ἔθυσεν ὁ πατὴρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. 28 ὠργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. 29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ πατρὶ αὐτοῦ· Ἴδού τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρήλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον ἢ ἓνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ· 30 ὅτε δὲ ὁ υἱὸς σου οὗτος ὁ καταφαγὼν σου τὸν βίον μετὰ τῶν πορνῶν ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν σιτευτόν μόσχον. 31 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἔστιν· 32 εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἔζησεν, καὶ ἀπολωλὼς καὶ εὗρέθη.

CHAPTER VIII. WARNINGS AGAINST UNFAITHFULNESS, UNMERCIFULNESS,
AND AVARICE, §§ 128-131

128. THE UNJUST STEWARD

LUKE 16:1-13

Ἐλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς Ἀνθρωπὸς τις ἦν πλούσιος ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. 2 καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου, οὐ γὰρ δύνη ἔτι οἰκονομεῖν. 3 εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος Τί ποιήσω ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. 4 ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους ἑαυτῶν. 5 καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεοφιλῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ ἔλεγεν τῷ πρώτῳ Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; 6 ὁ δὲ εἶπεν Ἐκατὸν βάτους ἐλαίου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ καθίσας ἑταχέως γράψον πενήκοντα. 7 ἔπειτα ἕτέρῳ εἶπεν Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν Ἐκατὸν κόρους σίτου. λέγει αὐτῷ Δέξαι σου τὰ γράμματα καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. 8 καὶ ἐπήνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας ὅτι φρονίμως ἐποίησεν ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι

[MATT 6:24]

Οὐδεὶς δύναται
 δυσὶ κυρίοις δουλεύειν·
 ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει
 καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
 ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται
 καὶ τοῦ ἐτέρου καταφρονήσει·
 οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν
 καὶ μαμωνᾷ. (§39)

[MATT 11:13]

πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ
 νόμος
 ἕως Ἰωάννου ἐπροφήτευσαν· (§47)

LUKE 16

ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς
 εἰς τὴν γενεάν τὴν ἑαυτῶν
 εἰσίν. 9 Καὶ ἐγὼ ὑμῖν λέγω,
 ἑαυτοῖς ποιήσατε φίλους ἐκ
 τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα
 ὅταν ἐκλίπῃ δέξωνται ὑμᾶς
 εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. 10
 ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ καὶ ἐν
 πολλῷ πιστὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἐν
 ἐλαχίστῳ ἄδικος καὶ ἐν πολ-
 λῷ ἄδικός ἐστιν. 11 εἰ οὖν
 ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ
 οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς
 ὑμῖν πιστεύσει; 12 καὶ εἰ ἐν
 τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγέν-
 εσθε, τὸ ἡμέτερον¹ τίς δώσει
 ὑμῖν¹;

13 Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται
 δυσὶ κυρίοις δουλεύειν·
 ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει
 καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει,
 ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται
 καὶ τοῦ ἐτέρου καταφρονήσει.
 οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν
 καὶ μαμωνᾷ.

129. CONCERNING THE LAW AND THE KINGDOM

LUKE 16:14-18

Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα οἱ
 Φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρ-
 χοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐ-
 τόν. 15 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
 Ὅτι ἐστὶν οἱ δικαιοῦντες
 ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώ-
 πων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς
 καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν
 ἀνθρώποις ὑψηλὸν βδέλυγμα
 ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

16 Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται
 μέχρι Ἰωάννου·

[MATT 11:12]

ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν
Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
βιάζεται,
καὶ βιασταὶ ἀρπάξουσιν αὐτήν.
(§47)

[MATT 5:18]

ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ,

ἵωτα ἓν ἢ μία κερέα
οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου
ἕως [ἂν] πάντα γένηται. (§36)

[MATT 5:32]

Ἄ· Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι
πᾶς ὁ ἀπολύων
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
παρεκτὸς λόγου πορνείας

ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι
[, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην
γαμήσῃ
μοιχᾶται]. (§37)

LUKE 16

ἀπὸ τότε

ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
εὐαγγελίζεται
καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.

17 Εὐκοπώτερον δὲ ἐστὶν
τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
παρελθεῖν
ἢ τοῦ νόμου ἑμίαν κερέα¹
πεσεῖν.

18 Ἀ· Πᾶς ὁ ἀπολύων
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ

καὶ γαμῶν ἑτέραν
μοιχεύει,
καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς
γαμῶν
μοιχεύει.

130. THE RICH MAN AND LAZARUS

LUKE 16:19-31

Ἄνθρωπος δὲ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον εὐφραινόμενος
καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. 20 πτωχὸς δὲ τις ὀνόματι Λάζαρος ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα
αὐτοῦ εἰλκωμένος 21 καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης

Mt 19:9

Ἄ· λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι
ὃς ἂν ἀπολύσῃ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
μὴ ἐπὶ πορνείᾳ
καὶ γαμήσῃ ἄλλην
μοιχᾶται.¹ (§135)

Mk 10:11, 12

Ἄ· καὶ λέγει αὐτοῖς
Ὅς ἂν ἀπολύσῃ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
καὶ γαμήσῃ ἄλλην
μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν,
12 καὶ ἐὰν αὐτὴ ἀπολύσασα
τὸν ἄνδρα αὐτῆς
γαμήσῃ ἄλλον
μοιχᾶται. (§135)

WH mg: Lk 16:17 κερέα·μίαν

LUKE 16

τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἐπέλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ. 22 ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ· ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. 23 καὶ ἐν τῷ ᾧ ἔδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. 24 καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. 25 εἶπεν δὲ Ἀβραάμ Τέκνον, μὴ σῆσθι ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι. 26 καὶ ἐν πᾶσι τοῦτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν. 27 εἶπεν δὲ Ἐρωτῶ σε οὖν, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, 28 ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφοὺς, ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. 29 λέγει δὲ Ἀβραάμ Ἐχουσι Μωυσῆα καὶ τοὺς προφῆτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. 30 ὁ δὲ εἶπεν Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς μετανοήσουσιν. 31 εἶπεν δὲ αὐτῷ Εἰ Μωυσῆος καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ πεισθήσονται.

131. CONCERNING FORGIVENESS AND FAITH

[MATT 18:7]

Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν
σκανδάλων·
ἀνάγκη γὰρ
ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα,
πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ
δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. (§94)

[MATT 18:6]

ὁς δ' ἂν σκανδαλίσῃ
ἓνα τῶν μικρῶν τούτων
τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ,
συμφέρει αὐτῷ
ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνίκος
περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ
καὶ καταποντισθῇ
ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης.
(§94)

[MATT 18:15]

Ἐάν τις ἀμαρτήσῃ ὁ ἀδελφός σου,

LUKE 17:1-10

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μα-
θητάς αὐτοῦ

Ἀνένδεκτόν ἐστιν
τοῦ τὰ σκάνδαλα μὴ ἐλθεῖν,
πλὴν οὐαὶ
δι' οὗ ἔρχεται·

[MARK 9:42]

Καὶ ὁς ἂν σκανδαλίσῃ
ἓνα τῶν μικρῶν τούτων
τῶν πιστευόντων,
καλὸν ἐστὶν αὐτῷ μᾶλλον
εἰ περικείται μύλος ὀνίκος
περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ
καὶ βέβληται
εἰς τὴν θάλασσαν. (§94)

2 λυσιτελεῖ αὐτῷ
εἰ λίθος μυλικὸς περικείται
περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ
καὶ ἔρριπται
εἰς τὴν θάλασσαν
ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ
τῶν μικρῶν τούτων ἓνα.
3 προσέχετε ἑαυτοῖς.
ἐάν τις ἀμάρτη ὁ ἀδελφός σου

[MATT 18]

ὑπαγε ἐλεγξον αὐτὸν
μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου.
ἐὰν σου ἀκούσῃ,
ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· (§96)

[MATT 18:21, 22]

Τότε προσελθὼν ὁ Πέτρος εἶπεν
[αὐτῷ]

Κύριε, ποσάκις
ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου
καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἐπτάκις;
22 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
Οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις

ἀλλὰ ἕως ἑβδομηκοντάκις ἐπτά.
(§98)

[MATT 21:21]

ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτοῖς

^α Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἐὰν ἔχητε πίστιν

καὶ μὴ διακριθῇτε,

οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε,
ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε

Ἀρθητι καὶ βλήθῃτι
εἰς τὴν θάλασσαν,

γενήσεται· (§147)

[MARK 11:22, 23]

καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει
αὐτοῖς

Ἔχετε πίστιν θεοῦ·

23 ^α Ἀμὴν λέγω ὑμῖν

ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ

Ἀρθητι καὶ βλήθῃτι
εἰς τὴν θάλασσαν,
καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὁ θεὸς λαλεῖ γίνεταί,
ἔσται αὐτῷ. (§147)

LUKE 17

ἐπιτίμησον αὐτῷ,
καὶ ἐὰν μετανοήσῃ
ἄφες αὐτῷ·

4 καὶ ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας
ἁμαρτήσῃ εἰς σέ

καὶ ἐπτάκις
ἐπιστρέψῃ πρὸς σέ λέγων
Μετανοῶ,

ἀφήσεις αὐτῷ.

5 Καὶ εἶπαν οἱ ἀπόστολοι
τῷ κυρίῳ Πρόσθες ἡμῖν πίστιν.
6 εἶπεν δὲ ὁ κύριος

^α Εἰ ἔχετε πίστιν
ὡς κόκκον σινάπεως,

ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ
[ταύτῃ]

Ἐκριζώθητι καὶ φυτεύθητι
ἐν τῇ θαλάσῃ·

καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.

Mt 17:20b

^α Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἐὰν ἔχητε πίστιν
ὡς κόκκον σινάπεως,
εἰρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ
Μετάβα ἔνθεν
ἐκεῖ,
καὶ μεταβήσεται,
καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ ὑμῖν. (§89)

LUKE 17

7 Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς, εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ αὐτῷ Εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσε, 8 ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ Ἐτοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; 9 μὴ ἔχει χάριν τῷ δούλῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα; 10 οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσῃτε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

CHAPTER IX. CONCERNING THANKFULNESS, WATCHFULNESS, AND HUMILITY, §§132-134

132. THE TEN LEPERS

LUKE 17:11-19

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσον Σαμαρίας καὶ Γαλιλαίας. 12 Καὶ εἰσερχομένον αὐτοῦ εἰς τινα κώμην ἠπήντησαν¹ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἱ ἠνέστησαν¹ πόρρωθεν, 13 καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνὴν λέγοντες Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. 14 καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς Πορευθέντες ἰ¹ ἐπιδείξατέ¹ ἑαυτοὺς “τοῖς ἱερεῦσιν.” καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθαρίσθησαν. 15 εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἴαθη, ὑπέστρεψεν μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν, 16 καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης. 17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Οὐχ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ [δὲ] ἑννέα ποῦ; 18 οὐχ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος; 19 καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

133. THE COMING OF THE KINGDOM

LUKE 17:20-18:8

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀπεκρίθη

¹ Lev 13:49

WH mg: Lk 17:12 ἠπήντησαν | ἔστησαν

LUKE 17

αὐτοῖς καὶ εἶπεν Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως, 21 οὐδὲ ἐροῦσιν Ἰδοὺ ὧδε ἢ Ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν.

22 Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν καὶ οὐκ ὅψεσθε.

23 καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν Ἰδοὺ Ἰκεῖ ἢ Ἰδοὺ ὧδε·

μη [ἀπέλθῃτε μηδὲ] διώξῃτε.

24 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τ'.

25 ἁπρώτον δὲ δεῖ αὐτὸν

πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι

[MATT 24:23, 26, 27]

Τότε ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ Ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς ἢ Ὡδε, μὴ πιστεύσητε . . . 26 ἂν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν Ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθῃτε Ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε 27 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου (§162)

[MATT 16:21]

^a ΑΠΟ ΤΟΤΕ ἤρξατο Ἰησοῦς Χριστὸς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπελθεῖν καὶ πολλὰ παθεῖν

[MARK 13:21]

Καὶ τότε ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ Ἰδε ὧδε ὁ χριστὸς Ἰδε ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε (§162)

[MARK 8:31]

^a Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι

^a Cf Mt 17:22, 23 (§90); ^a Cf Mk 9:31 (§90); 10:33, 20:18 (§139)

Lk 9:22a

^a εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι

[MATT 16]

^a ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. (§87)

[MATT 24:37-39]

ὥσπερ γὰρ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου· 38 ὡς γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις [ἐκείναις] ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ γαμίζοντες, ἄχρι ἣς ἡμέρας ¹“εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,” 39 καὶ οὐκ ἔγνωσαν ὥς ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἤρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. (§164)

[MARK 8]

^a ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι· (§87)

LUKE 17

^a ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.

26 καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·

27 ἥσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐγαμίζοντο, ἄχρι ἣς ἡμέρας ¹“εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,”

καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας¹.

28 ὁμοίως καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λῶτ· ἥσθιον, ἔπινον, ἡγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ψυκοδόμουν· 29 ἡ δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν Λῶτ ἀπὸ Σοδόμων, ²“ἐβρεξεν πῦρ καὶ θεῖον ἀπ’ οὐρανοῦ” καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας¹. 30 κατὰ τὰ αὐτὰ ἔσται ἡ ἡμέρα ὃ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται.

Lk 9:22b

^a ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι¹. (§87)
Cf Lk 9:44 (§90); 18:31-33 (§139)

¹ Gen 7:7   ² Gen 19:24

[MATT 24:17, 18]	[MARK 13:15, 16]	LUKE 17
<p>α^ο ἐπὶ τοῦ δώματος</p> <p>μὴ καταβάτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, 18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω</p> <p>ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. (§162)</p> <p>[MATT 10:39]</p> <p>β^ο εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ</p> <p>ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν ἑμοῦ εὐρήσει αὐτήν. (§74)</p>	<p>α^ο τ^ο ἐπὶ τοῦ δώματος</p> <p>μὴ καταβάτω μηδὲ εἰσελθάτω τι ἄραι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, 16 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω</p> <p>ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. (§162)</p>	<p>31 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ α^οδς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά,</p> <p>καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ¹⁶ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.”</p> <p>32 μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λῳτ.</p> <p>33 β^οδς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσασθαι ἀπολέσει αὐτήν, δς δ’ ἂν ἀπολέσει</p> <p>ζωογονήσῃ αὐτήν.</p> <p>34 λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ</p> <p>ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης [μίας], ὁ εἰς παραλημφθήσεται καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται·</p> <p>35 ἔσονται δύο ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία παραλημφθήσεται ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθήσεται.</p> <p>37 καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν</p>

Mt 16:25

β^ο δς γὰρ ἐὰν θέλῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι
ἀπολέσει αὐτήν·
δς δ’ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἑμοῦ
εὐρήσει αὐτήν. (§87)

Mk 8:35

β^ο δς γὰρ ἐὰν θέλῃ
τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν¹ σῶσαι
ἀπολέσει αὐτήν·
δς δ’ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν [ἑμοῦ καὶ] τοῦ εὐαγγελίου
σώσει αὐτήν. (§87)

^a Cf Lk 21:21 (§162)

Lk 9:24

β^ο δς γὰρ ἂν θέλῃ
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι,
ἀπολέσει αὐτήν·
δς δ’ ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἑμοῦ,
οὗτος σώσει αὐτήν. (§87)

¹ Gen 19:26

Lk 17:33 ἀπολέσει² with ~~NA~~LR etc.; ἀπολέσῃ BDEWΘ etc.; ALWΔ al pler add αὐτήν min cop; al pler om δ 35 ἢ μία with BDRΘ min; ALWX al pler om ἡ 34 ὁ εἰς ~~NB~~Θ

[MATT 24:28]

ὅπου ἂν ᾖ τὸ πτώμα, ἐκεῖ
συναχθήσονται οἱ ἄετοί. (§162)

LUKE 17-18

αὐτῷ Ποῦ, κύριε; ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς

Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ
καὶ οἱ ἄετοί ἐπισυναχθήσονται.

1 Ἐλεγεν δὲ παραβολὴν
αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε
προσεύχεσθαι αὐτοὺς καὶ μὴ
ἐγκακεῖν, 2 λέγων Κριτῆς
τις ἦν ἐν τινὶ πόλει τὸν θεὸν
μὴ φοβούμενος καὶ ἄνθρωπον
μὴ ἐντρέπόμενος. 3 χήρα δὲ
ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ καὶ ἤρ-
χετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα
Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδι-
κου μου. 4 καὶ οὐκ ἤθελεν
ἐπὶ χρόνον, μετὰ ταῦτα δὲ
εἶπεν ἐν αὐτῷ Εἰ καὶ τὸν
θεὸν οὐ φοβοῦμαι οὐδὲ ἄν-
θρωπον ἐντρέπομαι, 5 διὰ γε
τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν
χήραν ταύτην ἐκδίκησω αὐτήν,
ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη
ὑπωπιάζῃ με. 6 Εἶπεν δὲ
ὁ κύριος Ἀκούσατε τί ἡ
κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει·
7 ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν
ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ
τῶν βιώντων αὐτῷ ἡμέρας
καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμεῖ
ἐπ' αὐτοῖς; 8 λέγω ὑμῖν ὅτι
ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν
ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἔλθων ἄρα εὐρήσῃ
τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

134. THE PHARISEE AND THE PUBLICAN

LUKE 18:9-14

Εἶπεν δὲ καὶ πρὸς τινὰς τοὺς
πεπειθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰ-
σὶν δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας

LUKE 18

τοὺς λοιποὺς τὴν παραβολὴν ταύτην. 10 Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. 11 ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν προσήνυχετο Ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμι ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, ἀδίκοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. 12 νηστεύω δις τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατεύω πάντα ὅσα κτῶμαι. 13 ὁ δὲ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπάραι εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἔτυπτε τὸ στῆθος ἑαυτοῦ λέγων Ὁ θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. 14 λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ παρ' ἐκείνων. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.

CHAPTER X. TEACHINGS BEYOND JORDAN, §§135-141

135. CONCERNING DIVORCE

MATT 19:3-12

Καὶ προσῆλθαν αὐτῷ Φαρισαῖοι
πειράζοντες αὐτὸν
καὶ λέγοντες

MARK 10:2-12

Καὶ [προσελθόντες Φαρισαῖοι]
ἐπηρώτων αὐτὸν

Mt 23:12

^a Ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται,
καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§156)

Lk 14:11

^a ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται
καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§123)

WH mg: Lk 18:10 ὁ 11 πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα ὡς

MATT 19

Εἰ ἔξεστιν

ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
κατὰ πᾶσαν αἰτίαν;

4 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

[Cf vv 7, 8 below]

Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι
ὁ κτίσας ἀπ' ἀρχῆς1^α ἄρσεν καὶ θῆλυἐποίησεν αὐτοὺς¹

5 καὶ εἶπεν

2^α Ἔνεκα τούτου καταλείψει
ἄνθρωπος

τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα

καὶ κολληθήσεται τῇ γυναικὶ
αὐτοῦ,καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
μίαν³;

6 ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο

ἀλλὰ σὰρξ μία·

ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν

ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

7 λέγουσιν αὐτῷ

τί οὖν Μωσὴς ἐνετείλατο

3^α δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου
καὶ ἀπολῦσαι τ⁴;8 λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωσὴς
πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν

MARK 10

εἰ ἔξεστιν

ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι,

πειράζοντες αὐτόν.

3 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς

τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσὴς;

4 οἱ δὲ εἶπαν

Ἐπέτρεψεν Μωσὴς

3^α βιβλίον ἀποστασίου γράφαι
καὶ ἀπολῦσαι.

5 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς

Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν

ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν
ταύτην·

6 ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως

1^α ἄρσεν καὶ θῆλυ

ἐποίησεν [αὐτοὺς].

7 2^α ἔνεκεν τούτου καταλείψει
ἄνθρωποςτὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν
μητέρα,8 καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
μίαν³;

ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο

ἀλλὰ μία σὰρξ·

9 ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν

ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

[Cf vv 3-5 above]

¹ Gen 1:27   ² Gen 2:24   ³ Deut 24:1(3)

WH mg: Mt 19:7 αὐτὴν

Mk 10:7 AC DLNWX ΔΘ (ACLN Δ etc τῇ γυναικὶ) it vg cop sah al pler add καὶ προσκολληθήσεται πρὸς
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ: **NB** 1 min go om

MATT 19	MARK 10	
ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως.	10 Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν πάλιν οἱ μαθηταὶ περὶ τούτου ἐπηρώτων αὐτόν. 11 ^a καὶ λέγει αὐτοῖς	
9 ^a λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι		[LUKE 16:18]
ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ καὶ γαμῆσθαι ἄλλον μοιχᾶται. ¹	ᾧ ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῆσθαι ἄλλον μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν, 12 καὶ ἂν αὐτὴ ἀπολύσασα τὸν ἄνδρα αὐτῆς γαμῆσθαι ἄλλον μοιχᾶται.	^a Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει. (§129)
10 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. 11 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον, ἀλλ' οἷς δέδοται. 12 εἰσὶν γὰρ εὐνοῦ- χοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσαν		

Mt 5:32

^a Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι
πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα
αὐτοῦ
παρεκτὸς λόγου πορνείας
ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι[,
καὶ ὅς ἂν ἀπολελυμένην
γαμῆσθαι μοιχᾶται]. (§37)

WH mg: Mt 19:9 λέγω δὲ ὑμῖν, ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι, καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας μοιχᾶται.

Mt 19:9 ὅτι with **SCLWΔΘ** al pler; BDZ 7 it om — μὴ ἐπὶ πορνείᾳ with **SCNWZΘ** al pler; BD 1. 33. it syr sin cur sah cop etc παρεκτὸς λόγου πορνείας — καὶ γαμήσῃ ἄλλον with **SCDW** (om και) **ZΘ** al pler; BNS* cop etc om — μοιχᾶται with **NDWZΘ** al pler; ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι BC*NΣ* cop etc — μοιχᾶται (without addition) with **NDL** nūn 9 it syr sin cur sah etc; BCINWZΘ al pler add καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας (γαμῶν C*INWΔΘ etc) μοιχᾶται

MATT 19

ἐαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος
χωρεῖν χωρεῖτω.

136. BLESSING LITTLE CHILDREN

MATT 19:13-15

Τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ
παιδιά,
ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς
καὶ προσεύξηται·
οἱ δὲ μαθηταὶ
ἐπετίμησαν αὐτοῖς.
14 ὁ δὲ Ἰησοῦς
εἶπεν ὅτι
"Ἄφετε τὰ παιδιά
καὶ μὴ κωλύετε αὐτά
ἐλθεῖν πρὸς με,

τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

[MATT 18:3]

καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς λέγων ὑμῖν,
ἐάν μὴ στραφῇτε καὶ γέννησθε

ὡς τὰ παιδιά,
οὐ μὴ εἰσέλθῃτε
εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

(§92)

15 καὶ

ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτοῖς
ἐπορεύθη ἐκείθεν.

MARK 10:13-16

Καὶ προσέφερον αὐτῷ
παιδιά
ἵνα αὐτῶν ἅψηται·

οἱ δὲ μαθηταὶ
ἐπετίμησαν αὐτοῖς.
14. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς
ἠγανάκτησεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς
"Ἄφετε τὰ παιδιά

ἔρχεσθαι πρὸς με,
μὴ κωλύετε αὐτά,
τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

15 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅς ἂν μὴ δέξηται
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ὡς παιδίον,
οὐ μὴ εἰσέλθῃ
εἰς αὐτήν.

16 καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ
κατευλόγει
τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά.

LUKE 18:15-17

Προσέφερον δὲ αὐτῷ
καὶ τὰ βρέφη
ἵνα αὐτῶν ἅπτηται·

ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ
ἐπετίμων αὐτοῖς.
16 ὁ δὲ Ἰησοῦς
προσεκαλέσατο [αὐτὰ] λέγων
"Ἄφετε τὰ παιδιά

ἔρχεσθαι πρὸς με
καὶ μὴ κωλύετε αὐτά,
τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

17 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅς ἂν μὴ δέξηται
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
ὡς παιδίον,
οὐ μὴ εἰσέλθῃ
εἰς αὐτήν.

137. THE RICH YOUNG MAN

MATT 19:16-30

Καὶ

ἰδοὺ εἷς προσελθὼν αὐτῷ

MARK 10:17-31

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ
εἰς ὁδὸν
προσδραμὼν εἰς

LUKE 18:18-30

Καὶ

WH mg: Mt 19:14 αὐτοῖς

Mt 19:14 εἶπεν (without addition) with BΘ al pler; **SCDLMW** vg syr cur pesh etc add αὐτοῖς
Mk 10:13 ἐπετίμησαν with **NBCLA** cop etc; **ADNWXΘ** al pler ἐπετίμων

MATT 19	MARK 10	LUKE 18
εἶπεν Διδάσκαλε, τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα σχῶ ζωὴν αἰώνιον;	καὶ γονυπετήσας αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; 18 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἰς ὁ θεός.	ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων λέγων Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; 19 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἰς [ὁ] θεός.
17 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἰς ἐστὶν ὁ ἀγαθός· εἰ δὲ θέλεις εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἴτῃρει ¹ τὰς ἐντολάς. 18 Ἰλέγει αὐτῷ Ποίας; ¹ ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη ¹ Τό ¹ “Οὐ φονεύσεις, Οὐ μοιχεύσεις,	19 τὰς ἐντολὰς οἶδας ¹ “Μὴ φονεύσης, Μὴ μοιχεύσης, Μὴ κλέψης, Μὴ ψευδομαρτυρήσης,” Μὴ ἀποστερήσης, ³ “Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.”	20 τὰς ἐντολὰς οἶδας ² “Μὴ μοιχεύσης, Μὴ φονεύσης, Μὴ κλέψης, Μὴ ψευδομαρτυρήσης,” ³ “Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα.”
Οὐ κλέψεις, Οὐ ψευδομαρτυρήσεις, 19 ³ Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα,” καὶ ^{α4} “Ἀγαπήσεις τὸν πλη- σίον σου ὡς σεαυτόν.” 20 λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος	20 ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφύλαξά μιν ἐκ νεότητός μου. 21 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ ἡγάπησεν αὐτόν καὶ εἶπεν αὐτῷ	21 ὁ δὲ εἶπεν Ταῦτα πάντα ἐφύλαξα ἐκ νεότητος. 22 ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ
Ἰταῦτα πάντα ¹ ἐφύλαξα· τί ἔτι ὑστερῶ; 21 Ἰέφη ¹ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς		

^a Cf Mt 22:39 (§154)^a Cf Mk 12:31 (§154)^a Cf Lk 10:27 (§103)¹ Ex 20:13–16; Deut 5:17–20
⁴ Lev 19:18² Ex 20:12–16; Deut 5:16–20³ Ex 20:12; Deut 5:16

WH mg: Mt 19:17 τήρησον

18 Ποίας; φησίν. | εἶπεν

20 Πάντα ταῦτα

21 λέγει

Mt 19:16 Διδάσκαλε with **Σ**BDL 3 it etc; CDWΘ al pler add ἀγαθέ — σχῶ with BDΘ Or; C(?)WΔ al pler ἔγω; **Σ**L min cop syr sin cur etc κληρονομήσω 17 Τί με ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ with **Σ**BD (τοῦ om) LΘ it yg syr sin cur etc; Τί με λέγεις ἀγαθόν CWD (λέγεις om) 2 it pesh sah al pler — εἰς ἐστὶν ὁ ἀγαθός with **Σ**BD (ὁ om) LΘ it syr sin cur (ὁ θεός add); οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἰς ὁ θεός CWD 5 it pesh al pler 20 ἐφύλαξα with **Σ**BDLΘ etc; ἐφύλαξά μιν CW al pler; CD (μου om) W it sah cop al pler add ἐκ νεότητός μου Mk 10:19 μὴ ἀποστερήσης with **Σ**ACDLXΘ etc; BKWΔ min syr sin arm etc om

MATT 19

Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι,
ὑπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρ-
χοντα καὶ δὸς [τοῖς] πτωχοῖς,
καὶ ἔξεις θησαυρὸν
ἐν οὐρανοῖς,
καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι.
22 ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος
τὸν λόγον [τοῦτον]
ἀπῆλθεν λυπούμενος,
ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι πλούσιος
δυσκόλως

εἰσελεύσεται
εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

24 πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν,¹
εὐκοπώτερόν ἐστιν
κάμηλον διὰ τῆς τρήματος¹
ῥαφίδος εἰσελθεῖν
ἢ πλούσιον¹ εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ.

25 ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ
ἐξεπλήσσοντο σφόδρα
λέγοντες
Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;
26 ἐμβλέψας δὲ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς

MARK 10

Ἐν σε ὑστερεῖ·
ὑπαγε ὅσα ἔχεις πώλησον
καὶ δὸς [τοῖς] πτωχοῖς,
καὶ ἔξεις θησαυρὸν
ἐν οὐρανῷ,
καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι.
22 ὁ δὲ στυγνάσας
ἐπὶ τῷ λόγῳ
ἀπῆλθεν λυπούμενος,
ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.

23 Καὶ περιβλεψάμενος
ὁ Ἰησοῦς λέγει
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ

Πῶς δυσκόλως
οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες

εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσελεύσονται.
24 οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο
ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ
Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέ-
γει αὐτοῖς Τέκνα, πῶς δύσ-
κόλόν ἐστιν εἰς τὴν βασι-
λείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

25 εὐκοπώτερόν ἐστιν
κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς¹
ῥαφίδος διελθεῖν
ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

26 οἱ δὲ
περισσῶς ἐξεπλήσσοντο
λέγοντες πρὸς αὐτόν
Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;
27 ἐμβλέψας αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς λέγει

LUKE 18

Ἔτι ἐν σοι λείπει·
πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον
καὶ διάδος πτωχοῖς,
καὶ ἔξεις θησαυρὸν
ἐν [τοῖς] οὐρανοῖς,
καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι.
23 ὁ δὲ ἀκούσας
ταῦτα
περίλυπος ἐγενήθη,
ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.
24 Ἰδὼν δὲ αὐτόν
[ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν

Πῶς δυσκόλως
οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες

εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσπορεύονται.

25 εὐκοπώτερον γὰρ ἐστιν
κάμηλον διὰ τρήματος
βελόνης εἰσελθεῖν
ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

26 εἶπαν δὲ οἱ ἀκούσαντες
Καὶ τίς δύναται σωθῆναι;
27 ὁ δὲ εἶπεν

WH mg: Mt 19:24 ὑμῖν ὅτι | τρυπήματος | διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰσελθεῖν

Mk 10:25 τῆς τρυμαλιᾶς τῆς

Mt 19:24 τρήματος with **✠***B Or: DLWZX al pler τρυπήματος; OKΘS etc τρυμαλιᾶς — εἰσελθεῖν with **✠**CLWΔ sah cop syr sin pesh al pler; BDΧθ it vg syr cur διελθεῖν etc — πλούσιον (without addition) with **✠**LZ syr cur etc; BDΘ it vg sah cop pesh etc add εἰσελθεῖν; CWXΣ al pler add εἰσελθ. after θεοῦ Mk 10:25 διελθεῖν with BC it vg etc; **✠**AWXΔΘ syr sin etc εἰσελθεῖν Lk 18:25 τρήματος with **✠**BD 49.; LRΘ 157. etc τρυπήματος; τρυμαλιᾶς **✠**AWXΔ al pler — εἰσελθεῖν with **✠**BLRWX cop pesh al pler; AΔΘ it vg syr sin cur etc διελθεῖν

MATT 19	MARK 10	LUKE 18
Παρά ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνα- τόν ἐστιν,	Παρά ἀνθρώποις ἀδύνατον	Τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις
¹ “παρά” δὲ “θεῷ πάντα δυνατά.”	ἀλλ’ οὐ παρὰ θεῷ, ¹ “πάντα” γὰρ “δυνατά πα- ρὰ [τῷ] θεῷ.”	δυνατά παρὰ τῷ θεῷ ἐστίν.
27 Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; 28 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολου- θήσαντές μοι ἐν τῇ παλινγενε- σίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ,	28 Ἦρξατο λέγειν ὁ Πέ- τρος αὐτῷ Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήκαμεν σοι.	28 Εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφέντες τὰ ἴδια ἠκολουθήσαμεν σοι.
καθήσθεσθε καὶ ἑμεῖς ¹ ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντας τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ.	29 ἔφη ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφὰς ἢ μητέρα ἢ πατέρα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ¹ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ [ἕνεκεν] τοῦ εὐαγγελίου, 30 ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελ- φὰς καὶ ἑμεῖς ¹ καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν,	[LUKE 22:30b] καὶ ἑμεῖς ¹ ἐπὶ θρόνων τὰς δώδεκα φυλὰς κρίνοντας τοῦ Ἰσραὴλ. (§173) 29 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν ἢ γυναῖκα ἢ ἀδελφούς ἢ γονεῖς ἢ τέκνα εἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, 30 ὃς οὐχὶ μὴ ἑλάβῃ ¹ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ
29 καὶ πᾶς ὅστις ἀφήκεν οἰκίας ἢ ἀδελφούς ἢ ἀδελφὰς ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς ¹ ἕνεκεν τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος, πολλαπλασίονα λήμψεται		

¹ Gen 18:14; Job 42:2; Zech 8:6 LXX

WH mg: Mt 19:28 αὐτοὶ 29 ἀδελφούς ἢ . . . ἀγροὺς ἢ οἰκίας Mk 10:30 μητέρα Lk 18:30 ἀπολάβῃ

Mt 19:29 μητέρα without addition with BD 7 it syr sin Or; NCWXΘ 7 it syr cur sah al pler add ἢ
γυναῖκα — πολλαπλασίονα with BL sah Or etc; ἑκατονταπλασίονα NCWDΘ it vg syr sin cur pesh al pler
Mk 10:27 τῷ: BΘ 124. om 28 ἠκολουθήκαμεν with BCDW; NAΘ ἡγάμεν 29 ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ: N om

MATT 19

καὶ
ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.

30 ^aΠολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι
ἔσχατοι
καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

MARK 10

καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ
ζωὴν αἰώνιον.

31 ^aπολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι
ἔσχατοι
καὶ [οἱ] ἔσχατοι πρῶτοι.

LUKE 18

καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ
ζωὴν αἰώνιον.

[LUKE 13:30]

^aκαὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι
οἱ ἔσονται πρῶτοι,
καὶ εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται
ἔσχατοι. (§121)

138. THE VINEYARD AND THE HUSBANDMEN

MATT 20:1-16

Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βα-
σιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ
οἰκοδεσπότη ὃστις ἐξῆλθεν ἄμα
πρῶτὶ μισθώσασθαι ἐργάτας
εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ·
2 συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν
ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέ-
ραν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν
ἀμπελῶνα αὐτοῦ. 3 καὶ ἐξελ-
θὼν περὶ τρίτην ὥραν εἶδεν
ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ
ἀργοὺς· 4 καὶ ἐκείνοις εἶπεν
Ἵπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν
ἀμπελῶνα, καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον
δώσω ὑμῖν· οἱ δὲ ἀπῆλθον.
5 πάλιν [δὲ] ἐξελθὼν περὶ ἑκ-
τὴν καὶ ἐνάτην ὥραν ἐποίησεν
ὡσαύτως. 6 περὶ δὲ τὴν ἐνδε-
κάτην ἐξελθὼν εἶδεν ἄλλους
ἐστῶτας, καὶ λέγει αὐτοῖς
Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν
ἡμέραν ἀργοί; 7 λέγουσιν
αὐτῷ Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισ-
θώσατο· λέγει αὐτοῖς Ἵπά-
γετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπε-
λῶνα. 8 ὁψίας δὲ γενομένης

Mt 20:16

^a Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι
πρῶτοι
καὶ οἱ πρῶτοι
ἔσχατοι. (§138)

MATT 20

λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος
τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ Κάλεσον
τοὺς ἐργάτας καὶ ἀπόδος[†] τὸν
μισθὸν ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν
ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων.
9 ἔλθόντες δὲ οἱ περὶ τὴν
ἐνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ
δηνάριον. 10 καὶ ἔλθόντες οἱ
πρώτοι ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον
λήμψονται καὶ ἔλαβον [τὸ]
ἀνὰ δηνάριον καὶ αὐτοί.
11 λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον
κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου 12 λέ-
γοντες Οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν
ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους[†] αὐ-
τοὺς ἡμῖν¹ ἐποίησας τοῖς βασ-
τάσας τὸ βάρος τῆς ἡμέρας
καὶ τὸν καύσωνα. 13 ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς ἐνὶ αὐτῶν εἶπεν¹
Ἐταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ
δηναρίου συνεφώνησάς μοι;
14 ἄρον τὸ σὸν καὶ ὑπάγε·
θέλω [δὲ¹] τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ
δοῦναι ὥς καὶ σοί· 15 οὐκ
ἔξεστίν μοι ὃ θέλω ποιῆσαι
ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμὸς
σου πονηρὸς ἐστίν ὅτι ἐγὼ
ἀγαθὸς εἰμι;

16 ^aΟὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι
πρώτοι
καὶ οἱ πρώτοι ἔσχατοι.

[LUKE 13:30]

^a καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται
πρώτοι,
καὶ εἰσὶν πρώτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.
(§121)

139. PREDICTION OF THE CRUCIFIXION

MATT 20:17-19

Ἰσχυρὸν δὲ ἀναβαίνειν
Ἰησοῦς¹ εἰς Ἱεροσόλυμα

MARK 10:32-34

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀνα-
βαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα,

LUKE 18:31-34

Mt 19:30

^a Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρώτοι ἔσχατοι
καὶ ἔσχατοι πρώτοι. (§137)

Mk 10:31

^a πολλοὶ δὲ ἔσονται πρώτοι ἔσχατοι
καὶ οἱ ἔσχατοι πρώτοι (§137)

WH mg: Mt 20:8 αὐτοῖς

12 ἡμῖν αὐτοῖς

13 εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν

14 [ἐγὼ]

17 Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς

MATT 20

παρέλαβεν
τοὺς δώδεκα [μαθητὰς]
κατ' ἰδίαν,
καὶ ἐν τῇ ὁδῷ εἶπεν αὐτοῖς

18 Ἴδου ἀναβαίνομεν
εἰς Ἱεροσόλυμα,

^aκαὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦ-
σιν
καὶ γραμματεῦσιν, καὶ
κατακρινοῦσιν αὐτὸν [θανάτῳ],
19 καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν
τοῖς ἔθνεσιν
εἰς τὸ ἐμπαῖξαι

καὶ μαστιγῶσαι
καὶ σταυρῶσαι,
καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἐγερθήσεται¹.

MARK 10

καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ
Ἰησοῦς, καὶ ἑθαμβοῦντο, οἱ
δὲ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο.
καὶ παραλαβὼν πάντιν
τοὺς δώδεκα

ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν
τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν
33 ὅτι Ἴδου ἀναβαίνομεν
εἰς Ἱεροσόλυμα,

^aκαὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦ-
σιν
καὶ τοῖς γραμματεῦσιν, καὶ
κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ
καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν
τοῖς ἔθνεσιν
34 καὶ ἐμπαῖξουσιν αὐτῷ

καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ
καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν
καὶ ἀποκτενοῦσιν,
καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας
ἀναστήσεται.

LUKE 18

Παραλαβὼν δὲ
τοὺς δώδεκα

εἶπεν πρὸς αὐτοὺς
Ἴδου ἀναβαίνομεν
εἰς Ἱερουσαλὴμ,
καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ
γεγραμμένα διὰ τῶν προ-
φητῶν
^aτῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου¹

32 παραδοθήσεται γὰρ
τοῖς ἔθνεσιν
καὶ ἐμπαιχθήσεται
καὶ ὑβρισθήσεται
καὶ ἐμπτυσθήσεται,
33 καὶ μαστιγώσαντες
ἀποκτενοῦσιν αὐτόν,
καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ
ἀναστήσεται.
34 Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων
συνήκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο
κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ
οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

140. THE AMBITION OF JAMES AND JOHN

MATT 20:20-28

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ
ἡ μήτηρ

MARK 10:35-45

Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ

^a Cf Mt 16:21 (§87); 17:22,
23 (§90)

^a Cf Mk 8:31 (§87); 9:31
(§90)

^a Cf Lk 9:22 (§87), 44 (§90);
17:25 (§133)

WH mg: Mt 20:19 ἀναστήσεται

Mt 20:17 μαθητὰς with BCNWX al pler; $\aleph$ DLZ θ syr sin cur cop etc om 18 θανάτῳ with CDNWZ θ
al pler; $\aleph$ eis θάνατον; B eth om 19 ἐγερθήσεται with $\aleph$ C*LNZ etc; BDWXΔ θ al pler ἀναστήσεται
MK 10:34 μετὰ τρεῖς ἡμέρας with $\aleph$ BCDL Δ it cop etc; ANWX θ vg syr sin pesh al pler τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

MATT 20

τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου
μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς
προσκυνούσα
καὶ αἰτοῦσά τι ἅπ' αὐτοῦ.

21 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ
Τί θέλεις;
Ἰλέγει αὐτῇ
Εἰπέ ἵνα
καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου
εἰς ἐκ δεξιῶν
καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων σου

ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.
22 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν
Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε·
δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον
ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν;

λέγουσιν αὐτῇ
Δυνάμεθα.
23 λέγει αὐτοῖς
Τὸ μὲν ποτήριόν μου
πίεσθε,

τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου
ἰκαί' ἐξ εὐωνύμων
οὐκ ἔστιν ἐμὸν τ δοῦναι,
ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται
ὑπὸ τοῦ πατρός μου.
24 καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα
ἠγανάκτησαν
περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν.
25 ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλε-
σάμενος αὐτοὺς

MARK 10

Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης
οἱ [δύο] υἱοὶ Ζεβεδαίου

λέγοντες αὐτῷ
Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν
αἰτήσωμέν σε ποιήσης ἡμῖν.
36 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς
Τί θέλετε; ποιήσω ὑμῖν;
37 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ
Δὸς ἡμῖν ἵνα

εἰς σου ἐκ δεξιῶν
καὶ εἰς ἐξ ἀριστερῶν
καθίσωμεν
ἐν τῇ δόξῃ σου.
38 ὁ δὲ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς
Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε·
δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον
ὃ ἐγὼ πίνω,

ἢ τὸ βάπτισμα
ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισ-
θῆναι;
39 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ
Δυνάμεθα.
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς
Τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω
πίεσθε

καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθῆσεσθε,
40 τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου
ἢ ἐξ εὐωνύμων
οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι,
ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται.

41 καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα
ἠρξάντο ἀγανακτεῖν
περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου.
42 καὶ προσκαλεσάμενος αὐ-
τοὺς ὁ Ἰησοῦς

[LUKE 12:50a]

βάπτισμα δὲ
ἔχω βαπτισθῆναι, (§116)

[LUKE 12:50a]

βάπτισμα δὲ
ἔχω βαπτισθῆναι, (§116)

MATT 20	MARK 10	[LUKE 22:25-27]
<p>εἶπεν Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἔθνων κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. 26 οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν· ἄλλ' ὅς ἂν θέλῃ [ἐν ὑμῖν μέγας] γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος, 27 καὶ ὅς ἂν θέλῃ [ἐν ὑμῖν εἶναι] πρῶτος ἔσται ὑμῶν δοῦλος·</p> <p>28 ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.</p>	<p>λέγει αὐτοῖς . Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἔθνων κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. 43 οὐχ οὕτως δέ ἐστιν ἐν ὑμῖν· ἄλλ' ὅς ἂν θέλῃ μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν, [ἔσται] ὑμῶν διάκονος, 44 καὶ ὅς ἂν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος·</p> <p>45 καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.</p>	<p>25 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Οἱ βασιλεῖς τῶν ἔθνων κυριεύουσιν αὐτῶν 26 καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἄλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος</p> <p>ὡς ὁ διακονῶν· 27 τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ ἐν μέσφ' ὑμῶν εἰμι</p> <p>ὡς ὁ διακονῶν. (§173)</p>

141. BARTIMAEUS HEALED

MATT 20:29-34	[MATT 9:27-31]	MARK 10:46-52	LUKE 18:35-43
<p>Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱερειῶν ἡκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς.</p>	<p>Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ</p>	<p>Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱερειχώ. Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱερειχώ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλου ἱκανοῦ</p>	<p>Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν εἰς Ἱερειχώ</p>

Mt 23:11	Mk 9:35b	Lk 9:48b
<p>ἃ ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. (§156)</p>	<p>ἃ Εἰ τις θέλει πρῶτος εἶναι ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος. (§92)</p>	<p>ἃ ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτός ἐστιν μέγας. (§92)</p>

WH mg: Mt 20:26 μέγας ἐν ὑμῖν 27 εἶναι ὑμῶν Mk 10:43 ἔστω

MATT 20 [MATT 9]	MARK 10	LUKE 18
30 καὶ ἰδοὺ		
<p>δύο τυφλοὶ δύο τυφλοὶ καθήμενοι πα- ρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες</p>	<p>ὁ υἱὸς Τιμαίου Βαρτίμαιος τυφλὸς προσαίτης ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδόν. 47 καὶ ἀκούσας</p>	<p>τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν ἐπι- τῶν. 36 ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου ἐπυνθάνετο τί ἔειπεν τοῦτο· 37 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ</p>
<p>ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν κράζοντες λέγοντες καὶ λέγοντες Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, Ἐλέησον ἡμᾶς, ἱ υἱὸς Δαυεὶδ. ἱ υἱὲ Δαυεὶδ.</p>	<p>ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζαρηνὸς ἐστίν¹ ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν Τιὲ Δαυεὶδ Ἰησοῦ, ἐλέησόν με.</p>	<p>ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. 38 καὶ ἐβόησεν λέγων Ἰησοῦ υἱὲ Δαυεὶδ, ἐλέησόν με. 39 καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ</p>
<p>31 ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσω- σιν· οἱ δὲ μείζον ἔκραξαν [Cf v 27 and parallels above, and Matt 15:22 (§81)] λέγοντες Κύριε,</p>	<p>48 καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραξεν Τιὲ Δαυεὶδ, ἐλέησόν με.</p>	<p>ἵνα σιγήσῃ· αὐτὸς δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραξεν Τιὲ Δαυεὶδ, ἐλέησόν με.</p>
<p>ἐλέησον ἡμᾶς, ἱ υἱὸς Δαυεὶδ. 32 καὶ στὰς [ὁ] Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς 28 ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν</p>	<p>49 καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Φωνήσατε αὐτόν. καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν λέ- γοντες αὐτῷ Θάρσει, ἔγει- ρε, φωνεῖ σε. 50 ὁ δὲ ἀπο- βαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ</p>	<p>40 σταθεὶς δὲ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτόν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν.</p>

WH mg: Mt 20:30 υἱὲ 31 υἱὲ Mk 10:47 ἐστὶν ὁ Ναζαρηνὸς Lk 18:36 ἄν

Mt 20:30 Κύριε with BLZ 3 it vg sah cop etc; after ἡμᾶς CWX2 3 it pesh al pler; **ND** min 6 it syr cur etc om 30, 31 υἱὸς with BWZΔΘ (in 31) al pler; υἱὲ **SCDL**Θ (in 30) **Σ** etc Lk 18:40 Ἰησοῦς with BD; om A 63.; ὁ Ἰησ. **SLRW**XΔΘ al pler

MATT 20	[MATT 9]	MARK 10	LUKE 18
	προσῆλθαν αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ εἶπεν καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Τί θέλετε Πιστεύετε ὅτι ἰδύναμαι ποιήσω ὑμῖν; 33 λέγουσιν αὐτῷ Κύριε, ἵνα ἀνοιγῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν. 34 σπλαγχνι- σθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀμμάτων αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν καὶ ἠκολούθη- σαν αὐτῷ.	ἀναπηδήσας ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. 51 καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν Τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ Ῥαββουνεὶ, ἵνα ἀναβλέψω. 52 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ ´παγε, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. καὶ εὐθὺς ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ.	ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτόν 41 Τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπεν Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. 42 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ ´νάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. 43 καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.
	Καὶ ἐνεβριμήθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων Ὁρᾶτε μη- δεὶς γινωσκέτω· 31 οἱ δὲ ἐξελθόν- τες διεφήμισαν αὐτόν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. (§68)		

CHAPTER XI. THE APPROACH TO JERUSALEM, §§142, 143

142. ZACCHAEUS THE PUBLICAN

LUKE 19:1-10

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱερειχώ. 2 Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης ¹καὶ αὐτὸς¹ πλούσιος· 3 καὶ ἐξήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστίν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. 4 καὶ προδραμὼν εἰς τὸ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν ἵνα ἴδῃ αὐτόν, ὅτι ἐκείνης ἡμέλλεν διέρχεσθαι. 5 καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας [ὁ] Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν Ζακχαῖε, σπεύσας κατὰβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μέναι. 6 καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτόν χαίρων. 7 καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον λέγοντες ὅτι Παρὰ ἁμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσῆλθεν καταλῦσαι. 8 σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπεν πρὸς τὸν κύριον Ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου ὑπαρχόντων, κύριε, [τοῖς] πτωχοῖς δίδωμι, καὶ εἴ τινὸς τι ἐσυκοφάντησα ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. 9 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτόν [ὁ] Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ [ἐστίν]. 10 ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ¹“ζητῆσαι” καὶ σῶσαι “τὸ ἀπολωλός.”

143. PARABLE OF THE MINAE

LUKE 19:11-28

Ἀκούοντων δὲ αὐτῶν ταῦτα προσθεὶς εἶπεν παραβολὴν διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι Ἱερουσαλὴμ αὐτόν καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρήμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι· 12 εἶπεν οὖν

[MATT 25:14]

Ὡςπερ γὰρ ἄνθρωπος
ἀποδημῶν

ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους

καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς

τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, (§167)

[MARK 13:34]

ὡς ἄνθρωπος
ἀποδήμιος ἀφείλε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ

καὶ δὸς τοῖς δούλοις
αὐτοῦ
τὴν ἐξουσίαν, ἐκάστῳ τὸ ἔργον
αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετειλάτω
ἵνα γρηγορή. (§164)

Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς
ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν
λαβεῖν ἐαυτῷ βασιλείαν καὶ
ὑποστρέψαι.

13 καλέσας δὲ δέκα δούλους
ἐαυτοῦ

ἔδωκεν αὐτοῖς
δέκα μνᾶς καὶ εἶπεν πρὸς

¹ Ezek 34:16

[MATTH 25:19-29]

μετὰ δὲ πολὺν χρόνον ἔρχεται
ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων

καὶ συναίρει λόγον μετ' αὐτῶν.

20 καὶ προσελθὼν
ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν
προσήμεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα
λέγων

Κύριε,
πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας·
ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα.

21 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,
ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·
εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου
σου.

22 προσελθὼν καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα

εἶπεν·
Κύριε, δύο τάλαντά
μοι παρέδωκας·

ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα.

23 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,
ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·

εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου
σου.

LUKE 19

ἑαυτοὺς πραγματεύεσθαι ἔν
ᾧ ἔρχομαι.

14 Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμί-
σουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν
πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ λέ-
γοντες· Οὐ θέλομεν τοῦτον
βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.

15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελ-
θεῖν αὐτόν

λαβόντα τὴν βασιλείαν
καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς
δούλους τούτους οἷς δεδώκει τὸ
ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τί διε-
πραγματεύσαντο.

16 παρεγένετο δὲ
ὁ πρῶτος

λέγων

Κύριε,

ἡ μνᾶ σου

δέκα προσηργάσατο μνᾶς.

17 καὶ εἶπεν αὐτῷ
Ἐὖγε!, ἀγαθὲ δοῦλε,
ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου,

ἵσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα
πόλεων.

18 καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος

λέγων

Ἡ μνᾶ σου, κύριε,

ἐποίησεν πέντε μνᾶς.

19 εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ

Καὶ σὺ ἐπάνω γίνου πέντε
πόλεων.

[MATT 25]

24 προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν
τάλαντον εἰληφώς
εἶπεν

Κύριε,

[Cf v 25 below]

ἔγνων σε

ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος,

θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας

καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας·

25 καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἐκρυψα

τὸ τάλαντόν σου

ἐν τῇ γῇ·

ἴδε ἔχεις τὸ σόν.

26 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ

εἶπεν αὐτῷ

Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ,

ἦδεις ὅτι

θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα

καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα;

27 ἔδει σε οὖν βαλεῖν

τὰ ἀργύριά μου

τοῖς τραπεζίταις,

καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν

τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.

28 ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ

τὸ τάλαντον

καὶ δότε

τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα·

LUKE 19

20 καὶ ὁ ἕτερος ἦλθεν

λέγων

Κύριε,

ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου ἣν εἶχον
ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ·

21 ἐφοβούμην γὰρ σε
ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ,

αἵρεις δ οὐκ ἔθikas
καὶ θερίζεις δ οὐκ ἔσπειρας.

[Cf v 20 above]

22 λέγει αὐτῷ

Ἐκ τοῦ στόματός σου κρίνω σε,
πονηρὲ δοῦλε·

ἦδεις ὅτι

ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἰμι,
αἵρων δ οὐκ ἔθikas

καὶ θερίζων δ οὐκ ἔσπειρα;

23 καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκάς μου

τὸ ἀργύριον

ἐπὶ τράπεζαν;

κἀγὼ ἐλθὼν

σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα.

24 καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν

Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ

τὴν μνᾶν

καὶ δότε

τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι·—

25 καὶ εἶπαν αὐτῷ Κύριε,

ἔχει δέκα μνᾶς·—

26 λέγω ὑμῖν ὅτι

Lk 19:25 om DW 69. 3 it syr sin cur etc

<p>[MATT 25]</p> <p>29 ^ατῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισσευθήσεται· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§167)</p>	<p>[Cf Mark 10:32 (§139)]</p>	<p>LUKE 19</p> <p>^απαντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται.</p> <p>27 Πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου τούτους τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς ἀγά- γετε ὧδε καὶ κατασφάξατε αὐτοὺς ἔμπροσθέν μου, 28 Καὶ εἰπὼν ταῦτα ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς 'Ιερουσόλυμα.</p>
<p>Mt 13:12</p> <p>^α ὅστις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§53)</p>	<p>Mk 4:25</p> <p>^α ὃς γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§55)</p>	<p>Lk 8:18b</p> <p>^α ὃς ἂν γὰρ ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχη, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§55)</p>

PART V

LAST DAYS IN JERUSALEM

CHAPTER I. THE AUTHORITY OF JESUS ASSERTED AND DENIED IN JERUSALEM, §§144-148

144. THE TRIUMPHAL ENTRY

MATT 21:1-11

Καὶ ὅτε ἤγγισαν
εἰς Ἱεροσόλυμα
καὶ ἦλθον εἰς Βηθφαγὴ
εἰς τὸ Ὄρος τῶν
Ἑλαιῶν,
τότε Ἰησοῦς ἀπέστειλεν
δύο μαθητὰς
2 λέγων αὐτοῖς
Πορεύεσθε
εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι
ὑμῶν,
καὶ εὗρθε
εὐρήσετε ὄνον
δεδεμένον καὶ πῶλον μετ'
αὐτῆς·

λύσαντες ἁγάγετέ¹ μοι.
3 καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ
τι, ἐρεῖτε ὅτι
Ὁ κύριος αὐτῶν χρεῖαν ἔχει·
εὐθὺς δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς.

4 Τοῦτο δὲ γέγονεν ἵνα πλη-
ρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προ-
φήτου λέγοντος

MARK 11:1-11

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν
εἰς Ἱεροσόλυμα
εἰς Βηθφαγὴ καὶ¹ Βηθανίαν
πρὸς τὸ Ὄρος τῶν¹
Ἑλαιῶν,
ἀποστέλλει
δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ
2 καὶ λέγει αὐτοῖς
Ἵπάγετε
εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι
ὑμῶν,
καὶ εὗρθε
εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν
εὐρήσετε
πῶλον δεδεμένον
ἐφ' ὃν οὐδεὶς οὕτω ἀνθρώπων
ἐκάθισεν·
λύσατε αὐτὸν καὶ φέρετε.
3 καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ
Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε
Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει·
καὶ εὐθὺς ἑαυτὸν ἀποστέλλει
πάλιν¹ ὥδε.

LUKE 19:29-44

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν
εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν
πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον
Ἑλαιῶν,
ἀπέστειλεν
δύο τῶν μαθητῶν
30 λέγων
Ἵπάγετε
εἰς τὴν κατέναντι κώμην,
ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι
εὐρήσετε
πῶλον δεδεμένον,

ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων
ἐκάθισεν,
καὶ λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.
31 καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ
Διὰ τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε ὅτι
Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει.

WH mg: Mt 21:2 ἀγέτε

Mk 11:1 καὶ εἰς | τὸ

3 ἀποστέλλει πάλιν αὐτὸν

Mk 11:1 εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν with BLWXd al pler; A prael καὶ: NCo arm eth εἰς Βηθφ. κ. εἰς Βηθαν.: D it vg Or καὶ εἰς Βηθανίαν

MATT 21	MARK 11	LUKE 19
<p>5 ¹“Εἶπατε τῇ θυγατρὶ Σιών ²Ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι πραῦς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ ἐπὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου.” 6 Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες</p> <p>καθὼς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς</p> <p>ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον,</p> <p>7 καὶ ἐπέθηκαν ἐπ’ αὐτῶν τὰ ἱμάτια, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν.</p> <p>8 ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων καὶ ἔστρώννουν ἐν τῇ ὁδῷ.</p>	<p>4 καὶ ἀπῆλθον καὶ εἶρον</p> <p>πῶλον δεδεμένον πρὸς θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύνουσιν αὐτόν. 5 καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς</p> <p>Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; 6 οἱ δὲ εἶπαν αὐτοῖς καθὼς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφήκαν αὐτούς.</p> <p>7 καὶ φέρουσιν τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὰ ἱμάτια ἑαυτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ’ αὐτόν.</p> <p>8 καὶ πολλοὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν, ἄλλοι δὲ στιβάδας κόψαντες ἐκ τῶν ἁγρῶν.</p>	<p>32 ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι</p> <p>εἶρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς.</p> <p>33 λύνοντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον</p> <p>εἶπαν οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς Τί λύετε τὸν πῶλον; 34 οἱ δὲ εἶπαν ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει.</p> <p>35 καὶ ἤγαγον αὐτόν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπενέψαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν· 36 πορευομένου δὲ αὐτοῦ</p> <p>ὑπεστρώννουν τὰ ἱμάτια ἑαυ- τῶν ἐν τῇ ὁδῷ.</p> <p>37 ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἡδὴ πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ Ὄρους τῶν Ἑλαιῶν</p>

¹ Isa 62:11   ² Zech 9:9

WH mg: Mk 11:7 ἑαυτῶν

Mk 11:8 κόψαντες (C sah ἔκοπτον) ἐκ τ. ἁγρῶν with **XBCLWA** sah; **ADNX** it vg θ al pler ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων καὶ ἐστρώννουν εἰς (om D) τὴν ὁδόν (ἐν τῇ ὁδῷ θ)

MATT 21	MARK 11	LUKE 19
9 οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες αὐτὸν καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες	9 καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες	ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πάντων ὧν εἶδον δυνάμεων, 38 λέγοντες
ἔκραζον λέγοντες 1“Ὡσαννὰ” τῷ υἱῷ Δαυεὶδ· “Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου·	ἔκραζον 1“Ὡσαννὰ· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου·” 10 Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυεὶδ·	2“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος,” ὁ βασιλεὺς, “ἐν ὀνόματι Κυρίου.”
Ὡσαννὰ” ἐν τοῖς ὑψίστοις.	“Ὡσαννὰ” ἐν τοῖς ὑψίστοις.	ἐν οὐρανῷ εἰρήνην καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. 39 Καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπαν πρὸς αὐτὸν Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. 40 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν Λέγω ὑμῖν, ¹ ἐὰν οὗτοι σιωπήσουσιν, οἱ λίθοι κράξουσιν. 41 Καὶ ὥς ἡγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν ἔκλαυσεν ἐπ’ αὐτήν, 42 λέγων ὅτι Εἰ ἔγνων ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ καὶ σὺ τὰ πρὸς εἰρήνην— νῦν δὲ ἐκρύβῃ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. 43 ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σέ καὶ ἴπαρεμβαλοῦσιν ¹ οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι καὶ περικυκλώσουσίν σε καὶ συνέξουσίν σε πάντοθεν, 44 καὶ ³ “ἔδαφιούσιν” σε καὶ “τὰ τέκνα σου” ἐν σοί, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν λίθον ἐπὶ λίθον ἐν σοί, ἀνθ’ ὧν οὐκ ἔγνων τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου.
	[Cf Mark 13:2 and parallels (§160)]	

¹ Ps 118(117):25 f² Ps 118(117):26³ Ps 137(136):9

WH mg: Lk 19:38 ὁ υ. ὁ ἐρχόμενος

40 ὑμῖν ὅτι

43 περιβαλοῦσιν

MATT 21	MARK 11	
10 καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέ- γουσα· Τίς ἐστὶν οὗτος; 11 οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· Οὐ- τός ἐστιν ὁ προφήτης Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ Ναζαρέθ τῆς Γαλι- λαίας. (+§146) [Cf Matt 21:17 (§146)]	11 Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα εἰς τὸ ἱερόν· καὶ περιβλεψάμενος πάντα [ὅψε ἤδη οὔσης τῆς ὥρας] ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.	[Cf Luke 21:37 (§169)]

145. THE CURSING OF THE FIG TREE

[MATT 21:18, 19]	MARK 11:12-14	
Πρῶτ' δὲ ἔπαναγαγών ¹ εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν. 19 καὶ ἰδὼν συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ Οὐ μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκὴ. (§147)	Καὶ τῇ ἑπαύριον ἐξεληθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας ἐπείνασεν. 13 καὶ ἰδὼν συκὴν ἀπὸ μακρόθεν ἔχουσαν φύλλα ἦλθεν εἰ ἄρα τι εὐρήσει ἐν αὐτῇ, καὶ ἑλθὼν ἐπ' αὐτήν οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα, ὁ γὰρ καιρὸς οὐκ ἦν σύκων. 14 καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῇ· Μηκέτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐκ σοῦ μηδεὶς καρπὸν φάγοι. καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. [Cf Mark 11:20 (§147)]	

146. THE CLEANSING OF THE TEMPLE

MATT 21:12-17	MARK 11:15-19	LUKE 19:45-48
Καὶ εἰσῆλθεν Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν,	Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσό- λυμα. Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν	Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν

WH mg: Mk 11:11 ὅψας ἤδη οὔσης [τῆς ὥρας]

MATT 21	MARK 11	LUKE 19
καὶ ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυ- βιστῶν κατέστρεψεν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς,	ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ τοὺς ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυ- βιστῶν καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς κατέστρεψεν 16 καὶ οὐκ ἦφιεν ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ, 17 καὶ ἐδίδασκεν καὶ ἔλεγεν [†] Οὐ γέγραπται ὅτι 1 ¹ "Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευ- χῆς κληθήσεται πάνσιν τοῖς ἔθνεσιν," ὁμοίως δὲ πεποιήκατε αὐτὸν 2 ¹ "σπήλαιον ληστῶν."	ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας, 46 λέγων αὐτοῖς Γέγραπται 1 ¹ "Καὶ ἔσται ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς," ὁμοίως δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε 2 ¹ "σπήλαιον ληστῶν."
13 καὶ λέγει αὐτοῖς Γέγραπται 1 ¹ "Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευ- χῆς κληθήσεται," ὁμοίως δὲ αὐτὸν ποιεῖτε 2 ¹ "σπήλαιον ληστῶν." 14 Καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυ- φλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. 15 Ἰδόντες δὲ	18 καὶ ἤκουσαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ- ματεῖς, καὶ ἐξήτουν πῶς αὐτὸν ἀπο- λέσωσιν·	47 Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ- ματεῖς ἐξήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ,
16 καὶ εἶπαν αὐτῷ Ἀκού- εις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ⁴ "Ἐκ		

¹ Isa 56:7² Jer 7:11³ Ps 118(117):25⁴ Ps 8:2

WH mg: Mk 11:17 αὐτοῖς

Mk 11:17 ἔλεγεν with B 28. 2 it arm syr sin; al add αὐτοῖς

MATT 21	MARK 11	LUKE 19
στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;''	ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν,	48 καὶ οὐχ ἠῤῥισκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέμετο αὐτοῦ ἀκούων.
[MATT 22:33] Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. (§153)	πᾶς γὰρ ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.	[LUKE 21:37] Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἑν τῷ ἱερῷ διδάσκων ¹ , τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος
17 Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶ ἠϋλίσθη ἐκεῖ. (+§145)	19 Καὶ ὅταν ὀψὲ ἐγένετο, ἔξεπορεύοντο ¹ ἔξω τῆς πόλεως. [Cf Mark 11:11b (§144)]	ἠϋλίσετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἑλαιῶν (§169)

147. THE LESSON OF THE WITHERED FIG TREE

MATT 21:18-22	MARK 11:20-25
Πρῶτὶ δὲ ἔπαυαγαγών ¹ εἰς τὴν πόλιν ἐπείνασεν. 19 καὶ ἰδὼν συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ οὐδέν εἶδεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ Οὐ μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα·	[Cf Mark 11:12-14 (§145)] Καὶ παραπορευόμενοι πρῶτὶ εἶδον τὴν συκὴν ἐξηραμμένην ἐκ ριζῶν. 21 καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ Ῥαββεί, ἴδε ἡ συκὴ ἣν κατηράσω ἐξήρανται.
καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκὴ. 20 καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ θαύμασαν λέγοντες Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκὴ;	

MATT 21	MARK 11	[LUKE 17:6]
<p>21 ^aἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε,</p> <p>οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἰπῆτε "Ἀρθῇτι καὶ βλήθῃτι εἰς τὴν θάλασσαν,</p> <p>γενήσεται·</p> <p>22 ^bκαὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσῃτε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες λήμψεσθε.</p> <p>[MATT 6:14, 15]</p> <p>Ἐὰν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος·</p>	<p>22 ^aκαὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς</p> <p>23 Ἔχετε πίστιν θεοῦ· ἀμην λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ "Ἀρθῇτι καὶ βλήθῃτι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι ὃ λαλεῖ γίνεται, ἔσται αὐτῷ.</p> <p>24 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ^bπάντα ὅσα προσεύχεσθε καὶ αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι ἐλάβετε, καὶ ἔσται ὑμῖν.</p> <p>25 καὶ ὅταν στήκετε προσευ- χόμενοι,</p> <p>ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς</p>	<p>^aεἶπεν δὲ ὁ κύριος</p> <p>Εἰ ἔχετε πίστιν ὥς κόκκον σινάπεως,</p> <p>ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ [ταύτῃ] Ἐκριζώθητι καὶ φυτεύηται ἐν τῇ θαλάσσῃ·</p> <p>καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. (§131)</p>

Mt 17:20

^a ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς
Διὰ τὴν ὀλιγοπιστίαν ὑμῶν·
ἀμην γὰρ λέγω ὑμῖν,
ἐὰν ἔχητε πίστιν
ὥς κόκκον σινάπεως,
εἰρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ
Μετὰ βα ἔνθεν ἐκεῖ,
καὶ μεταβήσεται,
καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ ὑμῖν. (§89)

^b Cf Mt 7:7 (§41); 18:19 (§97)

^b Cf Lk 11:9 (§105)

<p>[MATT 6]</p> <p>15 ^aἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις [τὰ παραπτώματα αὐτῶν], οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. (§38)</p>	<p>^aἀφή ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.</p>	
--	--	--

148. JESUS' AUTHORITY CHALLENGED

MATT 21:23-27	MARK 11:27-33	LUKE 20:1-8
<p>Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ</p> <p>εἰς τὸ ἱερὸν</p> <p>προσηλθάν ^bαὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες</p> <p>Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην;</p> <p>24 ἀποκριθεὶς [δὲ] ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἐρωτήσω ὑμᾶς κάγώ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι κάγώ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ· 25 τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάνου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ</p>	<p>Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα.</p> <p>Καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατούντος αὐτοῦ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι 28 καὶ ἔλεγον αὐτῷ</p> <p>Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ τίς σοι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ταῦτα ποιῇς;</p> <p>29 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Ἐπερωτήσω ὑμᾶς ἓνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ· 30 τὸ βάπτισμα τὸ Ἰωάνου ἐξ οὐρανοῦ ἦν</p>	<p>Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ^bδιδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαόν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, 2 καὶ εἶπαν λέγοντες πρὸς αὐτόν Εἰπὸν ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δοὺς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην.</p> <p>3 ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Ἐρωτήσω ὑμᾶς κάγώ λόγον, καὶ εἰπατέ μοι</p> <p>4 Τὸ βάπτισμα Ἰωάνου ἐξ οὐρανοῦ ἦν</p>

Mt 18:35

^a Οὕτως καὶ ὁ πατὴρ μου
ὁ οὐράνιος ποιήσει ὑμῖν
ἐὰν μὴ ἀφήτε
ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ
ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν. (§98)

^b Cf Mk 12:35 (§155); 14:49
(§175)

^b Cf Lk 21:37 (§169)

Mk 11:26 ^aNBSWA 3 it syr sin cop om; ^ael δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφήτε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς (om CD etc) οὐρανοῖς ἀφήσει (ὑμῖν add D it vg etc) τὰ παραπτώματα ὑμῶν add ACDXΘ it vg pesh arm al pler (from Mt 6:15)

MATT 21	MARK 11	LUKE 20
ἡ ἐξ ἀνθρώπων;	ἡ ἐξ ἀνθρώπων;	ἡ ἐξ ἀνθρώπων;
οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ¹ ἑαυτοῖς λέγοντες Ἐὰν εἴπωμεν Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; 26 ἐὰν δὲ εἴπωμεν Ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον, πάντες γὰρ ὡς προφῆτην ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην	ἡ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. 31 καὶ διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες Ἐὰν εἴπωμεν Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ Διὰ τί [οὖν] οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; 32 ἀλλὰ εἴπωμεν Ἐξ ἀνθρώπων; – ἐφοβούντο τὸν ὄχλον, ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην ὄντως ὅτι προφῆτης ἦν. 33 καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ λέγουσιν Οὐκ οἶδαμεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.	5 οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες ὅτι Ἐὰν εἴπωμεν Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; 6 ἐὰν δὲ εἴπωμεν Ἐξ ἀνθρώπων, ὁ λαὸς ἀπασκαταλιθάσει ἡμᾶς, πεπεισμένος γὰρ ἐστὶν Ἰωάννην προφῆτην εἶναι. 7 καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. 8 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

CHAPTER II. PARABLES OF WARNING TO THE JEWISH LEADERS, §§149–151

149. THE TWO SONS

MATT 21:28–32

Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο.^τ προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν Τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνι.¹ 29 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Ἐγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. 30 προσελθὼν δὲ τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν Οὐ θέλω ὕστερον μεταμεληθεὶς ἀπῆλθεν. 31 τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Ἰλέγουσιν Ὁ ὕστερος.¹ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 32 ἦλθεν γὰρ Ἰωάννης πρὸς ὑμᾶς ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐδὲ μετε-
μελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

150. THE UNFAITHFUL HUSBANDMEN

MATT 21:33–46

Ἄλλην παραβολὴν ἀκού-
σατε.

MARK 12:1–12

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς
ἐν παραβολαῖς λαλεῖν

LUKE 20:9–19

Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν
λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην

WH mg: Mt 21:25 παρ'

28 δύο τέκνα | καὶ | ἀμπελῶνί μου

31 †...†

Mk 11:31 οὖν with ¹BD⁸⁷ Θ vg sah etc; AC*¹LWXΔ it cop syr sin etc om 33. etc; ADLWXΔΘ al pler λαόν

32 ὄχλον with ¹BC⁸²Ν

MATT 21

"Ἄνθρωπος ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ¹"ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν καὶ ὥρυξεν ἐν αὐτῷ ληνόν καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον," καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν.

34 ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς

λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.

35 καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. 36 πάλιν ἀπέστειλεν

ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.

37 ὕστερον δὲ ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ

MARK 12

¹"Ἀμπελῶνα" ἄνθρωπος "ἐφύτευσεν, καὶ περιέθηκεν φραγμὸν καὶ ὥρυξεν ὑπολήνιον καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον," καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν.

2 καὶ ἀπέστειλεν

πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τῶν καρπῶν τοῦ ἀμπελῶνος· 3 καὶ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν

καὶ ἀπέστειλαν κενόν.

4 καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κακέκρινον ἐκεφαλίσαν καὶ ἠτίμασαν.

5 καὶ ἄλλον ἀπέστειλεν·

κακέκρινον ἀπέκτειναν,

καὶ πολλοὺς ἄλλους,

οὓς μὲν δέροντες οὓς δὲ ἀποκτενύντες.

6 ἔτι ἓνα εἶχεν, υἱὸν ἀγαπητόν· ἀπέστειλεν αὐτὸν ἔσχατον πρὸς αὐτοὺς

LUKE 20

"Ἀνθρωπος ²"ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα,"

καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν χρόνους ἱκανοὺς. 10 καὶ καιρῷ

ἀπέστειλεν

πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δώσουσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν δείραντες κενόν.

11 καὶ προσέθετο ἕτερον πέμψαι δοῦλον· οἱ δὲ κακέκρινον

δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες ἐξαπέστειλαν κενόν.

12 καὶ προσέθετο τρίτον πέμψαι· οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες ἐξέβαλον.

13 εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος

Τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν·

¹ Isa 5:1 f² Isa 5:1

MATT 21	MARK 12	LUKE 20
λέγων 'Ἐντραπήσονται τὸν υἱὸν μου. 38 οἱ δὲ γεωργοὶ ιδόντες τὸν υἱὸν	λέγων ὅτι 'Ἐντραπήσονται τὸν υἱὸν μου. 7 ἐκείνοι δὲ οἱ γεωργοὶ	ἴσως τοῦτον ἐντραπήσονται.
εἶπον ἐν ἑαυτοῖς	πρὸς ἑαυτοὺς εἶπαν ὅτι	14 ιδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους λέγοντες Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία·
Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν καὶ σχῶμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· 39 καὶ λαβόντες αὐτόν	Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.	
ἐξέβαλον ἐξω τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. 40 ὅταν οὖν ἔλθῃ	8 καὶ λαβόντες ἀπέκτειναν αὐτόν, καὶ ἐξέβαλον αὐτόν ἐξω τοῦ ἀμπελῶνος.	15 καὶ ἐκβαλόντες αὐτόν ἐξω τοῦ ἀμπελῶνος ἀπέκτειναν.
ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; 41 λέγουσιν αὐτῷ	9 τί ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;	τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;
Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν.	ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.	16 ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.
42 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς ¹ “Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη,	10 Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε ¹ “Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας· 11 παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη,	ἀκούσαντες δὲ εἶπαν Μὴ γένετο. 17 ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς εἶπεν Τί οὖν ἐστὶν τὸ γεγραμμένον τοῦτο ² “Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;”

¹ Ps 118(117):22 f² Ps 118(117):22

MATT 21

καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;”

43 διὰ τοῦτο λέγω ἡμῖν ὅτι ἂρθήσεται ἀφ’ ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς.

44 [Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται· ἐφ’ ὃν δ’ ἂν πέσῃ λικμήσει αὐτόν.]

45 Ἐκείνοι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει·

46 καὶ ζητοῦντες αὐτόν

κρατῆσαι

ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπεὶ εἰς προφήτην αὐτόν εἶχον.

MARK 12

καὶ ἔστιν θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;”

12 Καὶ ἐξήτουν αὐτόν

κρατῆσαι,

καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον,

ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν.

καὶ ἀφέντες αὐτόν ἀπῆλθαν.

LUKE 20

18 πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ’ ἐκείνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται· ἐφ’ ὃν δ’ ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.

19 Καὶ ἐξήτησαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ’ αὐτόν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν,

ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς εἶπεν τὴν παραβολὴν ταύτην.

151. THE MARRIAGE FEAST

MATT 22:1-14

^aΚαὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λέγων 2 Ὡμοιωθῇ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ. 3 καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ

^a Cf Lk 14:16 ff (§122)

WH mg: Mt 21:43 ὑμῖν, 45 Ἀκούσαντες δὲ

Mt 21:44 Καὶ . . . αὐτόν with **BCWXΘ** (om καὶ) **Σ** 6 it vg syr cur pesh cop arm eth al pler (cf Lk 20:18); D 33: 5 it syr sin Or om Lk 20:19 οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς (Φαρισαῖοι C) with **ABCLWΘ** cop arm eth etc; οἱ ἀρχιερ. καὶ οἱ γραμ. **NDR** it vg syr sin cur pesh etc

ΜΑΤΤ 22

καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθειν. 4 πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων Ἐπατε τοῖς κεκλημένοις Ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμακα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμένα, καὶ πάντα ἔτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. 5 οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὃς δὲ ἐπὶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ· 6 οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὑβρίσαν καὶ ἀπέκτειναν. 7 ὁ δὲ βασιλεὺς ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν. 8 τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ Ὁ μὲν γάμος ἔτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι· 9 πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὑρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. 10 καὶ ἐξελθόντες οἱ δούλοι ἐκείνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας οὓς εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ νυμφῶν ἀνακειμένων. 11 εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἑνδύμα γάμου· 12 καὶ λέγει αὐτῷ Ἐταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἑνδύμα γάμου; ὁ δὲ ἐφिमώθη. 13 τότε ὁ βασιλεὺς εἶπεν τοῖς διακόνοις Δῆσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας

MATT 22

^aἐκβάλετε αὐτὸν
εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλανθμός
καὶ ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων.
14 πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοὶ
ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

CHAPTER III. DEBATE WITH THE JEWISH RULERS, §§ 152-155

152. PAYING TRIBUTE TO CAESAR

MATT 22:15-22

Τότε πορευθέντες
[Cf v 16 below]
οἱ Φαρισαῖοι
[Cf v 16 below]
συμβούλιον ἔλαβον
ὅπως αὐτὸν παγιεύσωσιν
ἐν λόγῳ.

16 καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ
τοὺς μαθητὰς αὐτῶν
μετὰ τῶν Ἑρωδιανῶν

λέγοντας
Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
ἀληθὴς εἶ
καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ
ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις,
καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός,
οὐ γὰρ βλέπεις
εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων·
[Cf v 16 above]

MARK 12:13-17

Καὶ
ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτὸν
τινας τῶν Φαρισαίων
καὶ τῶν Ἑρωδιανῶν

ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν
λόγῳ.

[Cf v 13 above]

14 καὶ ἐλθόντες
λέγουσιν αὐτῷ
Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
ἀληθὴς εἶ

καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός,
οὐ γὰρ βλέπεις
εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων,
ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις·

LUKE 20:20-26

Καὶ παρατηρήσαντες
ἀπέστειλαν
ἐγκαθέτους ὑποκρινομένους
ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι,

ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ
λόγου,
ὥστε παραδοῦναι αὐτὸν τῇ
ἀρχῇ
καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.

21 καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν
λέγοντες
Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
ὀρθῶς λέγεις
καὶ
διδάσκεις

καὶ οὐ λαμβάνεις
πρόσωπον,
ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις·

^a Cf Mt 8:12 (§45, pp 70, 71)

Lk 13:28

^a Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλανθμός
καὶ ὁ βρυγμός τῶν ὀδόντων,
ὅταν ἴψῃσθε¹ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς
προφῆτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὡμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. (§121)

MATT 22	MARK 12	LUKE 20
17 εἰπὸν οὖν ἡμῖν τί σοι δοκεῖ ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὐ;	ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὐ; 15 δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν εἶπεν αὐτοῖς	22 ἔξεστιν ἡμᾶς Καίσαρι φόρον δοῦναι ἢ οὐ;
18 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπεν Τί με πειράζετε, ὑποκριταί; 19 ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον.	Τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον ἵνα ἴδω. 16 οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς Τίνος ἡ εἰκὼν αὐτῆ καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Καίσαρος.	23 κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν εἶπεν πρὸς αὐτοὺς 24 Δείξατέ μοι δηνάριον
20 καὶ λέγει αὐτοῖς τ Τίνος ἡ εἰκὼν αὐτῆ καὶ ἡ ἐπιγραφή; λέγουσιν Καίσαρος.	17 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν Τὰ Καίσαρος ἀπόδοτε Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.	25 ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Τοῖνυν ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.
21 τότε λέγει αὐτοῖς Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.	καὶ ἐξεθαύμαζον ἐπ' αὐτῷ.	26 καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλα- βέσθαι τοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ ἐσίγησαν.
22 καὶ ἀκούσαντες θαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθαν.		

153. THE QUESTION ABOUT THE RESURRECTION

MATT 22:23-33	MARK 12:18-27	LUKE 20:27-38
Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν	Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτων αὐτόν	Προσελθόντες δέ τινες τῶν Σαδδουκαίων, οἱ λέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, 28 ἐπηρώτησαν αὐτόν

WH mg: Mt 22:20 ὁ Ἰησοῦς

Lk 20:27 ἐπηρώτων

Mt 22:20 αὐτοῖς with **XBWXΔΣ** al pler; ὁ Ἰησοῦς add DLZΘ it vg syr cur pesh cop etc
 Mk 12:14, 15 syr sin om ἢ οὐ; δῶμεν — D 6 it om δῶμεν ἢ μὴ δῶμεν; 17 εἶπεν with BD; **ΣΑΚΛΩΧΔΘ** al pler
 add αὐτοῖς Lk 20:23 αὐτοῖς with **ΣΒΛ**, etc; **ΑCΔWΘ** al pler add τί με πειράζετε (ὑποκριταί C)

MATT 22

24 λέγοντες
Διδάσκαλε,
Μωυσῆς εἶπεν
1“Εάν τις ἀποθάνῃ

μὴ ἔχων τέκνα,
ἐπιγαμβρεύσει
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
καὶ ἀναστήσει σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.”
ἦσαν δὲ παρ’ ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελ-
φοί·

25 καὶ ὁ πρῶτος γήμας
ἐτελεύτησεν,
καὶ μὴ ἔχων σπέρμα ἀφῆκεν
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ·
26 ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος

καὶ ὁ τρίτος,
ἕως τῶν ἑπτὰ·

27 ὕστερον δὲ πάντων
ἀπέθανεν ἡ γυνή.
28 ἐν τῇ ἀναστάσει οὖν
τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή;
πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν.

29 ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς

Πλανᾶσθε
μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς
μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ·

MARK 12

λέγοντες
19 Διδάσκαλε,
Μωυσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι
1“ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀπο-
θάνῃ”
καὶ καταλίπῃ γυναῖκα
“καὶ μὴ ἀφῇ τέκνον,”
ἵνα “λάβῃ
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
τὴν γυναῖκα
καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.”
20 ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν·

καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα,
καὶ ἀποθνήσκων
οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα·

21 καὶ ὁ δεύτερος
ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν
μὴ καταλιπὼν σπέρμα,
καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως·
καὶ οἱ ἑπτὰ
οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα·

22 ἔσχατον πάντων
καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν.

23 ἐν τῇ ἀναστάσει
τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή;
οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν
γυναῖκα.

24 ἔφη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς

Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε
μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς
μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ;

LUKE 20

λέγοντες
Διδάσκαλε,
Μωυσῆς ἔγραψεν ἡμῖν,
1“ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀπο-
θάνῃ”
ἔχων γυναῖκα,
“καὶ οὗτος ἄτεκνος ἦ,”
ἵνα “λάβῃ
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ
τὴν γυναῖκα
καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.”
29 ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν·

καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα
ἀπέθανεν
ἄτεκνος·

30 καὶ ὁ δεύτερος

καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν,
31 ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ
οὐ κατέλιπον τέκνα
καὶ ἀπέθανον·

32 ὕστερον
καὶ ἡ γυνὴ ἀπέθανεν.
33 ἡ γυνὴ οὖν ἐν τῇ ἀναστάσει
τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή;
οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν
γυναῖκα.

34 καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου
γαμοῦσιν καὶ γαμίσκονται,

35 οἱ δὲ καταξιωθέντες
τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν

1 Deut 25:5; Gen 38:8

MATT 22	MARK 12	LUKE 20
30 ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ εἰσίν·	25 ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀνα- στῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' εἰσιν ὡς ἄγγελοι ¹ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·	καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἑαμίζονται ¹ . 36 οὐδὲ γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται, ισάγγελοι γὰρ εἰσιν, καὶ υἱοὶ εἰσιν θεοῦ τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. 37 ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροὶ καὶ Μωυσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει ¹ Κύριον τὸν θεὸν Ἀβραάμ καὶ θεὸν Ἰσαὰκ καὶ θεὸν Ἰακώβ·" 38 θεὸς δὲ οὐκ ἔστιν νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν.
31 περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥῆθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγοντος 32 ¹ Ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραάμ καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ·" οὐκ ἔστιν [ὁ] θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων.	26 περὶ δὲ τῶν νεκρῶν ὅτι ἐγείρονται οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ Μωυσέως ἐπὶ τοῦ βάτου πῶς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς λέγων ¹ Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ καὶ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ θεὸς Ἰακώβ·" 27 οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων· πολὺ πλανᾶσθε. [MARK 11:18b] πᾶς γὰρ ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. (§146)	
33 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσαντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.		

154. THE QUESTION ABOUT THE GREAT COMMANDMENT

MATT 22:34-40	MARK 12:28-34	LUKE 20:39, 40
Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν τοὺς Σαδδουκαίους συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό.	Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων,	ἀποκριθέντες δὲ τινες τῶν γραμματέων

¹ Ex 3:6

WH mg: Mk 12:25 οἱ ἄγγελοι οἱ 27 ὁ Lk 20:35 γαμίσκονται

Mt 22:32 δ θεός⁴ with BLΔ sah cop syr sin etc; NDW min pauc etc θεός; ΕΓΘΣ arm al pier δ θεός θεός
Mk 12:26 θεός Ἰσαὰκ καὶ θεός with BDW Or; NACLXΔΘ al pier δ θεός Ἰσ. καὶ δ θεός 27 θεός with BDLWΔ
etc; NACE etc δ θεός: Θ δ θεός θεός

MATT 22

35 καὶ ἐπηρώτησεν
εἰς ἕξ αὐτῶν νομικὸς
πειράζων αὐτόν
36 Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ
μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;

37 ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ

1^α "Ἀγαπήσεις Κύριον
τὸν θεόν σου
ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου

καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου."

38 αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη καὶ
πρώτη ἐντολή.

39 δευτέρα ὁμοία τῇ αὐτῇ¹

α² "Ἀγαπήσεις

τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν."

40 ὅ ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν
ἐντολαῖς ὁλος ὁ νόμος κρέμα-
ται καὶ οἱ προφῆται.

MARK 12

εἰδὼς ὅτι καλῶς ἀπεκρίθη
αὐτοῖς,
ἐπηρώτησεν αὐτόν

Ποία ἐστὶν ἐντολὴ
πρώτη πάντων;

29 ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς ὅτι
Πρώτη ἐστὶν ³ "Ἀκουε, Ἰσ-
ραήλ, Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν
κύριος¹ εἰς ἐστὶν,

30 καὶ ἀγαπήσεις Κύριον
τὸν θεόν σου

ἐξ ὅλης ^τ καρδίας σου
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου

καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου."

31 δευτέρα αὕτη

α² "Ἀγαπήσεις

τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν."

μείζων τούτων
ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστιν.

32 Ἐἶπεν¹ αὐτῷ ὁ γραμ-
ματεὺς

Καλῶς, διδάσκαλε,
ἐπ' ἀληθείας εἶπες
ὅτι ⁴ "εἰς ἐστὶν ⁵ καὶ οὐκ ἔστιν
ἄλλος πλὴν αὐτοῦ."

33 καὶ τὸ ¹ "ἀγαπᾶν αὐτόν

[LUKE 10:27]

ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

1^α "Ἀγαπήσεις Κύριον
τὸν θεόν σου¹
ἐξ ὅλης ^τ καρδίας σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύι σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου,"

καὶ

α² "τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν."
(§103)

LUKE 20

εἶπαν

Διδάσκαλε, καλῶς
εἶπας¹

^a Cf Mt 5:43 (§37); 19:19b
(§137)

Mt 7:12b

^b οὗτος γάρ ἐστιν

ὁ νόμος

καὶ οἱ προφῆται. (§42)

¹ Deut 6:5

² Lev 19:18

³ Deut 6:4 f (two texts of LXX)

⁴ Deut 6:4

⁵ Deut 4:35

WH mg: Mt 22:39 ὁμοίως | αὐτῇ

Mk 12:29 ἡμῶν, Κύριος

30 τῆς

32 Καὶ εἶπεν

Lk 10:27 θεόν | τῆς

	MARK 12	LUKE 20
	ἐξ ὅλης ^τ καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος” καὶ τὸ ² “ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν” περισσότερόν *ἐστὶν πάντων ³ “τῶν ὀλοκαυτωμάτων καὶ θυ- σιῶν.” 34 καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς ἀπε- κρίθη εἶπεν αὐτῷ Οὐ μακρὰν [εἶ] ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.	
[MATT 22:46] καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι αὐτῷ λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησεν τις ἀπ’ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι. (§155)	Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.	40 οὐκέτι γὰρ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.
155. JESUS' QUESTION ABOUT THE SON OF DAVID		
MATT 22:41-46 Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρι- σαίων ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς 42 λέγων Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱὸς ἐστίν; λέγουσιν αὐτῷ Τοῦ Δαυεὶδ. 43 λέγει αὐτοῖς Πῶς οὖν Δαυεὶδ ἐν πνεύματι καλεῖ ἑαυτὸν κύριον ¹ λέγων 44 ¹ “Εἶπεν Κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποκάτω τῶν ποδῶν σου;” 45 εἰ οὖν Δαυεὶδ	MARK 12:35-37 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς Δαυεὶδ ἐστίν; 36 αὐτὸς Δαυεὶδ εἶπεν ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ¹ “Εἶπεν Κύριος τῷ κυρίῳ μου Ἰκάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποκάτω τῶν ποδῶν σου.” 37 αὐτὸς Δαυεὶδ	LUKE 20:41-44 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν εἶναι Δαυεὶδ υἱόν; 42 αὐτὸς γὰρ Δαυεὶδ λέγει ἐν Βίβλῳ Ψαλμῶν ¹ “Εἶπεν Κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ δεξιῶν μου 43 ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.” 44 Δαυεὶδ οὖν

¹ Ps 110(109):1² Lev 19:18³ I Sam 15:22

WH mg: Mt 22:43 κύριον αὐτὸν

Mk 12:33 τῆς

36 Κάθισον

Mk 12:36 ὑποκάτω with BD^g W 28. sah cop; ὑποπόδιον **Ν**ALXΔΘ al pler

MATT 22

καλεῖ αὐτὸν κύριον,
πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν;
46 καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκρι-
θῆναι αὐτῷ λόγον,

οὐδὲ ἐτόλμησέν τις
ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας
ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

MARK 12

λέγει αὐτὸν κύριον,
καὶ πόθεν αὐτοῦ ἐστὶν υἱός;

[MARK 12:34b]

Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα

αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. (§154)

Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν
αὐτοῦ ἡδέως.

LUKE 20

αὐτὸν κύριον καλεῖ,
καὶ πῶς αὐτοῦ υἱὸς ἐστίν;

[LUKE 20:40]

οὐκέτι γὰρ ἐτόλμων

ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. (§154)

CHAPTER IV. DENUNCIATION OF THE SCRIBES AND PHARISEES, §§156-159

156. OSTENTATION

MATT 23:1-12

Τότε [ὁ] Ἰησοῦς
ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων
2 Ἐπὶ τῆς Μωυσέως καθέδ-
ρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς
καὶ οἱ Φαρισαῖοι. 3 πάντα
οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν
ποιήσατε καὶ τηρεῖτε, κατὰ
δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε,
λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν.

4 δεσμεύουσιν δὲ
φορτία βαρέα [†]
καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
τῶν ἀνθρώπων,
αὐτοὶ δὲ τῷ δακτύλῳ αὐτῶν
οὐ θέλουσιν κινῆσαι αὐτά.
5 πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν
ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς
ἀνθρώποις· πλατύνουσι γὰρ
τὰ φυλακτήρια αὐτῶν καὶ
μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα,

MARK 12:38-40

Καὶ ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ

ἐλεγεν

LUKE 20:45-47

Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ
λαοῦ
εἶπεν τοῖς μαθηταῖς

[LUKE 11:46]

ὁ δὲ εἶπεν
Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί,
ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους
φορτία δυσβάστακτα,

καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν
οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις. (§110)

WH mg: Mt 23:4 καὶ δυσβάστακτα

Mt 23:4 βαρέα (without addition) with ⲛ (μεγάλα βαρέα) L 2 min 5 it syr sin cur pesh cop; BDW ΔΘΣ
it vg sah al pler add καὶ δυσβάστακτα (D* ἀδυσβ.)

MATT 23	MARK 12	LUKE 20
6 ^a φιλοῦσι δὲ	^a Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν καὶ ἄσπασμους ἐν ταῖς ἀγοραῖς 39 καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς ^a δείπνοις, [Cf v 39 above] [Cf v 38 above]	46 ^a Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς καὶ φιλοῦντων ἄσπασμους ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς ^a δείπνοις, [Cf v 46c above] [Cf v 46b above]
τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς ^a δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς 7 καὶ τοὺς ἄσπασμους ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώ- πων ^a Ραββεῖ. 8 ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ^a Ραβ- βεῖ, εἰς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος, πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε· 9 καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς γὰρ ἐστὶν ὑμῶν ὁ πατὴρ ὁ οὐράνιος· 10 μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί, ὅτι καθηγητὴς ὑμῶν ἐστὶν εἰς ὁ ^a Χριστός· 11 ^b ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἐστὶ ὑμῶν διάκονος.	[MARK 9:35b] ^b Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι ἐστὶ πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος. (§92)	[LUKE 9:48b] ^b ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων οὗτός ἐστιν μέγας. (§92)

Mt 20:26, 27
^b οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
 ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ
 ἔν ὑμῖν μέγας¹ γενέσθαι
 ἐστὶ
 ὑμῶν διάκονος,
 27 καὶ ὅς ἂν θέλῃ
 ἔν ὑμῖν εἶναι¹ πρῶτος
 ἐστὶ ὑμῶν δοῦλος· (§140)

Mk 10:43, 44
^b οὐχ οὕτως δὲ ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
 ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ
 μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν,
 ἔσται¹
 ὑμῶν διάκονος,
 44 καὶ ὅς ἂν θέλῃ
 ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος,
 ἐστὶ πάντων δοῦλος· (§140)

Lk 11:43
^a οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις,
 ὅτι ἀγαπᾶτε
 τὴν πρωτοκαθεδρίαν
 ἐν ταῖς συναγωγαῖς
 καὶ τοὺς ἄσπασμους
 ἐν ταῖς ἀγοραῖς. (§109)

Lk 22:26
^b ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως,
 ἀλλ'
 ὁ μείζων ἐν ὑμῖν
 γινέσθω
 ὡς ὁ νεώτερος,
 καὶ ὁ ἡγούμενος
 ὡς ὁ διακονῶν· (§173)

MATT 23

12 ὅστις δὲ
ὑψώσει ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται
καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται.

MARK 12

40 οἱ κατέσθοντες τὰς οἰκίας
τῶν χηρῶν
καὶ προφάσει
μακρὰ προσευχόμενοι·¹
οὗτοι λήμψονται
περισσότερον κρίμα.

[LUKE 14:11]

ἂντι πᾶς
ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται
καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§123)

LUKE 20

47 οἱ κατεσθίουσιν τὰς οἰκίας
τῶν χηρῶν
καὶ προφάσει
μακρὰ προσεύχονται·
οὗτοι λήμψονται
περισσότερον κρίμα.

157. VARIOUS SINS

MATT 23:14-36

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι κλείετε
τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων·
ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε,
οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους
ἀφίετε εἰσελθεῖν.

15 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ
τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἓνα προσή-
λυτον, καὶ ὅταν γένηται ποι-
εῖτε αὐτὸν υἱὸν γέεννης διπλό-
τερον ὑμῶν. 16 Οὐαὶ ὑμῖν,
ὁδηγοὶ τυφλοὶ οἱ λέγοντες
Ὅς ἂν ὁμόση ἐν τῷ ναφί,

[LUKE 11:52]

οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,

ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα
τῆς γνώσεως·

αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθατε
καὶ τοὺς εἰσερχομένους
ἐκωλύσατε. (§110)

Lk 18:14b

ἂντι πᾶς
ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν
ταπεινωθήσεται,
ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται. (§134)

WH mg: Mk 12:39, 40 δέλιποις· οἱ . . . προσευχόμενοι.

Mt 23:13 **NBDLZ** syr sin etc om; min 4 it syr cur etc add after v 14 οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψετε περισσότερον κρίμα (cf Mk 12:40; Lk 20:47); al pler add οὐαὶ δὲ ὑμῖν etc before v 14

MATT 23

οὐδέν ἐστιν, ὃς δ' ἂν ὁμόσῃ ἐν
 τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ ὀφείλει·
 17 μωροὶ καὶ τυφλοί, τίς γὰρ
 μείζων ἐστίν, ὁ χρυσὸς ἢ ὁ
 ναὸς ὁ ἀγιάσας τὸν χρυσόν;
 18 καὶ Ὅς ἂν ὁμόσῃ ἐν
 τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν,
 ὃς δ' ἂν ὁμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ
 τῷ ἐπάνω αὐτοῦ ὀφείλει·
 19 [†] τυφλοί, τί γὰρ μείζον,
 τὸ δῶρον ἢ τὸ θυσιαστήριον
 τὸ ἀγιάζον τὸ δῶρον; 20 ὁ
 οὖν ὁμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ
 ὁμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι
 τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ· 21 καὶ
 ὁ ὁμόσας ἐν τῷ ναῷ ὁμνύει ἐν
 αὐτῷ καὶ ἐν τῷ [†]κατοικοῦντι
 αὐτόν· 22 ^ακαὶ ὁ ὁμόσας ἐν
 τῷ οὐρανῷ ὁμνύει ἐν τῷ
 θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ
 καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.
 23 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
 καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
 ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον
 καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον,
 καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα
 τοῦ νόμου,
 τὴν κρίσιν
 καὶ τὸ ἔλεος καὶ τὴν πίστιν·
 ταῦτα δέ ἔδει ποιῆσαι
 κἀκείνα μὴ ἀφείναι.
 24 ὁδηγοὶ τυφλοί, διυλίζοντες
 τὸν κώνωπα τὴν δὲ κάμηλον
 καταπίνοντες.

25 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
 καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
 ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν
 τοῦ ποτηρίου
 καὶ τῆς παροψίδος,

[Cf Luke 11:42 below]

[LUKE 11:39-44]

εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν
 Νῦν ὑμεῖς
 οἱ Φαρισαῖοι
 τὸ ἔξωθεν
 τοῦ ποτηρίου
 καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε,

^a Cf Mt 5:34 (§37)

MATT 23

ἔσωθεν δὲ γέμουσιν
ἐξ ἄρπαγῆς καὶ ἀκрасίας.
26 Φαρισαῖε τυφλέ,

καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς
τοῦ ποτηρίου [καὶ τῆς παροψί-
δος],

ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτοῦ
καθαρόν.

[Cf v 23 above]

27 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι ἵπαρομοιάζετε¹ τάφοις
κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν
μὲν φαίνονται ὡραῖοι ἔσωθεν
δὲ γέμουσιν ὅστέων
νεκρῶν
καὶ πάσης ἀκαθαρσίας²

28 οὕτως καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν
μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις
δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ ἐστε μεστοὶ
ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.

[LUKE 11]

τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει
ἀρπαγῆς καὶ πονηρίας.
40 ἄφρονες,
οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν
καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησεν;
41 πλὴν τὰ ἐνόντα

δοτε ἐλεημοσύνην,
καὶ ἰδοὺ πάντα
καθαρά ὑμῖν ἐστίν.
42 ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν
τοῖς Φαρισαίοις,
ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον
καὶ τὸ πῆγανον καὶ πᾶν λάχανον,
καὶ παρέρχεσθε
τὴν κρίσιν
καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ·
ταῦτα δὲ ἔδει ποιῆσαι
κάκεῖνα μὴ παρέλναι.
43 οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις,
ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν
ἐν ταῖς συναγωγαῖς
καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς
ἐν ταῖς ἀγοραῖς.
44 οὐαὶ ὑμῖν,

ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα

τὰ ἄδηλα,
καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες
ἐπάνω οὐκ οἶδασιν. (§109)

^a Cf Mt 23:6 (§156)

^a Cf Mk 12:38 (§156)

^a Cf Lk 20:46 (§156)

MATT 23

29 Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς
καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους
τῶν προφητῶν
καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν δικαίων,
30 καὶ λέγετε Εἰ ἡμεθα ἐν
ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων
ἡμῶν,
οὐκ ἂν ἡμεθα αὐτῶν κοινωνοὶ
ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν·
31 ὥστε μαρτυρεῖτε ἐαυτοῖς

ὅτι υἱοὶ ἐστε
τῶν φονευσάντων
τοὺς προφῆτας.

32 καὶ ὑμεῖς 'πληρώσατε' τὸ
μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.

33 ὁφείβετε γεννήματα ἐχιδνῶν,
πῶς φύγητε
ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;

34 διὰ τοῦτο

'ἰδοὺ' ἐγὼ ἀποστέλλω
πρὸς ὑμᾶς
προφῆτας καὶ σοφοὺς καὶ
γραμματεῖς·
ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε
καὶ σταυρώσετε,
καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε
ἐν ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν
καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν·
35 ὕπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς

[LUKE 11:47, 48]

οὐαὶ ὑμῖν,

ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν προφητῶν

οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν

ἀπέκτειναν αὐτοὺς.

48 ἄρα μάρτυρές ἐστε
καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις
τῶν πατέρων ὑμῶν,
ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν
αὐτοὺς
ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε. (§110)

[LUKE 11:49-51]

διὰ τοῦτο

καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν
'Ἀποστελῶ
εἰς αὐτοὺς
προφῆτας καὶ ἀποστόλους,

50 καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν

καὶ διώξουσιν,

ἵνα ἐκζητηθῇ

Mt 3:7b

^a Γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; (§17)
Cf Mt 12:34 (§50)

Lk 3:7b

^a Γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; (§17)

MATT 23

πᾶν αἷμα δίκαιον
ἐκχυννόμενον
ἐπὶ τῆς γῆς

ἀπὸ τοῦ αἵματος "Αβελ
τοῦ δικαίου
ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου
υἱοῦ Βαραχίου,
ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ
τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.
36 ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἥξει ἑαυτὰ πάντα¹
ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.

[LUKE 11]

τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν
τὸ ἑκκεχυμένον¹

ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης,
51 ἀπὸ αἵματος "Αβελ

ἕως αἵματος Ζαχαρίου

τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ
τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου·
ναί, λέγω ὑμῖν,
ἐκζητηθήσεται
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. (§110)

158. LAMENT OVER JERUSALEM

MATT 23:37-39

Ἱερουσαλήμ Ἱερουσαλήμ,
ἣ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας
καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς
ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,—
ποσάκισ ἠθέλησα
ἐπισυναγαγεῖν
τὰ τέκνα σου,
ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει
τὰ νοσσία [αὐτῆς]
ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε;
38 ἰδοὺ ¹“ἀφίεται ὑμῖν
ὁ οἶκος ὑμῶν” τ.
39 λέγω γὰρ ὑμῖν,
οὐ μὴ με ἴδητε ἀπ’ ἄρτι
ἕως ἂν εἴπητε
²“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
ἐν ὀνόματι Κυρίου.”

[LUKE 13:34, 35]

Ἱερουσαλήμ Ἱερουσαλήμ,
ἣ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας
καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς
ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,—
ποσάκισ ἠθέλησα
ἐπισυνάξαι
τὰ τέκνα σου
ὃν τρόπον ὄρνις
τὴν ἑαυτῆς νοσσίαν
ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε.
35 ἰδοὺ ¹“ἀφίεται ὑμῖν
ὁ οἶκος ὑμῶν.”
λέγω [δὲ] ὑμῖν,
οὐ μὴ ἴδητέ με
ἕως εἴπητε
²“Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
ἐν ὀνόματι Κυρίου.” (§122)

¹ Jer 22:5; 12:7   ² Ps 118(117):26

WH mg: Mt 23:36 πάντα ταῦτα   38 ἔρημος   Lk 11:50 ἐκχυννόμενον

Mt 23:35 υἱοῦ Βαρ.: om **Σ*** 2 min Eus

159. THE WIDOW'S MITE

MARK 12:41-44	LUKE 21:1-4
Καὶ καθίσας ἰκατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον· καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά· 42 καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχή ἔβαλεν λεπτὰ δύο, ὅ ἐστιν κοδράντης. 43 καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς Ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχή πλείον πάντων ἔβαλεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζο- φυλάκιον· 44 πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.	Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας εἰς τὸ γαζοφυλάκιον τὰ δῶρα αὐτῶν πλουσίων. 2 εἶδεν δὲ τινα χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ λεπτὰ δύο, 3 καὶ εἶπεν Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχή πλείον πάντων ἔβαλεν· 4 πάντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς πάντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

CHAPTER V. DISCOURSE ON THE LAST THINGS, §§ 160-169

160. PREDICTION OF THE DESTRUCTION OF THE TEMPLE

MATT 24:1, 2	MARK 13:1, 2	LUKE 21:5, 6
Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἐπορεύετο, καὶ προσήλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδείξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ·	Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ λέγει αὐτῷ εἰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί.	Καὶ τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν κεκόσμηται,

MATT 24	MARK 13	LUKE 21
2 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς Οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφελθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον ὅς οὐ καταλυθήσεται.	2 καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομὰς; οὐ μὴ ἀφελθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον ὅς οὐ μὴ καταλυθῇ.	6 εἶπεν Ταῦτα ἂ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφελήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ ὧδε ὅς οὐ καταλυθήσεται.

161. THE GREAT TRIBULATION

MATT 24:3-14	MARK 13:3-13	LUKE 21:7-19
Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Ὄρους τῶν Ἑλαιῶν προσηλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν λέγοντες Εἰπὸν ἡμῖν πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ συντελείας τοῦ αἰῶνος. 4 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ· 5 πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες Ἐγὼ εἰμι ὁ χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. 6 μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων· ὁρᾶτε, μὴ θροεῖσθε·	Καὶ καθήμενου αὐτοῦ εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἑλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ ἐπηρώτα αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας 4 Εἰπὸν ἡμῖν πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα συντελεῖσθαι πάντα. 5 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ· 6 πολλοὶ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. 7 ὅταν δὲ ἀκούσῃτε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε·	ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν λέγοντες Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; 8 ὁ δὲ εἶπεν Βλέπετε μὴ πλανηθῇτε· πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες Ἐγὼ εἰμι καὶ Ὁ καιρὸς ἤγγικεν· μὴ πορευθῇτε ὀπίσω αὐτῶν. 9 ὅταν δὲ ἀκούσῃτε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῇτε·

^a Cf Lk 19:44 (§144)

WH mg: Mk 13:7 ἀκούετε

Mk 13:2 οὐ μὴ καταλυθῇ with ABDXΔ al pler; ⁸*LΘ etc οὐ καταλυθήσεται: οὐ μὴ ἀφελθῇ οὐδὲ διαλυθήσεται W

MATT 24	MARK 13	LUKE 21
1“δεῖ” γὰρ “γενέσθαι,” ἀλλ’ οὐπω ἐστὶν τὸ τέλος. 7 ² “ἐγερθήσεται” γὰρ “ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,” καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους·	1“δεῖ γενέσθαι,” ἀλλ’ οὐπω τὸ τέλος. 8 ² “ἐγερθήσεται” γὰρ “ἔθνος ἐπ’ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,” ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, ἔσονται λιμοί·	1“δεῖ” γὰρ ταῦτα “γενέσθαι” πρῶτον, ἀλλ’ οὐκ εὐθὺς τὸ τέλος. 10 Τότε ἔλεγε· αὐτοῖς ² “Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπ’ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,” 11 σεισμοὶ τε μεγάλοι καὶ κατὰ τόπους ἰλοιοὶ καὶ λιμοί ¹ ἔσονται, φόβηθρά τε καὶ ἰὰπ’ οὐρανοῦ σημεῖα μεγάλα ¹ ἔσται. 12 πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ’ ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ διώξουσιν,
8 πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὥδι- νων. [MATT 10:17-21] προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώ- πων·	ἀρχὴ ὥδίνων ταῦτα. 9 βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς·	
9 τότε παρα- δώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς,	παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε	παραδιδόντες εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς,
18 καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἐνεκεν ἑμοῦ	καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἐνεκεν ἑμοῦ	ἀπαγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός μου·
[Cf v 14 below] εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν.	εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. 10 καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη	13 ἀποθήσεται ὑμῖν εἰς μαρτύριον.

¹ Dan 2:28² Isa 19:2

MATT 24	MARK 13	LUKE 21
[MATT 10] 19 ^α ὅταν δὲ παραδώσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πὼς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε· 20 οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. 21 παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἑπαναστήσονται ¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. (§72) ^β καὶ ἔσεσθε μισοῦμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου.	πρῶτον δεῖ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. 11 ^α καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦτο λαλεῖτε, οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. 12 καὶ παραδώσει ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ¹ ἑπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς ² καὶ θανατώσουσιν αὐτούς· 13 ^β καὶ ἔσεσθε μισοῦμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.	14 ^α θέτε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι, 15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφία ἣ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι ἢ ἀντεπεῖν ἅπαντες ¹ οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. 16 παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, 17 ^β καὶ ἔσεσθε μισοῦμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου.

Lk 12:11, 12

^α "Ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ
τὰς ἐξουσίας,
μὴ μεριμνήσητε
πὼς [ἢ τί] ἀπολογήσῃσθε
ἢ τί εἴπητε·
12 τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα
διδάξει ὑμᾶς
ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ
ἃ δεῖ εἰπεῖν. (§111)

Mt 10:22a

^β καὶ ἔσεσθε μισοῦμενοι
ὑπὸ πάντων
διὰ τὸ ὄνομά μου· (§72)

¹ Mic 7:6

WH mg: Lk 21:15 πάντες

MATT 24	MARK 13	LUKE 21
<p>10 καὶ τότε ¹“σκανδαλισθή- σονται πολλοί” καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους· 11 καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐγερθήσονται καὶ πλανήσουσιν πολλούς· 12 καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγῆσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. 13 ^bὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. 14 καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασι- λείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθ- νουσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος.</p>	<p>[Cf vv 12, 13 above] [Cf Mark 13:22 (§162)] ^bὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται. [Cf v 10 above]</p>	<p>18 ^aκαὶ θριξὶ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. 19 ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.</p>

162. THE ABOMINATION OF DESOLATION

MATT 24:15-28	MARK 13:14-23	LUKE 21:20-24
<p>"Οταν οὖν ἴδητε ²"τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώ- σεως" τὸ ρηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προ- φήτου ἐστὸς "ἐν τόπῳ ἁγίῳ," ὁ ἀναγινώσκων νοείτω,</p>	<p>"Οταν δὲ ἴδητε ²"τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώ- σεως" ἐστηκότα ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω,</p>	<p>"Οταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων Ἱερουσαλὴμ, τότε γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.</p>

Mt 10:30
^a ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς
κεφαλῆς
παῖσαι ἡριθμημέναι εἰσίν. (§73)

Mt 10:22b
 ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος
 οὗτος σωθήσεται. (§72)

Lk 12:7a
 α' ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς
 ὑμῶν
 παῖσαι ἡριθμῶνται· (§111)

¹ Dan 11:41 LXX.   ² Dan 9:17; 12:11

MATT 24

16 ἄ τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
φευγέτωσαν εἰς¹ τὰ ὄρη,
17 ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος
μὴ καταβάτω
ἄραι
τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
18 καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ
μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω
ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.

19 οὐαὶ δὲ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
20 προσεύχεσθε δὲ
ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν
χειμῶνος μηδὲ σαββάτω.
21 ἔσται γὰρ
τότε ²“θλίψις” μεγάλη

“οἷα οὐ γέγονεν
ἀπ’ ἀρχῆς κόσμου

ἕως τοῦ νῦν”
οὐδ’ οὐ μὴ γένηται.
22 καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν
αἱ ἡμέραι ἐκείναι,
οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ·
διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς

MARK 13

ἄ τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη,
15 ὁ ἑπὶ τοῦ δώματος
μὴ καταβάτω
μηδὲ εἰσελθᾶτω τι ἄραι
ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ,
16 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν
μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω
ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.

17 οὐαὶ δὲ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
18 προσεύχεσθε δὲ
ἵνα μὴ γένηται
χειμῶνος·
19 ἔσονται γὰρ
αἱ ἡμέραι ἐκείναι ²“θλίψις

οἷα οὐ γέγονεν τοιαύτη
ἀπ’ ἀρχῆς κτίσεως”
ἣν ἔκτισεν ὁ θεὸς
“ἕως τοῦ νῦν”
καὶ οὐ μὴ γένηται.
20 καὶ εἰ μὴ ἐκολόβωσεν
Κύριος τὰς ἡμέρας,
οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ.
ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς
οὓς ἐξελέξατο

LUKE 21

21 ἄ τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη,
καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς
ἐκχωρεῖτωσαν,

καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις
μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν,

22 ὅτι ¹“ἡμέραι ἐκδικήσεως”
αὐταὶ εἰσιν τοῦ πλησθῆναι
πάντα τὰ γεγραμμένα.

23 οὐαὶ
ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
καὶ ταῖς θηλαζούσαις
ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις·

ἔσται γὰρ
ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς
καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ,

Lk 17:31

^a ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ
ὅς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος
καὶ τὰ σκεῖν αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ,
μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά,
καὶ ὁ ἐν ἀγρῷ ὁμοίως
μὴ “ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.”
(§133)

¹ Hos 9:7² Dan 12:1

MATT 24

κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι
ἐκείναι.

23 Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ
Ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός ἢ Ὡδε,
μὴ πιστεύητε·

24 ἔγερθήσονται γὰρ ψευδο-
χριστοὶ
καὶ ²“ψευδοπροφῆται,”
καὶ “δώσουσιν σημεῖα” με-
γάλα “καὶ τέρατα”
ὥστε ἵπλανᾶσθαι
εἰ δυνατόν καὶ τοὺς ἐκλεκτούς·

25 ἰδοὺ προεῖρηκα ὑμῖν.

26 ἐάν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν
Ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν,
μὴ ἐξέλθῃτε·
Ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις,
μὴ πιστεύητε·

27 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή
ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν
καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν,
οὕτως ἔσται ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·

28 ὅπου ἐὰν ᾦ τὸ πτώμα,
ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί.

MARK 13

ἐκολόβωσεν τὰς ἡμέρας.

21 Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ
Ἰδε ὧδε ὁ χριστός. Ἰδε ἐκεῖ,
μὴ πιστεύετε·

22 ἔγερθήσονται γὰρ ψευδο-
χριστοὶ
καὶ ²“ψευδοπροφῆται”
καὶ “δώσουσιν σημεῖα”
καὶ τέρατα”

πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν
εἰ δυνατόν τοὺς ἐκλεκτούς·

23 ὑμεῖς δὲ βλέπετε·
προεῖρηκα ὑμῖν πάντα.

LUKE 21

24 καὶ πεσοῦνται στόματι
μαχαίρης καὶ αἰχμαλωτισ-
θήσονται εἰς τὰ ἔθνη πάντα,
καὶ ¹“Ἱερουσαλὴμ” ἔσται
“πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν,” ἄχρι
οὗ πληρωθῶσιν [καὶ ἔσονται]
καιροὶ ἐθνῶν.

[LUKE 17:23]

καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν
Ἰδοὺ ἐκεῖ ἢ Ἰδοὺ ὧδε·
μὴ [ἀπέλθῃτε μὴδὲ] διώξῃτε. (§133)

[LUKE 17:23, 24]

καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν
Ἰδοὺ ἐκεῖ ἢ Ἰδοὺ ὧδε·
μὴ [ἀπέλθῃτε μὴδὲ] διώξῃτε.

24 ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή
ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπὸ τὸν οὐρα-
νὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει,
οὕτως ἔσται
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τ. (§133)

[LUKE 17:37b]

“Ὅπου τὸ σῶμα,
ἐκεῖ καὶ οἱ ἄετοί ἐπισυναχθήσονται.
(§133)

¹ Zech 12:3 LXX; Isa 63:18; Ps 79(78):1; Dan 8:13   ² Deut 13:1

WH mg: Mt 24:24 πλανᾶσαι

Mt 24:23 πιστεύητε with **NDLWZ** al pler; B* 1 min πιστεύετε
with **NLUW** vg syr sin etc; B sah add καὶ; ADXΔΘ it etc add ἢ

Mk 13:21 χριστός (without addition)

163. CONCERNING THE COMING OF THE SON OF MAN

MATT 24:29-31

Εὐθὺς δὲ μετὰ τὴν θλίψιν
τῶν ἡμερῶν ἐκείνων

¹“ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,
καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει
τὸ φέγγος αὐτῆς,”
²“καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται
ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,

καὶ αἱ δυνάμεις
τῶν οὐρανῶν
σαλευθήσονται.”

30 καὶ τότε φανήσεται τὸ
σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
ἐν οὐρανῷ, καὶ τότε ³“κόψον-
ται πάσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς”
καὶ ὄψονται

⁴“τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν
τοῦ οὐρανοῦ”
μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολ-
λῆς·

31 καὶ ἀποστελεῖ
τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ
⁵“μετὰ σάλπιγγος ἰμεγάλης,”
καὶ ⁶“ἐπισυνάξουσιν”
τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ
“ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων
ἀπ’ ἄκρων οὐρανῶν
ἕως [τῶν] ἄκρων αὐτῶν.”

MARK 13:24-27

Ἀλλὰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ-
ραις μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην

¹“ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,
καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει
τὸ φέγγος αὐτῆς,”
²⁵ ²“καὶ οἱ ἀστέρες ἔσονται
ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πίπτοντες,

καὶ αἱ δυνάμεις
αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
σαλευθήσονται.”

26 καὶ τότε ὄψονται
⁴“τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις”

μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ
δόξης·

27 καὶ τότε ἀποστελεῖ
τοὺς ἀγγέλους

καὶ ⁶“ἐπισυνάξει”
τοὺς ἐκλεκτοὺς [αὐτοῦ]
“ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων
ἀπ’ ἄκρου” γῆς
“ἕως ἄκρου οὐρανοῦ.”

LUKE 21:25-28

καὶ ἔσονται σημεῖα
ἐν ἡλίῳ
καὶ σελήνῃ

καὶ ἄστροις,

καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ
⁷“ἔθνων” ἐν ἀπορίᾳ “ἡχοῦς
θαλάσσης” καὶ “σάλου,”
26 ἀποψυχόντων ἀνθρώπων
ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν
ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ,
²“αἱ” γὰρ “δυνάμεις
τῶν οὐρανῶν
σαλευθήσονται.”

27 καὶ τότε ὄψονται
⁴“τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ”

μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολ-
λῆς.

28 Ἀρχομένων δὲ τούτων
γίνεσθαι ἀνακίψατε καὶ ἐπά-
ρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι
ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν.

¹ Isa 13:10 ² Isa 34:4 ³ Zech 12:2 ⁴ Dan 7:13 ⁵ Isa 27:13 ⁶ Zech 2:6; Deut 30:4 ⁷ Ps 65(64):7

164. THE HOUR THAT NO ONE KNOWETH

MATT 24:32-44

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς

μάθετε τὴν παραβολὴν·
ὅταν ᾗδῃ ὁ κλάδος αὐτῆς
γένηται ἀπαλὸς
καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ,

γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος·
33 οὕτως καὶ ὑμεῖς,
ὅταν ἴδῃτε πάντα ταῦτα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν

ἐπὶ θύραις.

34 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη
ἕως [ἂν]

πάντα ταῦτα γένηται.

35 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ

παρελεύσεται,

οἱ δὲ λόγοι μου

οὐ μὴ παρέλθωσιν.

36 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης

καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν,

οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν

οὐδὲ ὁ υἱός,

εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνος.

37 ὥσπερ γὰρ

αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,

οὕτως ἐστί ἡ παρουσία

τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·

38 ὥς γὰρ ἦσαν

ἐν ταῖς ἡμέραις [ἐκείναις]

ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ

τρώγοντες καὶ πίνοντες,

γαμοῦντες καὶ γαμίζοντες,

MARK 13:28-37

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς

μάθετε τὴν παραβολὴν·
ὅταν ᾗδῃ ὁ κλάδος αὐτῆς
ἀπαλὸς γένηται
καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα,

γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν·
29 οὕτως καὶ ὑμεῖς,
ὅταν ἴδῃτε ταῦτα γινόμενα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν

ἐπὶ θύραις.

30 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι

οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη
μέχρις οὗ

ταῦτα πάντα γένηται.

31 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ

παρελεύσονται,

οἱ δὲ λόγοι μου

οὐ ^τ παρελεύσονται.

32 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης

ἢ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν,

οὐδὲ οἱ ἄγγελοι ¹ ἐν οὐρανῷ

οὐδὲ ὁ υἱός,

εἰ μὴ ὁ πατήρ.

LUKE 21:29-33

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς
Ἰδετε τὴν συκὴν
καὶ πάντα τὰ δένδρα·

30 ὅταν προβάλῃσιν ἤδη,

βλέποντες ἀφ' ἐαυτῶν

γινώσκετε

ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν·

31 οὕτως καὶ ὑμεῖς,

ὅταν ἴδῃτε ταῦτα γινόμενα,

γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστίν

ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

32 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι

οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη
ἕως [ἂν]

πάντα γένηται.

33 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ

παρελεύσονται,

οἱ δὲ λόγοι μου

οὐ μὴ παρελεύσονται.

[LUKE 17:26, 27]

καὶ καθὼς ἐγένετο

ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,

οὕτως ἐστί καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις

τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου·

27 ἥσθιον, ἔπεινον,

ἐγάμου, ἐγαμίζοντο,

WH mg: Mk 13:31 μὴ 32 ἄγγελος

Mk 13:31 οὐ with BD*; **NA**CLW^Θ al pler οὐ μὴ — παρελεύσονται² with **NBL** etc; ACDWX^Θ al pler
παρίθλασιν Lk 21:30 βλέποντες ἀφ' ἐαυτῶν: om D it syr sin cur eth

MATT 24

MARK 13

[LUKE 17]

ἄχρι ἣς ἡμέρας
1^α "εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κι-
βωτόν,"

39 καὶ οὐκ ἔγνωσαν
ἕως ἥλθεν ὁ κατακλυσμὸς
καὶ ἦρεν ἅπαντας,
οὕτως ἔσται ἡ παρουσία
τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

40 τότε ἔσονται δύο ἐν τῷ
ἀγρῷ,
εἷς παραλαμβάνεται
καὶ εἷς ἀφίεται·

41 δύο ἀλήθουσai
ἐν τῷ μύλῳ,
μία παραλαμβάνεται
καὶ μία ἀφίεται.

[Cf v 42 below]

[MATT 25:14]

"Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος
ἀποδημῶν

ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους
καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα
αὐτοῦ, (§167)

42 ^αγρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ἡμέρα
ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται.

33 ^αβλέπετε ἀγρυπνεῖτε,
οὐκ οἴδατε γὰρ πότε
ὁ καιρὸς [ἔστιν].

34 ὥς ἄνθρωπος
ἀπόδημος ἀφείλς τὴν οἰκίαν
αὐτοῦ

καὶ δούς τοῖς δούλοις αὐτοῦ
τὴν ἐξουσίαν, ἐκάστῳ τὸ ἔργον
αὐτοῦ,

καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο
ἵνα γρηγορῇ.

35 ^αγρηγορεῖτε οὖν,
οὐκ οἴδατε γὰρ πότε
ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται,

ἄχρι ἣς ἡμέρας

1^α "εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν,"

καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς
καὶ ἀπώλεσεν πάντας'. (§133)

[LUKE 17:34, 35]

λέγω ὑμῖν, ταύτη τῇ νυκτὶ
ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης [μῆδς],

ὁ εἷς παραλημφθήσεται
καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται·
35 ἔσονται δύο ἀλήθουσai
ἐπὶ τὸ αὐτό,
ἡ μία παραλημφθήσεται
ἡ δὲ ἑτέρα ἀφεθήσεται. (§133)

[LUKE 19:12, 13]

εἶπεν οὖν
"Ἀνθρωπὸς τις εὐγενὴς
ἐπορεύθη εἰς χώραν μακράν

λαβεῖν αὐτῷ βασιλείαν καὶ ὑπο-
στρέψαι.

13 καλέσας δὲ δέκα δούλους αὐτοῦ
ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς

καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς πραγ-
ματεύεσθαι¹ ἐν ᾧ ἔρχομαι. (§143)

Mt 25:13

^αΓρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν
οὐδὲ τὴν ὥραν. (§166)

¹ Gen 7:7

MATT 24

43 ἐκείνο δὲ γινώσκετε
ὅτι εἰ ἥδει ὁ οἰκοδεσπότης
ποία φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχε-
ται,
ἐγρηγόρησεν ἂν
καὶ οὐκ ἂν εἴασεν
διορυχθῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ.
44 διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς
γίνεσθε ἔτοιμοι,
ὅτι ἡ οὐ δοκεῖτε ὥρα
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

MARK 13

ἢ ὅψε ἢ μεσονύκτιον ἢ ἀλεκτο-
ροφωνίας ἢ πρωί, 36 μὴ
ἐλθὼν ἐξέφυγης εὐρη ὑμᾶς κα-
θεύδοντας· 37 ὁ δὲ ὑμῖν λέγω
πᾶσιν λέγω, γρηγορεῖτε.

[LUKE 12:39, 40]

τοῦτο δὲ γινώσκετε
ὅτι εἰ ἥδει ὁ οἰκοδεσπότης
ποία ὥρα ὁ κλέπτης ἔρχεται,

ἐγρηγόρησεν ἂν
καὶ οὐκ ἄφηκεν
διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ.
40 καὶ ὑμεῖς
γίνεσθε ἔτοιμοι,
ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.
(§114)

165. CONCERNING FAITHFULNESS

MATT 24:45-51

Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος
καὶ φρόνιμος
ὃν κατέστησεν ὁ κύριος
ἐπὶ τῆς οἰκετείας αὐτοῦ
τοῦ δοῦναι αὐτοῖς
τὴν τροφήν ἐν καιρῷ;
46 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
εὕρησει οὕτως ποιοῦντα·
47 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν
αὐτοῦ
καταστήσει αὐτόν.
48 ἂν δὲ εἴπη
ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
Χρονίζει μου ὁ κύριος,
49 καὶ ἄρξεται τύπτειν
τοὺς συνδούλους αὐτοῦ,

LUKE 21:34-36

[LUKE 12:42-46]

καὶ εἶπεν ὁ κύριος
Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος,
ὁ φρόνιμος,
ὃν καταστήσει ὁ κύριος
ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ
τοῦ διδόναι
ἐν καιρῷ [τὸ] σιτομέτριον;
43 μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος,
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ
εὕρησει ποιοῦντα οὕτως·
44 ἀληθῶς λέγω ὑμῖν ὅτι
ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ
καταστήσει αὐτόν.
45· ἂν δὲ εἴπη
ὁ δοῦλος ἐκεῖνος
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
Χρονίζει ὁ κύριός μου ἔρχεσθαι,
καὶ ἄρξεται τύπτειν
τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας,

MATT 24

ἐσθίη δὲ καὶ πίνει
μετὰ τῶν μεθύοντων,
50 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
ἐκείνου
ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ
καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,
51 ^aκαὶ διχοτομήσει αὐτὸν
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει·

^bἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

[LUKE 12]

ἐσθίειν τε καὶ πίνειν
καὶ μεθύσκεσθαι,
46 ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου
ἐκείνου
ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ
καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει,
^aκαὶ διχοτομήσει αὐτὸν
καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. (§115)

[LUKE 13:28a]

^bἘκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. (§121)

LUKE 21

Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μή
ποτε βαρηθῶσιν αἱ καρδίαι
ὑμῶν ἐν κρεπάλῃ καὶ μέθῃ
καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ
ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς ἐφνίδιος ἡ
ἡμέρα ἐκείνη ὥς “παγίς”.
35 ἐπεισελεύσεται γὰρ ¹“ἐπὶ”
πάντας “τοὺς καθημένους ἐπὶ”
πρόσωπον πάσης “τῆς γῆς”.
36 ἀγρυπνεῖτε δὲ ἐν παντὶ
καιρῷ δεόμενοι ἵνα κατισ-
χύσητε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα
τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ
σταθῆναι ἐμπροσθεν τοῦ υἱοῦ
τοῦ ἀνθρώπου.

166. PARABLE OF THE TEN VIRGINS

MATT 25:1-13

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασι-
λεῖα τῶν οὐρανῶν δέκα παρ-
θένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς
λαμπάδας ἑαυτῶν ἐξῆλθον εἰς
ὑπάντησιν τοῦ νυμφίου. 2
πέντε δὲ ἐξ αὐτῶν ἦσαν
μωραὶ καὶ πέντε φρόνιμοι·

^a Cf Mt 8:12a (§45), p. 70

^b Cf Mt 8:12b (§45), p. 71

¹ Isa 24:17

MATT 25

3 αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι
τὰς λαμπάδας [αὐτῶν] οὐκ
ἔλαβον μεθ' ἐαυτῶν ἔλαιον·
4 αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον
ἐν τοῖς ἀγγείοις μετὰ τῶν
λαμπάδων ἐαυτῶν. 5 χρο-
νί-
ζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνύστα-
ξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.
6 μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ
γένετο· Ἴδου ὁ νυμφίος,
ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν.
7 τότε ἡγέρθησαν πᾶσαι αἱ
παρθένοι ἐκεῖναι καὶ ἐκόσ-
μησαν τὰς λαμπάδας ἐαυτῶν.
8 αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις
εἶπαν Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ
ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες
ἡμῶν σβέννυνται. 9 ἀπεκρί-
θησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι
Μήποτε [οὐ μὴ]¹ ἀρκέσῃ ἡμῖν
καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε μᾶλλον
πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ
ἀγοράσατε ἐαυταῖς. 10
ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγορά-
σαι ἤλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ
ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ
εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη
ἡ θύρα. 11 ὕστερον δὲ ἔρχον-
ται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι
λέγουσαι
Κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν·
12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
Ἄμην λέγω ὑμῖν,
οὐκ οἶδα ὑμᾶς.
13 ^αΓρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν
οὐδὲ τὴν ὥραν.

[Cf Luke 12:35, 36 (§114)]

[LUKE 13:25b]

λέγοντες

Κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν·

καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν

Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. (§121)

[MARK 13:33]

^αβλέπετε ἀγρυπνεῖτε,

οὐκ οἴδατε γὰρ πότε

ὁ καιρὸς [ἐστιν]. (§164)

Mt 24:42

^α γρηγορεῖτε οὖν,
ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ἡμέρα
ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. (§164)

Mk 13:35a

^α γρηγορεῖτε οὖν,
οὐκ οἴδατε γὰρ πότε
ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, (§164)

WH mg: Mt 25:9 οὐκ

167. PARABLE OF THE TALENTS

MATT 25:14-30

"Ὡς περ γὰρ ἄνθρωπος
ἀποδημῶν

ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους δούλους
καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς
τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ,

15 καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε
τάλαντα ᾧ δὲ δύο ᾧ δὲ ἓν,
ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύνα-
μιν, καὶ ἀπεδήμησεν. 16 εὐ-
θέως πορευθεὶς ὁ τὰ πέντε
τάλαντα λαβὼν ἠργάσατο
ἐν αὐτοῖς καὶ ἐκέρδησεν ἄλλα
πέντε. 17 ὡσαύτως ὁ τὰ
δύο ἐκέρδησεν ἄλλα δύο. 18 ὁ
δὲ τὸ ἓν λαβὼν ἀπελθὼν
ῥυξεν γῆν καὶ ἔκρυψεν τὸ
ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ.

19 μετὰ δὲ πολὺν χρόνον
ἔρχεται
ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων
καὶ συναίρει λόγον μετ' αὐτῶν.

20 καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε
τάλαντα λαβὼν προσήνεγκεν

[MARK 13:34]

ὡς ἄνθρωπος
ἀποδημὸς ἀφείς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ

καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ
τὴν ἐξουσίαν, ἐκάστῳ τὸ ἔργον
αὐτοῦ,

καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο
ἵνα γρηγορῇ. (§164)

[LUKE 19:12-27]

εἶπεν οὖν "Ἀνθρώπος τις εὐγενὴς
ἐπορεύθη εἰς χώραν μακρὰν
λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν καὶ ὑπο-
στρέψαι.

13 καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ
ἔδωκεν αὐτοῖς
δέκα μνᾶς

καὶ εἶπεν πρὸς 'αὐτοὺς πραγματεῦ-
σασθαι¹ ἐν ᾧ ἔρχομαι.

[Cf v 20 below]

14 Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν
αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν
ὀπίσω αὐτοῦ λέγοντες Οὐ θέλο-
μεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.

15 Καὶ ἐγένετο
ἐν τῷ ἐπαελθεῖν
αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν
καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς
δούλους τούτους οἷς δεδώκει τὸ
ἀργύριον, ἵνα γνοῖ τί διεπραγ-
ματεύσαντο.

16 παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος

MATT 25

ἄλλα πέντε τάλαντα λέγων
Κύριε, πέντε τάλαντά μοι
παρέδωκας·

ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα
ἐκέρδησα.

21 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,
ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·

εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ
κυρίου σου.

22 προσελθὼν καὶ ὁ τὰ δύο
τάλαντα
εἶπεν

Κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέ-
δωκας·

ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρ-
δησα.

23 ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ
Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ,
ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός,
ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·

εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ
κυρίου σου.

24 προσελθὼν δὲ
καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον εἰληφώς
εἶπεν Κύριε,

ἔγνων σε
ὅτι σκληρὸς εἰ ἄνθρωπος,

θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας
καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρ-
πισας·

25 καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν
ἐκρύψα τὸ τάλαντόν σου ἐν
τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν.

[LUKE 19]

λέγων

Κύριε, ἡ μνᾶ σου

δέκα προσηργάσατο μνᾶς.

17 καὶ εἶπεν αὐτῷ

Ἐὐγε, ἀγαθὲ δοῦλε,

ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγένου,
ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα
πόλεων.

18 καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος

λέγων

Ἡ μνᾶ σου, κύριε,

ἐποίησεν πέντε μνᾶς.

19 εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ

[Cf v 17 above]

Καὶ σὺ ἐπάνω γίνου πέντε πόλεων.

20 καὶ ὁ ἕτερος ἦλθεν

λέγων Κύριε,

ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου ἣν εἶχον
ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ·

21 ἐφοβούμην γὰρ σε
ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ,
αἵρεις ὃ οὐκ ἔθηκεας
καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας.

[Cf v 20 above]

MATT 25

26 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος
αὐτοῦ
εἶπεν αὐτῷ

Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ,
ἦδεις ὅτι

θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα
καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρ-
πισα;
27 ἔδει σε οὖν βαλεῖν
τὰ ἀργύριά μου τοῖς τραπε-
ζείταις,
καὶ ἔλθων ἐγὼ
ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν
τόκῳ.

28 ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ
τὸ τάλαντον καὶ δότε
τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα·

29 ^ατῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ
δοθήσεται
καὶ περισσευθήσεται·
τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
30 ^βκαὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον

[LUKE 19]

22 λέγει αὐτῷ
Ἐκ τοῦ στόματός σου κρίνω σε,
πονηρὲ δοῦλε·
ἦδεις ὅτι
ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἰμι,
αἵρων ὃ οὐκ ἔθηκα
καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα;

23 καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας
μου τὸ ἀργύριον ἐπὶ τράπεζαν;

κάγῳ ἐλθὼν
σὺν τόκῳ ἂν αὐτὸ ἔπραξα.

24 καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν
Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ
τὴν μνᾶν καὶ δότε
τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι· —
25 καὶ εἶπαν αὐτῷ Κύριε, ἔχει
δέκα μνᾶς —

[MARK 4:25]

^αὅς γὰρ ἔχει,
δοθήσεται αὐτῷ·

καὶ ὃς οὐκ ἔχει,
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§55)

26 λέγω ὑμῖν
ὅτι ^απαντὶ τῷ ἔχοντι
δοθήσεται,

ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται.

27 Πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου τούτους
τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι
ἐπ' αὐτοὺς

Mt 13:12

^α ὅστις γὰρ ἔχει,
δοθήσεται αὐτῷ
καὶ περισσευθήσεται·
ὅστις δὲ οὐκ ἔχει,
καὶ ὃ ἔχει
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§53)

^β Cf Mt 8:12a (§45), p. 70

Lk 8:18b

^α ὅς ἂν γὰρ ἔχη,
δοθήσεται αὐτῷ,

καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχη,
καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν
ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. (§55)

MATT 25

ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ
ἐξώτερον·

ἡκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

[Cf v 30a above]

[LUKE 19]

ἀγάγετε ὧδε καὶ κατασφάξατε
αὐτοὺς ἐμπροσθέν μου. (§143)

[LUKE 13:28]

ἡκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων,
ὅταν ἴδῃσθε¹ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακώβ
καὶ πάντας τοὺς προφῆτας
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ,
ὕμᾱς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. (§121)

168. CONCERNING THE JUDGMENT OF THE SON OF MAN

MATT 25:31-46

“Ὅταν δὲ ¹“ἔλθῃ” ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ “πάντες οἱ ἄγγελοι μετ’ αὐτοῦ,” τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ. 32 καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ’ ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, 33 καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. 34 τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. 35 ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, 36 γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθατε πρὸς με. 37 τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες Κύριε, πότε σε εἶδαμεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; 38 πότε δὲ σε εἶδαμεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; 39 πότε δὲ σε εἶδομεν ἀσθενοῦντα ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; 40 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε. 41 τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων Πορεύεσθε ἀπ’ ἐμοῦ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. 42 ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, [καὶ] ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, 43 ξένος ἦμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. 44 τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονησάμεν σοι; 45 τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ’ ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. 46 καὶ ἀπελεύσονται ²“οὗτοι εἰς” κόλασιν “αἰώνιον, οἱ δὲ” δίκαιοι “εἰς ζωὴν αἰώνιον.”

^a Cf Mt 8:12b (§45), p. 71

¹ Zech 14:5

² Dan 12:2

169. JESUS LODGES ON THE MOUNT OF OLIVES

[MATT 21:17]
[Cf Matt 21:23 and parallels
(§148)]

^aΚαὶ καταλιπὼν αὐτοὺς
ἐξῆλθεν
ἐξω τῆς πόλεως
εἰς Βηθανίαν, καὶ ἠύλισσθῇ ἐκεῖ.
(§146)

[MARK 11:19]

^aΚαὶ ὅταν ὁψέ ἐγένετο,
ἐξεπορεύοντο¹
ἐξω τῆς πόλεως. (§146)

LUKE 21:37, 38

^aἮν δὲ τὰς ἡμέρας
ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων¹,
τὰς δὲ νύκτας
ἐξερχόμενος

ἠύλιζτο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλοῦ-
μενον Ἑλαιῶν.
38 καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὠρθηριζεν
πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν
αὐτοῦ.

CHAPTER VI. JESUS' LAST INTERVIEWS WITH HIS DISCIPLES, §§170-173

170. CONSPIRACY OF THE CHIEF PRIESTS

MATT 26:1-5

^bΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ ὅτε ἐτέ-
λεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς
λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ
2 Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας
τὸ πάσχα γίνεται,

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι.

3 Τότε συνήχθησαν
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσ-
βύτεροι τοῦ λαοῦ
εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως
τοῦ λεγομένου Καϊάφα,

MARK 14:1, 2

ΗΝ ΔΕ ΤΟ ΠΑΣΧΑ
καὶ τὰ ἄζυμα
μετὰ δύο ἡμέρας.

Καὶ ἐζήτουν
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς

LUKE 22:1, 2

ΗΓΙΖΕΝ δὲ

ἡ ἑορτὴ τῶν ἁζύμων
ἡ λεγομένη Πάσχα.

2 Καὶ ἐζήτουν
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς

Mk 11:11

^aΚαὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα
εἰς τὸ ἱερόν
καὶ περιβλεψάμενος πάντα
ὁψέ ἤδη οὔσης τῆς ὥρας¹
ἐξῆλθεν
εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. (§144)

^b Cf Mt 7:28 (§44); 11:1 (§76); 13:53 (§65); 19:1 (§99)

WH mg: Lk 21:37 διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
4 καὶ συνεβουλευσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω κρατή- σωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν· 5 ἔλεγον δέ· Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.	πῶς αὐτὸν ἐν δόλω κρατήσαν- τες ἀποκτείνωσιν, 2 ἔλεγον γάρ· Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μὴ ποτε ἔσται θόρυβος τοῦ λαοῦ.	τὸ πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν, ἐφοβούντο γάρ· τὸν λαόν.
171. THE ANOINTING OF JESUS (MATT-MARK)		
MATT 26:6-13	MARK 14:3-9	[LUKE 7:36-38]
Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ	Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ	Ἡρώτα δὲ τις αὐτὸν τῶν Φαρι- σαίων ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φαρισαίου [Cf Luke 7:40 (§48)] κατεκλίθη.
ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, 7 προσῆλθεν αὐτῷ γυνή	ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν γυνή	37 Καὶ ἰδοὺ γυνή ἥτις ἦν ἐν τῇ πόλει ἁμαρτωλὸς, καὶ ἐπιγνοῦσα ὅτι κατὰκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύρου
ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου βαρυτίμου	ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς [πολυτελοῦς· ¹ συντρίψασα τὴν ἀλάβαστρον	38 καὶ στᾶσα ὀπίσω παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ κλαίονσα, τοῖς δάκ- ρυσιν ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ταῖς θριξίν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασεν, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἤλειφεν τῷ μύρῳ. (§48)
καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. 8 ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἠγανάκτησαν λέγοντες Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη;	κατέχεεν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς. 4 ἦσαν δὲ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς Εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; 5 ἡδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον παρῆναι	

WH mg: Mk 14:3 πολυτελοῦς, —

Mt 26:7 βαρυτίμου with BΓΔ al pler; πολυτίμου NADLΘ 33. pesh etc Mk 14:4 τοῦ μύρου: om W
4 min 3 it syr sin (cf Mt 26:8)

MATT 26	MARK 14
πολλοὺ καὶ δοθῆναι πτωχοῖς.	ἐπάνω ἱδηναρίων τριακοσίων ¹ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ.
10 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς	6 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν "Ἀφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε;
Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν ἡργάσατο εἰς ἐμέ·	καλὸν ἔργον ἡργάσατο ἐν ἐμοί·
11 πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν,	7 πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλῃτε δύνασθε αὐτοῖς [πάντοτε] εὖ ποιῆσαι, ἐμέ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε·
ἐμέ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε·	8 ὃ ἔσχεν ἐποίησεν, προέλαβεν μυρίσαι
12 βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν.	τὸ σῶμά μου εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.
13 ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.	9 ἀμὴν δὲ λέγω ὑμῖν, ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαλη- θήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

172. PLOT OF JUDAS AND THE RULERS

MATT 26:14-16	MARK 14:10, 11	LUKE 22:3-6
Τότε πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς εἶπεν	Καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώθ ὁ εἰς τῶν δώδεκα ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς	Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν καλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα· 4 καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν τοῖς ἀρχιερεῦσιν

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
15 Τί θέλετέ μοι δοῦναι καγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;	ἵνα αὐτόν παραδοῖ αὐτοῖς. 11 οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.	καὶ στρατηγοῖς τὸ πῶς αὐτοῖς παραδῶ αὐτόν. 5 καὶ ἐχάρησαν καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. 6 καὶ ἐξωμολόγησεν, καὶ ἐξήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτόν ἄτερ ὄχλου αὐτοῖς.
16 καὶ ἀπὸ τότε ἐξήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτόν παραδῶ.	καὶ ἐξήτει πῶς αὐτόν εὐκαίρως παραδοῖ.	

173. THE LAST SUPPER

MATT 26:17-35	MARK 14:12-31	LUKE 22:7-38
Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων προσῆλθον	Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθνον, [Cf v 13 below]	Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἁζύμων, ἣ ἔδει θῆσθαι τὸ πάσχα. 8 καὶ ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα ἵνα φάγωμεν. 9 οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες	λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ	Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα;
Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα;	Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα φάγης τὸ πάσχα; 13 καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς Ἵπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων. 14 ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἔαν εἰσέλθῃ	Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμεν; [Cf v 8 above]
18 ὁ δὲ εἶπεν Ἵπάγετε εἰς τὴν πόλιν	καὶ λέγει αὐτοῖς Ἵπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων. 14 ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἔαν εἰσέλθῃ	10 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς Ἵδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν συναντήσῃ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων. ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν εἰς ἣν εἰσπορεύ- εται.
πρὸς τὸν δεῖνα καὶ εἶπατε αὐτῷ Ὁ διδάσκαλος λέγει Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν	εἶπατε τῷ οἰκοδεσπότη ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμά μου	11 καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσ- πότη τῆς οἰκίας [†] Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα

[†] Zech 11:12

WH mg: Lk 22:11 λέγοντες

MATT 26

πρὸς σέ ποιῶ τὸ πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μου.

19 καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ

ὥς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

20 Ὁψίας δὲ γενομένης
ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα
[μαθητῶν].

[Cf v 27 below]

21 καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν
εἶπεν

Ἀμήν λέγω ὑμῖν

ὅτι εἰς ἕξ ὑμῶν παραδώσει με.

22 καὶ λυπούμενοι σφόδρα
ἤρξαντο

λέγειν αὐτῷ εἰς ἕκαστος

Μήτι ἐγὼ εἶμι, κύριε;

23 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ τὴν
χείρα

MARK 14

ὅπου τὸ πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω :

15 καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει
ἀνάγκαιον

μέγα ἐστρωμένον ἑτοιμοί·
καὶ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν.

16 καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ
καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν
καὶ εὗρον

καθὼς εἶπεν αὐτοῖς,
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

17 Καὶ ὁψίας γενομένης
ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα.

[Cf v 23 below]

18 καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν
καὶ ἐσθιόντων

ὁ Ἰησοῦς εἶπεν

Ἀμήν λέγω ὑμῖν

ὅτι εἰς ἕξ ὑμῶν παραδώσει με

166 ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ."

καὶ λέγειν αὐτῷ εἰς κατὰ εἰς
Μήτι ἐγώ;

20 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς

Εἰς τῶν δώδεκα,

ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ

LUKE 22

ὅπου τὸ πάσχα
μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω :

12 κάκεινος ὑμῖν δείξει
ἀνάγκαιον

μέγα ἐστρωμένον·
ἐκεῖ ἐτοιμάσατε.

13 ἀπελθόντες δὲ
εὐρον

καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς,
καὶ ἠτοίμασαν τὸ πᾶν

14 Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα,
ἀνέπεσεν καὶ οἱ ἀπόστολοι
σὺν αὐτῷ.

15 καὶ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς·
Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο
τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν
πρὸ τοῦ με παθεῖν· 16 λέγω
γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ φάγω
αὐτὸ ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. 17 καὶ

[Cf v 21 below]

[Cf v 23 below]

¹ Ps 41 (40) : 9

WH mg: Mk 14:18 τῶν ἐσθιόντων

Mt 26:20 *μαθητων* with ALMWΘ it vg cop etc; om BD syr sin sah al pler

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
<p>ἐν τῷ τρυβλίῳ οὗτός με παραδώσει· 24 ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος. 25 ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδίδους αὐτὸν εἶπεν Μῆτι ἐγὼ εἰμι, ῥα ββεῖ; λέγει αὐτῷ Σὺ εἶπας.</p> <p>26 Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ δὸς τοῖς μαθηταῖς εἶπεν Λάβετε φάγετε, τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. 27 καὶ λαβὼν ποτήριον [καὶ] εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες,</p> <p>28 τοῦτο γὰρ ἐστιν 1“τὸ αἷμά” μου “τῆς δια- θήκης” τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυννόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· 29 λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πῖω ἀπ’ ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ’ ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου.</p>	<p>εἰς τὸ [ἐν] τρύβλιον·</p> <p>21 ὅτι ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκείνος.</p> <p>22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ἄρτον εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν Λάβετε, τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. 23 καὶ λαβὼν ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. 24 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Τοῦτό ἐστιν 1“τὸ αἷμά” μου “τῆς δια- θήκης” τὸ ἐκχυννόμενον ὑπὲρ πολλῶν·</p> <p>25 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.</p>	<p>[Cf v 22 below]</p> <p>[Cf v 19 below]</p> <p>[Cf vv 17 above, and 20 below]</p> <p>18 λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ πῖω ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως οὗ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ.</p>

1 Ex 24:8; Zech 9:11

Mt 26:28 τῆς διαθήκης with SBLZ 2 min; ACDW it vg cop al pler τῆς καινῆς διαθ.; διαθήκη καινὴ syr sin
Mk 14:24 διαθήκης with NBCDLW cop; AΛΔΣ 6 it vg syr sin pesh al pler καινῆς διαθ. Lk 22:18 ὑμῖν
(without addition) with BCDL eth etc; NAWXΔθ al pler add ὅτι

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
[Cf v 26 above]	[Cf v 22 above]	19 καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου [[τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. 20 ^a καὶ τὸ ποτήριον ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ ¹ “διαθήκη” ἐν “τῷ αἵματι” μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον]]. 21 πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ’ ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης· 22 ὅτι ὁ υἱὸς μὲν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ ὀρισμένον πορεύεται, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἑκείνῳ δι’ οὗ παραδίδεται. 23 καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συνζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ τίς ἄρα εἶη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. 24 ^b Ἐγένετο δὲ καὶ φιλο- νεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. 25 ὁ δὲ
[Cf vv 27, 28 above]	[Cf vv 23, 24 above]	
[Cf v 21 above]	[Cf v 18 above]	
[Cf v 24 above]	[Cf v 21 above]	
[Cf v 22 above]	[Cf v 19 above]	
[MATT 20:25–28]	[MARK 10:42–45]	
ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.	καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.	εἶπεν αὐτοῖς Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν ἐνεργεῖται καλοῦνται.

^b Cf Mt 18:1 (§92)^b Cf Mk 9:34 (§92)^a Cf v 17 above^b Cf Lk 9:46 (§92)¹ Ex 24:8; Zech 9:11

Lk 22:19, 20 τὸ ὑπὲρ ὑμῶν . . . ἐκχυννόμενον (διδόμενον Θ): D 6 it om

[MATT 20]
 26 οὐχ οὕτως ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
 ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ
 ἔν ὑμῖν μέγας¹ γενέσθαι
 ἔσται ὑμῶν διάκονος,
 27 καὶ ὅς ἂν θέλῃ
 ἔν ὑμῖν εἶναι¹ πρῶτος
 ἔσται ὑμῶν δοῦλος·

28 ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 οὐκ ἤλθεν διακονηθῆναι
 ἀλλὰ διακονῆσαι
 καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
 λύτρον ἀντὶ πολλῶν. (§140)

[MATT 19:28]
 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι
 ὑμεῖς
 οἱ ἀκολουθήσαντές μοι

ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ,
 ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ,
 καθήσεσθε καὶ ὑμεῖς¹
 ἐπὶ δώδεκα θρόνους
 κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς
 τοῦ Ἰσραὴλ. (§137)

MATT 26

30 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον
 εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.

Mt 23:11
 ὁ δὲ μείζων ὑμῶν
 ἔσται
 ὑμῶν διάκονος. (§156)

[MARK 10]
 43 οὐχ οὕτως δὲ ἐστὶν ἐν ὑμῖν·
 ἀλλ' ὅς ἂν θέλῃ
 μέγας γενέσθαι ἐν ὑμῖν,
 ἔσται¹ ὑμῶν διάκονος,
 44 καὶ ὅς ἂν θέλῃ
 ἐν ὑμῖν εἶναι¹ πρῶτος,
 ἔσται πάντων δοῦλος·

45 καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 οὐκ ἤλθεν διακονηθῆναι
 ἀλλὰ διακονῆσαι
 καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
 λύτρον ἀντὶ πολλῶν. (§140)

MARK 14

26 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον
 εἰς τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.

Mk 9:35b
 εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι
 ἔσται πάντων ἔσχατος,
 καὶ πάντων διάκονος. (§92)

LUKE 22
 26 ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως,
 ἀλλ'¹
 ὁ μείζων ἐν ὑμῖν
 γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος,
 καὶ
 ὁ ἡγούμενος
 ὡς ὁ διακονῶν·
 27 τίς γὰρ μείζων,
 ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν;
 οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος;
 ἐγὼ δὲ ἐν μέσῳ ὑμῶν εἰμὶ
 ὡς ὁ διακονῶν.

28 Ὑμεῖς δὲ ἐστε
 οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ·
 ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου·
 29 κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα-
 θὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ ἡμῶν¹
 βασιλείαν, 30 ἵνα ἔσθητε καὶ
 πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου
 ἐν τῇ βασιλείᾳ μου,

καὶ ἡ καθίσθη¹
 ἐπὶ θρόνων
 τὰς δώδεκα φυλάς κρίνοντες
 τοῦ Ἰσραὴλ.

Lk 9:48c
 ὁ γὰρ μικρότερος
 ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων
 οὗτός ἐστιν μέγας. (§92)

WH mg: Lk 22:29 μου, 30 καθήσεσθε

Lk 22:30 καθήσθε with B*ΤΔ; καθήσεσθε **Σ**ALQWΘ etc; καθίσθησθε D

MATT 26

31 Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς
 Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ,
 γέγραπται γάρ
¹“Πατάξω τὸν ποιμένα,
 καὶ διασκορπισθήσονται
 τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης.”
 32 μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με
 προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλι-
 λαίαν.

33 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος
 εἶπεν αὐτῷ
 Εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται
 ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε
 σκανδαλισθήσομαι.

[Cf v 35 below]

34 ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
 Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι
 ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ
 πρὶν ἄλέκτορα φωνῆσαι
 τρίς ἀπαρνήσῃ με.
 35 λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος
 Κἂν δέ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν,
 οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι.
 ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ
 εἶπαν.

MARK 14

27 Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι
 Πάντες σκανδαλισθήσεσθε,
 ὅτι γέγραπται
¹“Πατάξω τὸν ποιμένα,
 καὶ τὰ πρόβατα
 διασκορπισθήσονται.”

28 ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με
 προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλι-
 λαίαν.

29 ὁ δὲ Πέτρος
 ἔφη αὐτῷ
 Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισ-
 θήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ.

[Cf v 31 below]

30 καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
 Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι
 σὺ σήμερον ταύτῃ τῇ νυκτὶ
 πρὶν ἢ δις ἄλέκτορα φωνῆσαι
 τρίς με ἀπαρνήσῃ.
 31 ὁ δὲ ἐκπερισσῶς ἐλάλει
 Ἐὰν δέ με συναποθανεῖν σοι,
 οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι.
 ὡσαύτως [δὲ] καὶ πάντες
 ἔλεγον.

LUKE 22

31 Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ
 Σατανᾶς ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ
 σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον·
 32 ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ
 ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις σου·
 καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήρι-
 σον τοὺς ἀδελφοὺς σου.

33 ὁ δὲ
 εἶπεν αὐτῷ

Κύριε, μετὰ σοῦ
 ἔτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν
 καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.

34 ὁ δὲ εἶπεν
 Λέγω σοι, Πέτρε,

οὐ φωνήσῃ σήμερον ἄλέκτωρ
 ἕως τρίς με ἀπαρνήσῃ εἰδέναι.

[Cf v 33 above]

35 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ὅτε
 ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλλαν-
 τίου καὶ πῆρας καὶ ὑποδημά-

LUKE 22

των, μή τινος ὑστερήσατε;
οἱ δὲ εἶπαν Οὐθενός.
36 εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ἀλλὰ
νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον ἀράτω,
ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ
ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον
αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαι-
ραν. 37 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ
τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό¹· Καὶ
μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη” καὶ
γὰρ τὸ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει.
38 οἱ δὲ εἶπαν Κύριε, ἰδοὺ
μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν
αὐτοῖς Ἰκανόν ἐστιν.

CHAPTER VII. THE SUFFERING AND DEATH OF JESUS, §§ 174-180

174. THE AGONY IN GETHSEMANE

MATT 26:36-46

Τότε ἔρχεται μετ’ αὐτῶν ὁ
Ἰησοῦς
εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθση-
μανεῖ,

καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς
Καθίσατε αὐτοῦ
ἕως [οὔ] ἀπελθὼν ἐκεῖ
προσεύξωμαι.

[Cf v 41 below]

37 καὶ παραλαβὼν
τὸν Πέτρον
καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου

ἤρξατο λυπεῖσθαι
καὶ ἀδημονεῖν.

MARK 14:32-42

Καὶ ἔρχονται
εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθ-
σημανεῖ,

καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
Καθίσατε ὧδε
ἕως
προσεύξωμαι.

[Cf v 38 below]

33 καὶ παραλαμβάνει
τὸν Πέτρον
καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν
Ἰωάννην μετ’ αὐτοῦ,
καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι
καὶ ἀδημονεῖν,

LUKE 22:39-46

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη
κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος
τῶν Ἐλαιῶν·
ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ [καὶ] οἱ
μαθηταί.
40 γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου
εἶπεν αὐτοῖς

Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν
εἰς πειρασμόν. [Cf v 46 below]

¹ Isa 53:12

WH mg: Mk 14:33 Ἰάκωβον καὶ

MATT 26

38 τότε λέγει αὐτοῖς
 1¹ "Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ
 μου" ἕως θανάτου·
 μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε
 μετ' ἐμοῦ.
 39 καὶ ἡ προελθὼν¹
 μικρὸν
 ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ
 προσευχόμενος

καὶ λέγων Πάτερ μου,

εἰ δυνατόν ἐστιν,
 παρελθάτω
 ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο·
 πλὴν οὐχ ὥς ἐγὼ θέλω
 ἀλλ' ὡς σύ.

40 καὶ ἔρχεται
 πρὸς τοὺς μαθητὰς
 καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδον-
 τας,

καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ

Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε
 μίαν ὥραν γρηγορῆσαι
 μετ' ἐμοῦ;

MARK 14

34 καὶ λέγει αὐτοῖς
 1¹ "Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ
 μου" ἕως θανάτου·
 μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.

35 καὶ ἡ προελθὼν¹
 μικρὸν
 ἔπιπτεν ἐπὶ τῆς γῆς,
 καὶ προσήχετο ἵνα
 εἰ δυνατόν ἐστιν
 παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα,
 36 καὶ ἔλεγεν Ἄββὰ ὁ πατήρ,
 πάντα δυνατά σοι·

παρένεγκε
 τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ·
 ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω
 ἀλλὰ τί σύ.

37 καὶ ἔρχεται

καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδον-
 τας,

καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ
 Σίμων, καθεύδεις;
 οὐκ ἴσχυσας
 μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;

LUKE 22

41 καὶ αὐτὸς ἀπεσπᾶσθη
 ἀπ' αὐτῶν ὥσεί λιθὸν βολήν,
 καὶ θεῖς τὰ γόνατα
 προσήχετο

42 λέγων Πάτερ,

εἰ βούλει
 παρένεγκε
 τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ·
 πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου
 ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω.

43 Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος
 ἰσχύων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐνισχύων
 αὐτόν. 44 καὶ γενόμενος ἐν
 ἀγωνίᾳ ἔκτενέστερον προσή-
 χετο· ἡ καὶ ἐγένετο ὁ ἰδρῶς
 αὐτοῦ ὥσεί θρόμβοι αἵματος
 καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν.]]
 45 καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς
 προσευχῆς

ἐλθὼν
 πρὸς τοὺς μαθητὰς
 εὗρεν κοιμωμένους αὐτοὺς

ἀπὸ τῆς λύπης,
 46 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
 Τί καθεύδετε;

¹ Ps 42(41):5

WH mg: Mt 26:39 προσελθὼν

Mk 14:35 προσελθὼν

Lk 22:43 ἀπ'

44 ἐγένετο δὲ

Mt 26:39 Πάτερ μου with **N**ABCDW^e al pler; LΔΣ etc om μου Mk 14:35 ἐπιπτεν with **N**BL;
 ἔπεσεν ACDNW^eXΔΘ al pler Lk 22:43, 44 ὥφθη . . . γῆν substantially with **N***DLQX^e it syr cur
 pesh al pler; **N***ABRTW 4 Fer syr sin etc om

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
<p>41 ^aγρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. 42 πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο [λέγων] Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο παρελθεῖν ἐὰν μὴ αὐτὸ πῶ, γενηθῇτω τὸ θέλημά σου. 43 καὶ ἐλθὼν πάλιν εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.</p> <p>44 καὶ ἀφείς αὐτοὺς πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο ἐκ τρίτου τὸν αὐτὸν λόγον [εἰπὼν πάλιν]. 45 τότε¹ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ λέγει αὐτοῖς Καθεύδετε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ [†] ἤγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. 46 ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.</p>	<p>38 ^aγρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἔλθῃτε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. 39 καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο [τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν].</p> <p>40 καὶ πάλιν ἐλθὼν εὗρεν αὐτοὺς καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καταβαρυνόμενοι, καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί ἀποκριθῶσιν αὐτῷ.</p> <p>41 καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον καὶ λέγει αὐτοῖς Καθεύδετε [τὸ] λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἀπέχει ἡλθεν ἡ ὥρα, ἰδοὺ παραδίδεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. 42 ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν.</p>	<p>^aἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.</p>

Mt 6:13a

^a καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς
πειρασμόν, (§38)

Lk 11:4b

^a καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς
πειρασμόν. (§105)
Cf Lk 22:40b above

WH mg: Mt 26:44, 45 εἰπὼν. πάλιν τότε 45 γὰρ

Mt 26:45 λοιπὸν with BCLW etc; **Δ**ADΔΘ al pler τὸ λοιπ. Mk 14:38 ἐλθῃτε with **Δ***B 346. it syr
sin; εἰσέλθῃτε ACDLNWXΔO 3 it vg al pler 41 τὸ λοιπὸν with **Δ**BNΔΘ al pler; λοιπὸν ACDLWX it etc;
om syr sin cop

175. THE BETRAYAL AND ARREST

MATT 26:47-56

Καὶ
ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος
ἰδοὺ
Ἰούδας
εἰς τῶν δώδεκα ἦλθεν
καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων
ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων

καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ.
48 ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν
ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων
"Ὅν ἂν φιλήσω αὐτός ἐστιν"
κρατήσατε αὐτόν.

49 καὶ εὐθέως προσελθὼν
τῷ Ἰησοῦ
εἶπεν Χαῖρε, ῥαββεί·
καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.
50 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ
Ἐταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει.

τότε προσελθόντες ἐπέβαλον
τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν
καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

51 καὶ ἰδοὺ εἰς τῶν μετὰ Ἰησοῦ
ἐκτείνας τὴν χεῖρα
ἀπέσπασεν τὴν μάχαιραν αὐ-
τοῦ καὶ πατάξας
τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως
ἀφείλεν
αὐτοῦ τὸ ὠτίον.
52 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς

MARK 14:43-52

Καὶ εὐθὺς
ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος

παραγίνεται [ὁ] Ἰούδας
εἰς τῶν δώδεκα
καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων
παρὰ τῶν ἀρχιερέων
καὶ τῶν γραμματέων
καὶ τῶν πρεσβυτέρων.
44 δεδῶκει δὲ ὁ παραδιδούς
αὐτόν σύσσημον αὐτοῖς λέγων
"Ὅν ἂν φιλήσω αὐτός ἐστιν"
κρατήσατε αὐτόν
καὶ ἀπάγετε ἀσφαλῶς.
45 καὶ ἐλθὼν εὐθὺς προσελθὼν
αὐτῷ
λέγει Ῥαββεί,
καὶ κατεφίλησεν αὐτόν.

46 οἱ δὲ ἐπέβαλαν
τὰς χεῖρας αὐτῷ
καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

47 εἰς δὲ [τις] τῶν παρεστη-
κότων

σπασάμενος τὴν μάχαιραν
ἔπαισεν
τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως
καὶ ἀφείλεν
αὐτοῦ τὸ ὠτάριον.

LUKE 22:47-53

"Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος
ἰδοὺ ὄχλος,
καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας
εἰς τῶν δώδεκα
προήρχετο αὐτούς,

καὶ ἤγγισεν
τῷ Ἰησοῦ

φιλήσαι αὐτόν.
48 Ἰησοῦς δὲ εἶπεν αὐτῷ

Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου παραδίδως;

49 ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτόν
τὸ ἐσόμενον εἶπαν Κύριε,
εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρῃ;
50 καὶ ἐπάταξεν εἰς τις ἐξ
αὐτῶν

τοῦ ἀρχιερέως τὸν δοῦλον
καὶ ἀφείλεν
τὸ οὖς αὐτοῦ τὸ δεξιόν.

51 ἀποκριθεὶς δὲ [ὁ] Ἰησοῦς
εἶπεν

Mk 14:43 ὁ Ἰούδας with AB; Σ CDLWX Δ Θ al pler om ὁ — τῶν πρεσβυτέρων with BCDLX Θ al pler;
 Σ *AUW min om τῶν 47 εἰς δὲ τις with BCX Δ Θ al pler; Σ ALM etc om τις; D καὶ τις; W καὶ εἰς τις

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
<p>Ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀπολοῦνται· 53 ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι ἄρτι πλείω δώδεκα λεγιῶνας ἀγγέλων; 54 πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι;</p> <p>55 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις</p> <p>Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; καθ' ἡμέραν</p> <p>ἐν τῷ ἱερῷ ἔκαθεζόμενον διδάσκων καὶ οὐκ ἔκρατήσατέ με.</p> <p>56 Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα ^απληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ ^τ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.</p>	<p>48 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς</p> <p>Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; 49 καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων καὶ οὐκ ἔκρατήσατέ¹ με·</p> <p>ἀλλ' ἵνα ^απληρωθῶσιν αἱ γραφαί. 50 καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πάντες. 51 Καὶ νεανίσκος τις συνηκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτόν, 52 ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα γυμνὸς ἔφυγεν.</p>	<p>Ἐὰτε ἔως τούτου· καὶ ἀψάμενος τοῦ ὠτίου ἰάσατο αὐτόν.</p> <p>52 εἶπεν δὲ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτόν ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγούς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους</p> <p>Ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων;</p> <p>53 καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ</p> <p>οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ· ἀλλ' αὕτη ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.</p>

^α Cf Mt 8:17 (§24)

WH mg: Mt 26:56 αὐτοῦ

Mk 14:49 ἐκρατείτέ

176. TRIAL BEFORE THE JEWISH AUTHORITIES

MATT 26:57-75

Οἱ δὲ κρατήσαντες
τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον
πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα,

ὅπου οἱ γραμματεῖς
καὶ οἱ πρεσβύτεροι

συνήχθησαν.

58 ὁ δὲ Πέτρος
ἡκολούθει αὐτῷ [ἀπὸ] μακρόθεν

ἕως τῆς αὐλῆς
τοῦ ἀρχιερέως,

καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο
μετὰ τῶν ὑπηρετῶν
ιδεῖν τὸ τέλος.

59 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς
καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν
ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ
Ἰησοῦ

ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν,
60 καὶ οὐχ εἶρον
πολλῶν προσελθόντων
ψευδομαρτύρων.

ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο
εἶπαν

61 Οὗτος ἔφη
Δύναμαι καταλύσαι τὸν ναὸν
τοῦ θεοῦ

MARK 14:53-72

Καὶ
ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν
πρὸς τὸν ἀρχιερέα,
καὶ συνέρχονται ἅπαντες
οἱ ἀρχιερεῖς

καὶ οἱ πρεσβύτεροι
καὶ οἱ γραμματεῖς.

54 καὶ ὁ Πέτρος
ἀπὸ μακρόθεν ἡκολούθησεν
αὐτῷ

ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλήν
τοῦ ἀρχιερέως,

καὶ ἦν συναθήμενος
μετὰ τῶν ὑπηρετῶν
καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ
φῶς.

55 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς
καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν
κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν

εἰς τὸ θανατώσαι αὐτόν,
καὶ οὐχ ἠύρισκον·

56 πολλοὶ γὰρ
ἔψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ,
καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ
ἦσαν. [Cf v 59 below]

57 καὶ τινες ἀναστάντες
ἔψευδομαρτύρουν κατ' αὐτόν
λέγοντες ὅτι

58 Ἡμεῖς ἠκούσαμεν
αὐτοῦ λέγοντος ὅτι
Ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν
τούτον

LUKE 22:54-71

Συλλαβόντες δὲ
αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιερέως·
[Cf v 66 below]

ὁ δὲ Πέτρος
ἡκολούθει μακρόθεν.

55 περιψάντων δὲ πῦρ
ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς

καὶ συναθισάντων
ἐκάθητο ὁ Πέτρος
μέσος αὐτῶν.

[Cf v 56 below]

WH mg: Mk 14:53 αὐτῷ

Lk 22:54 καὶ εἰσήγαγον with **NA**BLRX al pler; καὶ συνήγαγον W; DFG min it vg syr sin cur pesh et com

MATT 26

67 Τότε
ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ

καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν,
68 οἱ δὲ ἐράπισαν λέγοντες
Προφήτευσον ἡμῖν, χριστέ,
τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε;

69 Ὁ δὲ Πέτρος ἐκάθητο
ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ·
καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία
παιδίσκη

λέγουσα
Καὶ σὺ
ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ
τοῦ Γαλιλαίου·
70 ὁ δὲ ἡρνήσατο
ἐμπροσθεν πάντων λέγων
Οὐκ οἶδα
τί λέγεις.
71 ἐξελθόντα δὲ εἰς τὸν πυλῶνα

εἶδεν αὐτὸν ἄλλη

καὶ λέγει
τοῖς ἐκεῖ
Οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ
Ναζωραίου·
72 καὶ πάλιν ἡρνήσατο
μετὰ ὅρκου
ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.
73 μετὰ μικρὸν δὲ προσελ-
θόντες
οἱ ἐστώτες
εἶπον τῷ Πέτρῳ

MARK 14

65 Καὶ ἤρξαντό τινες
ἐμπτύνειν αὐτῷ

καὶ περικαλύπτειν αὐτοῦ τὸ
πρόσωπον
καὶ κολαφίζειν αὐτόν
καὶ λέγειν αὐτῷ
Προφήτευσον,

καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν
αὐτόν ἔλαβον.

66 Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου
κάτω ἐν τῇ αὐλῇ
ἔρχεται μία
τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρχιερέως,
67 καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον

θερμαινόμενον
ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει
Καὶ σὺ
μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα
τοῦ Ἰησοῦ·
68 ὁ δὲ ἡρνήσατο
λέγων
Οὔτε οἶδα οὔτε ἑπίσταμαι
σὺ τί λέγεις.¹

καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύ-
λιον.

69 καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα
αὐτόν

ἤρξατο πάλιν λέγειν¹
τοῖς παρεστώσιν ὅτι
Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν.

70 ὁ δὲ πάλιν ἡρνείτο.

καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν
οἱ παρεστώτες
ἔλεγον τῷ Πέτρῳ

LUKE 22

[Cf vv 63, 64 below]

56 ἰδοῦσα δὲ αὐτόν
παιδίσκη τις
καθήμενον πρὸς τὸ φῶς
καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπεν
57 Καὶ οὗτος
σὺν αὐτῷ ἦν·

ὁ δὲ ἡρνήσατο
λέγων
Οὐκ οἶδα αὐτόν, γύναι.

58 καὶ μετὰ βραχὺ

ἕτερος ἰδὼν αὐτόν

ἔφη

Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ·

ὁ δὲ Πέτρος ἔφη

Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί.

59 καὶ διαστάσης ὥσει ὥρας
μιας
ἄλλος τις διουχυρίζετο λέγων

WH mg: Mk 14:68 ἐπίσταμαι· σὺ τί λέγεις; 69 εἶπεν

MATT 26	MARK 14	LUKE 22
<p>Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δηλὸν σε ποιεῖ· 74 τότε ἤρξατο καταθεματίζειν καὶ ὁμνῆσαι ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. καὶ εὐθὺς ἀλέκτωρ ἐφώνησεν· 75 καὶ ἐμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ εἰρηκότος ὅτι Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς ἀπαρνήσῃ με, καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἐκλαυσεν πικρῶς.</p>	<p>Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ· 71 ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὁμνῆσαι ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. 72 καὶ εὐθὺς ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησεν· καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥήμα ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν ἀλέκτορα δις φωνῆσαι τρίς με ἀπαρνήσῃ, καὶ ἐπιβαλὼν ἐκκλαιεν.</p>	<p>Ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ Γαλιλαῖος ἐστίν· 60 εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος "Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὁ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. 61 καὶ στραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψεν τῷ Πέτρῳ, καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὅτι Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι σή- μερον ἀπαρνήσῃ με τρίς. 62 [καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἐκλαυσεν πικρῶς.] 63 Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες αὐτὸν ἐνέπαιζον αὐτῷ δέροντες, 64 καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν ἐπηρώτων λέγοντες Προφήτευσον, τίς ἐστίν ὁ παῖσας σε; 65 καὶ ἕτερα πολλὰ βλασ- φημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν. 66 Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν, λέγοντες 67 Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὸν ἡμῖν. εἶπεν δὲ αὐτοῖς Ἐὰν ὑμῖν εἴπω οὐ μὴ πιστεύ- σητε· 68 ἐὰν δὲ ἐρωτήσω</p>

Mk 14:72 ἐκ δευτέρου: NL etc om

MATT 26

[Cf v 64 above]

[Cf vv 63, 64a above]

[Cf v 65 above]

MARK 14

[Cf v 62b above]

[Cf vv 61, 62a above]

[Cf v 63 above]

[Cf v 64 above]

LUKE 22

οὐ μὴ ἀποκριθῇτε.

69 ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἔσται

¹“ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπουκαθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνά-
μεως τοῦ θεοῦ.”

70 εἶπαν δὲ πάντες

Σὺ οὖν εἰ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ;

ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη

Ἔμεῖς λέγετε ὅτι ἐγὼ εἰμι.¹

71 οἱ δὲ εἶπαν

Τί ἔτι ἔχομεν μαρτυρίας

χρεῖαν;

αὐτοὶ γὰρ ἤκούσαμεν

ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

177. THE TRIAL BEFORE PILATE

MATT 27:1-31

Πρωίας δὲ γενομένης
συμβούλιον ἔλαβον
πάντες οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ

κατὰ τοῦ Ἰησοῦ
ὥστε θανατῶσαι αὐτόν·

2 καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπή-
γαγον

καὶ παρέδωκαν

Πειλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.

3 Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ
[παραδοὺς] αὐτὸν ὅτι κατε-
κρίθη μεταμεληθεὶς ἔστρεψεν
τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς

ἀρχιερεῦσιν καὶ πρεσβυτέροις
4 λέγων Ἡμάρτον παρα-
δοὺς αἷμα [δίκαιον]. οἱ δὲ

εἶπαν Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ

MARK 15:1-20

Καὶ εὐθὺς πρωὶ
συμβούλιον [ποιήσαντες]¹
οἱ ἀρχιερεῖς
μετὰ τῶν πρεσβυτέρων
καὶ γραμματέων
καὶ ὅλον τὸ συνέδριον

δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπή-
νεγκαν

καὶ παρέδωκαν

Πειλάτῳ.

LUKE 23:1-25

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆ-
θος αὐτῶν

ἤγαγον αὐτόν

ἐπὶ τὸν Πειλᾶτον.

¹ Dan 7:13; Ps 110(109):1 ff

WH mg: Mt 27:3 παραδίδους | ἀθῶον

Mk 15:1 ἐτοιμάσαντες

Lk 22:70 εἰμι;

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
<p>ὄψη. 5 καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια εἰς τὸν ναὸν ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπῆγγεατο. 6 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπαν Οὐκ ἔξεστιν βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν· 7 συμβούλιον δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν Ἀγρὸν τοῦ Κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. 8 διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος ἕως τῆς σήμερον. 9 Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος ¹· Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ, 10 καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξεν μοι Κύριος.” 11 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐστάθη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος·</p>	<p>2 καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πειλᾶτος</p> <p>Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει Σὺ ἰλέγεις.¹</p> <p>3 καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ</p>	<p>2 ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες· Τοῦτον εὖραμεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος ἡμῶν καὶ κωλύοντα φόρους Καίσαρι διδόναι καὶ λέγοντα αὐτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι.</p> <p>3 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἠρώτησεν αὐτὸν λέγων Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη Σὺ ἰλέγεις.¹</p>

¹ Zech 11:13

WH mg: Mt 27:10 ἔδωκα

11 αὐτῷ | λέγεις;

Mk 15:2 λέγεις;

Lk 23:3 λέγεις;

MATT 27

ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων
καὶ πρεσβυτέρων
οὐδὲν ἀπεκρίνατο.
13 τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πει-
λᾶτος
Οὐκ ἀκούεις
πόσα σου καταμαρτυροῦσιν;
14 καὶ
οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ
πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα,
ὥστε θαυμάζειν
τὸν ἡγεμόνα λίαν.

MARK 15

οἱ ἀρχιερεῖς πολλά.
4 ὁ δὲ Πειλᾶτος πάλιν ἐπη-
ρώτα αὐτὸν [λέγων]
Οὐκ ἀποκρίνη οὐδὲν;
Ἴδε πόσα σου κατηγοροῦσιν.
5 ὁ δὲ Ἰησοῦς
οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη,

ὥστε θαυμάζειν
τὸν Πειλᾶτον.

LUKE 23

4 ὁ δὲ Πειλᾶτος εἶπεν πρὸς
τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὀχ-
λους Οὐδὲν εὗρισκω αἴτιον
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. 5 οἱ
δὲ ἐπίσχυον λέγοντες ὅτι
Ἄνασείει τὸν λαὸν διδάσκων
καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, καὶ
ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
ἕως ᾧδε. 6 Πειλᾶτος δὲ
ἀκούσας ἐπηρώτησεν εἰ [ὁ]
ἄνθρωπος Γαλιλαῖός ἐστιν,
7 καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς
ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστὶν ἀνέ-
πεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην,
ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύ-
μοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.
8 Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν
Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν, ἦν γὰρ
ἐξ ἱκανῶν χρόνων θέλων ἰδεῖν
αὐτὸν διὰ τὸ ἀκοῦειν περὶ
αὐτοῦ, καὶ ἠλπίζεν τι σημεῖον
ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον.
9 ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις
ικανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρί-
νατο αὐτῷ. 10 ἰστήκεισαν δὲ
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς
εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ.
11 ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ
Ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύ-
μασιν αὐτοῦ καὶ ἐμπαίξας

MATT 27

MARK 15

LUKE 23

15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν
εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν
ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον δν ἤθε-
λον.
16 εἶχον δὲ τότε δέσμιον
ἐπίσημον
λεγόμενον Βαραββᾶν.

17 συνηγμένων οὖν αὐτῶν
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος

Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν,

6 Κατὰ δὲ ἑορτὴν
ἀπέλυεν
αὐτοῖς ἓνα δέσμιον δν παρη-
τοῦντο.

7 ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς
μετὰ τῶν στασιαστῶν δεδε-
μένος οἵτινες ἐν τῇ στάσει
φόνον πεποιήκεισαν. 8 καὶ
ἀναβὰς ὁ ὄχλος ἤρξατο
αἰτεῖσθαι καθὼς ἐποίει αὐ-
τοῖς.

9 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἀπεκρίθη
αὐτοῖς λέγων
Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν

περιβαλὼν ἐσθήτα λαμπράν
ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πειλάτῳ.
12 Ἐγένοντο δὲ φίλοι ὁ τε
Ἡρώδης καὶ ὁ Πειλᾶτος ἐν
αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων
προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἐχθρᾷ
ὄντες πρὸς αὐτοὺς.

13 Πειλᾶτος δὲ συνακαλε-
σάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ
τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαόν
14 εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Προσ-
ηnéγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον
τούτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν
λαόν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον
ὑμῶν ἀνακρίνας οὐθέν εὑρον
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἷτιον
ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ.
15 ἀλλ' οὐδὲ Ἡρώδης, ἀνέ-
πεμψεν γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς
καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου
ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ.
16 παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπο-
λύσω.

[Cf vv 18, 19, 25 below]

Lk 23:17 ABKLTII 1 it sah etc om; **SD** (after v 19 with syr sin cur eth) WXΘ (tr to κατὰ ἑορτὴν ἀπολύειν αὐτοῖς ἓνα) 9 it vg etc add ἀνάγκη δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἓνα; cf Mt 27:15; Mk 15:6

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
<p>[τὸν] Βαραββᾶν ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; 18 ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν.</p> <p>19 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος ἀπέστειλεν πρὸς αὐτόν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν.</p> <p>20 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. [Cf v 16 above]</p> <p>21 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπαν Τὸν Βαραββᾶν.</p> <p>22 λέγει αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν πάντες Σταυρωθήτω.</p> <p>23 ὁ δὲ ἔφη Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν;</p> <p>οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες Σταυρωθήτω.</p> <p>24 ἰδὼν δὲ ὁ Πειλᾶτος ὅτι</p>	<p>τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; 10 ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτόν [οἱ ἀρχιερεῖς].</p> <p>11 οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. [Cf v 7 above]</p> <p>12 ὁ δὲ Πειλᾶτος πάλιν ἀποκριθεὶς ἔλεγεν αὐτοῖς</p> <p>Τί οὖν ποιήσω [δν] λέγετε τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; 13 οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν Σταύρωσον αὐτόν.</p> <p>14 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς Τί γὰρ ἐποίησεν κακόν;</p> <p>οἱ δὲ περισσῶς ἔκραξαν Σταύρωσον αὐτόν.</p>	<p>18 ἀνέκραγον δὲ πανπληθεὶ λέγοντες Αἰρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν.</p> <p>19 ὅστις ἦν διὰ στάσιν τινα γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον βληθεὶς ἐν τῇ φυλακῇ.</p> <p>20 πάλιν δὲ ὁ Πειλᾶτος προσεφώνησεν αὐτοῖς, θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν.</p> <p>21 οἱ δὲ ἐπεφώνουν λέγοντες Σταύρου σταύρου αὐτόν.</p> <p>22 ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παιδεύσας οὖν αὐτόν ἀπολύσω.</p> <p>23 οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις αἰτούμενοι αὐτὸν «σταυρωθῆναι».</p>

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
οὐδὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἱκαν- ταντι ¹ τοῦ ὄχλου λέγων Ἐθῶς εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος ὅ- του· ὑμεῖς ὀψεσθε. 25 καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.	15 ὁ δὲ Πειλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, [Cf v 7 above] καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας ἵνα σταυρωθῇ. 16 Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὃ ἐστὶν πραιτώριον, καὶ συνακαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν. 17 καὶ ἐνδιδύσκουσιν αὐτὸν πορφύραν καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον. 18 καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν	καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν. 24 καὶ Πειλᾶτος ἐπέκρινεν γενέσθαι τὸ αἷτημα αὐτῶν 25 ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς φυλακὴν ὃν ἤτοῦντο, τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

WH mg: Mt 27:24 ἀπέναντι | τοῦ δικαίου

23 ἐνδύσαντες

Mt 27:28 ἐκδύσαντες with ^N*ALNWΘ it sah cop al pler; ἐνδύσαντες BD 157. 5 it
φραγελλώσας: D 1 it sah τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν

Mk 15:15 καὶ . . .

MATT 27

ἐνέπαιξαν αὐτῷ λέγοντες
Χαῖρε, Ἰβασιλεῦ! τῶν Ἰου-
δαίων,
30 καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν
ἔλαβον τὸν κάλαμον
καὶ ἔτυπτον
εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

31 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ,
ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα
καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια
αὐτοῦ,
καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν
εἰς τὸ σταυρώσαι.

MARK 15

Χαῖρε, βασιλεῦ τῶν Ἰου-
δαίων·

19 καὶ ἔτυπτον
αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλὰ μῶ
καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ,
καὶ τιθέντες τὰ γόνατα
προσεκύνουν αὐτῷ.

20 καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ,
ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν
καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια
αὐτοῦ.

Καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν
ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν·

178. THE CRUCIFIXION OF JESUS

MATT 27:32-56

Ἐξερχόμενοι δὲ
εὗρον ἄνθρωπον
Κυρηναῖον ὀνόματι Σίμωνα·

τοῦτον ἠγγάρευσαν
ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.

MARK 15:21-41

καὶ
ἀγγαρεύουσιν παράγοντά
τινα Σίμωνα Κυρηναῖον
ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ,
τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ
Ρούφου,

ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ.

LUKE 23:26-49

Καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν,
ἐπιλαβόμενοι
Σίμωνα τινὰ Κυρηναῖον
ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ

ἐπέθηκαν αὐτῷ
τὸν σταυρὸν φέρειν
ὀπισθεν τοῦ Ἰησοῦ.
27 Ἐκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ
πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ γυναικῶν
αἱ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν
αὐτόν. 28 στραφεῖς δὲ πρὸς
αὐτὰς Ἰησοῦς εἶπεν· Θυ-
γατέρες Ἱερουσαλὴμ, μὴ κλαί-
ετε ἐπ' ἐμέ· πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς
κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα
ὑμῶν, 29 ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται
ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσιν Μακά-
ριαι αἱ στεῖραι καὶ αἱ κοιλίαι
αἱ οὐκ ἐγέννησαν καὶ μαστοὶ

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
		οὐ οὐκ ἔθρεφαν. 30 τότε ἄρ- ξονται ³ “λέγειν τοῖς ὄρεσιν Πέσατε ἐφ’ ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς Καλύψατε ἡμᾶς” 31 ὅτι εἰ ἐν ^τ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιούσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; 32 “Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι κακούργοι δύο σὺν αὐτῷ ἀναι- ρεθῆναι.
[Cf v 38 below]	[Cf v 27 below]	33 Καὶ ὅτε ἦλθαν ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,
33 Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθά, ὃ ἐστὶν Κρανίου Τόπος λεγόμενος, 34 ¹ “ἔδωκαν” αὐτῷ “πιεῖν οἶνον” μετὰ “χολῆς” μεμιγ- μένον· καὶ γενεσάμενος οὐκ ἠθέλησεν πιεῖν. 35 σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν [Cf v 38 below]	22 καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Γολγοθὰν τόπον, ὃ ἐστὶν ¹ μεθερμηνεύμενος ¹ Κρανίου Τόπος. 23 καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ἔσμυρνισμένον οἶνον, ὃς δὲ οὐκ ἔλαβεν. 24 καὶ σταυροῦσιν αὐτὸν [Cf v 27 below]	ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. 34 [ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσιν.] ² “διαμεριζόμενοι” δὲ “τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐβαλον κλῆρον.”
² “διαμερίσαντο τὰ ἱμάτια” αὐτοῦ “[βάλλοντες ¹ κλῆρον,”	καὶ ² “διαμερίζονται τὰ ἱμάτια” αὐτοῦ, “βάλλοντες κλῆρον ἐπ’ αὐτὰ” τίς τί. ἄρη. 25 ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.	
36 καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. [Cf v 41 below]	[Cf v 31 below]	35 καὶ ἰστῆκει ὁ λαὸς ⁴ “θεωρῶν. ἐξεμυκτήριζον” δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες λέγοντες “Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἐκλεκτός.
[Cf v 42 below]	[Cf v 32 below]	

¹ Ps 69(68):21² Ps 22(21):18³ Hos 10:8⁴ Ps 22(21):7

WH mg: Mt 27:35 βαλόντες

Mk 15:22 μεθερμηνεύμενον

Lk 23:31 τῷ

Lk 23:34 ὁ δὲ Ἰησ. . . . ποιοῦσιν with ²*A (om Πάτερ) CLX 5 it vg syr cur pesh al pler; BD*W^o 2 min 3 it syr sin sah cop etc om

MATT 27

[Cf v 48 below]

[Cf v 40 below]

37 καὶ ἐπέθηκαν
ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ
τὴν αἰτίαν αὐτοῦ
γεγραμμένην

ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ-
ΔΑΙΩΝ.

38 Τότε σταυροῦνται σὺν αὐ-
τῷ δύο λησταί, .

εἷς ἐκ δεξιῶν
καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.

39 Οἱ δὲ παραπορευόμενοι
ἐβλασφήμουν αὐτὸν

¹“κινοῦντες τὰς κεφαλὰς
αὐτῶν”

40 καὶ λέγοντες

“Ο καταλύων τὸν ναὸν

καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδο-
μῶν,

σῶσον σεαυτὸν·

εἰ υἱὸς ¹“εἰ τοῦ θεοῦ”,

κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ

41 ὁμοίως [καὶ] οἱ ἄρχιερεῖς
ἐμπαίζοντες

μετὰ τῶν γραμματέων

καὶ πρεσβυτέρων

ἔλεγον

42 “Ἄλλους ἔσωσεν,

ἐαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι·

βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστίν,

MARK 15

[Cf v 36 below]

[Cf v 30 below]

26 καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφή

τῆς αἰτίας αὐτοῦ

ἐπιγεγραμμένη

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ-
ΔΑΙΩΝ.

27 Καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν
δύο ληστές,

ἓνα ἐκ δεξιῶν

καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ.

29 Καὶ οἱ παραπορευόμενοι
ἐβλασφήμουν αὐτὸν

¹“κινοῦντες τὰς κεφαλὰς”
αὐτῶν

καὶ λέγοντες Οὐά

ὁ καταλύων τὸν ναὸν

καὶ οἰκοδομῶν [ἐν] τρισὶν
ἡμέραις,

30 σῶσον σεαυτὸν

καταβὰς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.

31 ὁμοίως καὶ οἱ ἄρχιερεῖς
ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους

μετὰ τῶν γραμματέων

ἔλεγον

“Ἄλλους ἔσωσεν,

ἐαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι·

32 ὁ χριστὸς

ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ

LUKE 23

36 ἐνέπαιξαν δὲ αὐτῷ καὶ
οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι,

²“ὄξος” προσφέροντες αὐτῷ

37 καὶ λέγοντες Εἰ σὺ εἶ

ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων,

σῶσον σεαυτὸν.

38 ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφή

ἐπ’ αὐτῷ

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥ-
ΔΑΙΩΝ ΟΥΤΟΣ.

[Cf vv 32, 33b above]

[Cf v 37 above]

[Cf v 35 above]

[Cf v 35 above]

[Cf v 37 above and parallels]

¹ Ps 22(21):7; 109(108):25

² Ps 69(68):21

WH mg: Mt 27:40 θεοῦ εἰ

Mk 15:28 **N**ABC*DX 1 it syr sin sah etc om; ELΔΘ 5 it vg cop pesh etc add καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή
ἢ λέγουσα: Καὶ μετὰ ἀνόμενον ἐλογίσθη (Isa 53:12, Lk 22:37) 29 καὶ οἰκοδ. with BDL 3 it sah cop pesh etc;
οἰκοδ. after ἡμέραις **N**ACXΔΘ al pler — ἐν τρισὶν with **N**BCLXΔ 3 it vg cop syr sin al pler; τρισὶν AD⁹⁸
2 it sah

ΜΑΤΤ 27	MARK 15	LUKE 23
<p>καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτόν. 43 ¹“πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν”, ῥυσάσθω” νῦν “εἰ θέλει αὐτόν” εἶπεν γὰρ ὅτι Θεοῦ εἰμι υἱός. 44 τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησταὶ οἱ συνσταυρωθέντες σὺν αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν.</p>	<p>καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι σὺν αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν.</p>	<p>39 Εἰς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτόν Οὐχὶ σὺ εἶ ὁ χριστός; σώσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. 40 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπιτιμῶν αὐτῷ ἔφη Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; 41 καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἅξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἐπραξεν. 42 καὶ ἔλεγεν Ἰησοῦς, μνήσθητί μου ὅταν ἔλθῃς εἰς τὴν βασιλείαν σου. 43 καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀμήν σοι λέγω, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. 44 Καὶ ἦν ἡδὴ ὥσει ὥρα ἕκτη καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης 45 τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος,</p>
<p>45 Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. 46 περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ με- γάλη λέγων ²“Ἐλωὶ ἐλωὶ λεμὰ σαβαχ- θανεί;” τοῦτ' ἔστιν “Θεέ μου θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;”</p>	<p>33 Καὶ γενομένης ὥρας ἕκτης σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης. 34 καὶ τῇ ἐνάτῃ ὥρᾳ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ με- γάλη ²“Ἐλωὶ ἐλωὶ λαμὰ σαβαχ- θανεί;” ὃ ἔστιν μεθερμηνευόμενον “Ὁ θεός μου [ὁ θεός μου], εἰς τί ἐγκατέλιπές με;”</p>	

¹ Ps 22(21):8   ² Ps 22(21):1

WH mg: Mt 27:43 τῷ θεῷ   Lk 23:42 ἐν τῇ βασιλείᾳ

Mt 27:45 ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν: om **N*** 248. 1 it   Mk 15:34 ὁ θεός μου² om B

MATT 27

47 τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστηκό-
των ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι
Ἡλείαν φωνεῖ οὗτος.
48 καὶ εὐθέως δραμὼν εἰς ἔξ
αὐτῶν

καὶ λαβὼν σπόγγον πλήσας τε
1“ὄξους”

καὶ περιθεὶς καλάμῳ
“ἐπότιζεν” αὐτόν.

49 οἱ δὲ λοιποὶ εἶπαν¹

“Ἄφες ἴδωμεν

εἰ ἔρχεται Ἡλείας

σώσων αὐτόν.

¶ ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην
ἐνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευράν,
καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα.¶

[Cf v 51 below]

50 ὁ δὲ Ἰησοῦς

πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ

ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα.

51 Καὶ ἰδοὺ

τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ
ἐσχίσθη

[ἀπ’] ἄνωθεν ἕως κάτω εἰς δύο,
καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ

πέτραι ἐσχίσθησαν, 52 καὶ
τὰ μνημεῖα ἀνεψύχθησαν καὶ

πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημέ-
νων ἁγίων ἠγέρθησαν, 53 καὶ

ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων
μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλ-
θον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ

ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.

MARK 15

35 καὶ τινες τῶν ἱπαρεστη-
κότων¹ ἀκούσαντες ἔλεγον

Ἴδε Ἡλείαν φωνεῖ.

36 δραμὼν δέ τις

γεμίσας σπόγγον

1“ὄξους”

περιθεὶς καλάμῳ

“ἐπότιζεν” αὐτόν,

λέγων

“Ἄφετε ἴδωμεν

εἰ ἔρχεται Ἡλείας

καθελεῖν αὐτόν.

[Cf v 38 below]

37 ὁ δὲ Ἰησοῦς

ἀφείς φωνῇ μεγάλῃ

ἐξέπνευσεν.

38 Καὶ

τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ

ἐσχίσθη

εἰς δύο ἀπ’ ἄνωθεν ἕως κάτω.

LUKE 23

[Cf v 36 above]

ἐσχίσθη δὲ

τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ
μέσον.

46 καὶ

φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ

ὁ Ἰησοῦς εἶπεν

Πάτερ, ²“εἰς χεῖράς σου
παραιτίθεμαι τὸ πνεῦμά μου”

τοῦτο δὲ εἰπὼν ἐξέπνευσεν.

[Cf v 45b above]

¹ Ps 69(68):21   ² Ps 31(30):5

WH mg: Mt 27:49 λέγον Mk 15:35 ἐστηκότων

Mt 27:49 ἄλλος . . . αἷμα (Jo. 19:34) with **N**BCL etc; ADAΘ it vg syr sin pesh cop al pler om

MATT 27	MARK 15	LUKE 23
<p>54 'Ο δὲ ἐκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν ιδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γινόμενα ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες 'Ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς¹ ἦν οὗτος.</p> <p>55 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας διακονοῦσαι αὐτῷ².</p> <p>56 ἐν αἷς ἦν Ἡ Μαρία³ ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφ⁴ μήτηρ καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβε- δαίου.</p> <p>[Cf v 55 above]</p>	<p>39 Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ ὅτι οὕτως ἐξέπνευσεν εἶπεν 'Ἀληθῶς οὗτος ὁ ἄνθρωπος υἱὸς θεοῦ ἦν.</p> <p>40 Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, [Cf v 41 below]</p> <p>ἐν αἷς καὶ Μαριάμ ἡ Μαγ- δαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσήτος μήτηρ καὶ Σαλώμη,</p> <p>41 αἱ ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἠκολούθουν αὐτῷ καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συνανα- βᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.</p>	<p>47 Ἰδὼν δὲ ὁ ἐκατοντάρχης τὸ γεγόμενον ἐδόξαζεν τὸν θεὸν λέγων "Οὕτως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν.</p> <p>48 καὶ πάντες οἱ συνπα- γεγόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεω- ρίαν ταύτην, θεωρήσαντες τὰ γεγόμενα, τύπτοντες τὰ στήθη ὑπέστρεφον.</p> <p>49 ¹"Ἰστήκεισαν" δὲ πάντες "οἱ γνωστοὶ" αὐτῷ "ἀπὸ μακρόθεν," καὶ τὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.</p> <p>[Cf v 49 above]</p>

179. THE BURIAL OF JESUS

MATT 27:57-61	MARK 15:42-47	LUKE 23:50-56
<p>'Οψίας δὲ γενομένης [Cf v 62 below]</p> <p>ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος</p>	<p>Καὶ ἡδὴ ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν παρασκευή, ὃ ἐστὶν προσάββατον, 43 ἐλθὼν 'Ιωσήφ¹ τὸ ἀπὸ Ἀριμαθαίας</p>	<p>[Cf v 54 below]</p> <p>Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ</p>

¹ Ps 88(87):8; 38(37):11

WH mg: Mt 27:54 υἱὸς θεοῦ

56 Μαριάμ | Ἰωσή Mk 15:43 ὁ

Lk 23:49 αἱ

MATT 27

ἀπὸ Ἀριμαθαίας,

τοῦνομα Ἰωσήφ,
ὃς καὶ αὐτὸς

ἐμαθητεύθη¹ τῷ Ἰησοῦ.
58 οὗτος προσελθὼν
τῷ Πειλάτῳ
ἡτήσατο
τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
τότε ὁ Πειλᾶτος

ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι.

59 καὶ
λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ
ἐνετύλιξεν αὐτὸ [ἐν] σινδόνι
καθαρῶ,
60 καὶ ἔθηκεν αὐτὸ
ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ
ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ,

καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν
τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν.
[Cf v 62 below]

61 Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαριὰμ ἡ
Μαγδαληνῇ

MARK 15

εὐσχήμων βουλευτής,

[Cf v 43a above]

ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,

τολμήσας εἰσῆλθεν
πρὸς τὸν Πειλᾶτον
καὶ ἡτήσατο
τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
44 ὁ δὲ Πειλᾶτος ἐθαύμασεν
εἰ ἥδη τέθηκεν, καὶ προσ-
καλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα
ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ ἥδη¹
ἀπέθανεν· 45 καὶ γνοὺς ἀπὸ
τοῦ κεντυρίωνος
ἔδωρῆσατο τὸ πτῶμα τῷ
Ἰωσήφ.

46 καὶ ἀγοράσας σινδὸνα
καθελὼν αὐτὸν
ἐνείλησεν τῇ σινδόνι

καὶ ἔθηκεν αὐτὸν
ἐν μνήματι
ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας,

καὶ προσέκυλισεν λίθον
ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου.
[Cf v 42 above]

47 Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδα-
ληνῇ

LUKE 23

βουλευτής ὑπάρχων,
ἀνὴρ ἁγαθὸς καὶ δίκαιος,¹
51 οὗτος οὐκ ἦν συνκατατεθει-
μένος¹ τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει
αὐτῶν,
ἀπὸ Ἀριμαθαίας
πόλεως τῶν Ἰουδαίων,
[Cf v 50 above]

ὃς προσεδέχετο
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,

52 οὗτος προσελθὼν
τῷ Πειλάτῳ
ἡτήσατο
τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ,

53 καὶ
καθελὼν
ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι,

καὶ ἔθηκεν αὐτὸν
ἐν μνήματι
λαξευτῷ
οὗ οὐκ ἦν οὐδεὶς οὕπω κείμενος.

54 Καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευῆς,
καὶ σάββατον ἐπέφωσκεν.
55 Κατακολυθῆσαι δὲ
αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν
συνεληλυθυῖαι ἐκ τῆς Γαλι-
λαίας αὐτῷ,

MATT 27
καὶ ἡ ἄλλη Μαρία

καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.

MARK 15
καὶ Μαρία ἡ Ἰωσήτος
ἐθεώρουν
τοῦ τέθιται.

[MARK 16:1]

Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου
[ἡ] Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ
Μαρία ἡ [τοῦ] Ἰακώβου καὶ
Σαλώμῃ

ἡγόρασαν ἀρώματα
ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν.
(§181)

LUKE 23

ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον
καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ,

56 ὑποστρέψασαι δὲ
ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα.

Καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύ-
χασαν κατὰ τὴν ἐντολήν,

180. THE WATCH AT THE SEPULCHRE

MATT 27:62-66

Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
Φαρισαῖοι πρὸς Πειλᾶτον 63 λέγοντες Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκείνος ὁ πλάνος
εἶπεν ἐν τῷ ζῶν Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι· 64 κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν
τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μή ποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ ὧς κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἰπώσιν
τῷ λαῷ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χειρὸν τῆς πρώτης.
65 ἔφη ὁ αὐτοῖς ὁ Πειλᾶτος Ἐχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε.
66 οἱ δὲ πορευθέντες ἡσφάλισαν τὸν τάφον σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς
κουστωδίας.

WH mg: Mt 27:64 αὐτοῦ

65 δὲ

PART VI

APPEARANCES IN JERUSALEM AND GALILEE

181. THE RESURRECTION MORNING

MATT 28:1-10

Ὁψέ δὲ σαββάτων,

τῇ ἐπιφωσκούσῃ
εἰς μίαν σαββάτων,

ἦλθεν
Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ
καὶ ἡ ἄλλη Μαρία

θεωρῆσαι τὸν τάφον.

2 καὶ ἰδοὺ σεισμός ἐγένετο
μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου
καταβάς ἐξ οὐρανοῦ καὶ προσ-
ελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον
καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ.
3 ἣν δὲ ἡ εἰδέα αὐτοῦ ὡς
ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ
λευκόν ὡς χιῶν. 4 ἀπὸ δὲ
τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν
οἱ τηροῦντες καὶ ἐγενήθησαν
ὡς νεκροί.

MARK 16:1-8 [9-11]

Καὶ διαγενομένου τοῦ σαβ-
βάτου

[ἡ] Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ
καὶ Μαρία ἡ [τοῦ] Ἰακώβου
καὶ Σαλώμῃ
ἠγόρασαν ἀρώματα
ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν.
2 καὶ λίαν πρῶτῃ
[τῇ] μιᾷ τῶν σαββάτων

ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον
[Cf v 1 above]

ἡ ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.

[Cf v 1b above]

[Cf vv 4, 5 below]

3 καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς
Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον
ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου;

LUKE 24:1-12

[LUKE 23:56a]

ὑποστρέψασαι δὲ
[Cf v 10 below]

ἠτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα.
(§179)

τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων
ὄρθρου βαθέως
ἐπὶ τὸ μνῆμα ἦλθαν

φέρονσαι ἃ ἠτοίμασαν ἀρώ-
ματα.

MATT 28	MARK 16	LUKE 24
[Cf v 2b above]	4 καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀνακεκύλισται ὁ λίθος, ἣν γὰρ μέγας σφόδρα. 5 καὶ ἑισελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον	2 εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, 3 εἰσελθοῦσαι δὲ οὐχ εὗρον τὸ σῶμα [[τοῦ κυρίου Ἰησοῦ]]. 4 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἀπορεῖσ- θαι αὐτὰς περὶ τούτου καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἑσθῇτι ἀστραπτύσῃ.
[Cf vv 2, 3 above]	εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιαῖς περιβεβλημένον στολὴν λευ- κὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν.	5 ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὰ πρόσωπα εἰς τὴν γῆν εἶπαν πρὸς αὐτάς
5 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν Μὴ φοβείσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε·	6 ὁ δὲ λέγει αὐταῖς Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον·	Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; 6 [[οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἡγέρθη.]]
6 οὐκ ἔστιν ὧδε, ἡγέρθη γὰρ καθὼς εἶπεν·	ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε·	μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν ἐτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ὅτι λέ- γων τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ὅτι δεῖ παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.
δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο· 7 καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἰπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ	ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν· 7 ἀλλὰ ὑπάγετε εἰπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι	
ὅτι ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,		

WH mg: Mk 16:5 ἐλθοῦσαι

Lk 24:6 οὐκ . . . ἡγέρθη: om D 5 It

MATT 28

καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς
εἰς τὴν Γαλιλαίαν,
ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε·
ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν.
8 καὶ ἀπελθοῦσαι ταχὺ
ἀπὸ τοῦ μνημείου
μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς με-
γάλης
ἔδραμον
ἀπαγγείλαι τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ.

9 καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπῆντησεν
αὐταῖς

λέγων Χαίρετε· αἱ δὲ προσ-
ελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ
τοὺς πόδας καὶ προσεκύνησαν
αὐτῷ. 10 τότε λέγει αὐταῖς
ὁ Ἰησοῦς Μὴ φοβεῖσθε·

ὑπάγετε

ἀπαγγείλατε
τοῖς ἀδελφοῖς μου

ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλι-
λαίαν, καὶ ἐκεῖ με ὄψονται.

[Cf v 1 above]

MARK 16

Προάγει ὑμᾶς
εἰς τὴν Γαλιλαίαν·
ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε,
καθὼς εἶπεν ὑμῖν.
8 καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον
ἀπὸ τοῦ μνημείου,
εἶχεν γὰρ αὐτὰς τρόμος καὶ
ἔκστασις·

καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπαν,

ἐφοβοῦντο γάρ· * * * *

9 ¶ Ἀναστὰς δὲ πρῶτῃ πρώτῃ
σαββάτῳ
ἐφάνη πρῶτον
Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ,
παρ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαι-
μόνια.

10 ἐκείνη πορευθεῖσα

ἀπήγγειλεν
τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις

πενθοῦσι καὶ κλαίουσιν·

[Cf v 7 above]

[Cf vv 1, 9 above]

LUKE 24

8 καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων
αὐτοῦ,
9 καὶ ὑποστρέψασαι
[ἀπὸ τοῦ μνημείου]
ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα
τοῖς ἑνδεκα
καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς.

10 ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ
Μαρία καὶ Ἰωάννα καὶ Μαρία
ἡ Ἰακώβου· καὶ αἱ λοιπαὶ
σὺν αὐταῖς ἔλεγον πρὸς τοὺς
ἀποστόλους ταῦτα.

WH mg: Mt 28:7 †. . . †

Mk 16: 9-20 with ACDWΘ it vg syr cur pesh al pler; ⲚB 1 it syr sin etc om; LΨ 099. 0112 have both the Long and Short Conclusions, cf p. 316 Lk 24: 9 ἀπο τοῦ μνημείου; om D 6 it arm.

MARK 16	LUKE 24
<p>11 <i>καὶ κεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ</i> <i>καὶ ἐθέαθη ὑπ' αὐτῆς</i></p> <p><i>ἠπίστησαν.]]</i></p>	<p>11 <i>καὶ ἐφάνησάν ἐνώπιον αὐ-</i> <i>τῶν ὥσει λῆρος τὰ ῥήματα</i> <i>ταῦτα,</i> <i>καὶ ἠπίστουν αὐταῖς.</i> 12 <i>[[Ὁ δὲ Πέτρος ἀνασ-</i> <i>τὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον</i> <i>καὶ παρακύψας βλέπει τὰ</i> <i>ὀθόνια μόνα· καὶ ἀπῆλθεν</i> <i>πρὸς αὐτὸν θαυμάζων τὸ γε-</i> <i>γονός.]]</i></p>

182. THE REPORT OF THE WATCH

MATT 28:11-15

Πορευομένων δὲ αὐτῶν ἰδοὺ τινες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγει-
λαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. 12 καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέ-
ρων συμβούλιόν τε λαβόντες ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις 13 λέγοντες
Εἴπατε ὅτι Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμημένων·
14 καὶ εἰάν ἀκουσθῇ τοῦτο [ἐπὶ] τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν καὶ ὑμᾶς ἀμερίμους
ποιήσομεν. 15 οἱ δὲ λαβόντες ἧ ἀργύρια ἐποίησαν ὥς ἐδιδάχθησαν. Καὶ [διε-
φημίσθη] ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον [ἡμέρας].

183. THE WALK TO EMMAUS

[[MARK 16:12, 13]]	LUKE 24:13-35
<p><i>[[Μετὰ δὲ ταῦτα</i> <i>δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν</i></p> <p><i>ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ</i> <i>πορευομένοις εἰς ἀγρόν·</i></p>	<p><i>Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν</i> <i>ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ</i></p> <p><i>ῆσαν πορευόμενοι εἰς κώμην</i> <i>ἀπέχουσαν σταδίου ἐξήκοντα</i> <i>ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ἥ ὄνομα</i> <i>Ἑμμαοῦς, 14 καὶ αὐτοὶ ὠμί-</i> <i>λουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάν-</i> <i>των τῶν συμβεβηκότων τού-</i> <i>των. 15 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ</i> <i>ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συνζητεῖν</i> <i>[καὶ] αὐτὸς Ἰησοῦς ἐγγίσας</i> <i>συνεπορεύετο αὐτοῖς, 16 οἱ</i></p>

WH mg: Mt 28:14 ὑπὸ 15 τὰ | ἐφημίσθη

Lk 24:12 Ὁ δὲ . . . γεγονός (Jo 20:6, 7, 10) with **Ξ**ABLWXΘ al pler; om D 4 it 1 vg

LUKE 24

δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο
τοῦ μὴ ἐπιγινῶναι αὐτόν.
17 εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς
Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι οὓς ἀντι-
βάλλετε πρὸς ἀλλήλους περι-
πατοῦντες; καὶ ἐστάθησαν
σκυθρωποί. 18 ἀποκριθεὶς δὲ
εἰς ὄνόματι Κλεόπας εἶπεν
πρὸς αὐτόν Σὺ μόνος πα-
ροικεῖς Ἱερουσαλὴμ καὶ
οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν
αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;
19 καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ποῖα;
οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ Τὰ περὶ
Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ, ὃς
ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνα-
τὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναν-
τίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ
λαοῦ, 20 ὅπως τε παρέδω-
καν αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανά-
του καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν.
21 ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι
αὐτὸς ἐστὶν ὁ μέλλων λυτροῦσ-
θαι τὸν Ἰσραὴλ· ἀλλὰ γε
καὶ σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην
ταύτην ἡμέραν ἄγει ἅφ' οὗ
ταῦτα ἐγένετο. 22 ἀλλὰ καὶ
γυναικὲς τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέ-
στησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὀρ-
θριναὶ ἐπὶ τὸ μνημεῖον 23 καὶ
μὴ εὐροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ
ἦλθαν λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν
ἀγγέλων ἑωρακέναι, οὗ λέγου-
σιν αὐτόν ζῆν. 24 καὶ ἀπῆλ-
θάν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ
μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως
καθὼς αἱ γυναῖκες εἶπον,
αὐτόν δὲ οὐκ εἶδον. 25 καὶ
αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτοὺς Ὡς
ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ

[[MARK 16]]

LUKE 24

13 κάκεινοι ἀπελθόντες

ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς·

οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.]]

τοῦ πιστεῦειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· 26 οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; 27 καὶ ἄρξάμενος ἀπὸ Μωυσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν διερμήνευσεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. 28 Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὐ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιήσατο πορρώτερον πορεύεσθαι. 29 καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν λέγοντες· Μείνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν καὶ κέκλικεν ἡδὴ ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθεν τοῦ μέιναι σὺν αὐτοῖς. 30 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν καὶ κλάσας ἐπέδίδου αὐτοῖς· 31 αὐτῶν δὲ διηνοιχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. 32 καὶ εἶπαν πρὸς ἀλλήλους· Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ὥς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, ὥς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; 33 Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ εὗρον ἡθροισμένους τοὺς ἑνδεκα καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, 34 λέγοντας· ὅτι ὄντως ἠγέρθη ὁ κύριος καὶ ὤφθη Σίμωνι. 35 καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ καὶ ὥς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

184. THE APPEARANCE TO THE ELEVEN IN JERUSALEM, AND THE COMMISSION OF THE DISCIPLES (LUKE)

[[MARK 16:14]]

[[Ἐπ' ἄλλοις [δὲ] ἀνακειμένοις
αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκά ἐφανερώθη,

καὶ ὠνείδισεν τὴν ἀπιστίαν
αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν
ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν
ἐξηγερέμενον [ἐκ νεκρῶν] οὐκ
ἐπίστευσαν.]]

LUKE 24:36-49

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλοῦντων
αὐτὸς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν
[[καὶ λέγει αὐτοῖς Εἰρήνη
ὑμῖν]]. 37 Ἰπποθύνες δὲ
καὶ ἔμβοβοι γενόμενοι ἐδόκουν
πνεῦμα θεωρεῖν.

38 καὶ εἶπεν αὐτοῖς
Τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ
τί διαλογισμοὶ ἀναβαλόνουσιν
ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν;

39 Ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ
τοὺς πόδας μου ὅτι ἐγὼ εἰμι
αὐτός· ψηλαφήσατέ με καὶ
ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ
ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμεῖ θεω-
ρεῖτε ἔχοντα. 40 [[καὶ τοῦτο
εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας
καὶ τοὺς πόδας.]] 41 Ἔτι δὲ
ἀπιστοῦντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς
χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων εἶπεν
αὐτοῖς Ἐχετέ τι βρώσιμον
ἐνθάδε; 42 οἱ δὲ ἐπέδωκαν
αὐτῷ ἰχθύος ὁποῦ μέρος·
43 καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν
ἔφαγεν.

44 Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς
Οὗτοι οἱ λόγοι μου οὓς ἐλά-
λησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὧν σὺν
ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι
πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ
νόμῳ Μωυσέως καὶ τοῖς προ-
φήταις καὶ Ψαλμοῖς περὶ
ἐμοῦ. 45 τότε διήνοιξεν αὐ-
τῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι
τὰς γραφάς. 46 καὶ εἶπεν
αὐτοῖς ὅτι οὕτως γέγραπται

LUKE 24

παθεῖν τὸν χριστὸν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, 47 καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν ¹εἰς ἅφεςιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, — ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ 48 ὑμεῖς ¹μάρτυρες τούτων. 49 καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἕως οὗ ἐνδύσησθε ἐξ ὕψους δυνάμιν.

185. THE APPEARANCE TO THE ELEVEN IN GALILEE, AND THE COMMISSION OF THE DISCIPLES (MATT)

MATT 28:16-20

Οἱ δὲ ἑνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 17 καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν, οἱ δὲ ἐδίστασαν. 18 καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων

^a Ἐδόθη μοι πάντα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ [τῆς] γῆς·

19 πορευθέντες οὖν

μαθητεύσατε

πάντα τὰ ἔθνη,

ἑβαπτίζοντες ¹ αὐτοὺς εἰς τὸ

[MARK 16:15-18]

[καὶ εἶπεν αὐτοῖς

Πορευθέντες

εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα

κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον

πάσῃ τῇ κτίσει.

[LUKE 10:22a]

^a Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, (§102)

Mt 11:27a

^a Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου, (§47)

WH mg: Mt 28:19 βαπτίζαντες

Lk 24:47 καὶ | ἔθνη ἀρξάμενοι ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ὑμεῖς

Mt 28:19 πορευθέντες οὖν with BWΔΘΠΣ 1. 33. it vg pesh etc; **NA** al pler om οὖν Mk 16:15 κἀκεῖνοι ἀπελογούντε λέγοντες ὅτι ὁ αἰὼν οὗτος τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀπιστίας ὑπὸ τὸν σατανᾶν ἐστίν ὁ μὴ εἶναι τὰ ὑπὸ τῶν πνευμάτων ἀκάθαρτα τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ καταλαβέσθαι δύναμιν διὰ τοῦτο ἀποκάλυψον σου τὴν δικαιοσύνην ἥδη ἐκεῖνοι ἔλεγον τῷ χριστῷ καὶ ὁ χριστὸς ἐκεῖνοις προσέλεγεν ὅτι πεπλήρωται ὁ ὅρος τῶν ἐτῶν τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἀλλὰ ἐγγίξει ἄλλα δυνάμεις καὶ ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἁμαρτησάντων παρεδόθην εἰς θάνατον ἵνα τὴν ἀλήθειαν καὶ μηκέτι ἁμαρτήσωσιν ἵνα τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ πνευματικὴν καὶ ἀφθαρτὸν τῆς δικαιοσύνης δόξαν κληρονομήσωσιν ἀλλὰ **W** for καὶ εἶπεν αὐτοῖς: κἀκεῖνοι . . . ἥδη Hier

MATT 28

ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
20 διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν
πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν·
καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι
πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς
συντελείας τοῦ αἰῶνος.

[[MARK 16]]

16 ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισ-
θεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπισ-
τήσας κατακριθήσεται. 17
σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν
ἰακολουθήσει ταῦτα¹, ἐν τῷ
ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦ-
σιν, γλώσσαις λαλήσουσιν[†],

18 [καὶ ἐν ταῖς χερσίν] ὅφεις
ἀροῦσιν

καὶ θανάσιμόν τι πίωσιν
οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ,
ἐπὶ ἁρρώστους χεῖρας ἐπι-
θήσουσιν καὶ καλῶς ἔξουσιν.]]

[LUKE 10:19]

ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν
τοῦ³ πατεῖν ἐπάνω ὄφων[†] καὶ
σκορπίων,
καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ
ἐχθροῦ,
καὶ οὐδὲν
ὑμᾶς οὐ μὴ ἰαδικήσει¹. (§102)

186. THE ASCENSION

[[MARK 16:19, 20]]

[[Ὁ μὲν οὖν κύριος [Ἰησοῦς]
μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς

1¹ ἀνελήμφθη εἰς τὸν οὐρανόν[†]”

καὶ 2² ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ
θεοῦ.”

LUKE 24:50-53

Ἐξήγαγεν δὲ αὐτοὺς ἕως
πρὸς Βηθανίαν, καὶ ἐπάρας
τὰς χεῖρας αὐτοῦ εὐλόγησεν
αὐτούς.

51 καὶ ἐγένετο
ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς
διέστη ἀπ' αὐτῶν
[[καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρα-
νόν]].

¹ II K 2:11   ² Ps 110 (109):1   ³ Ps 91(90):13

WH mg: Mk 16:17 ταῦτα παρακολουθήσει | καιναῖς

Lk 24:51 καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν with ABCLWXΘ it vg pesh al pler; ⲚD 5 it syr sin om

	[[MARK 16]]	LUKE 24
	<p>20 ἐκεῖνοι δὲ ἐξεληθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργούντος καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. [†]]]</p> <p>ΑΛΛΩΣ</p> <p>[[Πάντα δὲ τὰ παρηγγελμένα τοῖς περὶ τὸν Πέτρον συντόμως ἐξήγγειλαν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ ἄχρι δύσεως ἐξαπέστειλεν δι' αὐτῶν τὸ ἱερὸν καὶ ἄφθαρτον κήρυγμα τῆς αἰωνίου σωτηρίας.]]</p>	<p>52 καὶ αὐτοὶ [[προσκυνήσαντες αὐτὸν]] ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, 53 καὶ ἦσαν διὰ παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ εὐλογοῦντες τὸν θεόν.</p>

WH mg: Mk 16:20 'Ἀμήν

Short Conclusions of Mk (Πάντα δὲ etc) read by LΨ 099.0112 (which contain the Long Conclusion, 20:9-20, also) 274. mg l it syr har mg eth codd.

BS
2560
.A2
B8

A HARMONY OF
THE SYNOPTIC
GOSPELS IN GREEK/
BURTON
68449

BS
2560
.A2
B8

68449

**GENERAL THEOLOGICAL SEMINARY
NEW YORK**

GENERAL THEOLOGICAL SEMINARY

00004482